GHEORGHE BORIS LUNGU

II 64.239

Receptarea în epocă a poeziei lui Marin Sorescu (1964-1989)

EDITURA FUNDAȚIEI „MARIN SORESCU"

BIBL. CENTR. UNIV.
B. „EMINESCU" IAȘI
LITERE
II 64.239

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

GHEORGHE BORIS LUNGU

Receptarea în epocă a poeziei lui Marin Sorescu (1964-1989)

Domnului prof. Daniel Dimitriu, conf. coniv. dr., pentru Domnia-Sa și pentru studenții Domniei Sale.

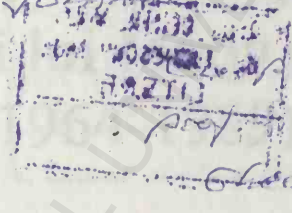

prof. Gheorghe Boris Lungu

BCUIAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Coperta : VIRGINIA SORESCU
Lector : NICOLAE DIACONU

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Culegere text : MARCELA TRANCĂU
Tehnoredactare : MANOLE CĂNĂVOIU

II 69.289

GHEORGHE BORIS LUNGU

Receptarea în epocă a poeziei lui Marin Sorescu (1964-1989)

644962
B.C.U. IASI

EDITURA FUNDAŢIEI "MARIN SORESCU"
Bucureşti, 1998

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Carte editată cu sprijinul
MINISTERULUI CERCETĂRII ŞI TEHNOLOGIEI

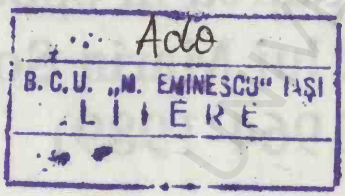

ISBN: 973-98642-1-X
Editura Fundaţiei "Marin Sorescu"
Bucureşti, Strada Grigore Alexandrescu, Nr.43

Dat la cules: 19.II.1998. Bun de tipar: 6.VIII.1998
Apărut: 1998. Tiraj: 1000 ex.

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

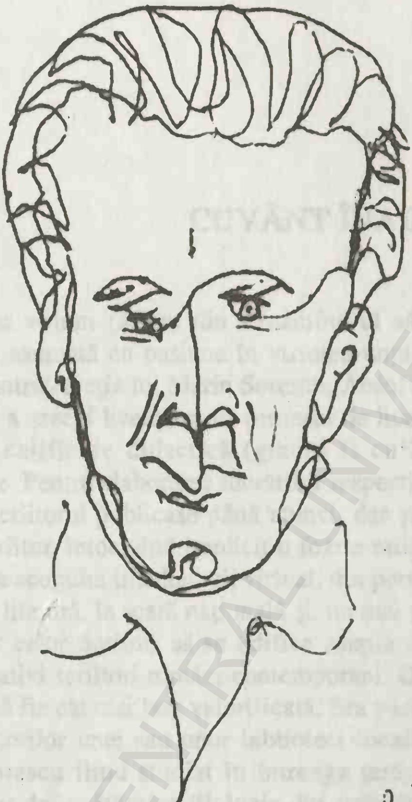

Prietenului Lungu
[illegible]
Marin Sorescu
22. iulie 1995

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCUIAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUVÂNT ÎNAINTE

Acest volum (aflăm din *Preambul*-ul său) e produsul unei munci susţinute, asumată cu pasiune în virtutea unui deosebit, vechi şi constant interes pentru creaţia lui Marin Sorescu. Absolvent al Universităţii din Iaşi, autorul şi-a trecut licenţa şi, ca profesor de liceu la Piatra Neamţ, a obţinut suprema calificare didactică (gradul I) cu lucrări consacrate poeziei soresciene. Pentru elaborarea lucrărilor respective, el a parcus nu numai tot ceea ce scriitorul publicase până atunci, dar şi tot ceea ce critica spusese despre scriitor, întocmind implicit o foarte utilă bibliografie. Utilă nu doar în vederea scopului imediat, ci, virtual, din perspectiva întregii activităţi de cercetare literară, la scară naţională şi, nu mai puţin, din punctul de vedere al tuturor celor doritori să se edifice asupra operei unuia dintre cei mai reprezentativi scriitori români contemporani. O asemenea realizare merită, evident, să fie cât mai larg valorificată. Era păcat să rămână accesibilă doar frecventatorilor unei sau unor biblioteci locale în care va fi fost depusă. Marin Sorescu fiind studiat în întreaga ţară, figurând şi în programele institutelor de învăţământ filologic din străinătate, un ghid bibliografic nu poate fi decât bine venit în toate acele medii intelectuale din lume în care pătrunde şi literatura română. *Receptarea în epocă a poeziei lui Marin Sorescu* e un dar oferit de profesorul Gheorghe Boris Lungu colegilor săi şi tuturor cititorilor perseverenţi ai unuia dintre înnoitorii lirismului românesc din a doua jumătate a secolului nostru.

Prim volum al unei posibile lucrări menite să prezinte integral reflectarea critică a operei unui scriitor eminamente "total" (poet, dramaturg, romancier, eseist, critic literar, dramatic şi cinematografic, ziarist) cartea ce apare acum e, în cea mai întinsă parte, o catagrafie comentată a receptării poeziei soresciene, de la primele ei irizări, de expresie fantezistă şi parodică, în

Iaşul literar şi *Tribuna* (1959 - 1960), până în 1989. Acesteia îi urmează, cum se vede clar din Cuprins, bibliografia propriu-zisă a întregii opere, de pe cam aceeaşi suprafaţă de timp, - precedată de o schiţă biografică. Dacă inventarierea opiniilor critice, prin rezumate şi mai ales reproducere de paragrafe relevante, adună de pretutindeni ecourile versurilor lui Sorescu, repertoriul pur biografic înregistrează tot ceea ce s-a tipărit sub semnătura lui Marin Sorescu, de la opere de imaginaţie la prefeţe şi declaraţii, în volume şi în publicaţii periodice, în româneşte şi în alte limbi Rezultă că, până în 1989 inclusiv, scriitorul a scos în ţară 28 de culegeri de poezie originală, şase volume de teatru, trei romane, patru volume de eseistică şi critică literară, unu de interviuri luate, că în limbi străine i-au apărut, în ţară, douăsprezece volume de poezii, peste hotare douăzeci şi cinci (în limbile franceză, engleză, germană, italiană, spaniolă, poloneză, cehă, slovacă, maghiară, sârbă, bulgară, greacă, macedoneană), că sute de traduceri din poezia sa au văzut lumina în antologii şi periodice din alte ţări, ca şi în cele aparţinând minorităţilor naţionale din România, că a tradus din Boris Pasternak, Lisandro Otero sau Vasko Popa şi că a prefaţat o seamă de opere ale literaturii noastre şi ale altor literaturi. Cititorul află de asemenea, din bibliografie, ce s-a tradus din dramaturgia soresciană: în ţară (*Iona*, germană, *Paraclisierul*, germană, franceză, *Răceala*, *Există nervi*, *A treia ţeapă*, engleză, *Matca*, rusă, franceză) şi dincolo de fruntarii (Germania: *Iona*, *Paraclisierul*, *Există nervi*; Italia: *Paraclisierul*, *Există nervi*, *Iona*; Elveţia: *Iona*; Polonia: *Iona*; Croaţia: *Iona*; Macedonia: *Matca*; Ungaria: *Iona*, *Răceala*; Anglia: *volumul Setea muntelui de sare*, piesa *A treia ţeapă*).

Despuind periodicele româneşti la care Sorescu a colaborat, bibliograful înregistrează (până în 1978) 137 de poezii originale şi circa 40 traduse, 33 de scrieri pentru copii, 98 de schiţe satirice şi "cronici fanteziste", 137 de articole de critică şi istorie literară, 58 de articole de critică teatrală, 32 de articole de critică cinematografică, 98 de scrieri cu caracter publicistic. Principalul scop al traversării presei era însă extragerea menţiunilor critice privind literatura soresciană. Acestea se ridică, în total, la 631, cele mai multe având drept obiect poezia (330), celelalte, în ordine descrescândă, dramaturgia (229, mai exact: 114 piesele de teatru, 115 spectacole cu diferite piese), eseistica şi critica (47) şi romanul (25). In volume de critică literară, referirile la Sorescu erau, până în 1980, în număr de 62.

Trecând în revistă semnăturile din bibliografia critică, constatăm că scrisul sorescian s-a bucurat de o atenţie largă, fiind comentat nu doar de critici literari din toate generaţiile, de la Călinescu şi Vladimir Streinu la Marian Papahagi, ci şi de numeroşi scriitori (St. Aug. Doinaş, Eugen Barbu, Victor Felea, Al. Andriţoiu, Ştefan Bănulescu, Al. Ivasiuc, Mircea Horia

Simionescu, Ilie Constantin, Radu Cârneci ş.a.), de lingvişti (Boris Cazacu), de cercetători în domeniul filosofiei (Grigore Smeu) şi alţi intelectuali.

Antologarea şi rezumarea opiniilor critice s-a operat din întreită perspectivă: cronologică, problematică şi de ansamblu; nu fără neajunsul unor repetiţii, chiar al reluării de texte. Mai întâi cercetătorul consemnează ecourile critice ale fiecărui volum, începând, fireşte, cu primul, după aceea analizează, cu ample citări, divergenţa punctelor de vedere critice în chestiuni precum poziţia modului poetic sorescian în sincronia stilistică autohtonă, raporturile în interiorul acestui mod între lirism şi luciditate, originalitate şi manieră, lirism, parodie şi joc, pentru ca, în finalul secţiunii respective, să expună, cu comentarii, priviri critice globale asupra poeziei lui Sorescu.

Apariţia volumului de debut, *Singur printre poeţi (1964)*, cu o prefaţă encomiastică a lui Marcel Breslaşu, a fost întâmpinată - după cum o atestă extrasele din cronici - cu unanim entuziasm. Comentatorii apreciază calitatea superior intelectuală a umorului, a ironiei şi a tuturor celorlalte instrumente prin care autorul persiflează poezia desuetă, unii (N. Manolescu, Eugen Simion) opinând că parodiile nu rămân în toate cazurile simple parodii, că "parodiind pe alţii", Sorescu "îşi pregăteşte (...) propriul stil liric". Noutatea acestui stil se relevă în volumul Poeme (1965), pus de critici în relaţie cu poetica lui Morgenstern şi Prevert, raportat şi la poetici româneşti, dintre cele mai diferite şi chiar atât de contrastante încât (unele) se exclud reciproc: Urmuz, Adrian Maniu, Topârceanu, Minulescu, Blaga. Câteva dintre poezii, primite de la autor cu anticipaţie, au suscitat, înainte de apariţia culegerii, admiraţia lui G. Călinescu. Menţionat de Vladimir Streinu, în Versificaţia modernă, volumul a fost elogios comentat de, între alţii, Marin Bucur, Eugen Simion, Dan Mănucă, dar a stârnit şi reacţii inverse, de neacceptare, exprimate în aserţiuni ce aveau să fie reluate, cu dezvoltări şi nuanţe de formulare, la fiecare nouă apariţie în volum a poetului. După Al. Piru, "aerul general" al Poemelor "e tot de persiflare şi badinaj", ca acela din parodii, "cu deosebirea că, de data aceasta (...), poetul se autoparodiază, luându-şi în răspăr sentimentele şi dispoziţiile". Şerban Foarţă descoperea în Poeme "platitudini, facilităţi, teribilisme", "plate calambururi". Mai târziu Gheorghe Grigurcu, Petru Poantă, George Gibescu şi, mai ales, M.Niţescu aveau să denunţe la Sorescu, dându-le proporţii exorbitante, tot mai grave defecte, printre care autopastişarea, manierismul, cerebralitatea, umorul facil, căutarea de "efecte" cu orice preţ, fie şi ieftine. În opinia lui Gh. Grigurcu, originalitatea poetului "constă într-un spirit mimetic". După ce a parodiat "versurile altora", poetul parodiază "marile teme existenţiale". M. Niţescu denunţă poetica soresciană ca, pur şi simplu, impostură: "La Sorescu se poate vorbi mai curând de mistificarea propriului fond emoţional decât de demistificarea nu ştiu căror

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI
LITERE

teme exterioare". Consecutiv, totul în opera poetului ar fi fals, aceasta fiind "un univers de lut supus eroziunii". "Nelegitimă" în însăşi formula ei, poezia "nu satisface sensibilitatea şi sentimentul de poezie" ale criticului. Fără a fi cu totul izolate, asemenea judecăţi sunt infirmate de zeci de aprecieri pertinente, formulate de majoritatea celor mai avizaţi critici printre care, în afară de cei menţionaţi: Dinu Pillat, Edgar Papu, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihail Petroveanu, Cornel Regman, Lucian Raicu, I. D. Bălan, G.Dimisianu, Mihai Unghenu, Ion Pop, Liviu Leonte, Mircea Iorgulescu. De altfel unii dintre emiţătorii de negaţii sunt inconsecvenţi cu ei înşişi. În cursul unui acelaşi an (1973), Eugen Barbu afirmă, o dată că "peste etapa Sorescu, orice s-ar face, nu se poate trece, pentru că omul a fost eminent în domeniul său, un deschizător de drumuri", altă dată, că "de multă vreme", în versurile lui Sorescu "se constată (...) o osteneală artistică", o "sfârşeală", pe care culegerea La lilieci ar accentua-o. În contrast cu asemenea păreri, un critic dintre cei mai exigenţi, Cornel Regman, găseşte că opera incriminantă "răstoarnă viziunea tradiţională, în genere lirică, despre copilărie şi despre sat" şi că, alte culegeri, ca Descântoteca şi Sărbători itinerante, "rup cu o întreagă tradiţie a poeziei de dragoste, instalând în locul fericirii paradiziace a perechii primordiale fericirea mai prozaică a conjugalităţii". Tot astfel, ceilalţi critici pe care i-am nominalizat, şi nu doar ei, argumentează plauzibil verdicte de consacrare a poeziei lui Sorescu pe cele mai înalte trepte ale scării de valori. Pentru Ov. S. Crohmălniceanu, de exemplu, poezia lui Marin Sorescu e un "miracol", ce "se înfăptuieşte la acest greu imaginabil punct de întâlnire a sensibilităţii metafizice cu spiritul ludic şi gnotul absurdului"', un spectacol de "miticism grandios", asemănător celui din dramaturgia lui Eugen Ionescu. Edgar Papu admiră în literatura soresciană, înainte de orice, unitatea în varietate. Scriitorul, observă eruditul eseist, "se arată mereu el însuşi şi, totuşi, mereu depozitar al unei răsunătoare surprize".

Amplu repertoriu bibliografic şi cuprinzătoare crestomaţie de texte critice, Receptarea în epocă a poeziei lui Marin Sorescu (1964 - 1989) se oferă cercetărilor literari şi, în general, cititorilor de literatură ca foarte binevenit instrument de lucru. Utilitatea lui ar creşte, desigur dacă inventarierea ar fi completată, adusă la zi.

DUMITRU MICU

PREAMBUL

Înainte de a intra în subiect, simţim nevoia unor precizări. Lucrarea de faţă reprezintă rodul unor preocupări de ani de zile. Poezia lui Marin Sorescu a constituit, pe rând, subiectul lucrării de licenţă, iar apoi al unei lucrări pentru obţinerea gradului întâi didactic. În ambele situaţii conducătorul ştiinţific al lucrării a fost conf.univ.dr. N. Creţu de la Facultatea de Litere a Universităţii "Al.I.Cuza" din Iaşi. Amintim acest lucru pentru a mulţumi pe această cale ilustrului dascăl ieşean pentru sugestiile în alcătuirea lucrării. Ceea ce am făcut în ocaziile amintite constituie puncte de reper pentru lucrarea de faţă. Ea este susţinută de o vastă bibliografie alcătuită la modul cronologic şi exhaustiv. Facem acest lucru pentru că avem convingerea că subiectul întreprinderii noastre, poezia lui Marin Sorescu va interesa şi generaţiile viitoare.

În prezenta lucrare ne propunem să prezentăm o imagine a receptării poeziei lui Marin Sorescu de către critica literară pe o perioadă cuprinsă între anii 1964 (anul debutului editorial al poetului) şi 1989 (an la care ne-am oprit noi cercetarea şi care n-are nici o legătură cu evenimentele politice din acel an). Această imagine va fi subiectivă, pentru că prezentăm totul prin prisma imaginii pe care ne-am format-o noi despre poezia lui Marin Sorescu şi despre receptarea ei, dar şi obiectivă, pentru că vom prezenta receptarea poeziei lui Marin Sorescu în termenii în care s-a făcut publică, fără a ocoli acele referinţe critice defavorabile poetului, deşi nu suntem de acord cu multe dintre ele. Întreprindem acest demers deoarece receptăm pe cei care afirmă că Marin Sorescu este un scriitor important al epocii contemporane, peste care nu se poate sări atunci când se evaluează scrisul românesc al perioadei de după cel de-al doilea război mondial. Poetul a fost recunoscut ca mare valoare atât în ţară cât şi în străinătate. În ţară a fost

distins cu numeroase premii ale Uniunii Scriitorilor, ale Academiei Române, iar peste graniţă cu premii ilustre în Italia, Spania şi Austria. Poetul a primit premiul Herder şi a fost ales ca membru titular al Academiei Române. Toate aceste onoruri au un solid punct de susţinere în opera sa manifestată în diferite genuri şi specii literare.

Întreprinderea noastră este necesară deoarece imaginea poetului în ochii opiniei publice este contrariată de multitudinea punctelor de vedere asupra operei sale, noi propunându-ne să facem lumină în această problemă şi să reunim între două coperţi tot ce s-a spus, şi cum s-a spus, despre poezia lui Marin Sorescu într-o perioadă controversată a existenţei sale.

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1. INTRODUCERE

Marin Sorescu s-a afirmat în literatura română în deceniul al şaptelea. Am urmărit evoluţia sa după Bibliografia R.S.R, seria periodice şi seria cărţi. Această lucrare bibliografică consemnează la modul sistematic tot ce se publică în ţară. Indicaţiile bibliografice le-am verificat în periodice şi am constatat că ele corespund realităţii, lucrarea bibliografică editată de Biblioteca Centrală de Stat fiind foarte serioasă şi demnă de crezare. Ea scuteşte cercetătorul de o muncă enormă, sisifică. Investigaţiile noastre au început cu anul 1957, an indicat într-un interviu ca fiind anul debutului. Până în anul 1959 nu am găsit numele lui Marin Sorescu menţionat în această lucrare. În 1959 este menţionat cu o singură poezie "Contribuţie la valorificarea lunii") publicată în "Iaşul literar" nr.11 din noiembrie 1959, p.44-46. În 1960 publică în "Iaşul literar" şi în "Tribuna" poezii cu tematică diversă. Între 1961 şi 1964 publică în "Luceafărul", "Gazeta literară" şi "Iaşul literar", parodii. În 1964 poetul începe să publice poeme. Cele incluse în 1965 în volumul Poeme. Primele poeme apar în "Gazeta literară" şi "Luceafărul". Din momentul în care începe să publice poeme (aprilie 1964) Marin Sorescu nu mai publică nici o parodie. Volumul de parodii Singur printre poeţi, apărut în februarie - martie 1964, include parodiile publicate de Marin Sorescu până la acea dată. El va fi reeditat în 1972 cu puţine noutăţi. Se poate deci afirma că Marin Sorescu, prin volumul din 1964, şi-a încheiat evoluţia ca parodist. Din 1964 publică în periodice, şi în volume, an de an, poeme de o factură incitantă atât pentru publicul de poezie cât şi pentru critică. Poemele sale au fost remarcate şi comentate încă din faza de revistă de către G.Călinescu, Marin Bucur, Ion Oarcăsu şi Emil Manu. Trebuie spus că noutatea poemelor lui Marin Sorescu s-a grefat, în 1964, pe noutatea, pentru momentul respectiv al poeziei contemporane româneşti, difuzată de

poemele publicate în periodice şi de alţi poeţi contemporani: Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ion Alexandru şi alţi câţiva. Ei au marcat, în 1964, o ruptură evidentă cu maniera de a se scrie poezie la noi. Faptul a fost remarcat şi consemnat de critici din mai toate generaţiile. G.Călinescu şi Vladimir Streinu au dat tonul fundamental. De fapt, contextul a permis această ruptură. În această perioadă sunt reeditaţi şi studiaţi interbelicii, iar cei în viaţă dintre ei văd lumina tiparului cu noile opere. Poeţii afirmaţi în perioada războiului, sau imediat după aceea - Geo Dumitrescu, Ştefan Augustin Doinaş, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu şi alţii - vin şi ei să dea o coloratură modernă poeziei româneşti postbelice. Alături de Nichita Stănescu şi alţi poeţi, Marin Sorescu marchează prin poemele sale o revigorare a liricii româneşti contemporane: "Momentul actual al liricii româneşti este un (dublu) moment Stănescu şi Sorescu", apreciază Ştefan Augustin Doinaş: "Ca valoare culturală fenomenul imitării masive a acestor doi poeţi îşi are, neîndoios, importanţa sa. Dar ca valoare artistică, cu alte cuvinte: ca afirmare personală a unor noi poeţi, tutela lor este prea tiranică pentru a permite tinerilor discipoli să ni se prezinte cu un profil propriu" (Ştefan Augustin Doinaş, Lampa lui Diogene, 1970, p.193). Firește, Marin Sorescu nu a avut emuli încă de la începutul apariţiei poemelor. Sorescienii au apărut după 1967, an al apariţiei primei reeditări Sorescu. Cele două volume incluse în această antologie (Poeme, 1965 şi Moartea ceasului, 1966) marchează ceea ce Eugen Barbu şi alţii numesc *etapa Sorescu* :"Peste etapa Sorescu, orice s-ar face, nu se poate trece pentru că omul a fost eminent în domeniul său, un deschizător de drumuri. El a călcat în picioare poezia conformistă în care s-au produs catastrofe şi mai mari, şi totuşi furia sacră de care sunt cuprinşi criticii nu este exercitată asupra proletcultiştilor cum ar fi firesc, ci asupra inteligentului liric care continuă a fi Marin Sorescu De ce ? ..." (Eugen Barbu, în "Magazin", 1973, 14 aprilie).

Fapt demn de remarcat: în poemele sale, Marin Sorescu n-a răspuns în nici un fel "comandamentului epocii". Nu se găseşte sub semnătura lui Sorescu nici o poezie de tam-tam, proletcultistă (cum zice Eugen Barbu), sau de gratulare a "marelui conducător". Poezii patriotice întâlnim la Sorescu, dar poezii patriotarde, nu. Este meritul lui Sorescu de a nu fi făcut subliteratură. Prin tot ce a scris, el şi-a făcut publice ţeluri mai înalte: "Fapt cunoscut mai de toată lumea criticii literare, e că a existat un moment Sorescu în literatura actuală. Noi am adăuga că acest moment Sorescu reprezintă în poezia noastră contemporană un important moment de revitalizare a lirismului, o nouă deschidere către ideea modernă de poezie. Sorescu a înnobilat capacitatea discursului poetic, a refăcut

capacitatea de şoc a lui, a redat cuvântului lucitor - nepoetic dreptul său de a participa la naşterea expresiei poetice. Marin Sorescu a transcris, în poezie, fără sofisticare, diagrama problemelor omului modern, poetul însuşi fiind un om comun, revedincându-şi, prin arta poetică, doar drepturile inteligenţei". (C.Ungureanu, în "Orizont", 1973, 27 septembrie).

După apariţia volumului de poeme din 1965, critica literară a comentat acest volum, cât şi cele care au urmat. Acest succes de critică a fost însoţit de un neegalat succes de librărie şi de public. Iniţial critica literară a comentat cu entuzism poemele lui Sorescu, evidenţiindu-le noutatea şi farmecul. Însuşi G.Călinescu, citindu-le, i-a declarat lui Dinu Pillat (vezi "Mozaic istorico-literar") că ar vrea să fie un poet ca Marin Sorescu. Ulterior, după 1967, şi mai ales după apariţia, în 1968, a volumului Tinereţea lui Don Quijote, opiniile criticii literare s-au diversificat. Dacă până la această dată criticii se mulţumeau să-l prevină referitor la alunecarea în manierism, după 1968 atacurile împotriva manierei Sorescu merg până la denigrarea totală sau la minimalizarea locului său în peisajul poeziei româneşti contemporane. Denigratorii reprezintă însă doar o minoritate. Cealaltă extremă rămâne devotată poetului scoţând în evidenţă ceea ce este nou şi rezistent în creaţia sa. Poetul a mers constant în întâmpinarea celor din urmă deoarece factorul de noutate nu a lipsit niciodată la Sorescu. I s-a reproşat poetului că se repetă, că-şi oboseşte lectorii folosind aceeaşi manieră. Receptiv, poetul a dovedit nu o dată că este capabil de schimbare. În La lilieci şi-a schimbat stilul atât de mult, încât unii critici au afirmat că acest volum este de proză, nu de poezie. Poetul şi l-a subintitulat totuşi Poeme. O schimbare întâlnim şi în Tuşiţi, dar mai evident în Descântoteca şi în Sărbători itinerante. Pe undeva, aceste două volume, stilistic, gravitează în jurul Liliecilor. Dar noul la Sorescu nu trebuie căutat numai în poezie. Marin Sorescu s-a dovedit mesager al noului în toate domeniile în care s-a produs - teatru, eseistică, critică literară, proză. Şi despre aceste compartimente ale scrisului sorescian s-a scris foarte mult. Despre teatru, mai ales. Cu atât mai mult cu cât majoritatea pieselor sale s-au jucat mai întâi în străinătate şi apoi în ţară. În privinţa poeziei, obiectul întreprinderii noastre, s-a scris foarte mult şi de către un număr impresionant de critici. Unii au comentat aproape toate apariţiile editoriale ale poetului, alţii doar pe unele. În general referinţele critice sunt alcătuite din cronici literare de volum, note de lectură, cronici de volum dar care discută prin extensie şi volumele anterioare, studii de sinteză apărute în ani diferiţi. S-a scris şi o monografie cuminte şi neutră, despre poezia lui Marin Sorescu, semnată de Mihaela Andreescu. Autoarea schiţează o explorare a universului poetic sorescian, fără a aborda însă problemele spinoase ale receptării poeziei soresciene. Faptul a determinat ca monografia să treacă

aproape neobservată. Am întâlnit vreo două referinţe critice, dar şi acelea de complezenţă, şterse. Parcurgând referinţele critice, lectorul se poate informa asupra specificului poeziei soresciene (parodii, poeme) şi poate lua act de problematica poeziei moderne dezbătută cu ocazia analizării poeziei unui reprezentant important al ei - Marin Sorescu. Studiul acestor referinţe poate oferi iubitorilor de poezie reale satisfacţii spirituale, deoarece mulţi dintre cei care s-au pronunţat asupra poeziei soresciene au farmecul limbajului şi o deosebită mobilitate a spiritului. Aceste calităţi sunt întreţinute de spiritul pandur al poetului, care nu o dată a pus criticii pe jar. Nu puţini sunt criticii care afirmă că, deşi au scris de mai multe ori despre Sorescu, găsesc că ceva totuşi le scapă, că nu reuşesc să-l prindă pe Sorescu într-o formulă infailibilă. Unii chiar revin asupra formulelor lor - cum ar fi Eugen Simion, care nu-l mai vede pe Marin Sorescu încadrabil la ironişti şi fantezişti.Alţii, dimpotrivă, îl minimalizează cu orice ocazie, cum ar fi Al.Piru (într-o vreme) sau Gheorghe Grigurcu (cam peste tot). Exemplele s-ar putea înmulţi. În lucrare prezentăm diversitatea opiniilor despre poezia lui Marin Sorescu, folosind copios citatul şi grupajul de citate. Întrucât l-am citit şi pe Sorescu şi pe critici ne spunem şi noi părerea fie prin comentariul insinuat printre citate, fie prin regia citatelor. Prin regia citatelor nu urmărin să impunem un anumit punct de vedere auctorial, ci să scoatem în evidenţă opinia reală a criticilor despre o anumită problemă. Pentru acest motiv unele citate vor fi mai lungi, dând posibilitatea criticului să-şi susţină ideea cât mai complet. Îi dăm sau nu câştig de cauză, oferind lectorului şi alte opinii referitoare la acelaşi subiect. Indicaţiile bibliografice sunt exacte şi lectorul le poate verifica, după voie, scoţându-ne astfel dintr-o eventuală bănuială de apologet. Noi îl considerăm pe Marin Sorescu un poet de prim plan al epocii contemporane şi credem că o parte a creaţiei sale va rămâne în istoria literaturii române. Părerea nu este numai a noastră. Am întâlnit-o exprimată şi la critici contemporani cunoscuţi în presa literară şi ne-am propus s-o scoatem şi noi în evidenţă într-o lucrare de sinteză. Ceea ce ne interesează este adevărul celor spuse la un moment dat şi raportarea acestui adevăr la alte adevăruri spuse în acelaşi timp şi despre aceeaşi problemă. Pentru a realiza acest deziderat situăm opiniile în context şi aderăm la opinia care ni se pare mai judicioasă şi cât mai departe de o subiectivitate teribilistă. De asemenea atitudini teribiliste receptarea poeziei lui Marin Sorescu nu duce lipsă şi ele pot fi depistate în lucrare, deoarece acordăm spaţii largi şi "copiilor teribili". Cu alte cuvinte, lucrarea noastră este o sumă de opinii prezentate în spiritul cel mai neutru. Nu etichetăm pe nimeni. Prezentăm opinii şi ne spunem şi noi părerea pentru că ne-am hazardat să facem o treabă care ştim că va irita multă lume. Ceea ce am inclus noi în această lucrare, va reprezenta ceva deja spus şi lipsit de

importanţă pentru unii critici. Nu avem pretenţia de a spune ceva cu totul nou. Nou, pentru specialişti şi nespecialişti, este punerea în dialog a opiniilor vis-à-vis de o anumită problemă sau chiar de un anumit volum. Despre Marin Sorescu, unii critici afirmă că este un poet controversat şi prezintă spre dovadă câteva propoziţii critice (vezi Dumitru Micu, Limbaje moderne în poezia românească de azi). Le prezentăm şi noi, dar adăugăm acestor propoziţii mai multe opinii care validează sau nu acel deja spus. Fără îndoială, criticii citesc periodicele literare, dar mă îndoiesc că şi-a propus vreunul să citească tot ce s-a scris despre Marin Sorescu, sau despre un alt scriitor. De regulă, citeşte fiecare ceea ce îl interesează. Printre cei care au scris despre Sorescu, unii fac dovada (citând) că şi-au citit confraţii. Alţii scriu cu aerul că prin ei începe şi cu ei se sfârşeşte lumea. Idei interesante am găsit şi la criticii mai puţin cunoscuţi şi acest fapt se poate constata în lucrare. Se poate formula întrebarea: De ce atâta sârg pentru Sorescu ? Din capul locului trebuie să spunem că, pe măsură ce am intrat în problematica receptării critice a poeziei lui Marin Sorescu, investigaţia m-a pasionat. Este interesant să urmăreşti o multitudine de spirite care se confruntă pe teritoriul unei creaţii de genul creaţiei lui Marin Sorescu. Vrând-nevrând, intri în horă şi alergi de la critici la poet şi invers. Lucrarea ni se pare oportună şi din alt punct de vedere. Marin Sorescu nu este un poet de duzină. Pe plan naţional a marcat un moment de revitalizare a lirismului prin cel puţin două volume şi s-a impus şi ca un dramaturg de certă valoare. Prin traduceri este cunoscut pe întregul mapamond şi nu numai cunoscut, ci şi apreciat prin câteva distincţii în Italia şi Spania. Recent şi în Austria. Un astfel de poet poate interesa atât pe contemporani cât şi pe urmaşi. Ca atare consemnarea receptării sale în epocă, la modul sistematic, poate prezenta interes. În cazul lui Marin Sorescu o lucrare de genul celor publicate în colecţia "Biblioteca critică" ar fi insuficientă şi n-ar putea fi decât ciuntită, deoarece despre Sorescu s-a scris foarte mult. Nu am găsit un model pentru lucrarea noastră. Am auzit că cineva se străduieşte să prezinte iubitorilor de poezie receptarea în epocă a poeziei lui Eminescu. Credem că va fi o lucrare interesantă. Despre Eminescu s-au publicat multe studii în colecţia "Eminesciana", dar despre receptarea lui Eminescu în periodicele vremii sale n-am citit nimic,motiv pentru care aşteptăm cu interes o asemenea lucrare. Referitor la cele de mai sus, încheiem capitolul introductiv printr-o relatare. Într-o împrejurare am abordat pe sălile Universităţii bucureştene pe Al.Piru şi l-am rugat, tranşant, să-mi spună care este cauza pentru care scrie aşa cum scrie despre Sorescu. Mi-a răspuns că şi Eminescu a fost controversat în epocă . . .

2.RECEPTAREA VOLUMELOR DE POEZIE

2.1. SINGUR PRINTRE POEŢI (1964)

Poetul afirmă într-un interviu că parodiile reunite în volumul de debut au fost scrise în anii studenţiei. Unul dintre foştii săi profesori de la Universitate ne-a relatat că aceste parodii se bucurau de mult succes la seminarii. Înainte de a fi incluse în volum, aşa cum am mai menţionat, parodiile au apărut în periodice în anul 1963, dar n-au fost reperate în această fază de critica literară. Adunate în volum şi prezentate cu căldură de poetul Marcel Breslaşu, parodiile au suscitat atenţia criticii, fără a putea afirma că reacţia criticii se poate compara cu primirea făcută Poemelor. Primul critic care semnalează volumul este G.Dimisianu, urmat, la scurt timp, de alţi critici printre care Eugen Simion, Ion Dodu Bălan, Sanda Radian şi Dan Mănucă. Ocazional, într-o cronică de muzică uşoară, se exprimă asupra volumului (citând parodia "O samă de textieri". Texte de muzică uşoară) însuşi G.Călinescu. Reputatul critic este ultimul care referă asupra parodistului, înainte de apariţia Poemelor în periodice, şi primul care comentează aceste poeme.

Iată primele impresii criticie despre Singur printre poeţi: "Marin Sorescu nu mai este un debutant chiar dacă se află la volumul său de debut. Îl citesc de câţiva ani în paginile revistelor literare, îi urmăresc cu simpatie (pot spune, cu afecţiune?) progresul constant, confirmarea propriei originalităţi, a propriilor modalităţi, procesul de devenire. Înmănuncheate aici, parodiile, în special cele în versuri, verifică şi confirmă impresiile pe care le-a lăsat lectura izolată şi la răstimpuri a fiecăreia dintre ele"; "Ansamblul rezistă, ba vădeşte mai limpede însuşirile, aptitudinile, şi, fără îndoială (că mai e loc), perspectivele autorului: varietatea gamei de modele abordate, diferenţierea

minuţioasă a mijloacelor de expresie, supleţea acestora, diagnosticul numai arar şovăitor şi, prin urmare, tratamentul în general adecvat la fiecare «caz» în parte"; "Sorescu izbuteşte însă cu unele mici şi fireşti excepţii, să surprindă nu numai caracterul formal, exterior, al operei parodiate (rime, ritm, lexic, întorsături şi ciudăţenii particulare, structura şi construcţia specifică a «modelului»), ci şi ceea ce este mai greu sesizabil: limitele viziunii, ale tematicii, «viciile ascunse sub metehne»; "În ceea ce mă priveşte, cred că şcoala pe care o frecventează şi o va absolvi cu succes Marin Sorescu, disciplina stringentă a genului parodistic, selectarea şi punerea la punct încă pe mai departe a propriilor unelte sunt de bun augur şi ne îndreptăţesc să aşteptăm de la dânsul nu numai trecerea victorioasă a unui hop sau a mai multora, ci şi un salt calitativ către satira autonomă, emancipată de obezile şi frâul conformităţii, atunci când lucrezi cu materialul clientului. Până una-alta, apariţia acestui volum de satiră, mai mult decât promiţător, trebuie salutată cu toată căldura, cu atât cu cât este vorba de un tărâm (fertil? arid? depinde pentru cine ...) puţin frecventat, între vastele hotare ale literaturii noastre de azi" (Marcel Breslaşu. Cuvânt înainte, octombrie 1963, la volumul lui Marin Sorescu Singur printre poeţi, 1964, p.6,7,8).

"Nu numai în poezie, dar şi în schiţele sale satirice, Marin Sorescu e un umorist care obţine efecte comice afişând seriozitatea, ascunzându-şi intenţiile ironice sub masca gravă cu care abordează subiectele. E tehnica cea mai propice parodiei, unde ironia rămâne subînţeleasă, autorul pretextând cu modestie simulată, că nu face altceva decât să ... imite. Cu Marin Sorescu acest gen «uşor» al poeziei reintră în cuvenitele sale drepturi" (Gabriel Dimisianu, în "Gazeta literară, 1964, 5 martie).

"În ansamblul lor... parodiile lui Marin Sorescu au un umor de o incontestabilă consistenţă, cartea sa este, fără nici un paradox, cartea unui inteligent iubitor de poezie" (Mircea Anghelescu, în "România literară", 1964, 5 martie).

"Tânărul poet ţinteşte şi izbuteşte în parodiile sale, judecăţi critice sigure, realizate cu mijloacele poeziei"; "... parodiile pline de spirit ale lui Marin Sorescu sunt în fondul lor foarte grave exprimând o poziţie estetică, principială, vegheată de un bun gust şi de o fermitate ideologică ireproşabilă" (Ion Dodu Bălan, în Delimitări critice, 1964, p.197, 198 - Luceafărul.1964, 11 aprilie).

"Volumul conturează un poet (şi critic) cu temperament artistic echilibrat, de structură clasică, ce refuză să recepteze modalităţi poetice exagerate"; "Realizările din volum şi activitatea publicistică permanentă îndreptăţesc speranţa că parodia nu va rămâne singura unealtă a artistului". (Galina Bădulescu, în "Contemporanul", 1964, 24 aprilie).

"Dincolo de convenienţele fiecărei parodii, desluşim o vibraţie poetică reală, capabilă să emoţioneze prin ea însăşi. O dovedesc versurile publicate recent de Sorescu în *Gazeta literară* şi în *Luceafărul*. Fără a fi parodii, ele conţin o filosofie uşor umoristică, marcând, de pe acum, înclinarea lui Marin Sorescu spre literatura cu nuanţe satirice". "Marin Sorescu ... îmbunătăţeşte tabloul poeziei noastre contemporane cu un aspect nou" (Dan Mănucă, în "Iaşul literar", 1964, iulie). În termenii citaţi criticul ieşean este primul care semnalează apariţia poemelor în periodice.

"Un tânăr poet, Marin Sorescu, de o rară inteligenţă critică, ce este însă de domeniul fanteziei creatoare (Singur printre poeţi) ceea ce mă face să bănuiesc că va izbuti în poezia serioasă, a scris un număr de parodii printre care una despre o sumă de textieri, autori, zice el, de texte de muzică uşoară. Textele lui Marin Sorescu ilustrează cu umor glacial metoda disperată a umpluturii programatice: "Vino şi tu lângă mine... Tra-la-la-la-la!/ Auzi ? Să nu zici ba!". Cu această metodă, "muzica uşoară devine o şcoală de trivialitate. Tinerele generaţii, ascultând asemenea proceduri, se pervertesc şi pierd înaltul instinct al iubirii ce înnobilează pe om" (G.Călinescu, în "Contemporanul", 1964, 2 oct.). Marele critic şi istoric literar a scris despre poezia lui Marin Sorescu în două dintre cronicile sale optimiste. Textul citat este consemnat în prima dintre cele două amintite. După apariţia poemelor în "Gazeta literară" şi "Luceafărul" (1964) şi mai ales după apariţia volumului Poeme (1965), critica literară recunoaşte mai cu convingere poetul din parodii. Mai mult, se confirmă continuitatea din punctul de vedere al atitudinii lirice - atât în parodii cât şi în poeme, poetul este refractar convenţiilor de orice fel. Iată câteva dintre aprecierile formulate: În Singur printre poeţi Marin Sorescu "... făcea dovada unei inteligenţe critice, care putea izola dintr-un act poetic atitudinea, iar dintr-un cuprins de viaţă, repetiţia mecanică. Se înţelege că, surprinzând goluri de sensibilitate, parodia însăşi este în subsidiar act sensibil. Poezia, aşadar, nu lipsea, cum nu lipseşte din nici o caricatură expresivă. Dar Marin Sorescu era în sine poet nu în subsidiar, ci în primul rând" (Vladimir Streinu, în Versificaţia modernă, 1966, p.273-274 - "Luceafărul", 1965, 3 iulie).

"Cele mai reuşite parodii din volumul său de debut desemnează, în tânăra generaţie de lirici, o individualitate ce nu poate fi ignorată" (Eugen Simion, în Orientări în literatura contemporană, 1965, p.202 - "Gazeta literară", 1965, 15 iulie).

"Că Sorescu nu e un parodist, în sensul curent al termenului, nici în volumul de debut, începe să se vadă mai bine acum"; "... câteva din parodiile lui Marin Sorescu nu sunt, într-adevăr, decât ... parodii şi fireşte, când s-a analizat volumul, observaţia aceasta era cea mai importantă" (Nicolae

Manolescu, în "Luceafărul", 1965, 14 august).

"Debutul oarecum lăturalnic, de parodist, indica totuşi o trăsătură care ni se pare definitorie pentru atitudinea sa fundamentală: capacitatea de a se detaşa de lucruri, de a se situa într-un unghi de vedere de obicei neobişnuit, plin mereu de surprize. Parodia nu însemna altceva decât această distanţare faţă de nişte producţii poetice, cu întregul ei corolar de ironie, de fantezie şi humor" (Victor Felea, în Reflecţii critice, 1968, p.100 - "Steaua", 1965, septembrie).

"Azi, când îl stimăm deschis pe Marin Sorescu ca autor şi poet, putem privi primul său volum, Singur printre poeţi ca un act critic de desprindere tranşantă, dar nobilă prin spiritualitate, de acea improvizată istorie a poeziei de versificaţie atât de golită de identitate interioară - act critic de răspântie nu numai pentru sine, ci şi pentru generaţia de poeţi care s-a ridicat înaltă în aceşti zece ani" (Ştefan Bănulescu, în "Ramuri", 1967, 15 septembrie).

"Faptul că olteanul Marin Sorescu ... a debutat cu un volum de parodii ... se explică prin familiarizarea în timpul studiilor universitare, filologice, la Universitatea "Al.I.Cuza" din Iaşi, cu poezia fantezistă şi umoristică în sens superior a lui G.Topârceanu" (Al. Piru, în "Ramuri", 1968, nr.3, 15 martie, p.10).

"Ceea ce putea părea la început (autorul se referă la volumul de parodii) simplu joc intelectual, simple exerciţii meşteşugăreşti sau demonstraţii de virtuozitate, vădind facultatea lui Marin Sorescu de a imita ... nu era, de fapt, altceva, în evoluţia tânărului poet, decât un disimulat punct de plecare. O tentativă acoperită de a propune demitizarea, adică o perspectivă străină de prejudecăţi, de convenţionalisme, de inerţii" (Aurel Martin, în Poeţi contemporani, vol.2, 1971, p.204-205).

"Marin Sorescu face, în Singur printre poeţi, o schiţă a tabloului liric al vremii în care urma să introducă propria sa modalitate, neobişnuită. Fără să forţăm lucrurile, neabsolutizând concluziile, putem crede că, prin parodii, poetul arunca un halou de relativizare în jurul unora dintre formulele poetice ale momentului literar, această atmosferă fiind propice instalării neobişnuitelor sale Poeme. Aşa, parodiile au pregătit oarecum terenul, într-o atmosferă de relativitate a formulelor acceptate, formula cu care el s-a prezentat numai după un an putea fi mai lesne luată în atenţie, cum s-a şi întâmplat.Sunt acestea simple presupuneri, în fond Poemele se puteau ivi la fel de bine şi în absenţa parodiilor, climatul literar era îndeajuns de apt să le recepteze" (Ilie Constantin, în "România literară", 1973, 1 martie).

Semnalăm aici prima "presupunere" când este vorba despre poezia lui Marin Sorescu. Aici presupunerea este constructivă. Criticul caută o explicaţie a apariţiei Poemelor şi găseşte oul lui Columb: "parodiile au pregătit terenul"

de luptă, deliberat. Ne îndoim că Sorescu a avut asemenea planuri strategice. De ce a scris mai întâi parodii şi apoi poeme ? Sorescu afirmă undeva, că a scris parodii pentru că aşa i-a venit. Noi credem, aşa cum ar spune-o chiar Sorescu, că, într-un moment de noroc chior, a descoperit formula poemelor şi a uitat de parodii. Asta-i tot. Restul, treaba criticilor. În privinţa "presupunerilor", unii critici merg chiar mai departe decât criticul citat mai sus şi "presupun" că Poemele sunt tot nişte parodii. Asta n-o mai credem. Acordăm credit, în schimb, unei alte păreri :

"... debutul poetului în 1964, cu un volum de parodii, are, privit retrospectiv, o semnificaţie particulară. Singur printre poeţi era o carte de poezii despre poezie, mai exact, de poezie aplicată la poezie, devenită instrument al unei critici sui generis. Raportarea la Parodii originale ale lui G.Topârceanu s-a putut face imediat, căci şi versurile lui Sorescu sunt de fapt nişte «pagini de critică literară în pilde»" (Ion Pop, în Poezia unei generaţii, 1973, p.302).

Ciclurile de poeme apărute în cursul anului 1964 în "Gazeta literară" şi "Luceafărul", semnate de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Adrian Păunescu şi Ioan Alexandru au surprins critica literară şi publicul de poezie prin ineditul lor provocând apariţia unor comentarii critice laudative încă în faza de revistă a publicării lor. Concludente în acest sens sunt comentariile semnate de G.Călinescu, Marin Bucur şi Ion Oarcăsu - cu menţiunea că G.Călinescu şi Marin Bucur, semnalând noutatea incontestabilă a stilului poeţilor citaţi, comentează în exclusivitate poemele lui Marin Sorescu. Prestigiul marelui critic şi istoric literar G.Călinescu, caracterul judicios şi la obiect al judecăţilor sale, au asigurat notorietatea tânărului poet determinând o reacţie favorabilă, în lanţ, a criticii literare, care s-a menţinut la aproximativ aceeaşi cotă până către anul 1968, când, în anumite comentarii critice, aprecierile lui G.Călinescu sunt atribuite instabilităţii temperamentale a criticului, capriciilor sale, afirmându-se că aceste aprecieri, având la bază fapte de "scriitură" - poeme publicate în reviste, nu în volum - sunt neconcludente pentru ansamblul poeziei lui Marin Sorescu. Adevărul este că toate poemele publicate în "Gazeta literară" şi "Luceafărul" (numeroase) au fost incluse de poet în volumul din 1965 şi în altele ulterioare. De asemenea trebuie spus că, în comentariile lor, mulţi critici au reluat şi aprofundat aprecierile lui G.Călinescu şi Vladimir Streinu reliefând note definitorii pentru poezia lui Marin Sorescu. În privinţa parodiilor se impune remarca lui Eugen Simion, care afirmă undeva că atunci când s-au discutat parodiile, observaţia că acestea sunt poezii adevărate, nu în subsidiar, este cea mai importantă. Altfel spus, în parodii Marin Sorescu este poet nu parodist, deşi a lucrat cu "materialul clientului".

După ani Singur printre poeţi a constituit în critica literară subiect de exegeză. Reproducem două dintre aceste comentarii :

"Dacă volumele publicate de Marin Sorescu începând din 1965 au fost în măsură să dovedească plenar originalitatea poetului (subliniată de critici de valoarea lui G.Călinescu sau Vladimir Streinu), nu trebuie să uităm că volumul de parodii - care face parte integrantă din această primă etapă a creaţiei soresciene - se dovedeşte, cu trecerea anilor, prologul firesc al operei căreia îi anticipă deopotrivă latura gravă (în replică la Macedonski) şi, mai ales, propensiunea spre ludic. Aceasta din urmă explică în mare măsură teribilismele şi preferinţa pentru creaţia à rebours. În multe poeme, artistul se joacă dezinvolt, dând cu tifla clişeelor şi cultivând cu voluptate polisemantismul. Spaima de gravitate scorţoasă este evidentă şi lirismul se manifestă în prezenţa tiranică a unei atitudini subiective: "«ostentaţia»" (Mircea Scarlat, în "Revista de istorie şi teorie "literară", nr.2, aprilie-iunie 1983, p.84-85).

"Pentru că se discută din nou despre contribuţia literară a generaţiei '60 este bine de amintit că s-au împlinit nu demult 25 de ani de la apariţia volumului de parodii Singur printre poeţi(...) le-am recitit zilele acestea şi spre surpriza mea am constatat că ele nu s-au învechit deloc. Îmi plac şi azi aşa cum mi-au plăcut când le-am citit prima oară în 1964. Îmi confrunt impresiile de atunci consemnate într-un articol, cu impresiile de acum şi constat că ele coincid în cea mai mare parte"; "Cele mai multe pilde critice în versuri, cum au fost numite parodiile, arată un simţ mimetic superior şi o capacitate de expresie remarcabilă"(...) "Este limpede că Marin Sorescu îşi pregăteşte copiind şi parodiind pe alţii, propriul stil liric. Stilul a evoluat între timp şi a devenit azi un punct de reper în poezia română postbelică"(Eugen Simion, în "România literară" nr.37, septembrie 1989).

Pentru noi nu este atât de limpede că Marin Sorescu, parodiind sau copiind pe alţii şi-a pregătit propriul său stil liric. Aceasta poate fi numai o supoziţie deoarece poemele din 1965 puteau să apară şi în lipsa parodiilor. Parodiile au constituit în evoluţia poetului numai un accident, deşi spiritul lor se regăseşte în poeme.

2.2. POEME (1965)

Apariţia volumului Poeme (1965), semnalată iniţial de Dan Zamfirescu printr-o notă de lectură în "Gazeta literară" (notabilă prin departajarea dintre critica orală şi cea scrisă vizând poezia lui Marin Sorescu), este amplu şi elogios comentată de Vladimir Streinu - fapt ce marchează în evoluţia poetului un precedent neegalat de colegii săi de generaţie: recunoaşterea sa ca poet

de către criticii literari cu un mare prestigiu în contemporaneitate. Exemplul acestora a fost urmat la intervale foarte apropiate de majoritatea criticilor literari, în special tineri. Atmosfera literară creată a antrenat şi o parte dintre scriitorii nespecializaţi în critica literară care, precizând caracterul comentariilor lor (impresii de cititor), au adus elogii tânărului poet. Nota generală a comentariilor critice despre acest volum este de recunoaşterea talentului, originalităţii şi autenticităţii poetului şi poeziei sale. Totodată, în unele comentarii (Marin Bucur, Eugen Simion, Ion Neacşu şi alţii) se atenţionează asupra pericolului monotoniei formulei (Marin Bucur), asupra tendinţei spre autopastişă şi asupra unor inconsecvenţe vizând calitatea expresiei (consideraţii lejere, tendinţa calamburului gratuit etc.). Primul care respinge modalitatea poeziei lui Marin Sorescu este Şerban Foarţă. Punctul de plecare al atitudinii sale critice se localizează în nerecunoaşterea calităţii poetice pentru formula folosită de Marin Sorescu. După opinia lui Şerban Foarţă, poetică este numai formula în sine nu şi materializarea ei în poezia lui Marin Sorescu. Această idee a câştigat teren în special după apariţia volumului Tinereţea lui Don Quijote. Aceste observaţii critice se confruntă, în critica poeziei lui Marin Sorescu, cu un cortegiu de apropieri între poezia sa şi modelele autohtone sau străine "congenere" (după opinia criticilor).

Atât în periodice cât şi în redacţii (rezultă aceasta din unele comentarii) poezia lui Marin Sorescu este viu discutată din acest punct de vedere, atât la primul volum de poeme, cât şi la următoarele. Pe linia înscrierii în tradiţia literaturii europene, până în anul 1968, loc comun al majorităţii comentariilor a fost apropierea (cu sens de înrudire spirituală ori influenţă directă) între poezia lui Marin Sorescu şi poezia poetului francez Jacques Prévert. Din 1968, criticii depistează o apropiere (numai spirituală) de poetul german Cristian Morgenstern (fără a scoate din cauză prima apropiere făcută). În ceea ce priveşte înscrierea în tradiţia literaturii române criticii amalgamează poeţi de diferite orientări şi din familii spirituale deosebite. În privinţa explorării spaţiilor metafizice poetul a fost comparat cu Lucian Blaga (o distincţie importantă face în acest sens Vladimir Streinu). Din punctul de vedere al considerării poeziei ca joc a fost comparat cu Adrian Maniu. În privinţa tehnicii poetice s-a invocat Urmuz. Ca atitudine lirică a fost asociat lui Geo Dumitrescu, iar din punctul de vedere al popularităţii şi tonalităţii s-a spus că se situează la nivelul lui G.Topârceanu şi Minulescu. Formula sa poetică (din punctul de vedere al destinului ei) a fost comparată cu aceea a lui Bacovia şi Minulescu. Termenii în care se fac aceste apropieri diferă de la un critic la altul.

Dacă poetul a avut un succes de librărie neegalat de nici un scriitor contemporan, în privinţa receptării poeziei sale de către critica literară nu se

poate afirma că poezia sa a avut un succes de aceeaşi natură. Observaţia noastră are în vedere unele opinii consemnate în cronicile literare. După unii cronicari poetul a avut un succes uluitor şi facil, inexplicabil. Acest succes este explicat în varii comentarii prin apetenţa unor mari critici din generaţia vârstnică (G.Călinescu, Vladimir Streinu) pentru poezia lui Marin Sorescu. Se insinuează astfel că, dacă n-ar fi intervenit prin comentariile lor aceşti reputaţi critici, poezia lui Marin Sorescu ar fi rămas în umbră. Adevărul este că de-a lungul anilor au găsit cuvinte de laudă pentru poezia lui Marin Sorescu foarte mulţi critici literari (cărora li s-au adăugat poeţi şi romancieri) şi este greu de crezut că opiniile acestora au stat permanent în umbra aprecierilor formulate de cei doi mari critici, deoarece, oricât de mare ar fi autoritatea unei personalităţi literare, fiecare comentator are conştiinţa de sine şi convingerile sale. De altfel se poate constata că în pofida aprecierilor judicioase şi la obiect făcute de G.Călinescu şi Vladimir Streinu poezia lui Marin Sorescu a avut de înfruntat rezerve.

Volumul Poeme (1965) a surprins critica literară şi publicul de poezie prin insolitul metaforei şi nuditatea expresiei, prin tenta ingenuă a stilului - poezia fiind pentru poet un eden în care-şi poate permite toate libertăţile cu aerul unui copil care nu-şi face probleme. În acest volum (cât şi în următoarele) marile şi micile probleme ale omului, marile teme ale poeziei dintotdeauna se proiectează într-o zonă a liricului în care ironia, autoironia şi umorul se difuzează ca o boare nepermiţând disocieri tranşante. Vrem a spune că impresia noastră este că poezia lui Marin Sorescu nu se supune cadrelor tradiţionale, poetul neputând fi etichetat nici ironist, nici umorist şi nici satiric deoarece notele distincte ale acestor denominative se contopesc, sudate fiind de ceea ce am putea numi fifesc, natural, necontrafăcut, conform cu substratul ideatic al demersului poetic. În comentariile critice pe care le citâm se consemnează, în regulă generală, fizionomia fiecărui volum. Este de remarcat totuşi că tranziţiile de la un volum la altul,datorită unicităţii formulei, nu sunt uşor sesizabile. Dacă în Poeme (1965) poetul ne introduce într-un univers marcat de o problematică existenţială, în Moartea ceasului (1966) această problematică este pusă sub semnul relativităţii. În Tinereţea lui Don Quijote (1968) poetul denunţă stările anti-Don Quijote punând în evidenţă partea absurdă şi grotescă a acestora în comparaţie cu aspiraţia spre puritate transmisă prin mitul lui Don Quijote. În acest volum se face simţită şi o notă mai aspră a poeziei lui Marin Sorescu, notă care în volumul Tuşiţi (1970) se transformă în sarcasm. Suflete, bun la toate (1972) şi Astfel (1973), după opiniile unor comentatori nu aduc nimic nou. Volumul Astfel, după Al.Andriescu, este un volum ratat. Acest volum (cu puţine realizări) nu indică un alt Sorescu, ci dimpotrivă confirmă unele observaţii critice aparent

tendenţioase evidente în critica literară îndeosebi după apariţia volumului Tinereţea lui Don Quijote. Calificăm tendenţioase afirmaţiile la care ne referim deoarece alunecările poetului în manierism (depistabile într-un număr de poeme din fiecare volum al său, în special în cel citat, dar şi în altele) nu caracterizează poezia sa în ansamblu. Acest aspect va reieşi din comentariile critice pe care le vom cita cu toată obiectivitatea. În privinţa volumelor la care ne-am referit până acum, în sprijinul ultimei noastre afirmaţii, ne exprimăm părerea că reprezentative pentru poetul Marin Sorescu nu sunt volumele citate - exceptând antologia Poeme (1967) -, ci volumele cu caracter antologic apărute în limbi străine în ţară sau în străinătate. În aceste volume poetul apare, în regulă generală, cu ceea ce are mai bun în poezia sa, fapt ce estompează impresia de manierism. Am cita în această idee L'ouragan de papier apărut la Editura Saint Germain-des-Près din Paris. Acest volum antologic a fost alcătuit de Alain Bosquet, dar sunt şi altele la care poetul se pare că a fost consultat. A se vedea în special "rame-frames" antologat de Mac Gregor Hastie.

Poetul a debutat editorial cu un volum de parodii, însă în periodice n-a debutat cu parodii, ci cu cronici fanteziste. Având în vedere acest lucru şi faptul că poetul a continuat să scrie uzând de formula poetică experimentată în volumul Poeme publicat în 1965, considerăm că adevăratul debut editorial al poetului este marcat de acest volum. Ulterior, Marin Sorescu şi-a diversificat preocupările scriind teatru, eseistică, proză şi "literatură pentru copii" (în fond reflecţii disimulate despre universul uman şi problemele lui grave conţinând însă şi elemente de amuzament pentru copii). Semnalând impresia criticii că poetul este prezent cu unele dintre atributele sale şi în aceste volume, ne vom referi în continuare exclusiv la volumele de poeme încercând să prezentăm reflectarea acestora în critica literară curentă. Atât în această problemă cât şi în celelalte, pe care lucrarea noastră le ia în discuţie, vom folosi metoda argumentării prin citate comentate. Comentariile vor interveni acolo unde opinia noastră diferă de a respectivului critic sau unde apreciem că mai este ceva de spus. În acelaşi timp, repetăm, punctul nostru de vedere se exprimă şi prin regia citatelor. Când aceste două modalităţi nu se fac simţite înseamnă că acceptăm opinia citată.

Revenind la volumele poetului, menţionăm că, în privinţa evoluţiei sale, impresia generală a criticii este că Marin Sorescu a exprimat în volumul Poeme (1965) esenţa poeziei sale, volumul fiind şi cel mai bine realizat din punctul de vedere artistic.

Deşi volumele ulterioare aduc note în plus universului poetic din Poeme, ca modalitate poetică poetul este egal cu sine (în ceea ce este rezistent în aceste volume) de la primul până la ultimul volum. Volumul La lilieci (patru

cărţi), după opinia majorităţii criticilor, reflectă o încercare de schimbare mai accentuată. Modificări în tonalitate şi problematică se observă însă atât în Tinereţea lui Don Quijote (1968), cât şi în Tuşiţi (1970). Reacţiile criticii, de la un volum la altul, consemnează consecvenţa poetului (ca atitudine lirică şi expresie), schimbările registrului liric (ca tonalitate şi problematică - în special în volumul La lilieci), vicii ale formulei poetice (iniţial cu titlu de punere în gardă, ulterior sub forma refuzului declarat). Acestor aspecte luate în discuţie de critica literară li se adaugă şi interpretări care, după opinia noastră, nesituându-se pe terenul poeziei lui Marin Sorescu, au un caracter derivat şi atacabil. Printre acestea semnalăm : aspectul parodic (unii susţin, alţii presupun, că poetul continuă să parodieze în poeme autori români sau străini, iar de nu, parodiază marile teme existenţiale, tradiţionale, sau chiar pe sine însuşi); frecventa opunere a poeziei lui Marin Sorescu altor tipuri de poezie; considerarea lucidităţii ca improprie lirismului; prezentarea poeziei lui Marin Sorescu ca o poezie de legătură între gusturile cele mai divergente în ceea ce priveşte poezia; refuzul legitimităţii estetice pentru poezia lui Marin Sorescu. Din punctul de vedere al înscrierii în tradiţie, pe lângă apropieri justificate (bazate pe afinităţi diverse - spirituale, de expresie, atitudine lirică, tonalitate etc.) unii critici încearcă să ofilească originalitatea poetului şi autenticitatea poeziei sale prin raportarea ei la modele autohtone şi, în special, străine. Analiza acestor problema făcând obiectul unor capitole ale lucrării noastre, nu insistăm aici asupra lor, ci prezentăm doar impresiile criticii asupra volumelor lui Marin Sorescu.

Aşa după cum am semnalat, poemele din 1964-1965 au atras atenţia criticii încă de la apariţia lor în periodice. Până la apariţia volumului, poemele au fost comentate în presa literară de G.Călinescu, Marin Bucur şi Ion Oarcăsu. Se impune menţiunea că aceste prime comentarii au meritul de a demarca note definitorii ale poeziei lui Marin Sorescu considerată în ansamblul ei. G.Călinescu în cronica sa optimistă (să ne fie îngăduit a o numi aşa deoarece G.Călinescu şi-a intitulat ciclul de cronici Cronica optimistului) menţionând că judecăţile sale au în vedere 21 poeme care i-au fost trimise de poet, îşi transcrie impresiile astfel:

"Fundamental, Marin Sorescu are capacitatea excepţională de a surprinde fantasticul lucrurilor umile şi latura imensă a temelor comune. Entuziast şi beat de univers, copilăros, sensibil, şi plin de gânduri până la marginea spaimei de ineditul existenţei, romantic în accepţia largă a cuvântului"; (...)"Marin Sorescu, în cele 21 de poeme pe care mi le-a trimis, uzează de un procedeu simplu, care însă nu este îngăduit decât talentului spontan. El găseşte un punct de vedere, care n-a trecut altuia prin minte, aşează oul ca şi Columb, spărgând coaja în partea sferoidală şi apoi găsindu-şi o stabilitate, vorbeşte

în chipul cel mai simplu. Perspectiva insolită devine un regim normal" (G.Călinescu, în "Contemporanul", 1964, 23 octombrie).

Acestei opinii i se alătură alţi comentatori:

"Ceea ce are dominant poezia lui Sorescu şi o înrudeşte prin firea lucrurilor cu parodia din Singur printre poeţi este fantazarea lucidă, sinteza dintre aceasta şi atitudinea ironică, surâsul maliţios, şarja. El apelează, aş zice, la o poezie cu implicaţii intelectuale grave, la o poezie încărcată cu sensuri mari de cultură şi de comportament etic. La Sorescu autocenzura intervine în momentele ameninţate de pericolul poetizării. El operează aparent cu o tehnică prozaică, urzindu-şi un univers de materiale verbale obişnuite, curente, pe care le suspectează continuu, cu o atitudine persiflantă. Accentul cade câteodată şi pe nota de şarjă a imaginii poetice cenzurând ostentativ emoţia lirică";(...) "Locurile cele mai comune iau o turnură metaforică neaşteptată. Sorescu caută sensul mare al poeziei şi un singur vers sau o strofă luată la întâmplare, deconcentrează prin frazarea orală; grupajul total al poeziei e perfect. Viziunea sa poetică trăiaşte prin ansamblul construcţiei" (Marin Bucur, în "Luceafărul", 1964, 24 octombrie).

"Marea calitate a acestei poezii este neprevăzutul asociaţiilor sau, mai exact, tehnica schimbării fişelor sufleteşti. Marin Sorescu începe întotdeauna cu un vers comun, i-aş spune alb, deci fără încărcătură emotivă deosebită, ca apoi să-şi dezvăluie aspectul grav al lucrurilor, printr-o abilă răsturnare de planuri" (Ion Oarcăsu, în "Tribuna", 1964, 26 noiembrie).

"E limpede că Marin Sorescu, familiar, conversativ şi voit prozastic în conduita lui stilistică, dezbracă mari teme lirice, care au fost ale poeziei dintotdeauna, de solemnitatea sub care poeţii le-au înfăţişat de obicei, ocolind pe departe voinţa de a fi oracol al ultimelor înţelesuri ale vieţii, la care totuşi ajunge şi revine stăruitor. Slujitor de mistere, fără îndoială, noul poet preferă costumului preoţesc şi hieratismului, chiar evoluând prin altare, cămaşa deschisă la piept, mânecile suflecate şi umorul benign. Gluma delicat tristă, fără clovneria sau sarcasmul altora, e identitatea lui de a gândi ideea de viaţă şi moarte. Ingenuitatea comunică o experienţă fundamentală de viaţă: e paradoxul liric, pe care ni-l propune Marin Sorescu" (Vladmir Streinu, în Versificaţia modernă, 1966, p.276 - "Luceafărul", 1965, 3 iulie).

Lirismul lui Marin Sorescu "are o structură neexpozitivă, o compoziţie concentrată până la idee, neermetizând sau conceptualizând metafora, ci trăind emoţiile lucid, asociind poeziei cerebralitatea"; "Formula antipoeziei lui Sorescu nu este ostentativă, deşi o reclamă, nu supără pentru că fondul ei rămâne poetic. Anti-poezia nu e tot una cu nonpoezia" (Marin Bucur, în "Luceafărul", 1965, 3 iulie).

"Sorescu ne invita, în parodii, să observăm faţa surâzătoare a versurilor

serioase, să surprindem mecanismele imposturii, ridicolul atitudinillor sacerdotale, divagând strengăreşte, rareori gratuit, pe marginea temelor. În Poeme, fără a părăsi de tot accentul de maliţie, ne introduce, deodată, în sfera unui lirism halucinant, cosmogonic, obsedat de teama morţii, de destinul individului în istorie şi în timp. E suficient să sondezi pojghiţa subţire de jovialitate a poemului pentru a da de un strat liric, dens".(...) "Egal mai totdeauna cu sine, Marin Sorescu oferă un volum de poeme esteticeşte unitar. Sub condiţia versurilor semnalate mi se par a fi : «Leda», «Rame», «Printr-un ochi de sticlă». În alt poem se aude «mugetul florilor», în «Leda» se fac consideraţii lejere despre inefabilul feminin" (Eugen Simion, în Orientări în literatura contemporană, 1965, p.210-211 - "Gazeta literară", 1965, nr.29, 15 iulie).

Volumul Poeme (1965) a prilejuit cititorilor "o adevărată sărbătoare, căci o carte bună nu e numai un motiv de glosări inteligente, ci şi un izvor de adevărate plăceri intelectuale" (Ion Neacşu, în "Ateneu", 1965, septembrie).

"Urmărit cu atenţie de la apariţia sa solitară printre poeţi, Marin Sorescu alege o cale cu totul nouă atât pentru el cât şi pentru o bună parte a liricii noastre de după război ... poezia de meditaţie - înţeleasă de el şi de cititor - într-un sens larg". Volumul constituie, după Dan Mănucă, "Veritabilul debut poetic al lui Sorescu deoarece prin el se dezvăluie adevăratul şi propriul său drum de creaţie" (Dan Mănucă, în "Iaşul literar", 1965, octombrie).

Contrariat că "tematologii au inventariat, clasat şi adnotat temele perene din poezia lui Marin Sorescu cu aerul că perenitatea operei lui este asigurată, Şerban Foarţă arată că "prezenţa temei perene într-o operă este o condiţie necesară perenităţii operei, nu şi suficientă". Argumentând, criticul semnalează ca "nu lipsesc din acest volum, destul de unitar, platitudinile, facilităţile, teribilismele". În acest volum se întâlnesc "plate calambururi sau jocul de cuvinte precum : "Să treci peste graniţa/ Dintre floarea-soarelui/ Şi floarea luminii" ("Paşaportul"); "Numărând plopii luminii, ai dreptăţii ("Trebuiau să poarte un nume"). Şerban Foarţă apreciază că "e facil să dai o semnificaţie extraordinară unui loc comun ("Breughel bătrânul") în felul următor: "El nu era mai bătrân decât mine/ Dar i s-a spus bătrânul/ Fiindcă pe toate le ştia când a murit" ("Tablouri") (Şerban Foarţă, în "Orizont", 1965, noiembrie).

Observaţia criticului că temele perene nu asigură perenitatea operei este justă, dar în corpul cronicii criticul afirmă că poemele lui Marin Sorescu "îţi plac sau nu în măsura în care accepţi sau nu formula lui poematică". Şerban Foarţă nu o acceptă şi reacţia sa izvorăşte din acest deziderat, fără o motivaţie convingătoare. "Calambururilor" incriminate poetul le conferă însă semnificaţii care depăşesc semnificaţiile lor noţionale. Dacă prima şi ultima

expresie citată conţin comparaţii forţate, expresia din "Trebuiau să poarte un nume" (fără a avea un corespondent cu această semnificaţie în poezia "Pe lângă plopii fără soţ..." a lui Eminescu) se poate accepta ca reprezentând o extindere a însingurării marelui poet şi din punctul de vedere filosofic şi social, pe lângă cel al iubirii, sentiment transmis de poezia sa.

După ce enumeră autorii care au debutat editorial între anii 1960-1964 (printre care şi Marin Sorescu cu Singur printre poeţi), Dumitru Micu şi Nicolae Manolescu - autorii lucrării Literatura română de azi, 1965, p.148 - semnalează într-o notă de subsol :

"Că din aceste nume, deocamdată numai menţionate, poate ieşi un poet de valoare o dovedeşte (dacă mai era nevoie de vreo dovadă!) cazul lui Marin Sorescu, autor, în timp ce cartea noastră se fla sub tipar, al unui excepţional volum (Poeme, 1965), printre cele mai bune ale ultimilor ani. Suntem neconsolaţi de a nu-l fi prevăzut!"

După Al.Piru, în volumul Poeme (1965) "... aerul general e tot de persiflare şi badinaj, cu deosebirea că de data aceasta, ca şi Topârceanu în fond, poetul se autoparodiază, luându-şi în răspăr sentimentele şi dispoziţiile"; "Acest spirit zeflemist, benign, *gouailleur* e spiritul lui Jacques Prèvert, fără a putea vorbi la Marin Sorescu de o influenţă directă" (Al.Piru, în "Ramuri", 1968, 15 martie).

Această primă cronică semnată de Al.Piru, se înscrie în seria de cronici prin care reputatul critic şi istoric literar urmăreşte apariţiile editoriale ale poetului. Atât în această cronică, cât şi în cele ce vor urma, Al.Piru formulează rezerva sa faţă de poezia lui Marin Sorescu. Domnia sa însă nu ţine cont de specificul acestei poezii citând fragmente din poemele lui Sorescu, fragmente care, scoase din context, devin anoste. Locul acestor fragmente îşi au rostul lor în poemul luat în întregime, nu fragmentar.

2.3 MOARTEA CEASULUI (1966)

După Mihai Ungheanu, Moartea ceasului vădeşte "voinţa de poet adevărat dar şi tirania unei maniere personale". Acest volum "completează portretul spiritual al unei personalităţi scriitoriceşti atât de disponibile diverselor solicitări" (Mihai Ungheanu, în "Scânteia tineretului", Supliment, 1966, 26 mai).

"Sorescu ne apare (în Moartea ceasului) ca o individualitate poetică profund originală, cu o structură lirică bine definită, inimitabilă şi nerepetabilă, fără a crea epigonism. E acesta semnul poetului autentic, născut şi nefăcut" (Ion Dodu Bălan, Condiţia creaţiei, Portrete, 1968, p.72 - "Luceafărul", 1966, 28 mai).

Şi totuşi există tineri poeţi tentaţi să scrie à la Sorescu. (Ştefan Augustin Doinaş, în Poezie şi modă poetică, Editura Eminescu, 1972).

În Moartea ceasului Marin Sorescu nuanţează stări poetice din Poeme "îmbogăţindu-le cu ipostaze noi" fiind "în direcţiile fundamentale ale liricii sale un revoltat împotriva timpului care trece, dar nu un revoltat pasiv, ci un căutător de soluţii, de subterfugii demne, în faţa inevitabilului" (Nicolae Dragoş, în "Scânteia tineretului", 1966, 6 iulie).

"Moartea ceasului nu aduce lucruri cu totul noi. Nu e vorba de o lipsă organică, de imposibilitatea de perfecţionare a mijloacelor poetice proprii, ci ... de folosirea variaţiilor pe aceleaşi teme. Aceasta este esenţa volumului lui Marin Sorescu" (Dan Mănucă, în "Iaşul literar", 1966, august).

"Prin Moartea ceasului Marin Sorescu se află în acelaşi orizont neliniştit şi neliniştitor în care s-a situat odată cu apariţia volumului Poeme. Nu e vorba că poetul bate pasul pe loc, dar nici nu putem spune că noile versuri înseamnă altceva decât cele dintâi. Autorul continuă pur şi simplu ceea ce a început acolo, se completează, îşi reafirmă trăsăturile, unghiul de vedere cu care s-a familiarizat. În acest sens, Moartea ceasului nu e o surpriză; e numai o confirmare a unui talent original, o precizare a unui profil artistic, fixat destul de clar încă de la primii paşi";(...) "Volumul nu e lipsit, firește, de unele inegalităţi; din când în când, un oarecare manierism, o uşoară autopastişă. Dar prin cele câteva bucăţi excelente care figurează aici, Marin Sorescu ne dezvăluie, în felul său cam distant şi reţinut, cam sec, miracolul neistovit al vieţii şi farmecul inefabil al poeziei" (Victor Felea, în Reflexii critice, 1968, p.106 - "Steaua", 1966, noiembrie).

Volumul Moartea ceasului "ţine tot de atitudinea de frondă, de maliţie, de un anume gust al singularizării, de bravadă, de sfruntări şi de însuşirea de a face asociaţii neobişnuite între obiecte şi fiinţe" (Al.Piru, în "Ramuri", 1968, 15 martie).

Moartea ceasului "... simbolizează topirea clipei în absolut şi considerarea, prin urmare, a universului şi a omului, nu atât sub specia provizoriului şi a efemerului, cât sub aceea a unei dialectici ce ignoră superioritatea relativului şi a trecătorului. E vorba, de fapt, de o lirică a substanţelor, unde ideea de viaţă şi de moarte, înţelese ca realităţi suverane, cutreieră gândirea şi simţirea, domină lumea şi se ipostaziază în forme ce aglomerează existenţa însăşi. Firește, ca în atâtea cazuri, registrul liric e şi aici mult mai bogat. Cum mai nuanţată e, în funcţie de obiect, şi atitudinea poetului solicitat de cele mai diverse interogaţii"(Aurel Martin, în Poeţi contemporani, vol.2, 1971,p.210) .

2.4.POEME (1967)

Reeditarea volumelor Poeme (1965) şi Moartea ceasului (1966) reunite în volumul Poeme (1967) este, după Ştefan Bănulescu, "un veritabil drept câştigat de poeţii tineri în faţa cititorilor, fără alte propulsionări decât talentul curat şi mare" (Ştefan Bănulescu, în "Ramuri", 1967, 15 septembrie).

"... volumul selectiv Poeme conturează imaginea specifică a poetului definită printr-o sinteză particulară a esenţei temperamentale romantice cu refuzul modern al efuziunilor, al sentimentalizării. Ironia şi autoironia, grotescul chiar, fantasticul perspectivei răsturnate individualizează expresia sa lirică. Reabilitatea banalului, extragerea sevelor lirice, întrevăzute dincolo de speranţele comune, uzate, întregesc imaginea acestui poet, care rămâne totdeuna când nu se autorepetă, când nu-şi diluează substanţa în variaţii nesemnificative pe acelaşi teme, un poet nu numai interesant, personal, ci şi profund, capabil să pătrundă până la esenţe şi să ofere cititorului bucuria contactului cu ele într-o formulă lirică originală"(Şt.Tudor, în "Iaşul literar", 1967, octombrie).

"Marin Sorescu s-a impus (şi nu numai în spaţiul naţional!) ca o personalitate poetică, dintre cele mai originale. Posesor al unei inteligenţe cu totul remarcabile, prin mobilitatea şi acuitatea ei şi a unei fantezii asociative şi disociative întemeiate pe o mecanică proprie, încadrabilă într-o tradiţie ce nu ignoră, ci încorporează experienţa suprarealistă". Aceste însuşiri "evidente (e drept, nu pentru toată lumea) încă în volumul de debut (Singur printre poeţi) sunt valorificate, repetat, în Poeme (1965) şi în Moartea ceasului (1966), unde rezultatele estetice ating nu o dată nivelul capodoperei". (Aurel Martin, în Poeţi contemporani, vol.2, 1971, p. 204 - "Scânteia", 1967, 22 noiembrie).

"Prin aceste două volume reeditate împreună în 1967 în colecţia Albatros, Marin Sorescu şi-a creat un stil al său şi un loc important în poezia tânără, pe care, dacă nu se va autoimita în viitor, cu siguranţă şi-l va menţine" (Al Piru, în "Ramuri", 1968, 15 martie).

2.5.TINEREŢEA LUI DON QUIJOTE (1968)

"Una din sarcinile ingrate ale criticii - apreciază Mihai Ungheanu - este să explice inexplicabilul succes al poeziei lui Marin Sorescu. Primele sale texte erau de proză (autorul se referă la schiţele satirice publicate de Marin Sorescu în "Iaşul literar" şi "Tribuna" - 1960), proza unui ironist de calitate, bun autor de truvaiuri lexicale. Au urmat apoi parodiile, paralel cu activitatea

de critic literar ... ca acum să ne aflăm în faţa unui al treilea volum de versuri" (Tinereţea lui Don Quijote). Refacerea traiectoriei indică o căutare de sine pe fondul căreia s-a reliefat o capacitate de expresie frapantă.

"Marin Sorescu este unul dintre acei scriitori care pot divaga inteligent şi personal pe marginea oricărui subiect. Pentru aceasta e nevoie nu numai de o manieră stilistică, ci şi de un unghi propriu de percepţie. Volumul Poeme (1967) a reliefat şocant aceste calităţi" (Mihai Ungheanu, în "Luceafărul", 1968, 28 iunie).

"Leitmotiv al literaturii expresioniste germane, oroarea de intelectualismul sterilizant, de scientismul glacial, de tot ce «desfiinţează lumea», reducând-o la abstracţie, la schemă, se rosteşte în Tinereţea lui Don Quijote în modul cel mai paradoxal "(Dumitru Micu, în "Gazeta literară", 1968, 4 iulie, p.2).

Dumitru Micu îşi exprimă delicat anume rezerve afirmând că Marin Sorescu "ştie, desigur, mai bine ca oricine ce face şi se întreabă", fără îndoială, singur, dacă face totul cum nu se poate de bine ... dacă nu cumva îşi *gândeşte* prea mult temele, dacă nu insinuează în poeme prea mult eseu, dacă, într-un cuvânt, îşi realizează de câte ori vrea năzuinţa întoarcerii la simplu, la pur, la sursele trăirii autentice şi ale lirismului". Criticul subliniază în final că "volumul cuprinde nu puţine pagini de suavă, originală vibraţie ce ne transportă într-o altă existenţă...". Printre poemele care au acest caracter Dumitru Micu citează :"Pentru păsările dispărute", "Jelanie", "Jucării", "Înveninată", "De-a Icar", "Un cleşte", "Din vârf", "Arcadă", "Baladă" ... şi altele încă.

"Nu se poate tăgădui, pentru cine-l reciteşte, că Marin Sorescu nu s-a schimbat aproape deloc de la o carte la alta; dar nici că el a infirmat temerea că se va închide repede într-o formulă pe care o va purta cu tot mai multă oboseală, cu tot mai puţină strălucire. Tinereţea lui Don Quijote este un volum atât de viu, încât noi înşine, care credeam că am spus totul despre poet, găsim cuvinte nespuse, De unde a învăţat Marin Sorescu secretul de a rămâne el însuşi, fără a se repeta, sau mai bine, să se repete tot timpul fără să pară acelaşi ?" (Nicolae Manolescu, în "Contemporanul", 1968, 5 iulie).

În ceea ce ne priveşte, credem că în textul citat mai sus există o antinomie a cărei rezolvare este posibilă relativizând termenii - în sensul că atât "oboseala" generată de formulă, cât şi "secretul" poetului nu trebuie interpretate forţând realitatea. Un poet care "se repetă tot timpul fără să pară acelaşi" înseamnă că n-a obosit nici el ca autor şi nici poezia lui, chiar dacă foloseşte aceeaşi formulă. Non bis in idem.

"În volumul Tinereţea lui Don Quijote se face simţit un «anume automatism în construcţia anecdotei, unele excese în evitarea cu orice preţ a

locului comun prin frecventarea dinadins, şi tocmai de aceea, a prozaicului fapt cotidian», unele «glume intelectuale», dar şi elemente ţinând de mijloacele lexicale, adică revenirea cuvântului tern, de origine orală (odată, apoi, căci, atunci, într-o zi etc.) pot să obosească şi să ofere prea facil cheia poemului. Degradarea mitului, inclusiv a cuvântului mit, poate duce la mitizarea în cele din urmă a viziunii sale, ceea ce ar echivala cu o manieră" (Mircea Simionescu, în "Scânteia", 1968, 17 iulie). Acestor observaţii critice li se adaugă în finalul cronicii următoarea apreciere:

"Cu volumul Tinereţea lui Don Quijote Marin Sorescu confirmă pe deplin marile lui virtualităţi lirice. Poet aşezat solid în spaţiul de el descoperit şi care are toate orizonturile deschise, ştie cum şi ce să caute, mijloacele sale tehnice de o simplitate elaborată îl servesc să descopere esenţe şi idei de o noutate şi de o frumuseţe remarcabilă. Lectura volumului te pune în legătură cu un poet autentic, de cea mai nobilă substanţă".

"Singurul reproş care se poate aduce unei astfel de poezii, de netăgăduită ţinută meditativă, este acela că viziunea nu covârşeşte întotdeauna spectacolul. Multe din poeziile sale sunt remarcabile prin regie şi nu prin mesaj. Acest reproş se agravează cu volumul Tinereţea lui Don Quijote, în care se întâmplă deseori ca mecanismul poetic să funcţioneze în gol. Ajuns repede la o formulă şi prin ea la poezie, Sorescu întâlneşte acum riscurile acestei poezii" (Mircea Martin, Generaţie şi creaţie, 1969, p.41-42 - "Amfiteatru", 1968, iulie).

Reproşul criticului nu este neîntemeiat şi asupra acestui aspect se pronunţă direct sau disimulat majoritatea comentatorilor. Tenta manieristă se face simţită în poezia lui Marin Sorescu cu deosebire în acest volum, dar a generaliza plecând de la un număr restrâns de poeme, dând ca explicaţie un corolar discutabil ("ajuns repede la o formulă - şi prin ea la poezie -, Sorescu întâlneşte acum riscurile acestei poezii") nu credem a fi suficient de convingător pentru cine are o imagine a ansamblului poeziei lui Marin Sorescu. Comentariul lui Mircea Martin nu ne-a lăsat impresia că are în vedere acest ansamblu.

În Poezie şi modă poetică (Editura Eminescu, 1972, p.204) Ştefan Augustin Doinaş referindu-se la Nichita Stănescu (congener cu Marin Sorescu, din punctul de vedere al funcţionării în gol a mecanismului poetic în anumite scrieri, arată că în poeziile în care "poetul nu-şi confirmă valoarea ori de câte ori pune mâna pe condei" sunt poezii care "fac dovada unor momente critice, ale unor clipe de oboseală creatoare şi că ele nu pot modifica opinia noastră despre valoarea excepţională a lirismului său". Credem că aceleaşi lucru se poate spune şi despre Marin Sorescu.

În volumul comentat de Mircea Martin (ca şi în altele de altfel), în

unele poeme, se simte într-adevăr "regia" poetului, funcţionarea în gol a "mecanismului". Această constatare nu justifică însă afirmaţia că poetul a ajuns la poezie prin formula adoptată pentru simplul motiv că nu se poate despărţi forma de fond atunci când judecăm un fapt artistic. Nu ne putem imagina formula poetică soresciană ca pe o cuvă în care se toarnă o materie care s-ar numi poezie. Între noţiunea de formulă şi noţiunea de poezie credem că există o relaţie foarte strânsă, de interdependenţă - în sensul că nu se pot lua în discuţie separat, ci în acelaşi timp. Dacă ceea ce ni se prezintă se poate numi poezie, forma (sau formula) în care ni se prezintă este, după părerea noastră, un element inseparabil a ceea ce numim poezie. Poezie fără formulă şi formulă fără poezie credem a fi ceva ce nu se poate concepe. Se pot concepe însă mai multe modalităţi de a scrie poezie şi se poate constata că Marin Sorescu a adoptat o modalitate de expresie ocolită de cei mai mulţi dintre poeţii contemporani, modalitate de expresie prin care îşi propune să transmită fiorul poetic în hainele cele mai simple în care se poate înfăţişa poezia - simple din punctul de vedere al structurii lexicului folosit, simple ca organizare prozodică, dar nu atât de simple din punctul de vedere al receptării mesajului transmis pentru a cărui înţelegere se impune factorului receptor participare intelectuală, deoarece simplitatea expresiei este însoţită de caracterul subtil al metaforei, asociaţiile ideatice fiind posibile în planuri diferite: la nivelul fragmentului, la nivelul poemului cât şi al volumului din care fac parte. Nu s-ar putea spune că Marin Sorescu este unicul în folosirea acestei modalităţi, dar se poate afirma că el a reuşit în poemele sale să dea o notă cu totul personală acestui procedeu de a transmite poetic un mesaj de gândire. Aceasta nu înseamnă că procedeul în sine este poetic: cel care îl foloseşte însă, dacă are talent, îl poate face să fie poetic - ca dovadă cei care încearcă să-l imite pe poet o fac în gol neavând viziunea acestuia. În concluzie, putem spune că Marin Sorescu n-a ajuns la poezie graţie formulei adoptate, ci că formula adoptată este o modalitate prin care poetul a reuşit să transmită, într-o viziune şi manieră personale, mesajul său poetic uzând de arsenalul metaforic al poeziei.

Comentând volumul Tinereţea lui Don Quijote, poetul Radu Cârneci apreciază: "... cântând mereu pe acelaşi glas Marin Sorescu oboseşte, ne oboseşte. Sunt riscuri ale uneia şi aceleiaşi formule folosite şi răsfolosite şi care uneori funcţionează în sine. Şi totuşi resursele acestui poet deosebit în contextul actual al poeziei noastre ni se pare departe de a fi epuizate; ne demonstrează aceasta textul pe care-l scrie, în care vocea sa este cu totul proaspătă, plină de certitudini" (Radu Cârneci, în "Ateneu", 1968, august).

Ideea consemnată mai sus fusese emisă şi de Mircea Martin dar în alţi termeni: "poezia lui (Marin Sorescu) ne şochează dar ne şi obişnuieşte, şi

poetul, pentru a supravieţui, trebuie să inventeze mereu «altceva». Un autor care a început prin a face parodie nu are voie să sfârşească în manierism". Cauza «manierismului» rezidă, după Mircea Martin, în faptul că poezia lui Marin Sorescu "nu întreţine ceremonia" deoarece poetul nu poate oficia "... în solemnitate şi monotonie, nu poate să spună aceleaşi vorbe cu voce mereu «străină»" (Mircea Martin, Loc.cit., p.42).Deosebirea dintre opiniile confruntate mai sus este că prima notifică o atitudine constructivă, dar în a doua se incubă o doză de maliţiozitate juvenilă.

"Marin Sorescu nu mai este Singur printre poeţi, cum se prezenta el pe vremuri cu o mândrie ironică, dar face şi astăzi figură singulară în lumea comentatorilor prea temperamentali. Unii îl apreciază pentru «formulă», alţii sunt sceptici exact din cauza aceleiaşi formule, care s-ar demonetiza de la sine, treptat, iremediabil. A treia categorie de comentatori preferă aşteptarea ambiguă: să avem răbdare, îşi spun probabil aceştia chiar fără maliţie, până când izvorul inspiraţiei va slei; nu se poate să nu se epuizeze grabnic o ţâşnire atât de impetuoasă, dar neglijentă cu propria rezervă de combustie interioară (...) "Între timp poetul scrie mult, publică mai puţin, redactează periodic o "cronică fantezistă", îşi adnotează şi explică propria poezie". "Argument suprem, acest volum de maturitate, (Tinereţea lui Don Quijote), venit parcă la vreme, spre a tempera spiritele grăbite; argument grăitor pentru puterea de fascinaţie a unei poezii intelectuale, care se vrea «instrument de cunoaştere a omului ca om», evitând clişeele obişnuite, soluţia «naivo-idilică», «pedagogico-educativă», «patetico-fanfaronă» (parafrazări după postfaţa volumului, semnată de Marin Sorescu) (Ion Oarcăsu, în "Tribuna", 1968, 3 octombrie). Categoriile de comentatori stabilite de Ion Oarcăsu vizează, fără îndoială, atât opiniile exprimate înainte, cât şi după apariţia volumului comentat de domnia sa. Situaţia descrisă este plauzibilă.

"N-am scris nimic până acum despre Marin Sorescu şi aceasta o resimt ca o mustrare. Nu că lui i-ar mai trebui o recunoaştere din partea criticii. C-a obţinut-o cu prisosinţă, dar ivirea unui asemenea poet în peisajul literaturii noastre îmi pare atât de prodigioasă încât aş lăsa eu impresia a avea orbul găinilor neconsemnând-o" (Ov.S.Crohmălniceanu, în V.R., 1968, octombrie). Prin acest comentariu, reputatul critic şi istoric literar contemporan stabileşte o coordonată esenţială pentru înţelegerea poeziei lui Marin Sorescu: "Miracolul poeziei (lui Marin Sorescu) se înfăptuieşte la acest greu imaginabil punct de întâlnire a sensibilităţii metafizice cu spiritul ludic şi gustul absurdului împins la ultima limită". Ov.S.Crohmălniceanu apreciază că poezia lui Marin Sorescu reflectă "o trăsătură esenţială de spirit, exprimată şi de Caragiale", în speţă, ceea ce încântă în poezia lui Marin Sorescu, este acel "miticism grandios" căruia i-a dat în teatru o dimensiune universală Eugen

Ionescu".

Volumul Poeme (1965), după R.A.Locusteanu "este cel mai atent lucrat sub raport formal: Sorescu şi-a dat de la început întreaga măsură şi la cel mai înalt grad poetic. Aşa încât e greu să se mai pună la el problema autodepăşirii în materie de poezie (n.n.exagerat). Volumele ulterioare au asigurat o continuitate"; (...)"S-ar putea spune însă, că exigenţa formală maximă din Poeme cedează pe alocuri în volumele următoare. Majoritatea poeziilor continuă, e drept, nivelul celor din Poeme, numai că acum se pot înregistra şi neglijenţe formale, oarecare dezechilibru între imagine şi idee, porţiuni prozaice pe parcursul discursului poetic, rime pereche accidentale şi deranjante ca: "Dor de ducă şi depărtare/ Ne uităm bine la zare" ("Dafin", în Tinereţea lui Don Quijote) sau chiar variante inutile cum e "Perseverare" (în Moartea ceasului). Sorescu devine uneori mai puţin atent, mai puţin exigent. Să fie indiciul unui început de saturaţie poetică ? Eventual. În urma repetării aceleiaşi structuri formale".;(...) "În orice caz, deficienţele amintite nu-l împiedică să fie un poet de valoare. Pentru admirabilul echilibru poetic dintre idee şi imagine, pentru reuşita căutărilor la nivel expresiv, dar mai ales, după părerea noastră, pentru tensiunea raţională autentică şi actuală care-i susţine poezia, dându-i o dimensiune europeană" (R.A.Locusteanu, în V.R., 1969, iulie).

"Versurile din cuprinsul volumului Poeme (1965), Moartea ceasului (1966) şi Tinereţea lui Don Quijote (1968) vin să pună spectaculos în valoare identitatea de poet a lui Marin Sorescu" (Dinu Pillat, în "Mozaic istorico-literar", "Secolul XX", 1971, p.215).

"Extrem de interesant - pentru ideea care ne preocupă aici (raportul între formula poetică şi manieră) e cazul lui Marin Sorescu, cu ultimul său volum de versuri Tinereţea lui Don Quijote. S-o spunem răspicat, de la început: ni se pare că, din stăpân al unei ingenioase şi originale formule poetice, autorul volumului Moartea ceasului a ajuns să fie prizonierul ei. Împrejurarea merită să fie analizată pe larg, pentru că e vorba de un scriitor care credem că are ceva de spus în literatura noastră de azi" (Ştefan Augustin Doinaş, în Lampa lui Diogene, 1970, p.222).

După Aurel Martin, "în volumul Tinereţea lui Don Quijote din cele trei tipuri reunite în gestul liric al lui Marin Sorescu - faustic, hamletian şi donquijotesc - poetul îl preferă acum pe cel din urmă, adică pe cel ce defineşte nu atât vocaţia pentru gnoseologie, subliniată de versurile din Poeme şi Moartea ceasului, cât aceea pentru esenţial, în toată complexitatea lui. Pentru un esenţial contradictoriu, care încorporează şi nu încorporează figura lui Don Quijote, iar aceasta semnifică succesiv şi alienarea şi dezalienarea şi neputinţa evadării din real şi chemarea idealului. Căci, metaforic vorbind,

eroul lui Cervantes e şi individul şi umanitatea, şi obiectul şi subiectul poeziei soresciene" (Aurel Martin, Poeţi contemporani, vol.2, 1971, p.210).

După Magda Ursache "inconsecvenţa de la o poezie la alta sau de la un volum la altul este explicabilă întrucât acelaşi lucru li s-a întâmplat şi autorilor prestigioşi. Dar, dacă în volumul Unghi, considerat reprezentativ, probabil, de autor, sunt introduse cu conştiinciozitate aproape toate textele din volumele anterioare, fără respectiva selecţie atât de necesară pentru precizarea contribuţiei şi a personalităţii sale poetice, faptul este mai puţin explicabil. De altfel pare curios că situaţia a devenit generală. Aproape fiecare autor este mai preocupat de reeditări în tomuri impresionante decât de precizări valorice". (Magda Ursache, în "A patra dimensiune", 1973, p.209).

Observaţia autoarei este justă. În volumul Unghi poetul nu face nici o selecţie cu caracter valoric. Semnalăm însă, că în volumele cu caracter de antologie de autor, prin care poetul s-a făcut cunoscut în străinătate, această selecţie este evidentă. Dacă în aceste volume opţiunea traducătorilor este de presupus, cu siguranţă că a fost consultat şi poetul.Acest aspect se poate deduce din prefaţa la volumul "rame-frames" (1972) semnată de Roy MacGregor-Hastie:"Această selecţie din cartea sa Unghi (1970) a fost întocmită în timpul şederii la Iowa".

Nicolae Manolescu comentează (începând cu anul 1965) în mod constant apariţiile editoriale ale poetului Marin Sorescu. Apariţia volumului Unghi determină următoarea confesiune :"Trebuie să mărturisesc că, deşi am scris până astăzi de mai multe ori despre poezia lui Marin Sorescu, ea continuă să mă deruteze". Având schiţate mai multe "definiţii critice", la o lectură integrală prilejuită de volumul Unghi, criticul se consideră în dezacord cu sine însuşi, "iritat de toate propoziţiile rostite şi nu tocmai sigur de a găsi ... altele mai potrivite", deoarece poetul "e departe de a fi rămas fidel formulei lirice de la debutul său". Autorul se referă la volumul Poeme (1965). După opinia criticului, dacă "excludem aspectul formal şi unele ticuri de care, s-ar zice, Marin Sorescu nu se mai poate dezvăţa, primele şi ultimele cărţi nu seamănă între ele". Autorul se referă la Tinereţea lui Don Quijote şi Tuşiţi. Astfel, dacă în Poeme poezia era intelectuală prin subtilitate, prin "idei, însă nu conceptuală" ridicând "senzaţiile la general", în Moartea ceasului poetul se vădeşte a fi "un filosof ingenuu, un reflexiv candid", "caracterul desacralizant" fiind "un refuz al gesturilor sacerdotale sau patetice în poezie, al pozei" de unde "ironia, umorul (cultivat adesea în sine, ca un resort pur al limbajului"). Dimpotrivă, dacă în Tinereţea lui Don Quijote Marin Sorescu este "un poet prin excelenţă antipatetic cu un program precis: arătarea cu degetul a goliciunii pretenţioase", de unde "aparentul cinism al poetului, care este o rezistenţă la sentimentalism şi la sublim", "totul devenind în

ochii poetului moft (vorba lui Caragiale) şi râsul se îndreaptă în contra tuturor şi a toate", în Tuşiţi apare "o latură inedită a talentului lui Marin Sorescu, şi anume cruzimea". În acest volum "sarcasmul se generalizează; "Râsului îi ia locul un rictus tragic. Iluziile, mistificaţia, vorbele mari nu mai sunt vânate cu veselie, ci cu ferocitate. Încât putem spune că poetul îşi înlătură singur masca - ironică, ingenuă, umoristică- arătându-şi un obraz crispat. Odată cu masca dispar şi ultimele ceremonii sau convenţii: despre moarte, despre viaţă, despre iubire, despre frumuseţe, despre neşansă, poetul vorbeşte cu tot firescul. Cruzimea viziunii provine din firescul ei " (Nicolae Manolescu, în "Contemporanul", 1971, 11 iunie, p.3).

2.6. TUŞIŢI (1970)

Tuşiţi (1970) se menţine în linia poemelor anterioare, nici un pas înainte, nici un pas înapoi. Poetul a deprins o tehnică ingenioasă şi o foloseşte într-un număr oarecare de pagini. Însă cazurile pot interesa şi poezia atinge semnificaţii înalte. Faptul nou în volumul de acum este o renunţare la miturile celebre. Marin Sorescu nu mai face, vreau să spun, cu obstinaţie o lirică a miturilor întoarse, evită de regulă motivele livreşti şi lasă versului o mai mare libertate de mişcare. Subiectele sunt luate de peste tot, cu ideea evident justă, că poezia nu este o însuşire a lucrurilor, ci a celui care le priveşte. Universul are atâta poezie câtă poezie introducem noi în el. Sorescu pune oarecare ostentaţie în a dovedi acest fapt alegând, ca pretext de meditaţie, obiectele cele mai îndepărtate de prejudecata curentă a frumuseţii poetice" (Eugen Simion, în Scriitori români de azi, 1974, p.193-194). Criticul exemplifică cele de mai sus citând poemele: "Lada", "Pânda", "Echerul", "Indigo", "Simetrie".

"Nimic nou în cel de al cincilea volum de versuri al lui Marin Sorescu intitulat cu ironie la adresa cititorilor şi cu o vădită convingere în valoarea poeziei sale (deşi s-ar putea să fie vorba de modul cum a fost primită piesa Iona)"; "Revoltat că de la un spectator tusea s-a întins în toată sala, poetul pretinde că în fond nu se adresa publicului, ci becului roşu care indica locul de ieşire din teatru. Cu astfel de persiflări şi bravade vine şi de data asta Marin Sorescu, deşi, departe de a fi impopular, el are mai curând admiratori" (Al.Piru, în "Ramuri", 1970, 15 iunie).

"În poema titulară (Tuşiţi)(atac la adresa celor nemulţumiţi de «replicile sale») Marin Sorescu (reluând un vechi motiv literar) consideră lumea un imens teatru, unde are loc un spectacol fantastic, non-stop, iar poetul în dialog cu sala, se manifestă ca actor - raisonneur. E cazul, poate, ca programul spectacolului să fie schimbat, iar actorul să-şi demonstreze virtuozitatea

interpretând şi alte roluri. Pentru ca spectatorii să nu mai «tuşească» (Aurel Martin, în Poeţi contemporani, vol. 2, 1971, p.216).

"În răstimpuri (şi aceasta e nota originală a ultimului volum Tuşiţi în raport cu cele anterioare), Sorescu pierde răbdarea de a mai regiza efectele, de-a-se-preface-că-se-preface etc. ..., şi textele sale abia mai izbutesc să acopere strigătul sincer şi exasperarea directă: ("Nudiam"). Absenţa premeditării este un factor nou, surprinzător în scrisul lui Marin Sorescu,lăsând să se întrevadă un sentiment mai viu al existenţei şi o mai autentică recunoaştere de sine, ieşirea din matcă, din mecanismele previzibile ale formulei, foarte interesanta tentativă a imprecaţiei nedisimulate şi totodată a mărturisirii, a autodivulgării:(exemplificare din Tuşiţi). E un Marin Sorescu inedit în astfel de manifestări, «deschise» de o binevenită şi prea omenească fragilitate interioară" (Lucian Raicu, în Structuri literare, 1973, p. 355-356). Criticul arată că preferă acest volum celorlalte apreciind că Tuşiţi adaugă motivelor lirice exploatate în Poeme, Moartea ceasului şi Tinereţea lui Don Quijote variante noi. De ordin mai ales tematic. Dar şi sub raportul atitudinii interpretative, căci (altfel), găsindu-şi relativ repede o formulă de expresie care să-l individualizeze, Marin Sorescu şi-a convertit-o într-un mod de reprezentare aproape invariabil. Din acest punct de vedere el se află în situaţia, deopotrivă delicată şi de invidiat, a lui Bacovia şi Minulescu de a nu ieşi, deci, din rigorile mecanicii inventate. De a da, altfel spus, cititorului însetat de varietate impresia unei anume monotonii. Senzaţia de acrie (de la acru). Ce-i drept, prin reluare, poetul şi-a impus ca proprie modalitatea, numai că ... prospeţimea (aşteptată) riscă să cedeze locul automanierei. Evident, la Marin Sorescu (personalitate constituită), nu avem de a face cu degringolade penibile, gestul nu devine cabotin. Pericolul repetiţiei pluteşte, însă, fantomatic la orizont. Încât (sunt convins) identificându-l, inteligenţa sorescianâ îl va neutraliza, evadând din actuala geometrie stilistică şi, dând frâu liber (prin compensaţie) disponibilităţilor de fantezie, le va lăsa să se manifeste în întruchipări inedite. Intenţia transpare în unele pagini din Tuşiţi, unde poetul, abandonând pentru un moment rigorile ritmurilor uzuale, încearcă versul aritmic, cu obstacole, deviind scriitura spre simularea unei vorbiri cotidiene, narative şi discursive. Ca în "Lada". Problema înnoirii nu ţine doar de modalitate şi de limbaj. Din unghiul din care el e valorificat, Marin Sorescu e ... un poet al existenţei, atras îndeosebi de laturile tragice ale acesteia. Atent la paradoxele vieţii cotidiene, la sensurile ei, la ceea ce scapă înţelegerii logice. Ca şi Labiş, duce o susţinută luptă cu inerţia. În gândire şi comportament. Împotriva schemelor unificatoare şi a automatismelor. Râzând, surâzând, mimând, dă poemelor încărcătură şi filosofică şi etică. În fond e un poet al interogaţiilor. Demersurile sale pun

sub semnul îndoielii concepte tradiţionale, atitudini comune, mituri străvechi sau (mai ales) mituri contemporane. Prin hiperbolizare sau prin repovestire, relativizează. Însuşindu-şi sugestii ale ironiei romantice, îi dezvăluie existenţei o dialectică subiectiv-obiectivă, întemeiată pe contradicţia dintre real şi ideal, posibilitate şi neputinţă, infinit şi limitat, frumos şi urât, angelic şi demonic, esenţă şi aparenţă etc. Proiectând reprezentările lirice la scara pararealului, propune, în consecinţă, un alt chip de descifrare a adevărurilor. Prin mijlocirea, adesea, cum spuneam, a parabolei şi a simbolurilor. Tendinţă accentuată în Tuşiţi" (Aurel Martin, loc.cit.). Criticul citează spre exemplificare "Halebarda", "Simetrie", "Alergătorul" şi "Absurd". Motivăm lungimea pasajului din Aurel Martin prin sinteza pe care considerăm că acesta o face asupra discuţiilor purtate despre poezia lui Marin Sorescu, cât şi în ceea ce priveşte însăşi această poezie.

"Placheta (elegant tipărită) prin care Marin Sorescu şi-a fugărit iar admiratorii prin librării, este cu totul în nota sa, nu reprezintă nici un urcuş, nici un coborâş, este pur şi simplu o carte în şirul cărţilor sale" (Ilie Constantin, în "România literară", 1970, 4 iunie). Criticul se referă la Tuşiţi.

"Cărţile lui Sorescu plac fără rezervă la prima lectură prin refuzul programatic al canoanelor şi stereotipiilor şi ideal ar fi ca fiecare să fie prima, dar şi ultima, pentru a lipsi termenul de comparaţie. Cum realitatea este cu totul alta şi suntem obligaţi a privi în relaţie toate ieşirile poetului în lume, trebuie să recunoaştem că anticanonicul Sorescu riscă, cu fiecare nouă carte, să devină un îndrăcit canonic" (Al.Dobrescu, în "Cronica", 1971, 6 februarie). Criticul îndeamnă poetul "să scrie ceva mai puţin şi să-şi cenzureze cu mai mult spirit critic producţiile".

"Este explicabil dar descurajant felul în care se scrie despre Marin Sorescu: criticii par inspiraţi asupra valorii, dar o recunosc sau o neagă cam cu aceleaşi argumente. Detractorii au avut încă de la început aerul că socotesc toată vâlva ce se face în jurul poetului o modă, un snobism; dar zelul lor n-a întârziat să devină el însuşi un snobism (întors) care se «poartă» astăzi cu tot atâta distincţie ca şi celălalt. Nu poţi şti ce este mai «de mauvais goût»: să lauzi ori să critici pe poet. Un lucru este sigur: risipa de comentarii şi de etichete aplicate poeziei lui Marin Sorescu se dovedeşte incapabilă să justifice un anumit sentiment de valoare" (Nicolae Manolescu, în "Contemporanul", 1970, 21 august).

2.6. SUFLETE, BUN LA TOATE (1972)

Versurile din Suflete, bun la toate "... sunt de veche recuzită şi manieră. Poetul pare a ironiza obişnuinţa de a pune în toate sufletul, când ar trebui

poate să mai uzăm şi de indiferenţă. De ce să ne uităm pe fereastră la întuneric şi la mersul femeilor, de ce să apreciem distanţa «între două gâze»? Abuzăm de suflet ca de o perie (spre a şterge ceva), ca de un burete (spre a stoarce lacrimi)" etc. "Mai toate poeziile lui Marin Sorescu sunt astfel de uşoare divagaţii lirice animiste, pseudocosmologice sau imagini amestecate din câmpul mitologiei şi al ştiinţei". Criticul citează "Lumina" şi "Precauţie" (Al.Piru, în "Ramuri", 1973, 15 februarie).

"Şi în volumul Suflete, bun la toate succesiunea scenelor (un spectacol - coupé am spune) este tot atât de captivantă precum întreaga operă a lui Marin Sorescu. Esenţial mi se pare constatarea că chiar la nivelul lecturii contextuale, prin raportarea la volumele anterioare, de cele mai multe ori, noutatea modului de prezentare a scenelor propuse spre vizionare şi altă dată este mai presus de orice îndoială. Farmecul lecturii rezidă în senzaţia că ceea ce ne oferă acum poetul a mai fost şi parcă n-a mai fost spus de el însuşi şi în alte rânduri. Izvorul acestui gen de participare incitantă nu stă numai în capacitatea de invenţie fabulistic-alegorică a lui Marin Sorescu (într-adevăr ieşită din comun), ci şi în subtilele schimbări de regim liric, din unghiul sensibilităţii şi al reflexibilităţii poetice, pe care le sufăr structurile poematice deja statornicite". Nicolae Ciobanu comentează - în sprijinul afirmaţiilor sale - câteva poeme. Astfel, în "Furnici" criticul vede un "model de fabulă atroce" ce pune în evidenţă viziunea moralistă a poetului prin forţa de penetraţie a paradoxului; iar "La ceruri" reprezintă o "alegorie narativ confesivă absolut insolită prin cadrul ei epic halucinant şi prin iradiaţia semnificaţiilor existenţiale" (Nicolae Ciobanu, în "Luceafărul", 1973, 7 martie). Nicolae Ciobanu remarcă în acest volum şi elaborări previzibile pe latura argumentării anecdotice şi, normal, deficitare ca tensiune poetică: "Ne trezim cu deşteptătorul/ Îl punem şi în ceai/ Să ne sune când suntem/ La saturaţie ...// Numai în dragoste/ L-am cam uitat./ Dar va trebui/Să-l agăţăm de sânii femeii/ Ori de buze, ori de urechi:/ Fericire, speranţe,/Cu deşteptător la timp" ("Cu deşteptătorul"). Idem "Carnaval", "Pe acest pământ care are formă de sferă", "Poduri", "Întrebare" etc. În pofida acestor exemple criticul apreciază că în acest volum Marin Sorescu "ne pune din nou în contact cu o prezenţă poetică în toate privinţele singulară" (Nicolae Ciobanu, loc.cit.).

"În volumul Suflete, bun la toate nu numai că rotiţele şi şuruburile mecanismului sorescian apar în toată nuditatea lor de fabricaţie, dar mult din energia creatoare din care au răsărit versurile sale, pare a se fi consumat"; (...) "Mai mult ca altădată, avem senzaţia că poetul caută temele cu dinadinsul, că-şi biciuie inspiraţia aceea genuină care-i dădea farmecul insolit, ambiguu şi totuşi afectiv. Întors asupra sa, el îşi reia, în versuri pe jumătate noi, teme din repertoriul cunoscut, extinzând procedeul favorit prin «exerciţii de

stil»";(...) "Poezia cu program a lui Marin Sorescu riscă să devieze în poezie «cu subiect», pierzându-şi totodată rezonanţa tragică";(...) "Şi totuşi, să ne păstrăm încrederea! Tresăriri de autenticitate se găsesc şi în acest ultim volum, de n-ar fi să ne gândim decât la poemul care îi dă titlul: Suflete, bun la toate, dar mai ales "Calul" ne dau dreptul să-l creditäm cu o resurecţie" (M.Petroveanu, în V.R., 1973, iunie, p.123).

"Poezia din Suflete, bun la toate - după Victor Felea - se desfăşoară în aceeaşi modalitate, consacrată de-acum, a lui Marin Sorescu, modalitate fericită şi originală care i-a adus faima şi aprecierile de care se bucură. Noua lectură nu ne mai produce însă surpriza de altădată, ci, cu toate că-l recunoaştem pe poetul din Poeme sau din Moartea ceasului, satisfacţia de a descoperi bucăţi reprezentative, excelente, se produce mai rar. Poetul se exprimă cu aceeaşi formulă insolită, în aceiaşi termeni metaforici, dar tematica nu mai are forţa iniţială, substanţa şocantă şi densă de la început";(...)"Nemulţumitoare nu e maniera ca atare, ci utilizarea ei oarecum abuzivă în producţii mai puţin semnificative. Desigur, fiecare poet îşi are stările sale de nivel, aproape inevitabile, dar depinde cine e poetul şi ce fel de slăbiciuni manifestă. Nu ni se par îndreptăţite satisfacţiile unora care, descoperind la un poet bun anumite inegalităţi, încep să-i minimalizeze întreaga operă şi încearcă să-l reducă la proporţii cât mai modeste. E un procedeu grăbit şi indică de obicei substraturi prea ... subiectiviste";(...) "Sorescu ne-a făcut să vedem altfel lumea prin mijlocirea scurtelor sale parabole lirice, de o fantezie uimitoare, tocmai prin simplitatea contururilor ei, de o sensibilitate metafizică atingând adeseori zone semnificative şi adânci ale experienţei existenţiale";(...) "În Suflete, bun la toate investigaţia lirică e continuată cu aceleaşi mijloace caracteristice şi există destule exemple care întregesc în mod fericit peisajul sorescian de până acum" (Victor Felea, în Secţiuni, 1974, 211-212, 215 - "Tribuna", 23 august 1973). Criticul citează: "Fortăreaţa", "Atavisme", "Pârghii", "Viziune", "Glasswand", "A fost o zi", "Unde?". Victor Felea apreciază, de exemplu, că poemul "Fortăreaţa" surprinde situaţia sufletească în care se afla poetul la data apariţiei volumului său de versuri: "Sunt o cetate aproape măreaţă,/ Pe care trebuie s-o cuceresc din nou,/ Până la ultima piatră,/ În fiecare dimineaţă.// Plin de ură,/ Mă apropii de ea/ Şi, folosind fel de fel de vicleşuguri,/ Încep să mă caţăr pe garduri/ Zdrelindu-mi genunchii/ Şi scuipându-mi rărunchii// Când am ajuns sus sunt sleit de puteri,/ Dar cu-nverşunarea neistovită/Până seara târziu/ Arunc asupra mea cel de ieri,/ Cu bolovani/ Şi smoală clocotită". În final criticul conchide: "Prin cele mai reuşite poeme ale acestui volum, Sorescu îşi completează o antologie poetică bogată deja în frumuseţi şi sensuri de o profundă rezonanţă umană, îndărătul căreia stăruie candoarea unui suflet

torturat de bătrânele întrebări de totdeauna ale omului" (Victor Felea, loc.cit.).

2.8. ASTFEL (1973)

"Despre noua culegere nu sunt multe de spus. Rezultate inegale, zone pline şi zone goale, intuiţii strălucite şi tentativa de a le repeta fără strălucire. Însuşirea constantă: respectul faţă de "idei", perpetua îngândurare, un orgoliu de scriitor inteligent care ştie că se aşteaptă de la el să fie inteligent şi vrea să corespundă imaginii sale bine constituite în opinia critică şi printre numeroşii săi cititori, dornici de reconfirmări" (Lucian Raicu, în "România literară", 31 ianuarie, 1974). Criticul apreciază că reuşesc "să nimerească din nou, în răstimpuri, tonul grav, inspiraţia proaspătă, vederea «originară» din poemele care-i asigură succesul pe drept cuvânt, poemele «Cei doi tâlhari» şi «O să plouă»" .După observaţii severe făcute asupra ultimei perioade (în care se simte "oboseala" ce "se manifestă în stilul poetului" Al.Andriescu, apreciind volumul Astfel ca un volum ratat, constată totuşi: "Cu surprindere şi cu plăcere asistăm şi la ivirea unei tendinţe antirutiniere în poemele pe care le semnează Marin Sorescu în volumul Astfel. Un exemplu, poate că cel mai concludent, şi în tot cazul o biruinţă artistică notabilă, o oferă poema "Nevermore". În această poemă - scrie criticul - "Marin Sorescu nu încearcă să de o replică ironică la «corbul» poetului american Edgar Allan Poe, cum ne-ar împinge să conchidem unele aparenţe, ci se plasează în interiorul acestei litanii funebre, într-un univers obsedant, încărcat de fatalitate, în care rosteşte ca o lamă de cuţit intraductibilul «Nevermore» pentru a scrie lucruri adânci despre poezie"; (...)"Acelaşi fior grav îl întâlnim în poemele: «Unde zeu e Zamolxe», «Bărăgan» (piesă aproape clasică, antisoresciană), «Prea cinstite oi albe, cuvioase oi albe negre», «Către mare»". În final criticul conchide :"Când nu face concesii unui demon care-l împinge la gestul hilar gratuit şi încetează să copie grăbit, Marin Sorescu rămâne acelaşi poet captivant şi profund, întristat de spectacolul pe care i-l oferă lumea observată dintr-un unghi deloc confortabil" (Al.Andriescu, în "Cronica", 22 martie 1974).

"Situaţia poeziei lui Marin Sorescu este astăzi, dintre cele mai paradoxale. Primit cu entuziasm de critică-încă de la debut, el a câştigat o rapidă audienţă şi în masele largi ale cititorului de poezie - şi nu mulţi dintre confraţii de generaţie se pot mândri cu un asemenea succes, îndeosebi într-o vreme în care versul, ieşit din calmul structurilor tradiţionale, începe să fie receptat cu o oarecare dificultate. Fără schimbări însemnate de la o carte la alta, lirica sa s-a menţinut în general la un nivel calitativ constant ridicat, poetul, printre cei mai productivi ai literaturii noastre actuale, amplificându-şi opera în limitele aceleiaşi formule, ale cărei articulaţii au devenit, cu timpul,

suficient de vizibile, pentru a mai putea menţine întotdeauna trează conştiinţa scormonitoare a criticii. La mai puţin de un deceniu de la începuturile ei, poezia lui Marin Sorescu poate părea, aşadar, multora drept încheiată, cel puţin într-o etapă a evoluţiei sale" (Ion Pop, în Poezia unei generaţii, 1973, p.199).

2.9. Literatura pentru copii
UNDE FUGIM DE-ACASĂ?(1966)
şi O ARIPĂ ŞI-UN PICIOR(1970)

Literatura "pentru copii" (reprezentată de volumele de mai sus) cât şi volumele La lilieci ocupă un loc aparte în creaţia poetului (deosebindu-se ca formulă de poemele cu care Marin Sorescu a obişnuit critica literară şi publicul de poezie). Acesta este motivul pentru care în acest capitol prezentăm aceste volume separat de celelalte ale poetului. Înrudite prin obiectul lor (universul copilăriei) aceste volume se deosebesc prin problematica domeniului de referinţă. În primele două volume termenul de referinţă este universul prim al omului transfigurat în imagini care evidenţiază substratul filosofic al condiţiei umane în stadiul ei infantil, pe când în La lilieci(volumul I) termenul de referinţă este satul natal al poetului, imaginile reflectând cadrul social, concret-istoric, în care acesta a început să descifreze tainele lumii. Dacă în primele volume contactul copilului (sau al copiilor) cu fenomenalitatea lumii stă sub semnul mirării, totul fiind de o voioşie debordantă, în La lilieci mirarea angelică se transformă intr-o acceptare surdă, într-o integrare tacită în ritualitatea aspră a vieţii de fiecare zi, voioşia nativă, puţinele bucurii ale copilului fiind copleşite de amarul din jurul său. În aceste trei volume antitetice poetul face filosofie, se amuză prospectând spaţii capabile să antreneze imaginaţia celor mici (dar şi a celor mari, mai ales) -în primele - dar nu uită să readucă în pagina tipărită - în La lilieci - imagini dintr-un tărâm pierdut (fixat însă trainic în memoria afectivă a poetului) care devine viabil prin firescul reinterpretării.

Unde fugim de-acasă? e un feeric poem dedicat memoriei, amintirilor, în special celor înmatriculate în copilărie. Întrebarea din titlu capătă astfel un răspuns: revizitarea candorilor, regresiunea şi revigorarea prin ele. De aceea, cartea nu este - cum greşit se colportează - o carte pentru copii, ci una despre copilăria posesoare de aventuri şi forţe imaginative. ("Eu am susţinut de atâtea ori : noi copiii suntem cei mai grozavi inventatori"). Mai exact, despre prima vârstă a cunoaşterii, aş spune unică, în puritatea şi libertăţile ei. O vârstă magică în care lumea apare aşa cum nu este şi este cum nu apare. E acesta un paradox existenţial (sau poate o contradicţie) ai cărui

termeni se pun în consonanţă cu realitatea numai la maturitate. (...)"Noile elegii groteşti ale poetului, «aproape teatru, aproape poeme, aproape poveşti», sunt în măsură a deconcerta spiritele înclinate spre sistematizare şi cauzalitate" (M.N.Rusu, în Utopica, 1969, pp.127, 182 - "Luceafărul", 1967, 29 aprilie).

Ilie Constantin menţionează că Unde fugim de-acasă? i-a produs "o adevărată încântare" şi că în Franţa există un premiu "pe care îl cuceresc cărţile cele mai personal organizate". Criticul apreciază că ar merita şi acest volum, fără doar şi poate, un premiu similar românesc. "Este una din ofrandele cele mai de soi aduse în ultima vreme în altarul vioiciunii literare";(...) "Citind acest ciudat volum de versuri ("transcrise în pagini de proză") două calificative îţi revin mereu pe buze: derutant şi fermecător" (Ilie Constantin, în "Gazeta literară", 18 mai 1967).

Unde fugim de-acasă? este - după Lucia Olteanu - o expresie "a eforturilor întreprinse de scriitor spre a dezvolta literatura pentru copii într-un sens creator deschis neconformist, spre a întreţine la cititorii mici acea degajare spirituală, solicitându-le inteligenţa, fantezia, umorul";(...) "Prin valoarea ei, prin formula ei, cartea aceasta marchează un moment în literatura copilăriei la noi şi nu numai la noi" (Lucia Olteanu, în "Luceafărul", 1967, 15 iulie).

Volumul Unde fugim de-acasă? este, după Eugen Simion, "... un fel de carte cu jucării, fără rafinamentul lui Tudor Arghezi, dar cu nu mai puţin surprinzătoare imagini - definiţii, atribuind copiilor, asemeni veritabililor poeţi, darul de a vedea plastic : "În noi în fiecare sforăie netrezit un pictor foarte mare ..."; (...)"Totul e de o veselie contagioasă, tonică"; "Imaginile picturale predomină"; "Deşi, potrivit destinaţiilor, versurile sunt cam facile, poetul se simte permanent";(..) "Marin Sorescu se copilăreşte în nişte versuri de o fantezie inteligentă şi o ironie fină ("O aripă şi-un picior - despre cum era să zbor". E un volum cu poezii pentru copii, însă cu subtilităţi pentru oameni mari" (Eugen Simion, în Scriitori români de azi, 1974, p.196 - "Luceafărul", 1970, 28 noiembrie).

După Dan Mănucă în "O aripă şi-un picior"(...) "Sorescu îşi ilustrează din darul de a trata subiecte cu substrat meditativ, într-o formă accesibilă, originală, încărcată de savoarea desenului personal". Criticul citează "Bunica şi chibriturile"; (...)"Vom remarca şi-n această carte de versuri timbrul propriu, distinct al poetului (poate mai generos în a-şi dezvălui recuzita), capacitatea lui de a sugera - cu evidentă economie de mijloace - trăiri autentice" (Dan Mănucă, în "Scânteia", 1970, 18 septembrie).

2.10. LA LILIECI (1,2,3,4) - 1973, 1977, 1980, 1988

La lilieci a apărut la intervale inegale în patru cărţi. "Cartea întâia", în 1973, "Cartea a doua" în 1977, "Cartea a treia" în 1980, iar "Cartea a patra" în 1988. În 1986 poetul şi-a publicat ciclul sub titlul La lilieci, incluzând aici trei cărţi. Cele apărute în 1973, 1977 şi 1980.

Opiniile criticii literare au diferit de la carte la carte. De la constatarea schimbării stilistice, până la contestarea apelativului Poeme, cu care poetul îşi subintitula cărţile. De la încadrarea acestor poeme la poemele în proză, până la considerarea lor ca o continuare a poemelor din 1967 dar în altă manieră stilistică. Este profitabil să prezentăm aceste opinii cronologic.

"Să te schimbi mereu, rămânând acelaşi, să fii constant nerenunţând niciodată la investigarea noului şi la creaţia noului, şi la creaţia din nou, ar părea un joc de cuvinte, un paradox, dacă experienţa nu ne-ar dovedi că acesta este adevărul. Versurile lui Marin Sorescu publicate acum câteva săptămâni în această revistă (România literară) sunt o probă vie a acestei superioare contradicţii a talentului major, care depăşeşte doar capacitatea de expresie puternică şi vie. Cele două poeme excepţionale din pagina României literare (1. "Nea Florea", 2. "La lilieci") conţin şi mai ales continuă nota specifică, caracterul poetului. Şi ele au acelaşi aer de badinaj grav, emanând cu o aparentă linişte un sentiment tragic, cruţat de retorism. Ele aduc «un aer nou» reprezentând «neîndoios o nouă fază de creaţie şi o nouă deschidere», accentuând «facultatea cunoscută de a exprima poezia adevărată în limbajul cel mai obişnuit, aproape prozaic, explodat din interior de valenţa lirică»" (Alex. Ivasiuc, în "România literară", 1972, 30 noiembrie). Romancierul şi eseistul Alexandru Ivasiuc este primul care comentează aceste poeme. Apariţia volumului La lilieci a produs o derută în rândul comentatorilor poeziei lui Marin Sorescu.

"Valoarea poemelor nu e, desigur, peste tot aceeaşi şi uneori intenţia critică rămâne exterioară sau facilă. Însă La lilieci întrece cu mult caracterul de simplă experienţă literară şi nici un volum de parodii, în sensul curent, nu este. Înainte de a fi ridiculizate, locurile comune sunt însuşite ca şi cum poetul ar voi să ne inducă în eroare, amestecând evocarea tandră cu gluma corozivă, simulând şi nostalgia şi maliţia. Marin Sorescu ne propune de fapt o formulă originală de poezie remarcabilă deopotrivă prin spirit critic şi ingenuitate" (Nicolae Manolescu, în "România literară", 1973, 16 august).

Citatul reprodus din cronica lui Nicolae Manolescu la volumul în discuţie reprezintă concluziile finale ale criticului. Cronica debutează însă prin următoarea constatare: "Ar fi greu de bănuit, după felul inocent în care începe noua carte de versuri a lui Marin Sorescu ce va urma, şi mai ales, cât de

radicală este în ea «critica» unei anume literaturi. Câteva din poemele care o compun publicate separat înainte, au putut trece neobservate (dacă acceptăm articolul lui Alex.Ivasiuc din "România literară", interesat tocmai de originalitatea viziunii), deoarece caracterul profund şi metodic al parodiei nu devine evident decât acum". Toate judecăţile sale sunt făcute prin această prismă. Că nu este aşa rezultă şi din constatarea finală a criticului ("uneori intenţia critică rămâne exterioară sau facilă"). Dar, vorba autorului: "Are şi critica formulele ei care, ce-i drept, se prind uneori ca râia, dar unde e terenul prielnic"(Nicolae Manolescu, în "România literară", 1974, 2 mai).

"Încă de multă vreme, şi noi am mai scris aici, o osteneală artistică se constată în poeziile subiectului nostru şi nu am fost singurul care a constatat acest fapt. Din păcate apariţia volumului La lilieci nu avea decât să accentueze această sfârşeală. Sigur că salvamontul literar îmi va demonstra foarte curând câtă incapacitate de a pricepe poezia unui astfel de poet mă stăpâneşte. Este treaba lui, pentru mine o părere contrară nu înseamnă un act de inamiciţie. Este liber fiecare să aibă o opinie şi să şi-o demonstreze" (Eugen Barbu, în "Magazin", 1973, 18 august). Dacă unele observaţii ale reputatului romancier mai comportă discuţii, trimiterea la volumul La lilieci s-a dovedit neinspirată. Studiind comentariile critice asupra volumului incriminat am putut constata că opinia sa nu este împărtăşită de mulţi comentatori. Precizăm că nici un comentator nu ne-a lăsat impresia că este coechipier al salvamontului literar, cum zice Eugen Barbu.

Deşi autorul le-a numit poeme, bucăţile din volumul La lilieci sunt mai degrabă proze scurte - apreciază Victor Felea - nişte "amintiri din copilărie", transcrise într-un stil aparte (Victor Felea, în "Secţiuni", 1974, p.215 - "Tribuna", 1973, 23 august).

"Nu văd însă în aceste proze din «La lilieci», în aceste anecdote la urma urmei fără prea mari pretenţii - apreciază Mirela Roznoveanu - decât o meditaţie robustă, amuzată să se exercite pe o temă pe seama căreia s-a exercitat în gol, cu mijloace idilice, o anume literatură. Ambiţia lui Marin Sorescu a fost totuşi şi mai mare şi anume să descopere mai mult decât un stil, singura cale, cea mai pură, în care s-ar putea scrie despre satul românesc utilizând chiar «vocea acestuia»" (Mirela Roznoveanu, în "Tomis", 1973, 10 septembrie).

"La lilieci e cartea anonimatului poeziei. Exemplele (lui Edgar Lee Masters sau Ion Pillat) slujesc unei încadrări elementare: cartea e a satului, a copilăriei, a despărţirii, a universului pastoral. La lilieci e o carte de literatură antilivrescă, senină, utilă unei definiţii a universului rural; ea duce in extremis umilitatea (şi umilinţa) poetului faţă de cuvânt. Ea reprezintă nu «o nouă formulă» soresciană, ci consecvenţa unui stil de a gândi asupra literaturii"

(C.Ungureanu, în "Orizont", 1973, 27 septembrie). Este, totuşi, credem noi, un stil deosebit faţă de stilul volumelor anterioare.

Hristu Cândroveanu consideră că volumul La lilieci are un sens polemic, că este "o artă poetică", mai bine zis "un tuş" al ei "fiindcă parodia, demitizarea, depoetizarea au fost atributele dintotdeauna ale creaţiei soresciene" (Hristu Cândroveanu, în "Contemporanul", 1973, 28 septembrie).

"Ceea ce nedumereşte cel mai mult în această carte este, fără îndoială, subtitlul «poeme». Crezul poetic ... este travestit ... în proza cea mai pură şi desfacerea frazelor în versuri tipografice apare doar ca un simplu capriciu" (Al.Andriescu, în "Cronica", 1973, 5 octombrie). Refuzând calificarea volumului lui Marin Sorescu ca o "monografie" a satului românesc (de către Victor Felea şi Florin Mihăilescu), Al.Andriescu afirmă : "Este adevărat că în povestirile autobiografice din La lilieci autorul pare preocupat mai ales de fixarea unei tipologii ţărăneşti cât mai largi, într-o suită de scene de viaţă rurală, de o stranie veridicitate, cu toată impresia de badinaj frivol pe care o lasă câtreodată scrierea", dar, o monografie - apreciază criticul - "ar presupune descrierea amănunţită a complexului social rural cu dezvăluirea substratului istoric, etnic şi economic", ceea ce doar "romane ca «Ion», «Desculţ» sau «Moromeţii» îşi pot asuma astfel de sarcini uriaşe. Întâmplările pe care le povesteşte Marin Sorescu în La lilieci sunt căutate însă pentru hazul şi pitorescul lor şi mărturisesc, de fapt, o atitudine sentimentală, supravegheată cu atenţie de scriitor, dar imposibil de ascuns. La lilieci este cartea cea mai sentimentală a unui autor care şi-a făcut reputaţia că este cel mai nesentimental poet (această poză rămâne încă de verificat) din generaţia lui" (Al.Andriescu, loc.cit.).

După ce în prima parte a însemnărilor sale despre lirica lui Marin Sorescu, Henri Zalis îşi exprimase scepticismul asupra "resurecţiei" lui Marin Sorescu în poezie, la partea finală a cronicii sale afirmă :" ... mă şi văd pe punctul de a fi contrazis. Cere puţin aşa îmi zic în vreme ce încep să citesc şi să observ critic experienţa novatoare (ca intenţie) a poetului ocupat în La lilieci să descifreze o pârtie lirică intim cufundată în rememorări" (Henri Zalis, în "Steaua", 1973, octombrie). Impresia criticului este "că etnografismul (volumul fiind un fel de replică valahă la «Amintiri din copilărie» de Ion Creangă) joacă autorului un renghi aşa cum suprasaturaţia ironică degradase mai înainte lirismul său". Dacă poetul "a dorit să dea un rost pozitiv modificat percepţiei sale despre sat, eşecul său provine din modul în care a înţeles să atingă obiectul propus. Adică : neavând «vocaţia fenomenului» Marin Sorescu nu se apropie de adevărurile universale precum naşterea, moartea etc. decât în limite imediat sancţionate de prozaism, de o trucată naivitate.Ca să evite impresia că nu inculcă versurilor o deschidere ideatică, el recurge la amănunte

pitoreşti (în "Ciudin" şi în "Craiova văzută din car") marcate de anecdotism. Proporţia anecdotismului este atât de ridicată la un moment dat încât însuşi autorul încetează să o mai ţină sub control" ("De la deal la vale" este - după Henri Zalis - un "pomelnic de nume proprii, pur şi simplu deconcertant în care lirismul se evaporă de la primul vers, la nivel vag şi scăzut picaresc"). "Necazul - scrie criticul - este că maniera enumerativă se lăţeşte peste tot volumul subţiindu-i până la fragilitate substanţa". Henri Zalis reproşează poetului "pedalarea pe o recoltă de proiecţii ţărăneşti cu mijloace prozaice". Subliniind că ţinuta volumului este "simplistă, ocolită de idee, terminologia dialectică întâmpinându-ne la fiecare pas, fără vreo marcată necesitate", conchide că volumul, datorită acestei terminologii, se condamnă "la audienţă limitată" (Henri Zalis, loc.cit.).

Cartea lui Marin Sorescu este într-adevăr un grupaj de scene sau "proiecţii ţărăneşti" - cum le numeşte Henri Zalis - realizate cu mijloacele prozei, dar la nivelul volumului, aceste scene, prin mijlocirea imaginaţiei rememorative a cititorului, pot căpăta o valoare poetică oferind şi "deschiderea ideatică" neobservată.

"... Prin La lilieci Marin Sorescu a reuşit, de fapt, decupaje dintr-o viaţă seculară, dintr-o civilizaţie care se află spre finalul ei, schimbându-şi cu repeziciune obiceiurile şi mentalităţile. Poetul a fixat în câteva strofe momente esenţiale ale acestei civilizaţii care, sub presiunea evenimentelor, este uitată de multe ori, de la cele mai mărunte gesturi la multele şi trainicele tradiţii, construite cu trudă şi din nevoi de cultură. Acum, ca întotdeauna, trebuie să se găsească cineva care să atragă atenţia că acolo, de unde au plecat mulţi, se află una din tainele vieţii şi ale continuităţii" (S.Nicolescu, în "Argeş", 1979, octombrie).

"Marin Sorescu, care scrie delimitându-se întotdeauna de ceva, vorbeşte în La lilieci (1971) despre viaţa la ţară luând în râs două rânduri de prejudecăţi sau, mai bine zis, două rânduri de mituri. Este, mai întâi, mitul tradiţionalist al vieţii frumoase şi profunde de la sat, tradus de regulă într-o literatură fără conştiinţă estetică, mediocră şi, nu mai puţin răspândit, mitul născut din intolerenţa faţă de cel dintâi. Parodierea temelor tradiţionaliste se vede numaidecât în încercarea de a reabilita o mitologie compromisă de alţii şi de a respinge, astfel, o prejudecată literară ce constituie planul secund al poemelor" (Eugen Simion, în Scriitori români de azi, 1974, p.199 - "România literară", 1973, 1 octombrie).

Eugen Simion infirmă opinia exprimată de Nicolae Manolescu ("devine tot mai limpede că autorul Marin Sorescu procedează la o depoetizare sistematică a motivelor din care s-a inspirat întreagă literatură de orientare rurală sau tradiţională"). Această concluzie a lui Nicolae Manolescu parvine

din analiza unor poeme ca : "Spânzuratul", "Ciudin", "Zarbă şi Râbla", "Tata" şi "Baba" prin care criticul exemplifică "cât de radicală este în La lilieci critica unei anumite literaturi", deoarece afirmă :"Dacă Marin Sorescu s-ar fi limitat, cum crede Nicolae Manolescu, la un radicalism al depoetizării (în "România literară", 16 august 1973), ironizând încă o dată poezia sămănătoristă, ironizată de altfel fără întrerupere în ultimii 70 de ani, intenţia lui ar fi fost excesivă şi fără noutate. A spânzura din nou morţii sămănătorişti nu-i actul estetic cel mai curajos, azi, în literatura română", dar se alătură acestuia (lui N.Manolescu) în interpretarea volumului ca o replică parodică: "parodia este în La lilieci sistematică şi îmbrăţişează aproape toate miturile compromise prin lipsă de talent, de barzii de la "Sămănătorul", "Ramuri", "Luceafărul": copilăria, înstrăinarea de sat, viaţa duioasă în familie, poezia naturii, la plug, revelaţia divinităţii, moşul blând şi înţelept etc. Toate acestea sunt reluate în La lilieci sub regimul protector al ironiei. Inteligentă şi discretă, ironia îi îngăduie lui Marin Sorescu să vorbească, fără a cădea în ridicol, de vacile cu ugerele unse de baligă, de pătuiag, de apă băută din căuc, de lăsatul secului, de poveşti cu ibovnice şi de certuri pe mejdine, de Frusina lui Coadă şi de Solda lui Cazacu, figuri decupate dintr-un veritabil calendar sămănătorist şi puse în situaţii umoristice" (Eugen Simion, loc.cit.). Nicolae Manolescu în această problemă opinase: "... caracterul profund şi metodic al parodiei nu devine evident decât acum în volumul considerat în întregul lui". În finalul cronicii sale Nicolae Manolescu apreciază însă că La lilieci "întrece cu mult caracterul de simplă experienţă literară şi nici un volum de parodii, în sensul curent, nu este. Înainte de a fi ridiculizate, locurile comune sunt însuşite liric ...". Marin Sorescu propunând "de fapt o formulă originală de poezie, remarcabilă deopotrivă prin spirit critic şi ingenuitate" (Nicolae Manolescu, loc.cit.). Eugen Simion subliniază însă cu justeţe: "Adevărul este că poemele lui Marin Sorescu vizează, în subtext, prejudecata ce ţine pe poetul modern departe de viaţa satului, de frica de a nu fi suspectat, prin chiar simpla abordare a temei, de tradiţionalism. Însă tradiţionalismul este o doctrină, o atitudine ce se poate discuta, iar universul rural este,ca oricare altul, un obiect posibil pentru poezie". (Eugen Simion, loc.cit.).

Reţinem adevărul remarcat de critic. În ceea ce priveşte însă "lirismul dezvoltat în umbra ironiei" şi "poezia implicată în negaţia unei false poezii" care "trăieşte în ambele planuri" condiţionându-se (cu caracter de parodie "sistematică"), impresia noastră este că in acest volum poetul este rareori ironic, iar poezia sa nu-şi propune să nege "falsa poezie" sămănătorist-tradiţionalistă. Prin conţinutul său volumul se pretează la interpretarea lui Eugen Simion, dar nu-i vedem sensul în zilele noastre. Suntem de acord însă cu domnia sa când afirmă că "a spânzura din nou morţii sămănătorişti nu-i

actul estetic cel mai curajos, azi, în literatura română".

"Aşa intitulatele poeme din volumul La lilieci de Marin Sorescu nu sunt poeme, ci scurte naraţiuni în proză, fals transpuse în versuri, pentru cursivitate, în stilul umoristic al lui Mircea Damian, Ion Ionescu ori, mai de curând, Amza Pellea, foarte gustat de public, îndeosebi când îşi interpretează el însuşi monologurile la Televiziune" (Al.Piru, în "Ramuri", 1977, 15 decembrie).

"De unde această senzaţie de noutate şocantă, de imprevizibil savuros, în faţa a ceva ce ne pare, totuşi, ştiut, consumat, prea cotidian ? În parte, această senzaţie este un efect al considerării lumii cu ochii unui copil, cu o *retină proaspătă, fără gunoaie* ("Craiova văzută din car"). În ansamblul său, La lilieci este un poem al amintirii. Privirea retrospectivă este mai ales aceea a purităţii unui copil, care încearcă să perceapă şi să înţeleagă lumea, mimând seriozitatea";(...) "Valoarea literară a structurilor lexicale ţărăneşti propuse de Marin Sorescu se constituie nu numai prin caracterul lor opozant faţă de stufozităţile verbale, ci şi în sine, ca o altă faţă a limbii române, ca o strălucire reţinută, o lumină subiacentă a verbului comun" (Grigore Smeu, în "România literară", 1973, 20 decembrie).

"... amintirea este aici (în La lilieci, n.n.) mai mult decât un simplu procedeu literar, înseamnă o revenire la o realitate originară"; "... despre viaţa la ţară (Marin Sorescu) scrie renunţând la orice cunoştinţă prealabilă, căpătată ulterior despre această lume, luându-şi drept ghid memoria, imaginile înregistrate de o conştiinţă infantilă";(...) "În La lilieci nu se trece dintr-un plan de existenţă în altul, este modificat doar unghiul de percepţie: satul urmează a fi contemplat printr-o mentalitate mai proprie, adus în limitele unei înţelegeri mai «adevărate». Carte polemică, aşadar, La lilieci nu este o carte ironică: tocmai prin absenţa raportărilor dintre un plan «sacru» şi unul «profan»";(...) "La realitatea universului rural poetul ajunge printr-o operaţiune intelectuală suprimând ceea ce «ştia» despre această lume şi evocând-o exclusiv prin mijlocirea reprezentărilor infantile conservate în memorie, ca fiind mai autentice. Intenţia parodică este de aceea greu de presupus, întrucât atitudinea autorului nu priveşte o realitate literară, ci se legitimează prin «adevăr»: atât parodia unei tradiţii literare, cât şi literatura însăşi, se poate deduce, îndepărtându-ne de «realitate»". În La lilieci Marin Sorescu "... respinge atât literatura vieţii rustice, cât şi parodierea acestei literaturi";(...) "Lirismul şi ironia cedează locul unui stil eminamente prozaic, programatic «senzorial»";(...) "remarcabilă este aici corespondenţa dintre modul relaţiei şi obiectul ei; dacă nici un fior nu zguduie desfăşurarea evocării, mereu de o indiferentă cursivitate, nici existenţa lumii înfăţişate nu iese din cadrele unui «firesc» de nimic dependent. Tonul poemelor rămâne mereu

acelaşi, fără inegalităţi de tensiune, iar această uniformitate sfârşeşte prin a şoca mai mult decât o «încordare» evidentă" (Mircea Iorgulescu, în "România literară, 1974, 14 mai).

"Apariţia volumului La lilieci (Editura Eminescu, 1977) al lui Marin Sorescu n-a întrunit aprecierea unanim favorabilă a criticii literare. În ceea ce mă priveşte, şi nu numai ca lingvist, l-am citit cu o reală plăcere şi am revenit asupra lui cu sentimentul descoperirii unui univers domestic inedit, în care mediul satului natal, cu succesiunea personajelor şi evenimentelor creează impresia unei mici «comedii umane», prin prisma ochiului ironic şi voit naiv al autorului. Marin Sorescu este, în fond, un nonconformist; poezia lui constată, comunică, ne face să reflectăm şi să zâmbim. În versul lui se simte o transpunere subtilă, care afectează şi expresia şi care presupune o legătură afectivă, complice, deci o solidaritate între autor şi lector. Ironia lui Sorescu nu este incisivă, ci este o atitudine corectată de o rafinată filosofie, optimist-tristă a existenţei; de un anumit umor" (Boris Cazacu, în "Limbă şi literatură", nr.2, 1976, p.455-459).

"Prin «Cartea a doua» din La lilieci Marin Sorescu îşi completează în mod cât se poate de substanţial monografia poetică a unui sat oltenesc inaugurată în Cartea întâi (1973). Această a doua carte e chiar mai bogată decât prima, autorul reuşind performanţa de a înfăţişa nenumărate aspecte şi întâmplări noi din viaţa satului de care se leagă propria-i copilărie, după ce s-a părut că epuizase într-un fel, mica lume investigată. Dar «mica lume» se dovedeşte în cele din urmă un adevărat univers al omenescului din spaţiul rural românesc, un univers cu forţe precise, particularităţi locale, ce-i drept, dar nu mai puţin capabil să dobândească semnificaţii mai profunde, mai cuprinzătoare, valabile pentru întreaga sferă a vieţii şi spiritualităţii noastre ţărăneşti";(...) "Cartea a doua din La lilieci consacră în literatura noastră, alături de Humuleştii lui Creangă, un nou sat : Bulzeştiul, şi o altă parte de ţară, care se vor fixa pentru totdeauna în memoria cititorilor noştri datorită vigurosului talent al lui Marin Sorescu, acest poet de excepţie care introduce, rând pe rând, un suflu inedit în toate genurile pe care le abordează" (Victor Felea, în "Tribuna" nr.41, 13 oct.1977).

"La lilieci, într-o măsură chiar mai mare decât celelalte volume, este expresia ruralismului lui Marin Sorescu; întors, de astădată, în lumea al cărei spirit îl reprezintă, poetul o evocă sub stăpânirea conţinutului tulburător al păstrării ei doar în amintire, dar fără nici un sentimentalism. Este un cântec de pomenire, «un bocet» ("La lilieci" înseamnă la cimitir) al satului tradiţional şi nu e nici un paradox a spune că poetul cel mai modern al generaţiei sale este şi cel mai autentic tradiţionalist: *Satul e închis ca o cetate,/ Totul se află înăuntru. Când vine de la câmp/Omul parcă trage scara potecii după el./ Ce*

se petrece în afară e din alt tărâm,/ Unde ajungi călare pe pajură,/ Ori scoborându-te printr-o fântână părăsită" (Mircea Iorgulescu, în "România literară" nr.40, 6 oct.1977).

"Volumul al doilea din La lilieci (1977) intră şi mai mult în istoria unui sat oltenesc, făcând din el centrul unui univers spiritual, deşi majoritatea pieselor sunt de un comic burlesc. Un poem este doar o juxtapunere de nume insolite...";(...) "Limbajul a devenit şi mai accentuat regional ... în intenţia de a reconstitui un sat arhaic (satul pierdut al copilăriei) ia, acum, forma sistematică a unei monografii: date sub formă de întâmplări tipice, despre înmormântare, vrăji, căsătorie, botezul copilului, relaţiile dintre soţ şi soţie, între vecini etc. Monografia unui ţinut imaginar, Bulzeştiul, prezentat, mai în ironie, mai în serios, ca centrul lumii. Aici se face politică, se transmite din generaţie în generaţie o morală de viaţă, se moare, bineînţeles, şi este exprimată, sub o formă elementară, o filosofie despre moarte. Poemele ar fi plăcut, în mod sigur, lui Petre Pandrea pentru că vin în întâmpinarea ideilor sale despre metafizica Olteniei. Formula lor lirică a fost contestată pe motiv că nu respectă legile genului şi n-au lirism, ci numai umor. Umoristice sau nu, versurile plac, sunt inteligent scrise şi dau o puternică senzaţie de plenitudine şi originalitate a unei experienţe umane. Faţă de poemele vechi, abstracte, algebrice, în poemele de acum domină concretul, amănuntele nesemnificative. Poezia se întoarce astfel la faptele cele mai simple şi, complet desacralizată, recurge pe faţă la procedeele epicului" (Eugen Simion, în "Luceafărul" nr.46, 18 noiembrie 1978).

"A treia carte din «La lilieci» ... repetă stilistic înfăţişarea anterioarelor, se fixează în acelaşi univers şi ţinteşte acelaşi reper substanţial: o mitologie demitizantă a satului.Sensul polemic e transparent: tot ceea ce o întreagă tradiţie a învăluit în idilic sau melodramatic, în legendar sau mirific, în atemporal sau într-un absolut al purităţii este reaşezat în ordinea realităţii nemediate, a vieţii pur şi simplu, cu grijă pentru concretul istoric, pentru culoarea locală. Modelul ar putea fi şi Edgar Lee Masters, dar mai aproape este Ion Creangă de ale cărui amintiri textele lui Sorescu se alătură prin caracterul evocator, regional sau biografic, prin voluptatea restituirii firescului comportamentist şi lingvistic, în fine prin umor. Lumea liliecilor e, de dimineaţă până seara şi de seara până dimineaţa, o realitate a cărei cadenţă specifică se reglează în impactul cu istoria contemporană" (Laurenţiu Ulici, în "Contemporanul" nr.16, 17 aprilie 1981).

Apropierea de Edgar Lee Masters şi Ion Creangă s-a mai făcut şi se poate face, dar nu credem că Marin Sorescu a căutat modele când a pus mâna pe condei să scrie "La lilieci". Este o operă întrutotul originală şi spiritul ţărănesc al lui Marin Sorescu este îndeajuns de copt pentru o asemenea

întreprindere.

"Al treilea volum din «La lilieci», continuând ciclul început în 1973, fixează încă o dată o formulă de poezie puţin obişnuită. Cei care caută în poezie lirismul sentimental sau metaforele abstracte, sau construcţiile parabolice vor fi desigur şocaţi şi dezamăgiţi de realismul prozaic al celor mai multe din texte. În «La lilieci» autorul renunţă, de altfel, şi la ironia caracteristică poeziei sale din alte volume. Piesele din acest ciclu de trei volume sunt structurate în principiu pe relatarea unei întâmplări, a unei scene ş.a.m.d. De multe ori impresia că te afli în faţa unei naraţiuni în proză şi că apropierea de poezie se datorează doar repartiţiei grafice poate fi destul de puternică. Aceasta şi datorită faptului că poezia satului a fost şi este, de regulă, prilej de desfăşurare a nostalgiilor sau de reliefare a "dezrădăcinării", a contradicţiilor cu lumea oraşului. Asemnenea creaţii sunt, dacă nu livreşti, cel puţin rezultatul atitudinii unor scriitori care au ieşit de fapt (chiar dacă se mai consideră "ţărani") din lumea satului. Marin Sorescu năzuieşte să dizolve distanţa datorată unor decantări de natură intelectuală şi să surprindă satul oltenesc dintr-o anumită perioadă printr-o notaţie realistă din care să dispară orice imixtiune" (Constantin Pricop, în "Convorbiri literare" nr.3, martie 1981).

Scriind după opt ani despre La lilieci, după ce a comentat primul volum, Mirela Roznoveanu se simte obligată la o explicaţie, nu la o retractare globală (afirmase că în primul volum citise "proză curată"): "Recitite azi, poemele, cărora li s-au adăugat între timp altele, nu mă obligă la o retractare globală, ci la o explicaţie ceva mai complexă. Ca de obicei, la Marin Sorescu extremele se ating : prozaismul liricii moderne, epopeea lirică amintind de o *Ţiganiada* ce expune viaţa pitorească a unui sat oltenesc, literatură scrisă într-un limbaj dialectal cu efecte comice formează notele principale ale materiei din *La lilieci*. Poezia, rememorarea, portretul, reflecţia tragică, pamfletul social, desacralizarea, reportajul liric, proza etnografică, paremilogică, secvenţele de un realism fantastic, întâmplările atroce, faptele năpraznice există laolaltă în această trilogie aparte" (Mirela Roznoveanu, în "România liberă" nr.11304, 3 martie 1981).

"Când a apărut, în 1973, «La lilieci» nu bănuiam că Marin Sorescu va scrie, în acelaşi stil şi pe aceeaşi temă, încă două volume de poeme. Acum când a apărut "Cartea a treia", îmi dau seama că proiectul autorului era mai vast şi că intenţia lui a fost să dea o sagă lirică a lumii ţărăneşti. E o construcţie poetică neobişnuită prin amplitudine şi originală prin stilul şi verva ei extraordinară. Modelul ei îndepărtat poate fi *Spoon River Antology* a lui Edgar Lee Masters, o suită de epitafuri când vesele, când triste despre locuitorii unei mici aşezări americane care odihnesc acum în cimitirul de pe

deal. *La lilieci* este cimitirul satului Bulzeşti, locul unde s-au mutat, cu timpul, ţăranii cu mintea ageră şi limbajul colorat de vocabule aspre. Marin Sorescu reînvie, în fond, o lume (şi o civilizaţie) veche, cu arhetipurile, obiceiurile, figurile şi limba ei specifică. O lume, evident, imaginară, un spaţiu liric, o utopie despre care am mai scris până acum de multe ori. Mi-au plăcut, mărturisesc, de la început aceste poeme şi am văzut în ele voinţa autorului de a-şi înnoi stilul (fără a-şi trăda personalitatea) şi mai mult decât atât, voinţa lui de a crea o mitologie lirică bazată pe datele existenţei olteneşti. De această mitologie va trebui să se ţină seama de aici înainte în poezia noastră" (Eugen Simion, în "România literară" nr.8, 19 februarie 1981).

"La lilieci este, în primul rând, prin ea însăşi, o operă de valoare, putând figura încă de pe acum printre creaţiile devenite clasice ale literaturii noastre. Dar nu este numai atât. Ea deţine şi funcţia de propedeutică la marile trilogii dramatice semnate de Marin Sorescu. Această scriere poematică ne introduce totodată în mediul aspru, dur, bărbătesc, care l-a generat pe poetul oltean şi ne explică felul cum, la el, tragicul s-a văzut complet disociat de patetic" (Edgar Papu, în "Ramuri" nr.1, ianuarie 1982).

"Noua lectură a scrierii lui Marin Sorescu, de astă dată o lectură a scrierii încheiate, ne-a impus sentimentul că ne găsim în faţa unei mari opere nu doar a intervalului literar amintit (1973-1980), dar şi a literaturii noastre de oricând. Operă prin care, aş risca să afirm, conştiinţa de sine românească se îmbogăţeşte. Este de observat în acelaşi timp că La lilieci nu s-a bucurat, cel puţin deocamdată, de un răsunet pe măsura însemnătăţii sale reale. Chiar dacă criticii i-au remarcat valoarea ... ea nu s-a situat vreun moment, cum ar fi fost îndreptăţit, în planul maxim al interesului literar, ceea ce peste o vreme va ivi cred nedumeriri". Criticul apreciază că, probabil, multipla activitate literară a poetului (poezie, teatru, proză, eseu, cronică literară) a dispersat atenţia criticii de La lilieci.(...) "Oricum ar fi, critica noastră rămâne datoare faţă de La lilieci, după cum rămâne datoare oricărei valori de prim ordin pe care nu a reuşit să o impună deplin conştiinţei momentului". (G.Dimisianu, în "România literară", nr.12, 18 martie 1982).

"Impresia, covârşitoare, pe care o lasă lectura celor trei cărţi din «La lilieci» (1973, 1977, 1980) este de mare spectacol. Nu în sensul montării unor decoruri somptuoase, al unei butaforii lirice cu care ne-a obişnuit o anume poezie tradiţionalistă idealizantă (prelungită şi în zilele noastre, dar imposibilă la Marin Sorescu), şi nu numai în acela al înscenării ironic-comice, deja îndelung parodiate, ale diverselor «sămănătorisme» (aşa cum normalul orizont de aşteptare al cititorilor poetului ar fi cerut-o) Dacă spre lumea din La lilieci putem privi ca la «un teatru mare cât satul», este pentru că autorul, preluând rolul povestitorului ţăran (sau, mai exact, regăsindu-şi condiţia

originară ţărănească de care, cel puţin în aparenţă, se distanţase) şi reînviind, ca atare, multiplele voci şi roluri prin care colectivitatea rurală se exprimă, desfăşoară un evantai cvasi-complet de situaţii şi «scene» caracteristice, reconstituite ca într-un muzeu viu al memoriei. Totul, în sat, se petrece, pe de altă parte, în văzul lumii, sub ochii unor «spectatori» cotidieni ce judecă gestul, cuvântul, situaţia existenţială ca pe un spectacol mai mult sau mai puţin semnificativ, în funcţie de exigenţele codului colectiv, iar acest caracter spectacular se accentuează pe măsura transmiterii orale a evenimentului către un destinatar absent de la "locul faptei", care-l retrăieşte însă prin semnele deja selectate şi ordonate de povestitor, având, în plus, beneficiul desfătării lingvistice oferite de naratorul-interpret". (Ion Pop, în "Transilvania" nr.8, august 1984).

"Cele trei volume ale lui Marin Sorescu intitulate La lilieci reprezintă o excepţie instructivă, de receptare întârziată şi parţială, în opera unui poet cu impact de regulă prompt la critică şi la public. Reeditarea într-un singur volum ... m-a determinat să le recitesc spre a (şi a-mi) verifica impresiile. Nu mă simt în stare de o «critică a criticii», cel puţin acum şi aici, deşi orice nouă lectură conţine implicit una. Un lucru e sigur : La lilieci nu putea fi (şi nu a fost) citită în deceniul trecut cum este citită astăzi. Cartea a produs iniţial nedumerire sau a fost, pur şi simplu, contestată. S-a spus că poetul, a cărui cotă părea în scădere, forţează simpatia criticii printr-un tour de main. Dar chiar şi cei care au acceptat-o (printre care m-am numărat) au făcut-o pentru cu totul alte motive decât acelea care ne reţin atenţia după cincisprezece ani. Deosebirea de poezia lirică a momentului şi de poemele lui Marin Sorescu însuşi era îndeajuns de mare ca să explice fenomenul. Standardele vremii (la impunerea cărora generaţia lui Sorescu jucase rolul principal) pretindeau o poezie definită prin câteva elemente bine fixate în conştiinţa poeţilor şi a cititorilor: lirism (confesiune abstractă, subiectivitate, monolog), impersonalitate, transfigurare, fragmentarism şi stil critic. Provenite toate din modernismul interbelic, ele constituiseră, zece ani mai târziu, o reacţie salutară la poezia reportericească şi etică a deceniului 6.Poeţii care ilustrau noul lirism erau receptaţi inconştient, în funcţie de măsura în care răspundeau la aceste standarde. Ei se numeau Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Alexandru, Ana Blandiana, A.E.Baconsky, Şt.Aug.Doinaş, Leonid Dimov, Cezar Ivănescu, Florin Mugur sau Mircea Ciobanu. Nu stă în intenţia mea să alcătuiesc un inventar, aşa încât omisiunile n-au nici o semnificaţie. Sorescu însuşi participase la acest spirit prin puritatea culegerilor lui de după Poeme, în ciuda faptului că părea a nu-l lua în serios. El însă nici nu-l nega, în esenţă, trădându-l în felul lui burlesc sau parodic, singura diferenţă remarcabilă fiind, dincolo de ton, aceea că stilul poeziei lui Sorescu a fost

dintr-un început oral, accesibil (aparent) şi cotidian. Dar până şi în această ultimă privinţă se observă că cel ce vorbea în poeme nu era chiar omul de pe stradă, ci intelectualul care-i mima unele expresii şi, în general, familiaritatea, faconda balcanică, în abordarea marilor probleme. La lilieci (şi faptul a ieşit în evidenţă de la primul volum din serie) nu mai punea preţ pe nici una din aceste trăsături. Poeziile din culegere aveau un decupaj evident narativ ("povestire", psihologie, portret, dialog), erau biografiste, prozaice şi realiste, tinzând la un soi de monografie poetică a satului (cum Edgar Lee Masters o făcuse pentru orăşelul lui american) cu ajutorul oralităţii capabile, de data aceasta, să restituie vocile reale ale protagoniştilor dincolo de vocea poetului însuşi". (Nicolae Manolescu, în "România literară nr.7, 12 februarie 1987).

Am reprodus în extenso opiniile unor reputaţi critici literari atât pentru claritatea, justeţea şi frumuseţea zicerilor domniilor lor, cât şi pentru că ne-a cucerit viziunea lor asupra textului în discuţie. După cum se vede unele aspecte se reiau. Edgar Lee Masters este citat ca posibil model, proza lui Sorescu din "La lilieci" are atribute poetice şi trebuie să recunoaştem că aşa este, deşi i se spune proză, nu poezie. Este proză poetică. Aceasta este impresia noastră. Această impresie devine acaparatoare mai ales după lectura tuturor volumelor "La lilieci". Inclusiv al patrulea, apărut după ce poetul îşi strânsese într-un singur volum cele trei cărţi apărute de-a lungul a cincisprezece ani. Acest volum, al patrulea, a obligat critica să-şi reconsidere opinia şi să privească cu alţi ochi "La lilieci". Cărţile "La lilieci", datorită structurii lor, se pot înmulţi la infinit, funcţie de voinţa autorului. Oricând Marin Sorescu se poate prezenta cititorilor de poezie cu un nou volum "La lilieci" (sau cu o nouă carte, cum şi-a botezat autorul volumele). Ceea ce reţine atenţia, în urma lecturii comentariilor critice, este faptul părăsirii preconcepţiilor de către majoritatea comentatorilor. Cărţile "La lilieci" sunt văzute acum ca o operă importantă atât pentru Marin Sorescu, cât şi pentru întreaga literatură română. Acum se observă că în literatura română există două sate : Humuleştii şi Bulzeştii, că universul ţărănesc al lui Marin Sorescu este unul cu totul original în peisajul universului ţărănesc zugrăvit de autori de marcă ai literaturii române. Deşi cărţile lui Marin Sorescu sunt cărţi de poezie, comparaţiile la care recurg criticii trimit la cărţi de proză semnate de un Liviu Rebreanu sau Marin Preda. Acest fapt nu poate surprinde deoarece, în cărţile sale, Marin Sorescu face poezie recurgând la mijloacele prozei. Dar să dăm cuvântul criticilor: "«La lilieci», partea a patra, ne arată cât lirism poate degaja prozaismul înţeles în felul personajelor din chiar aceste poeme, care-şi merită indiscutabil intitularea (de poeme, n.n.). Cât despre «La lilieci» în întregul ei ne aflăm în faţa unei cărţi care, cu o mare autenticitate şi percuţie stilistică, ne descoperă un univers ignorat instalându-l cu drept de

cetate în cuprinsul literaturii române". (M.Unghenu, în "Luceafărul" nr.50, 10 decembrie 1988).

"Sorescu face, paradoxal, poezie pură, fiindcă leapădă deliberat toate vălurile ei, ţintind a-i surprinde de altfel nuditatea absolută. E un strip-teasse de mare clasă, organizat ingenios, sub o firmă nevinovată, rustică. Dacă nu din jocul rimelor, practic inexistente, metri bine tăiaţi, muzici interioare, rostire orfică, inspiraţie elevată, metafore inedite, invenţie imagistică bogată, simboluri cu tâlcuri profunde sau proiecţii mitice este în "La lilieci" poezia, de unde iradiază ea ? E foarte greu de spus, tocmai pentru motivele menţionate înainte, dar să încercăm: în primul rând, materia ciclului deţine această proprietate nebănuită, căci, trebuie să observăm, se înscrie doar categorial sub semnul banalităţii. În realitate, lumea rurală a lui Sorescu e de o extremă singularitate. Ţăranii săi nu seamănă cu ai nici unui alt scriitor de la noi, abundă în ciudăţenii psihice, intrigă pentru dezinvoltura hazlie cu care adaptează vieţii civilizate moderne cutume ancestrale trădând o primitivitate uluitoare a mentalităţii";(...) "Singur Marin Preda a mai reuşit aşa ceva în literatura noastră: să creeze un univers rural izbitor diferit de lumea lui Creangă, Slavici, Sadoveanu, Rebreanu sau Blaga, să zicem, şi totuşi dând impresia că e o oglindă a satului românesc sempitern, neîntrecută până acum, în autenticitate. Marin Sorescu a realizat practic, în plan poetic, o operă echivalentă cu Moromeţii. E un veritabil tur de forţă, să impui o viziune foarte particulară, respectiv personală, în maniera cea mai distinctă, ca pe o imagine perfect fidelă realităţii" (Ovid.S.Crohmălniceanu, în "Ramuri" nr.2, februarie 1989).Autorul menţionat îşi încheie discursul critic astfel: "Oricum, cu mai multă sau mai puţină poezie, în stare concentrată, album complet al vieţii comunitare, «La lilieci» este o operă esenţială a literaturii noastre".

Din formularea ultimă ar rezulta că poezia din "La lilieci" n-ar fi chiar o poezie "în stare concentrată", adică nu este poezie după tipic, dar este poezie deoarece autorul ei realizează în plan poetic o operă echivalentă cu "Moromeţii". Noi am zice că starea de poezie fiinţează în "La lilieci" în ciuda absenţei tiparului clasic de poezie, din felul zicerii. În această accepţie chiar un poem ca "Cine mai trece pe drum" realizat printr-o enumerare de nume proprii are suflu poetic prin extraordinara regie a respectivelor nume proprii, cât şi pentru sonoritatea lor în context.

Reproducem şi o opinie contrară, publicată într-o revistă menită a ne prezenta străinătăţii: "Certains pourraient s'imaginer que «La liiieci» introduit un nouveau type de poézie du village. Malheureusement cette comédiographie enjouée est dépourvue de valences poétiques. Elle ne représente qu'une série de textes à de gré de littératurité minime ou absolument inexistant. L'expérience en soi est inédite et choquante, mais quelle que soit notre

réceptivité à la poézie, cette manière de "textualiser" ce n'est pas de la poésie" (Romul Munteanu, în "Cahiers roumains d'études litteraires" nr.4, octombrie-decembrie 1981).

Dacă ţinem cont că de la Baudelaire încoace, modernii şi postmodernii au mers pe linia prozaicităţii liricii, opinia de mai sus ni se pare superfluă. În cazul Liliecilor, Marin Sorescu întreprinde o tentativă extremă de prozaicizare a liricii. O opinie interesantă emite Florin Manolescu: "S-a spus despre poezia lui Marin Sorescu din «La lilieci» că ar fi parodică în raport cu vechi stereotipii ale literaturii ţărăneşti, ceea ce ar echivala cu un fel de polemică la adresa sămănătorismului, a viziunii solemne a lui Goga sau a tradiţionaliştilor de la «Gândirea». S-ar fi repetat astfel cu multe mijloace, o parte din experienţa pe care Marin Preda a făcut-o în «Moromeţii» unde a inclus şi o polemică de programe literare cu Rebreanu, pentru a pune în locul unui ţăran instinctual, ţăranul complex, capabil să gândească în categorii asemănătoare cu acelea ale filosofului. În realitate, miza acestei neobişnuite iniţiative poetice este mult mai mare. Prin ciclul «Liliecilor» Marin Sorescu «aduce la zi» Mioriţa, mutând perspectiva de la drama arhaică a unei umanităţi pastorale,la experienţa mai nouă a lumii de agricultori din Câmpia Dunării şi adăugând la firele vechiului lirism de baladă, corzile mai puţin melodioase, dar tot atât de expresive ale prozei, epopeicului şi ale dramei";(...) "Dacă în prima parte a trilogiei locul cel mai important îl ocupă copiii, jocurile lor, umorul, râsul şi «lumina albă», spre sfârşit privirea e atrasă de bătrâni, adică de cei care se mută la Liliecii din Sălişte, în locul de veci al comunei. E o mişcare din ce în ce mai decisă pe care nimic n-o mai poate opri, şi aici trebuie citită tema mioritică a trilogiei" (Florin Manolescu, în V.R. nr.8, august, 1987).

În această temă mioritică, autorul întrevede un plan secret al cărţilor "La lilieci". Supoziţia este interesantă, dar mi se pare riscantă deoarece tema legăturii cu lumea de dincolo este evidentă în "La lilieci" însă ea nu are grandoarea temei mioritice. În "La lilieci" este evidentă o altă dimensiune:

"... în « La lilieci» ironia tragică atât de specifică lui Sorescu se revelă într-o materie şi în structuri care încetează să mai dea impresia de accesibilitate, încât nu e de mirare că poemele de aici au surprins în primul rând aspectele exterioare. Mutând Bulzeştii din geografie în literatură, cum făcuse altădată Creangă cu Humuleştii, Sorescu nu procedează aşa din nostalgie, pentru a-şi apropia şi recupera imaginea unui paradis pierdut. Pentru Creangă, Humuleştii erau departe în spaţiu şi în memorie; pentru Sorescu, Bulzeştii pe care îi evocă sunt pe lumea cealaltă, el pomeneşte o lume care nu mai există: (Mircea Iorgulescu, în "România literară" nr.46, 10 noiembrie 1988). În încheierea comentariului său criticul precizează :"A patra carte din «La lilieci» ca şi o bună parte din poemele publicate în volumul «Apă,

vie, apă moartă»(1987), marchează definitoriu momentul de acum al creaţiei lui Marin Sorescu: printr-o tot mai clară şi mai decisă angajare în istorie".

În încheierea prezentării ciclului "La lilieci", interesantă ni se pare opinia exprimată de Liviu Leonte care distinge tipul de ironie depistabil în acest ciclu: "«Revoluţia» întreprinsă de Marin Sorescu, odată cu prima carte din «La lilieci», 1973, se referă nu numai la viziunea atât a satului, nu numai la poezia care îmbracă hainele prozei, ci şi la o nouă modalitate a ironiei. Până acum poetul apelase la ceea ce teoria literară numeşte ironia verbală, în noul ciclu el foloseşte ironia situaţională. Este acea ironie definită ca o contradicţie între două opinii (cf. D.C.Muecke. Analizele ironiei, «Poétique», 36, 1978), actanţii find o «victimă» (A1), ignorând că situaţia în care se află poate fi considerată diferit de modul în care ea o vede, şi un «observator ironic» (A2), reprezentându-şi situaţia şi după aspectul avut pentru victimă şi după aspectul pe care îl are pentru un punct de vedere diferit şi superior". (Liviu Leonte, în "Cronica" nr.5, 3 februarie 1989).

2.11. DESCÂNTOTECA (1976)

"La prima vedere, poeziile din «Descântoteca» lui Marin Sorescu mi-au amintit - ton familiar, jocuri ale dragostei şi întâmplării, limbaj de toată ziua, de o voită oralitate nepatetică, - de «Un luminiş pentru Kicsikem» a lui Camil Petrescu. Dar sensul liric diferă. La Camil Petrescu, răsfăţata, voluptoasa, felina Kicsikem e o himeră a senzualităţii într-un univers livresc. Lirismul provine din simularea intimităţii şi a inocenţei ironice, mai exact, dintr-o cochetărie cu simţurile la care se dedă omul ideilor. Intimitatea, chiar şi în acest înţeles, lipseşte la Marin Sorescu: poetul nu vorbeşte despre sine, nu sentimentul lui este în discuţie. El nu iubeşte, ci vorbeşte liric despre iubire. În această superioară discursivitate trebuie să căutăm obiectivitatea tipică. Şi încă: poetul compune şlagăre antisentimentale, ironice, leacuri de dragoste. «Descântoteca» e suma acestor exorcisme, înregistrarea lor pe bandă: "*... hai să ne jucăm/ «De-a v-aţi vaţelea!»/ Nu ştiu cum e, eu am inventat cuvântul,/ Ţi-l fac cadou,/ Tu dă-i un conţinut, sensul major/Demn de epoca noastră şi hai să-l jucăm/ Chiar dacă nu-l nimerim dintr-o dată/ Dar va fi atât de frumos,/ Încât chiar şi peste douăzeci, treizeci de ani/ Numai să se pronunţe «De-a v-aţi vaţelea»/ Şi toată lumea să tresară,/ Să vezi ochi sticlind/ Şi cineva să rostească plin de regret:/ Eh, alte vremuri pe-atunci, domnule!/ Mai exista poezie cât de cât,/ Abia inventase Sorescu descâtoteca,/ Iar tinerii ştiau să se iubească al naibii de frumos*". Poetul caută o formă ludic-poetică pentru a exprima emoţiile şi ipostazele iubirii, sugerează un ritual pe jumătate serios, pe jumătate glumeţ. «De-a v-aţi vaţelea» e tocmai

acest ceremonial aşa cum la Arghezi «De-a v-aţi ascuns» traduce simţământul esenţial al morţii" (Nicolae Manolescu, în "România literară nr.2, 13 ianuarie 1977).

"Noutatea «Descântotecii» constă în adopţiunea unei maniere ştiute de către o tematică nouă - poezie de dragoste - teritoriu pe care Sorescu n-a călcat decât din greşeală şi «păcătuind», de altfel într-un volum anemic, numit «Astfel»" (Daniel Dumitriu, în "România literară nr.44, 3 noiembrie 1976).

"Dar să ne apropiem încă o dată de acest «rai cu parmen-auriu», spaţiul poetic al cuplului din «Descântoteca». Observăm îndată că situaţiile şi dialogurile ce umplu schemele acestei poezii sunt animate de tumultuoasa însufleţire a unui ocean de bune intenţii: nimic nu arată mai mult personajele cuplului decât o debordantă bună credinţă, o adevărată inflaţie şi solicitudine şi dorinţă de perfecţionare în ordine sentimentală şi morală. Ele sunt gata mereu să se servească reciproc, să se supună marilor focuri ale iubirii, depun o sârguinţă înduioşătoare de a-şi fi pe plac unul altuia (mitul perechii ideale)" (C.Stănescu, în "Luceafărul" nr.4, 22 ianuarie 1977).

"Ultimul volum de versuri al lui Marin Sorescu, «Descântoteca», aduce, poate, cele mai puţine satisfacţii lirice din toate cărţile lui de poeme de până acum. Pentru că slăbiciunile, mai discrete altă dată, alunecările, mai uşoare în trecut, sunt parcă dinadins subliniate. Şi dacă socotim, asemenea autorului, că «dragostea nu e o stare normală» (Denivelări, p.132), atunci înţelegem intenţiile lui de a aduna descântecele acestei boli a inimii şi a spiritului, care se cheamă dragoste ..."; "Unele caracteristici : Limbajul familiar şi direct în expresii prozaice: "Asta", "de fapt", "ah", "ei", "eh", "da" se repetă în mod supărător. Numai în poema «Discul aruncătorului de discuri» primul cuvânt se repetă de opt ori:"asta nu se poate" etc.; 2. Jocuri facile de cuvinte: "Dacă dactilografa ar bate sac,/ Ni-l punem în cap" (p.44), "individul nu umple tot vidul"(p.133). "Poezia" la nivelul acestor expresii arată nu numai inadecvarea conceptelor, ci şi imposibilitatea depăşirii unui limbaj comun" (Ion Maxim, în "Orizont" nr.8, 24 februarie 1977).

Acum au cuvântul "copiii teribili": "«Descântoteca» lui Marin Sorescu este un lung monolog despre iubire. Fireşte, nu despre categoria filosofică în sine, cum ar dori cei care găsesc în poezia sa patriotică sensuri filosofice abisale, ci de o iubire mărturisită la persoana întâi singular, din care, ce-i drept, autorul încearcă să scoată semnificaţii generale. Şi le scoate. Ele sunt identice cu cele parodice din volumele sale anterioare despre cutremurele existenţiale, durerile în zone necunoscute ale anatomiei umane, clăbucul solar, barba voevozilor, preşul din părul bărbaţilor sau al iubitelor etc. însă care, în «Descântoteca», funcţionează şi decorează poezia dragostei în

exclusivitate. Dar nu simbolurile sale reînnoite sau, de ce nu, inedite, ne interesează acum - ar fi să încălcăm intenţiile lirice ale poetului - ci mica sa dramă erotică pe care o ridică la rangul editorial de mare volum" (M.N.Rusu, în "Amfiteatru" nr.2, februarie, 1977).

"«Descântoteca» promite o relansare spre zone fertile de inspiraţie, cu toate că multe din defectele care se cereau eliminate persistă, ba chiar proliferează. Autorul lasă impresia de inventator mulţumit de perfecţionarea unui nou motor, căruia îi testează funcţionarea mecanismelor până când acestea încep să meargă în gol. Idei excepţionale şi versuri ireproşabile sunt îngropate într-o materie verbală atât de abundentă, încât, anulează prospeţimea inerentă adevăratei poezii. Dezinvoltura (care atunci când e bine strunită reprezintă una dintre calităţile remarcabile ale lui Marin Sorescu) ia aici proporţii alarmante. Abuzul şi oralitatea, dialogurile supradimensionate, parantezele, devin stânjenitoare, sufocante" (Virgil Mihai, în "Steaua" nr.2, februarie, 1977). Demersul criticului este îndreptăţit numai în măsura în care are în vedere aspectul prozodic. Situaţia se schimbă dacă ţinem cont de dispoziţia pertinentă a poetului de a proba capacitatea limbii române de a zugrăvi situaţii diverse din viaţa omului. Parteneră a celui ce iubeşte, în poezia lui Sorescu, nu este numai iubita, ci şi limba română.

"Desacralizată, iubirea este plasată de poet într-o nouă convenţie verbală ieşită, aparent, din nerecunoaşterea niciuneia, iar în fapt dintr-o mare dragoste pentru jocul verbal. Într-un limbaj particular, oricâte legături i s-ar putea stabili, Marin Sorescu întreprinde o experienţă demnă de luat în seamă, care anunţă clar în «Descântoteca» o înnoire a liricii sale. Scrise de poet la vârsta când privirea se întoarce îndărăt («Lumini mici»), poeziile erotice din acest volum se încarcă de înfiorări grave" ;(...) "Sentimentele grave sunt mărturisite însă în acelaşi limbaj jucăuş, aproape bufon, care i-a stabilit lui Marin Sorescu, pentru cei mai mulţi dintre cititori, imaginea unui poet persiflant, ameninţat chiar de superficialitate. Dacă s-a văzut nevoit să protesteze împotriva acestei opinii despre el ca poet, Marin Sorescu n-a încercat niciodată să-şi revizuiască limbajul, neacceptând nici un atentat împotriva individualităţii sale poetice" (Al.Andriescu, în "Cronica" nr.9, 4 martie 1977).

Este greu să-ţi revizuieşti limbajul, adică să-l schimbi cu unul mai elevat şi rotund, când limbajul pe care-l foloseşti este un modus vivendi pentru tine. Marin Sorescu nu-şi va schimba niciodată limbajul pentru că limbajul folosit de el este sarea şi piperul poeziei sale.

"Înscriindu-se în continuarea demersurilor din precedentele culegeri, acţiunea întreprinsă în «Descântoteca» e aceea de salvare a poeziei de dragoste ... Consecvent modului său poetic, Marin Sorescu a ales calea autenticităţii elementare, a înregistrării mareelor sufleteşti, fără (aparent) nici o intervenţie

a conştiinţei selective şi organizatoare, adică păstrând toate «impurităţile», tot «prozaismul», toate discontinuităţile proprii experienţelor existenţiale curente ... Tot volumul devine spaţiul acestui joc «de-a v-aţi vaţelea». O badinerie punctată de momente de lirism autentic şi foarte original. Criticul citează: Tablă, Dimpotrivă, Zi bună, Îţi semeni, Oriunde sus, Alunecare de castani... şi conchide: "Ce-i prea mult oboseşte, totuşi. Chiar dacă alchimia poetului ar genera numai şi numai aur masiv, a asista mereu la aceleaşi operaţii devine până la urmă un privilegiu de care parcă ai vrea să fii scutit. Dar din retorte ies, şi nu o singură dată, şi metale mai puţin nobile. Aruncate în cuptor, materiile profane vin, din timp în timp, înapoi cam în aceeaşi stare, netransfigurate. Părăsit de fiorul liric, spiritul produce ghiduşii facile, utilizabile în spectacole de revistă, unele chiar de gust îndoielnic: «Vine parfumul tău, pleacă parfumul tău./Sufletul meu îi cară bagajul»; «pentru frigurile iubirii/ Să mestecăm toată ziua chinină/ În loc de săruturi». Consumând un sandvici, în timpul unui zbor peste Alpi, poetul are impresia că «şi muntele înfulecă avalanşe» şi îi urează «Poftă bună, domnule Mont Blanc,/Pa şi pusi!». Părându-i-se apoi că mănâncă ... munţii Carpaţi, îi găseşte «gustoşi şi fragezi»; «Merg şi fără lămâie». Dând de asemenea năzdrăvănii, cititorul rămâne, desigur, şocat şi devine, inevitabil, bănuitor. Cum însă până şi divinul Homer adoarme uneori ... "(Dumitru Micu, în "Contemporanul" nr.12, 25 martie 1977). Aşa este: Homer a adormit puţin în acest volum ca şi în altele. Mai aţipeşte şi el din când în când!

"Frumuseţea «Descântotecii» stă în amuzament (atât timp cât el e funcţional) dar şi dincolo de amuzament. Cartea are suavitate şi o pudoare esenţialmente lirică, fiind, în părţile ei de vârf, o splendidă feerie sentimentală. Părţile de vârf sunt, desigur, acelea unde autorul reuşeşte să confere amuzamentului un subtext grav şi nu unul (fie-mi permis pleonasmul) frivol. Neacceptând nici un moment iubirea în extaz, simulând nepăsarea şi naivitatea, dând timidităţii nobleţe şi forţă de seducţie, Sorescu este - precum Charlot - un ingenuu şi un deghizat sentimental. Sorescu mai este un Don Quijote fără complexe de vocabular, dar pudic în sentimente. Isprăvile lui sunt ale unui enfant terrible ce-şi ascunde elanul şi gândurile sub o mască de cuvinte, mască pe care desluşim trăsăturile celui mai autentic Mitică. Miticismul are însă aici misiuni speciale, una dintre ele fiind aceea de a scandaliza şi ridiculiza subtil şi în termeni mai puţin comici «angelii radioşi» ai iubirii"; (...)"Sorescu parodiază în continuare (având conştiinţa unui gest plin de gravitate) stilul elevat şi o face în maniera totalitară a lui Molière, cel din «Preţioasele ridicole». Între izbânzi răsunătoare şi eşecuri aşişderea, are curajul de a trăi şi pieri pe limba lui; o limbă numai a lui, ceea ce nu e puţin lucru" (Daniel Dimitriu, în "România literară, nr.44, 3 noiembrie 1977).

"«Descântoteca» (1976) exprimă erosul sorescian. În cărţile anterioare sunt puţine versuri de dragoste, ironia nefiind cel mai bun regim pentru emoţia sentimentală. Sau cel puţin aşa ne pare nouă, celor obişnuiţi să cerem versului erotic sinceritatea absolută sau o prefăcătorie cât mai desăvârşită. În «Descântoteca» ironia este însă mai vioaie decât oriunde. Sub pomul ei se desfăşoară o idilă relatată pe 150 de pagini. Idila trece prin toate fazele cunoscute, de la contestaţie duce la beţia simţurilor. Sânii, spre care Văcăreştii abia îndrăzneau să privească, oftând adânc şi prefăcut, sunt pentru poetul ironist două morminte ispititoare în care se îngroapă şi din care înviază...";(...) "Parfumul, părul dat pe spate cu cochetărie, starea de visare, («visălogeala» - adică «visarea cu pisălogeală - în gol» - zice autorul), mişcarea coapselor, mărul cunoaşterii, rochia de lână, pierderea de sine, toate simbolurile, mari şi mici, ale eroticii tradiţionale trec prin aceste versuri maliţioase şi tandre, lipsite de podoabele metaforei. Erosul merge, în poezia lui Sorescu, pe calul răpciugos al limbajului comun. Trece uşor de la sugestia unui sentiment la reflecţia asupra aceluiaşi sentiment, altfel zis, de la poezia de dragoste la poezia despre dragoste" (Eugen Simion, în "Luceafărul" nr. 46, 18 noiembrie 1978).

2.12. SĂRBĂTORI ITINERANTE (1978)

"«Sărbători itinerante» continuă aventura lirică din «Descântoteca». Acelaşi cuplu erotic se joacă de-a realitatea şi de-a poezia. Jocul de-a realitatea este însoţit aproape sincronic de jocul de-a poezia, sub forma unui jurnal colocvial (comentarii reciproce ale partenerilor) dezinvolt dar şi prolix";(...) "Există aici şi poezie şi proză, şi teatru; şi calităţile acestui sincronism, dar şi defectele lui" (George Genoiu, în "Contemporanul" nr.14, 6 aprilie 1979).

"Ultimul volum apărut al lui Marin Sorescu, «Sărbători itinerante», vine să confirme (a câta oară?) că poetul, un inventiv fără pereche, se desparte anevoie de invenţiile sale, înţelegând să tragă maximum de foloase de pe urma lor. N-a fost de ajuns «La lilieci», volum realmente interesant, care răstoarnă viziunea tradiţională în genere lirică, despre copilărie şi despre sat, despre satul natal : poetul a venit destul de repede cu «La lilieci», Cartea a doua, şi nu vedem ce l-ar împiedeca s-o dea şi pe a treia şi pe a patra. Tot aşa cu «Descântoteca», volum care rupe cu o întreagă tradiţie a poeziei de dragoste, instalând în locul fericirii paradisiace a perechii primordiale fericirea mai prozaică a conjugalităţii, iar în locul meditaţiei şi al elegiei elevate, meditaţia ruptă din cotidianul nemijlocit. Cum însuşi poetul recunoaşte, «Sărbători itinerante» este «Descântoteca» - partea a doua, şi, ca de obicei, nu un supliment oarecare, ci un tratat în toată legea, de proporţiile cel puţin

ale volumului inițial" (Cornel Regman, în V.R. nr.5, mai 1979).

"De la prima la ultima pagină, «Sărbătorile itinerante» construiesc jurnalul când tandru, când ironic, când șăgalnic, ori ușor senzual al unei iubiri ce nu vrea să iasă cu nimic din comunul unei idile «normale» și în care tot ce depășește norma este amendat, cenzurat, fixat la vedere în inventarul convenționalului. Mai puțin tentat de preluarea unor motive mitice pe care să le transcrie în registrul cotidianului, cum procedase de multe ori în cărțile anterioare, poetul încearcă acum o astfel de eliberare de mit, evitând sistematic aluziile de acest gen (când apare totuși, rar, trimiterea mitică devine pretext anecdotic, punct de plecare al unei înscenări groteşti) și lăsând, cu generozitate, loc liber notației întâmplătoare a măruntelor evenimente domestice";(...) "Interesantă ca demonstrație, prin demontarea dezinvoltă a mecanismelor poetizării (locul poantei de altă dată e luat aici, printr-o răsturnare spectaculoasă a raporturilor, de către metaforă și simbol, devenite prezențe de excepție într-un discurs modelat după capriciile înregistrării evenimentului brut), cartea «Sărbători itinerante» atestă, paralel cu experiența insolită din «La lilieci», preocuparea lui Marin Sorescu de înnoire a propriei formule lirice. Era însă de așteptat, după rezultatele din «Descântoteca», o mai atentă distribuire a accentelor dintre cele dou direcții ale demersului anticonvențional: dacă poncifele tradiției sunt demascate fără drept de apel, distanța de nu mai puțin primejdioasele clișee ale însuși limbajului propus ca instrument al demistificării se cuvenea păstrată cu aceeași rigoare" (Ion Pop, în "Steaua" nr.7, iulie 1979).

Ființează aici un reproș întemeiat care se asociază altor opinii anterior exprimate. Avem în vedere, în special, opinia lui Dumitru Micu.

2.13. FÂNTÂNI ÎN MARE (1982)

"Considerabil diferită față de poemele "olteneşti" și metafizice (?!) din «La lilieci», lirica mai recentă a lui Marin Sorescu, («Fântâni în mare», 1982) adâncește sub un anumit aspect elemente izbitoare din «Moartea ceasului», «Tinerețea lui Don Quijote», «Tușiți», adică înainte de 1973, când părea că se produsese cu poetul o modificare iremediabilă. De altfel, nici nu este sigur că avem în «Fântâni în mare» o «lirică mai recentă», ci, mai degrabă, o antologie de producții mai vechi și mai noi, rămase atunci când s-au scris în afara volumelor cunoscute...".(...) "Poetul și-a împărțit materia lirică heterogenă în trei cicluri, «Prizonierul din cafea» (cel mai interesant dintre toate), «Tangente la cerc» și «Fântâni în mare» (acestea conținând poezii neobișnuite ... față de ceea ce știm că produce autorul). Însă, cu toate acestea, omogenitatea creației nu se poate pune la îndoială căci, prin ceea ce are mai

memorabil acest volum, el nu iese din sorescianism".(...) "Sunt, mai întâi, producţii de eboşă, pe care le recunoaştem, ici şi colo, în ceea ce publicase Marin Sorescu mai înainte. «Ocol» reia, interogativ, teza din «Drumul» (1965) care era, e adevărat, mai dramatică. «Noe» fixat aici în aceste neconvenţionale propoziţiuni lirice:"Zdronc! Zdronc!Zdronc! / Gândurile mai vechi se dau la fund / Iată-mă şi uituc fără pereche? Pe acest potop/ Gata de noi absorbţii", era şi în materia unui vechi, excepţional poem, «O să plouă» din Astfel (1973). (Artur Silvestri, în "Flacăra nr.8, 25 februarie 1983).

Fântâni în mare, "... nu modifică o structură deja fixată a poetului. Dar nici nu o compromite. Inventivitatea autorului rămâne în general proaspătă, deşi formula, odată recunoscută, lasă impresia de saţietate. Reţetarul fiind însă original, iar patentul proprietate privată, trebuie să-i acordăm în continuare lui Marin Sorescu statutul unui poet de excepţie; cu menţiunea că excepţia poate confirma o regulă, dar nu neapărat o valoare de excepţie (criticul citează «Cu o singură viaţă», «Tangenta la cerc», «Marea străvezime» (Petru Poantă, în "Tribuna" nr.25, 23 iunie 1983).

Remarca criticului întăreşte opinia cuiva că pentru a-l gusta pe Sorescu trebuie să-i citeşti un volum, dar să nu le mai citeşti pe celelalte. Însă cine face aşa, iese în pagubă, pentru că în toate volumele lui Sorescu se pot găsi perle nepereche. În privinţa "excepţiilor", noi credem că valoarea lui Sorescu nu mai este de mult o excepţie. Este ceva patentat.

"Marin Sorescu, sonetist - iată o imagine în stare să-i contrarieze şi pe cei obişnuiţi a nu se mai mira de nimic!"; (...)"Curios e numai că sonetele din secţiunea de mijloc a volumului «Fântâni în mare» nu amintesc prin nimic de trecuta experienţă poetică a autorului. Exigenţele formei fixe par a-i fi prefăcut până la nerecunoaştere sensibilitatea, retezându-i verva ironică şi dispoziţia spre filosofare uşoară. De n-ar fi semnate, am fi dispuşi să le atribuim acestor revărsări de melancolie o altă identitate literară";(...) "Scrise cu vizibilă îndemânare, sonetele nu sunt, totuşi, altceva decât exerciţii de virtuozitate, în ale căror strâmte încăperi răsună ecouri străine. «Când lumea toată-i numai dinamită» trimite la Păunescu, ca şi «Problemele omenirii-ţi vin buluc» ori «procesul nici n-a fost şi l-ai pierdut», iar «Rămâne neclintită - a lumii taină» - la Blaga. Pe Sorescu «cel de toate zilele» îl regăsim în secţiunile liminare ale cărţii, «Prizonierul din cafea» şi «Fântâni în mare» (citează «Ocol», «Unghi», «Drum dulce», «Vocalize», «Cântec de solstiţiu», «Rubedenii», «Sincronizare» (Al. Dobrescu, în "Convorbiri literare" nr.5, mai 1983).

"Fântâni în mare confirmă, prin ciclurile sale, în vers liber, alb şi clasic (sonetul, de pildă) modul sorescian de a gândi şi imagina, de a rosti gnomic, fabulistic, ironic, paradoxal, calamburistic, paremiologic, interogaţii cu

substrat filosofic şi etic, comun de altminteri întregii sale literaturi. Motivul mării şi al fântânii, al aerului şi al tangentei fixează parametri, suprafeţe, profunzimi, impacturi, într-o ingenioasă dialectică a perspectivelor cantitative şi calitative, a orizontabilităţii şi a verticalităţii, a teoriei mulţimilor, a geografiei şi a cosmografiei, a verbelor stereotipe, polisemice" (A.Martin, în "Scânteia" nr.12758, 31 august 1983).

2.14. APA VIE, APA MOARTĂ(1987)

Cu ani în urmă, un critic spunea că, atunci când majoritatea poeţilor vor scrie în vers liber, Marin Sorescu va scrie în vers clasic. Nu ştim dacă profeţia se adevereşte, dar un fapt e cert: Marin Sorescu, în Apă vie, apă moartă, scrie în vers clasic, surprinzându-şi din nou cititorii şi critica literară.

"După experienţa din «La lilieci», probabil una din cele mai radicale înregistrate în poezia românească postbelică, Marin Sorescu pare să fi simţit nevoia unei reveniri la forme lirice mai calme, în orice caz mai puţin făţiş insurgente şi antiacademice. Orientare vizibilă în volumul «Fântâni în mare», din 1982, şi încă mai evidentă în cartea de acum, «Apă vie, apă moartă». E un alt Sorescu, s-ar zice la prima vedere, mai aşezat, cu versuri tăiate după vechile reguli, cuminţit, întors de bună voie la «robia» (respectul) «figurilor de stil», un Sorescu disciplinat ce-şi aminteşte de cel care a fost cu o conştiinţă a pocăirii deloc totuşi inocentă - "Rob figurilor de stil/Ce vor dinte pentru dinte./ Eu care am fumat fitil,/Explodându-l în cuvinte/ Al metaforei copil./ Care minte şi nu minte/Negustor de luare aminte/Cu toptanul plus un kil// Apăsând pe diafragmă/ De vorbire o sintagmă./ Tensiunea mi-o ridici!//Mă-nhăitez cu grămătici/ Şi văzându-mă din Tagmă/ Ce dreg ziua, noaptea-mi strici!" (M.Iorgulescu, în "România literară" nr.28, 9 februarie 1987).

Alături de noutatea prozodică, comentatorii identifică şi elemente ale metaforei: "Dominanta volumului - căruia după Descântoteca, mi-ar veni să-i spun «Oniroteca» - este visul ";(...) "Puţine sunt în acest volum poeziile care să nu aibă, într-un fel sau altul, legătură cu visul, fie că, prin intermediul imperfectului evocativ sau direct explicit, narează un vis (citează "Somn", "Stare", "Scara", "Pe-a luminii curgere", "Dirijabilul de mine", "Exerciţii fără colac", "Somn înţepat de oştire", "Clopoţelul" etc.)";(...) "... fapt e că Apă vie, apă moartă funcţionează cu combustibil oniric. Pe acest fond se desenează două elemente obsesive: trenul şi dedublarea" (George Pruteanu, în "Convorbiri literare" nr.7, iulie 1987).

Volumul, prin ineditul său, prilejuieşte şi o privire retrospectivă asupra autorului: "Acest profund şi original poet, dramaturg, prozator, traducător liric şi mesager cultural românesc în lume, acest om care este Marin Sorescu,

posedă în sine un continuu paradox: se arată mereu el însuşi şi, totuşi, mereu depozitar al unei răsunătoare surprize. Aşa se prezintă şi în actualul său volum de versuri Apă vie, apă moartă. Recunoaştem într-însul un impunător tezaur de inflexiuni grave, majore, adesea cutremurătoare. Dar, pentru ceea ce aş vrea să spun mai întâi, trebuie să desluşesc în prealabil că Marin Sorescu este în activitatea noastră poetul cu cel mai larg ecou naţional şi internaţional. Acest om (pe bună dreptate) a gustat din plin gloria, obţinând acea cunună de lauri, râvnită de toţi barzii lumii. Şi totuşi, departe de a-l fi ameţit, i-a săpat şi mai adânc luciditatea. Acest poet, care a detestat totdeauna retorismul, realizează şi acum cât de puţin lucru e succesul pentru valorile ce ştiu să se ridice deasupra contingenţei" (Edgar Papu, în "Ramuri", 15 septembrie 1987).

Recunoscând în Apă vie, apă moartă pe toţi Soreştii posibili, Laurenţiu Ulici referă asupra arhitectonicii volumului: "Nu încape îndoială că poeziile din Apă vie, apă moartă sunt scrise relativ recent şi nu sunt din cele rămase, eventual, în afara cărţilor mai vechi: reconstrucţia pe care o propune acum Marin Sorescu nu e o simplă operaţie rutinieră; deşi "cărămizile" sunt în mare parte aceleaşi, proiectul arhitectonic diferă, şi, ca urmare, diferă construcţia însăşi. O semnificaţie suplimentară se insinuează în discurs: natura ei este morală, iar sursa care o nutreşte nu e alta decât observarea împrejurărilor şi împrejurimilor, contextul însuşi al existenţei poetului" (Laurenţiu Ulici, în "Contemporanul" nr.38, 18 septembrie 1987).

Elogii se pot găsi şi la Ion Dodu Bălan: "Unele poezii (din Apă vie, apă moartă) merg pe cărări cunoscute, dar tipic soresciene, altele descoperă poteci mai pline de surprize şi de savoare, câteva taie drumuri prin spaţii de gând şi de sentiment care ne-au rămas până acum necunoscute şi nu puţine" («Somn», «Hamlet în căutare», «Pământul dat la-ntors», «Îngânare», «Geografie», «Rugăciune», «Elegie», «Izvor de adăpat aripa») pot intra direct în cea mai exigentă antologie de poezie contemporană. Din aceasta din urmă, o singură strofă concentrează în ea o baladă şi un mit definind portretul unui poet care trăieşte pentru înălţarea omului şi zborul nestingherit al gândului: *O, doamne; din această fugă-a mea/ Şi-această piedică ce-o pune clipa,/ Să se aprindă-atunci când voi cădea/ Un mic izvor de adăpat aripa.* Fireşte, un izvor de «apă vie», căci, dacă *Aceeaşi apă ce palpită-n piept/ Pentru unii e moartă, pentru alţii e vie*, pentru un poet ca Marin Sorescu ea nu poate fi decât vie" (Ion Dodu Bălan, în "România literară" nr.44, 29 octombrie 1987).

Acest volum, cât şi cele anterioare, de poezie sau teatru, impune un nou mod de exprimare al exegeţilor literari. Aceasta este opinia lui M.Ungheanu şi nu numai a lui : "Sigur este că după La lilieci şi după Răceala, despre literatura lui Marin Sorescu a scrie altfel decât până acum este o necesitate a

exegezei". În Apă vie, apă moartă "Expresia nu mai este acum subtextuală, aluzivă, ca în poemele mai vechi, ci directă, gravă, solemnă chiar. O coardă nouă şi gravă sună distinct în poezia lui Marin Sorescu de după La lilieci, aşa cum arată şi Apă vie, apă moartă, împlinind un profil şi un destin literar de excepţie" (M.Ungheanu, în "Luceafărul" nr.44, 31 oct.1987).

2.15. ECUATORUL ŞI POLII (1989)

"În Ecuatorul şi polii Marin Sorescu repropune, evident, prima sa înfăţişare, cea de dinaintea seriei La lilieci nicicând abandonată sau negată, ci, dimpotrivă, constant reluată. E aici, poate, şi un efect compensatoriu faţă de limbajul dens, naturalist, regional, de o aspră poezie, al Liliecilor. Reîntâlnirea, într-o lume a literelor cu nisipuri mişcătoare, reconversiuni, absenţe, schimbări de manieră etc. cu un limbaj poetic surâzător şi tonic cum e cel sorescian e, oricum, întremătoare, ca orice întâlnire cu certitudinile" (Marian Papahagi, în "Tribuna" nr.40, 5 oct. 1989).

"În Ecuatorul şi polii (1989) putem redescoperi câteva din atributele primului Sorescu, numai că situaţia nu trebuie figurată cu eul liric, ea se iveşte din exterior, e doar selecţionată, adaptată nevoilor poeziei. Pretextul e oferit de numeroase călătorii pe toate meridianele inclusiv pe cel autohton, materia pare a veni din afară, dar, pe lângă unele, puţine, toate încadrabile în ceea ce Lovinescu numea poezie de notaţie, piesele trimit tot la modalitatea parabolică şi ironică prin care Marin Sorescu s-a impus în conştiinţa cititorilor şi a criticii" (Liviu Leonte, în "Cronica" nr.41, 13 octombrie 1989).

Prezentăm un comentariu care, prin alte cuvinte, spune cam acelaşi lucru : "Marin Sorescu ştie să spună cu graţie lucrurile cele mai grave, ceea ce reprezintă semnul unei arte ajunsă la maxima ei capacitate de expresie. Numărul de cărţi de poezie scrise de Marin Sorescu este prea mare pentru a încerca o situare valorică a Ecuatorului şi polilor faţă de ele. Esenţial este că această carte nu trădează nici o carte foarte soresciană, cochetând prin monotonia voită, lipsa de reacţie jucată, cu oboseala unei vârste care redescoperă dragostea şi repetă marile adevăruri ale vieţii" (M.Ungheanu, în "Luceafărul" nr.36, 9 septembrie 1989).

În încheierea prezentării acestui volum, dăm cuvântul unui critic cu viziune integratoare :"Noua culegere de versuri a lui Marin Sorescu (Ecuatorul şi polii) este mult mai eterogenă decât Apă vie, apă moartă de acum doi ani. După ce poetul a cochetat cu prozodia regulată şi chiar cu formele fixe, el revine acum (dacă nu cumva bucăţile sunt mai vechi) la libertăţile dinainte, fără a părăsi cu totul maniera clasică pe care o ilustra volumul precedent. Deosebim în Ecuatorul şi polii cel puţin patru facturi

stilistice şi tematice: mai întâi, poezii cu aspect de parabolă lirică în felul celor care l-au consacrat pe Sorescu în anii'60; apoi, poezii de dragoste asemănătoare celor din Descântoteca, la care par un adaos: în al treilea rând versurile clasice deja amintite: în sfârşit, grupul distinct al liricii ocazionale, provocate de călătorii în ţară şi mai ales peste hotare";(...) "Îmi vine greu să stabilesc datele la care poeziile au fost scrise. Cred că provin dintr-o perioadă destul de îndelungată. Valoric ele sunt foarte inegale. Cel mai mult mi-au plăcut eroticele" (Nicolae Manolescu, în "România literară" nr.35, 31 august 1989).

Bănuiala criticului este îndreptăţită. Volumul este alcătuit din trei secţiuni. Una dintre ele, cea titulară, a apărut şi la Madrid în 1983, ocazie cu care poetul a fost distins cu Premiul mondial de poezie "Fernando Rielo". Volumul se intitulează El ecuador y los polos şi a fost tradus în limba spaniolă de Omar Lara. A apărut în seria Hyperion.

BCU IAŞI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

3. SUBIECTELE IMPLICATE ÎN CONTROVERSĂ PUNCTE DE VEDERE

3.1. POEZIA LUI MARIN SORESCU ŞI STILURILE LIRICE POEZIE ŞI CUNOAŞTERE

În acest capitol încercăm să sintetizăm opiniile cu caracter polemic vizând poezia lui Marin Sorescu. Primite cu entuziasm aproape general la apariţia lor în periodice, şi apoi în volum, poemele lui Marin Sorescu au cunoscut de-a lungul anilor, pe lângă o generoasă recunoaştere, şi atitudinea rezervată (de la expectativă la recunoaştere parţială, de la minimalizare până la negarea aproape totală). Dacă unele observaţii critice formulate se justifică prin abandonul poetului în facil (datorită folosirii până la clişeu şi poncif a modalităţii sale de creaţie), sunt şi opinii care nesituându-se pe terenul poeziei lui Marin Sorescu (cu toate că aparent se pare că o au în atenţie) se dovedesc a fi, în final, discuţii de principiu fără folos pentru înţelegerea poeziei lui Marin Sorescu. În cele mai multe cazuri punctul de plecare este un fapt exterior al poeziei lui Marin Sorescu. Exemplul cel mai concludent ni se pare frecventa comparare a poeziei lui Marin Sorescu cu alte tipuri de poezie (tradiţională, ermetică etc.), mai exact cu alte formule de creaţie poetică. Dacă această comparare s-ar face corect (evidenţiindu-se cu această ocazie multitudinea formelor de creaţie în domeniul poeziei) n-am fi putut da acest exemplu. Ceea ce se urmăreşte devine foarte clar: situarea modalităţii poetice a lui Marin Sorescu în afara noţiunii de poezie. Unele calităţi ale acestei poezii sunt negate (se afirmă că poezia lui Marin Sorescu nu este capabilă să genereze emoţia estetică, ori că nu include simbolul, motiv pentru care este lipsită de ambiguitate etc.) iar altele sunt recunoscute ca atare, dar, excluse din sfera poeziei (prozaismul de substanţă).

În acest punct al demersului nostru vom evidenţia opţiunile criticii

literare structurate pe următoarele probleme: 1. Raportarea poeziei lui Marin Sorescu la alte stiluri ale liricii; 2. Raportul dintre luciditate şi lirism; 3. Aspectul parodic (discutarea opiniilor conform cărora poetul continuă să parodieze - pe alţii, pe sine, marile teme existenţiale); 4.Problema poeziei ca joc (în antiteză cu citatul aspect parodic); 5. Consideraţii despre stil, manieră, manierism.

Pentru situarea poeziei lui Marin Sorescu în contextul poeziei contemporane ilustrativă ni se pare opinia exprimată de Mircea Martin: "Tandis qu'un très grand nombre de poètes roumains de nos jours continuent d'écrire une poèsie de revèlation mèthaphorique, absédés de conserver la candeur au hantés par le mystère de l'héré de l'hérédité, s'appliquant à faire communiquer l'être humain avec les arbres et les étoiles du ciel, croyant donc aux vertus èternelles du lyrisme - signe certain de vitalité esthétique - Marin Sorescu a choisis de se placer dans la situation paradoxale d'un poète niant la poèsie. Mais son spectaculaire reniement de la poèsie - nous en faison la stupéfiante constation - n'est fait que pour pouvoir y glisser sa propre onde de lyrisme. Un lyrisme qui, modifie la perspective initiale et qui est issu d'une conscience aiguë de la dèrision dans l'univers de la condition humaine" (Mircea Martin, în "Revue Roumaine" nr.1, 1969, p.125).

Pentru ceea ce urmărim să scoatem în evidenţă din citatul reprodus, detaşăm faptul că poezia lui Marin Sorescu este situată în antiteză cu poezia tradiţională. De asemenea, afirmaţia că Marin Sorescu neagă deliberat această poezie pentru a-şi introduce propriul său lirism. O notă semnificativă pentru unghiul comparativ din care este judecată poezia lui Marin Sorescu înregistrăm şi în opinia lui M.Niţescu : "Sensul evoluţiei şi poate o saturaţie de reprezentări, de «lucruri» în mijlocul cărora respirăm, creează nevoia, adânc resimţită de marea poezie a primei jumătăţi de secol, a unei retrageri într-o geometrie purificată de elemente figurative, desprinsă de reprezentări. Altfel poezia nu ar mai fi decât o aglomerare a spaţiului spiritual. În ceea ce ne priveşte, de la ornamentica populară precumpănitor geometrică la arta lui Brâncuşi sau la poezia lui Ion Barbu se relevă vocaţia noastră esenţială pentru abstractizare şi spiritualizare artistică. În această perspectivă, modalitatea poeziei lui Marin Sorescu nu-şi mai află legitimitatea. Travestiul (prin travesti Mihai Niţescu înţelege «anecdotism poetic», «reluarea cu elemente specific contemporane ... a unor modalităţi străvechi de expresie, fabula şi parabola», modalităţi care, folosite în poezie, «echivalează cu un regres». În acest context autorul apreciază că poetul Marin Sorescu este un "fabulist în spiritul celei mai autentice tradiţii, trecut prin experienţa fabulei de tip Urmuz" (p.89), "devine un balast parazitar care încarcă cu materialitate discursul poetic. Utilizarea lui înseamnă revenirea la o mentalitate poetică mai greoaie,

nedeprinsă cu expresia directă şi intelectualizată. Tonul ironic, amar etc., care ar fi după unii critici semnul modernităţii, nu poate răscumpăra această revenire. La Sorescu nu e vorba de o simplă experienţă poetică, ci de utilizarea, prin afinitate structurală a unei modalităţi ce nu mai satisface sensibilitatea şi sentimentul nostru de poezie" (M.Niţescu, Între Scylla şi Caryba, 1972, p.91-92, din V.R., iulie 1969).

Spre deosebire de Mircea Martin, se observă că M.Niţescu este mai tranşant în ceea ce priveşte delimitarea genului de poezie cu care se confruntă poezia lui Marin Sorescu. Criticul trimite expres la poezia ermetică de tipul poeziei lui Ion Barbu considerând că acest tip de poezie satisface "nevoia noastră esenţială pentru abstractizare şi spiritualizare artistică". Fără a respinge acest punct de vedere credem că tipul de poezie la care trimite criticul reprezintă numai unul dintre stilurile liricii care poate satisface vocaţia la care se referă. De ce n-ar fi luat în seamă stilul folosit de Lucian Blaga sau de Eminescu, de exemplu ? Oare nu satisfac şi stilurile acestor mari poeţi vocaţia noastră esenţială ? Credem că da. Nota semnificativă prin care noi am anunţat-o este şi cea inclusă în textul citat de Mihai Niţescu. După cum credem că s-a reţinut, Mihai Niţescu pune problema legitimităţii estetice a poeziei lui Marin Sorescu. În această problemă remarcabilă ni se pare opinia exprimată de către Eugen Simion: "Este inutil să ne întrebăm, cum face recent cineva, dacă poezia fantezistă, ironică pe care o scrie Marin Sorescu are sau nu o justificare estetică mai înaltă. Justificarea trebuie să existe din moment ce există poezia. Însă noi suntem de la o vreme foarte sceptici şi, pe cât de îngăduitori şi plini de mulţumirea cea mai adâncă ne arătăm faţă de complicatele versuri abstracte, ininteligibile nu o dată, pe atât de temători şi nehotărâţi suntem faţă de poemele ce se adresează în chip mai direct simţului liric. Este aici o înfumurare şi o neştiinţă" (Eugen Simion, în Scriitori români de azi, 1974, p.192 - "Luceafărul", 13 iunie 1970).

Criteriile dogmatice care animă citata opinie a lui Mihai Niţescu credem că găsesc în precizarea făcută de Eugen Simion o caracterizare justă. Întrucât în textul citat din studiul lui Mihai Niţescu se discută tangenţial şi problema modernităţii poeziei lui Marin Sorescu apreciem că tonalitatea ironică nu este singura purtătoare a însemnelor modernităţii acestei poezii. La Marin Sorescu se poate depista chiar o schimbare a acestei tonalităţi, cum se întâmplă de exemplu în Tuşiţi, unde tonalitatea ironică se schimbă în sarcasm. Note ale modernităţii acestei poezii sunt depistabile şi în opinia lui N.Creţu:

"Nu puţini sunt poeţii de valoare care dau azi un preţ nou timbrului solemn, inflexiunii grave. E cu atât mai semnificativ, credem, să semnalăm această tendinţă la un poet ca Marin Sorescu în ... Tinereţea lui Don Quijote, la care - trebuie precizat imediat - nu e vorba, desigur, de o reînviere a

patetismului, incompatibil cu structura poetului, nici de vreo animare a sentimentalismului defunct. Esenţa unei anume «clasicizări», în sensul unei mature şi expresive sobrietăţi, ni se pare descifrabilă în cultivarea, uneori, a unui - inedit până acum la Sorescu - ton «alb» într-o gravitate nedisimulată de obişnuita inserţie de umor, autoironie, tentă parodistică, ale poeziei sale. E cazul, mai ales, al unor poeme de concentrare densă, ca «Înveninată» sau «Ora», destul de mult şi altora «Spectacol», «Butoiul», «Baladă»)";(...) "poetul nu este în asemenea poezii mai puţin modern din cauza «schimbării de ton»: esenţializată într-o expresie sobră, substanţa autenticei sale modernităţi (în care se suprapun semnificaţiile antrenate de imaginea unei lumi neidealizate, dominată de efemer şi relativ, de ambiguu, ca atitudine existenţială proiectată pe acest fond de nelinişti) îi asigură valoarea" (N.Creţu, în "Iaşul literar", octombrie 1968).

Critica a subliniat nu o dată încărcătura de sensuri a poemelor lui Marin Sorescu, atitudinea lirică lucidă, ostilă iluziilor în denunţarea convenţiilor de tot felul, înţelegerea personală a lumii şi a sensului artei. Aceste calităţi asociate cu o modalitate de expresie accesibilă prin structură conferă poeziei lui Marin Sorescu atributele modernităţii.

Din consideraţiile aduse în discuţie până acum se poate concluziona că una din cauzele pentru care poezia lui Marin Sorescu este atât de controversată rezidă în situarea acesteia în antiteză cu alte stiluri ale liricii. Altfel spus, această poezie nu este analizată pentru a scoate în evidenţă ce are ea mai valoros prin ea însăşi, ci numai şi numai prin comparaţie cu alte modalităţi poetice, chipurile mai valabile pentru gustul estetic al unor critici. Nu găsim justificată această atitudine. Unanim acceptată,metoda poate frâna multe disponibilităţi poetice. Firește. nu-i cazul lui Marin Sorescu să vorbim despre aşa ceva, deoarece poetul a făcut şi face numai şi numai ce-i dictează conştiinţa sa artistică, nu mofturile cutărui sau cutărui critic. În ceea ce ne priveşte, considerăm că fiecare creator este liber să-şi aleagă modalitatea de expresie care să-i reprezinte cât mai fidel personalitatea artistică. Că modalitatea de expresie adoptată de Marin Sorescu nu-i singura în măsură să ne reprezinte epoca, este un fapt care nu trebuie demonstrat, deoarece pluralitatea de formule poetice existente în poezia românească contemporană este cunoscută încă din clasele gimnaziale. Avem o pletoră de poeţi de valoare şi fiecare s-a impus prin propria lui modalitate poetică inconfundabilă. O poezie de Nichita Stănescu, de exemplu, n-ar putea fi rătăcită într-un volum semnat de Marin Sorescu şi invers. Fiecare poet autentic are personalitatea sa, formula sa de creaţie distinctă şi acest fapt este un merit al poeziei româneşti contemporane. Dacă e să ne limităm la contemporani, în problema situării poeziei lui Marin Sorescu în antiteză cu alte tipuri de poezie ne raliem şi

opiniei exprimate de Elena Tacciu care, în comentariul său asupra ironiei şi metaforei în poezia lui Marin Sorescu, conchide că metafora subordonată ironiei "... afirmă structura unui stil care, departe de a fi singurul posibil, este un stil al liricii ..." (Elena Tacciu, în "Luceafărul", 9 martie 1974).

Recunoscându-se de către critica literară că modalitatea de expresie a poeziei lui Marin Sorescu este un stil al liricii, unul din multele posibile, ar conteni, din acest punct de vedere, o controversă aridă şi s-ar crea posibilitatea unei analize principiale al cărei obiect ar fi cunoaşterea nemijlocită a acestei poezii, fapt profitabil atât pentru cei care vor să cunoască şi să-şi apropie fenomenul poetic contemporan în parte reprezentat şi de poezia lui Marin Sorescu, cât şi pentru poet. Acest aspect rezultă dintr-un interviu al poetului : "... felul în care mi-a înţeles critica literară - în general - poezia, m-a mâhnit, mi-a lăsat un gust amar. Publicul e public, adică nu e vinovat, ar fi greu - e o masă eterogenă. Dar în critică tot timpul se fac referiri. Se caută modele, procedee care mi se pare că rezultă din neputinţa de a analiza poezia din ea însăşi, din filonul ei. Ca şi când ai explica o invenţie românească prin clima temperată a ţării noastre";(...) "Nu ţin atât de mult la poeziile mele, cât ţin la ideile mele. Şi tocmai peste lucrul acesta se trece uşor. Am pretenţia unui sistem poetic - şi dacă nu se poate altfel, am să mi-l explic tot eu, detaliat şi pe puncte" (Marin Sorescu, Interviu, în "Scânteia tineretului", 29 iulie 1967). În legătură cu atitudinea lui Marin Sorescu faţă de poezie, Mircea Martin afirmă că poetul neagă sau "profanează" poezia pentru a-şi introduce propria sa undă de lirism. Adevărul e că poetul nu neagă şi nici nu se înverşunează împotriva poeziei, ci ia această atitudine împotriva poncifelor slujitorilor ei. Cât priveşte sentimentul poetului faţă de poezie, iată ce spune el : "Nu am intenţionat şi nu m-am obosit niciodată să fac lumea să râdă. Cu atât mai puţin am căutat să stârnesc râsul pe seama poeziei. Poezia a fost pentru mine întotdeauna ceva foarte înalt, aproape sfânt. Acea cantitate infimă de fiinţă care, după spusele lui Platon, are veşnic în jurul ei o infinitate de nefiinţă. Am căutat să apăr fiinţa ei" (Marin Sorescu, "Unde rămăsesem?" Prefaţă la Singur printre poeţi, 1972, p.8).

Situarea poeziei lui Marin Sorescu în polemică cu alte stiluri poetice se poate urmări încă de la debutul poetului cu parodii, dar, mai accentuat, ea se configurează în jurul anului 1968, an în care apare volumul Tinereţea lui Don Quijote. În acest an, şi în anul următor, două comentarii critice dau un caracter acut acestei probleme. Comentariile în cauză sunt semnate de Mircea Martin şi M.Niţescu. Le vom da o extindere mai mare pentru a le scoate în evidenţă şi pentru a le demola, dacă se poate.

Mircea Martin, după cum s-a văzut, situează poezia lui Marin Sorescu în antiteză cu restul poeziei contemporane afirmând că poetul face poezie

negând poezia, iar M.Niţescu neagă legitimitatea estetică a acestei poezii interpretând conţinutul ei ca "prozaism de substanţă".

Comentariul lui M.Niţescu a apărut în revista "Viaţa românească", nr.7/ 1969, în tandem cu un alt comentariu semnat de R.A.Locusteanu. Ambele studii sunt prefaţate de o notă redacţională prin care se explică că rostul iniţiativei este de a facilita libera exprimare a opiniei şi de a spulbera impresia că paginile revistei sunt oferite numai comentariilor critice laudative. Se înţelege că ambele comentarii aveau ca obiect poezia lui Marin Sorescu. În linie generală, ceea ce R.A.Locusteanu afirmă, M.Niţescu neagă, bagatelizează,sau nu include în discuţie.

Studiul lui M.Niţescu debutează prin a afirma că formulările lui G.Călinescu referitoare la poezia lui Marin Sorescu nu priveau decât unele aspecte de scriitură (p.87). Aici are dreptate numai dintr-un singur punct de vedere: G.Călinescu n-a comentat volumul de poeme apărut în 1965, ci poemele citite de marele critic în "Gazeta literară" şi "Luceafărul", poeme incluse apoi în volumul amintit. Este vorba de un număr apreciabil de poeme. Poate cele mai bune ale volumului şi ca atare credem că termenul folosit de M.Niţescu este inadecvat. Ce-ar zice domnia sa dacă acelaşi termen l-am folosit şi noi pentru studiul publicat mai întâi în revistă iar mai apoi inclus în volumul Între Scylla şi Charybda ?

Recunoscând că Marin Sorescu a adus prin debutul său "alături de alţi poeţi tineri o tonalitate nouă, negare a euforiei facile ce caracteriza aproape întreaga producţie poetică" de până atunci, M.Niţescu afirmă : "Dar de aici până la însemnele marii poezii ce i-au fost conferite ni se pare un salt greu de justificat, scuzabil, poate, doar prin entuziasmull trezit de resurecţia unor speranţe mortificate" (p.88). Viciul acestei formulări rezidă în faptul că M.Niţescu nu a citit tot ce s-a scris despre poezia lui Marin Sorescu. M.Niţescu zice că s-a mers "până la a se afirma că Sorescu continuă în linie ascendentă marea noastră poezie: Eminescu, Barbu, Blaga etc.". Bazându-ne pe lectura tuturor comentariilor critice consemnate în bibliografia lucrării noastre precizăm că nici un critic nu a afirmat aşa ceva. S-au făcut apropieri de Lucian Blaga şi parţial de Ion Barbu (privind literatura pentru copii) dar nu în sensul insinuat de M.Niţescu. În ceea ce-l priveşte pe Eminescu, nimeni nu l-a situat pe Sorescu pe post de epigon sau descendent. În general criticii au subliniat valoarea poeziei lui Marin Sorescu, aşa cum au înţeles-o, au consemnat că ne aflăm în faţa unui poet original, că poezia sa este autentică, ancorată în realităţile noastre contemporane şi că distonează în raport cu clişeele poetice lipsite de substanţă. Aceste aprecieri sunt dintre cele pozitive. Despre celelalte, la locul cuvenit.

În studiul lui M.Niţescu se afirmă că prozaismul poeziei lui Marin

Sorescu "se datoreşte în primul rând unei conştiinţe dezabuzate, dar şi unui mod impropriu de a concepe poezia deoarece în postfaţa la Tinereţea lui Don Quijote autorul pune un accent deosebit pe luciditate şi funcţia de cunoaştere a poeziei" (p.95);(...) "Luciditatea - menţionează M.Niţescu - este desigur una din trăsăturile spiritului modern. Nu însă ca o componentă organică a actului creator, ci ca un control critic ulterior, iar conceperea poeziei ca instrument de cunoaştere e o erezie «ştiinţifică», poezia nefiind act de cunoaştere raţională, ci de creaţie, a cărei finalitate rămâne totuşi emoţia estetică" (p.96). Aşa a înţeles criticul. Să vedem ce spune poetul : "... scriu pentru mine, Sunt singurul public al gândurilor. Să fim lucizi: Cine ne poate înţelege, când noi înşine nu ne înţelegem decât fragmentar, până la o mână, până la brâu ? Iată de ce poezia trebuie să fie în primul rând sinceră - numai aşa te poate traduce exact, numai aşa poţi reconstitui, ca melcul, drumul de la casă şi înapoi după urmele lăsate pe frunze. E şi greu de altfel să nu fii sincer (şi din cauza asta mulţi nici nu sunt sinceri: e prea uşor);(...) Ştiindute ... singurul interesat în discuţie, problemele fundamentale ale tale, ca om: fericire, devăr, existenţă, moarte atingându-te «în mod nemijlocit» nu poţi să nu fii preocupat de aceste probleme" (Marin Sorescu, în "Postfaţă" la Tinereţea lui Don Quijote", 1968, p.150); "A avea curajul să-ţi dezvălui subiectivitatea, sufletul până în cutele lui cele mai întunecoase, spaimele şi năzuinţele cele mai intime - iată poezia. Şi poate că aceasta este mai umanitară";(...) "Sunt, prin urmare, pentru luciditate. Pentru independenţa poeziei, păstrarea specificului" (Idem, p.151).

După cum se vede, poetul invită la luciditate pentru a scoate în evidenţă rolul subiectivităţii poetice, necesitatea sincerităţii cuvântului scris. Tot în prefaţă, Marin Sorescu afirmă că "a scrie despre altceva (nişte teme oarecare, date din afară) e ca şi când, aflându-te căzut într-o baie de mercur, ai încerca să suferi pentru cei care dorm pe puf. Suferinţă falsă. Totdeauna eşti centrul propriei atenţii. Am spus greşit «căzut într-o baie de mercur». Mercurul e în tine. Destinul e intern, sângele tot îţi arde - şi cu atât mai mult nu poţi suferi pentru cei îngheţaţi de la Polul Nord. Dragostea călduţă pentru toţi - iată o temă de retorică" (Idem, p.150-151).

În ceea ce priveşte funcţia de cunoaştere a poeziei, plecând de la propria subiectivitate, poetul înţelege să facă din poezie un instrument de cercetare pentru cunoaşterea lumii. După Marin Sorescu poezia "trebuie să includă filosofia", să fie o poezie a realului (a dat-ului), poetul fiind (...)"pentru poezia care-şi pune problemele mari ale omului, fără a se angaja să răspundă mecanic la ele", "pentru poezia instrument de cunoaştere a omului ca om" (idem, p.152); "... poezia trebuie să fie concisă, aproape algebrică. Urmăresc mişcarea literară din mai multe părţi şi am impresia a observa această tendinţă

a poeziei moderne. Nu spre comparaţie, ci spre metaforă. Nu spre metafora la vers. Întreaga poezie - o metaforă. Poezia trebuie să fie scurtă -ca să aibă parte de o critică lungă" (Idem, p.151). A concepe astfel poezia credem că nu este "o erezie ştiinţifică". Menţionăm că poetul în această postfaţă a retranscris în limba română articolul "Du poète et de la poèsie" publicat sub semnătura sa în revista "Preuves", Paris,nr.197, juillet, 1967, p.47-49).

Unii critici luând act de opiniile poetului despre poezie afirmă că între caracterul programatic de arte poetice al acestor opinii (unele consemnate şi în diferite poeme) şi creaţia sa este o discrepanţă. De cele mai multe ori asemenea afirmaţii au la bază fie o prejudecată, fie chiar răutatea comentatorului. Sunt însă şi păreri contrare acestora. Redăm câteva:

"Marin Sorescu nu propune cufundarea acefală în tenebrele din interior, ci tocmai urcarea în lumină a «cutelor întunecoase», a «spaimelor». Riscul unei asemenea tehnici e dublu. E, pe de o parte, riscul lui Orfeu, care, voind, să scoată pe Euridice din noapte, a pierdut-o definitiv, iar pe de alta riscul Satanei (din cutare poem în proză al lui Blaga) care se dă drept Iisus. Cel de al doilea e, în cazul nostru, cel mai neliniştitor". (...)"Dacă «omul cu lupa» e în stare să dovedească falsele existenţe socotite de toată lumea autentice, de ce n-ar putea dovedi şi invers, că artificialul e natural ? Cine e în stare a demistifica va fi capabil şi să mistifice. Altfel spus: Ce garantează autenticitatea spaimelor, obsesiilor unui poet? Nu autenticitatea psihică, bineînţeles, dar cea artistică. Poate fi controlată aceasta obiectiv ? Nu, firește, nici un «specialist» nu posedă «lupa» infailibilă a omului din poemul lui Marin Sorescu (*Daruł*) ... însă când un poet se «specializează» într-un anume tip de obsesii, când produce spaime în serie - cu oricâtă "sinceritate", vrând-nevrând, îl suspectăm de neautenticitate, de contrafacere" (D.Micu, Periplu, 1974 - în "Gazeta literară", 4 iulie 1968).

"Postfaţa (la Tinereţea lui Don Quijote) ne arată că poetul concepe poezia ca metaforă totală. Sensul îşi caută metafora cea mai nimerită. Pentru a fi penetrantă, poetul alege materialul metaforei din zone strident neaderente solemnităţii actului despre care vorbeşte. E nu numai o fereală a sentimentului de o prea francă dezgolire, ci şi o încercare de a face uşor comunicabilă o idee mai greu accesibilă" (Mihai Ungheanu, în "Luceafărul", 22 iunie 1968).

"Marin Sorescu pare sortit să scrie întruna «Arte poetice». Meditaţia asupra lumii se confundă la el cu aceea asupra poeziei ...";(...) "Viziunea asupra lumii nu e decât o variantă a concepţiei despre poezie. Lumea întreagă devine o perifrază la poezia sa ...";(...) "Într-o poezie ca «Nu ne mirăm», poetul care discredita iluziile tânjeşte după capacitatea de iluzie; ceea ce trebuie înţeles în termenii dilemei sale interioare ca o nostalgie a lirismului direct şi spontan din partea unui poet neîncrezător în virtuţile sale" (Mircea

Martin, Generaţie şi creaţie, 1969, p.41 - "Amfiteatru", iul.1968).

Este adevărat că poetul Marin Sorescu este obsedat de rosturile poeziei şi că "meditaţia asupra lumii se confundă la el cu aceea asupra poeziei", dar nu se poate atribui această preocupare nostalgiei unui lirism "direct şi spontan", neîncrederii poetului "în virtuţile sale". Dualismul poetului nu înseamnă neapărat neîncredere. Este mai degrabă reflectarea unei nevoi de certitudini, a unei aspiraţii spre puritate. Poemul "Darul" este semnificativ din acest punct de vedere.

"E bine că Marin Sorescu îşi face cunoscută opinia despre poezie în «Postfaţa» la volum. El afirmă aici, în stilul său, câteva lucruri esenţiale pe care fiecare poet adevărat trebuie să le gândească, adică să le descopere din nou pe contul său şi să le afirme cu toată convingerea şi candoarea, ca şi cum n-ar mai fi fost rostite de nimeni" (Victor Felea, Poezie şi critică, 1971, p.115 - "Steaua", noiembrie 1968).

"Că poeţii actuali nu trebuie crezuţi, estetic vorbind, de multe ori «pe cuvânt» este destul de adevărat", dar, citind pe Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Leonid Dimov (din actuala generaţie) şi pe Geo Dumitrescu şi Ştefan Aug.Doinaş (din generaţia anterioară) Adrian Marino precizează că aceştia "simt îndemnul unei meditaţii estetice reale, sensul şi condiţia poeziei îi preocupă şi profesional". La Marin Sorescu, "mai ales, există o evidentă solidaritate între poezie şi mesajul său teoretic, o unitate între creaţie şi reflexia sa pe plan de conştiinţă" (Adrian Marino, în "România literară", 5 decembrie 1968).

"Sorescu a încercat să realizeze un echilibru între conţinut şi formă, în sensul unei forme ca expresie a ideii, dar în acelaşi timp, ca organism pe cât posibil mai autonom. Şi s-ar putea spune că a reuşit deoarece în poezia sa forma şi ideea sunt interdependente şi convieţuiesc" (R.A.Locusteanu, în "Viaţa românească", iulie 1969).

Comentând postfaţa, Al.Piru menţionează: "Cam toate aceste însuşiri se pot recunoaşte în poezia lui Marin Sorescu, de predilecţie în versuri albe, comunicative, adesea presărate cu ironii şi autoironii, într-un limbaj care nu ocoleşte familiaritatea în sens filistin, după procedeele mai vechi ale lui Geo Dumitrescu" (Al.Piru, în V.R., mai 1969).

În maniera sa obişnuită de a prezenta poezia lui Marin Sorescu, Al.Piru scoate din contextul lor anumite expresii şi fragmente cu ajutorul cărora bagatelizează expunerea de principii din postfaţa la volumul "analizat". "Când în «Postfaţa» la volumul Tinereţea lui Don Quijote Sorescu scrie : «poetul autentic e un filosof şi mai mult decât atât: el posedă în plus intuiţia. Gândurile lui, spaimele, tristeţile sunt transformate într-un instrument de cercetare (...) sunt prin urmare pentru poezie instrument de cunoaştere a omului ca om.

Asta nu se poate face decât în însingurare, pe baza meditaţiei dezinteresate, sincere şi profunde. Nu ştiu să existe ceva mai individual decât gestul artistic» nu trebuie să-i acordăm prea multă ... originalitate".

"Programul său se bazează pe câteva generalităţi şi vorbeşte prea puţin despre specificul poetului Marin Sorescu. A-ţi afirma caracterul filosofic al creaţiei e un simplu orgoliu la îndemâna oricui. Chiar volumul la a cărui postfaţă ne referim probează acest fapt. E adevărat că apar reprezentaţii ale destinului uman, ale libertăţii sau lipsei ei, ale morţii etc. ... dar izbitoare este însăşi silogistica grotescului" ("Din vârf", "Pricina") (Petru Poantă, Modalităţi lirice contemporane, 1973, p.279-280 - "Steaua", 15 martie 1973).

În studiul său R.A.Locusteanu consemnează că poezia reprezintă pentru Marin Sorescu "nu o formă de evaziune, ci una de cunoaştere, de limpezire, de comunicare şi de asigurare a unei supravieţuiri efemere în viitor"("Solemn", în Moartea ceasului, "Alergătorii" şi "Start", în Tinereţea lui Don Quijote). Poetul se vădeşte a avea (în poemele citate) "încredere într-o valoare, fie şi parţială, a poeziei sale" constituind, sub raportul cunoaşterii, o salvare, a lui nu a celorlalţi din incertitudine. R.A.Locusteanu apreciază cu justeţe că recunoaşterea "condiţiei umane a artistului, a faptului că şi el face parte din omenire, nu atrage nici renunţarea la propria individualitate, nici depăşirea solitudinii". Arătând că Marin Sorescu "e mai modest decât mulţi confraţi" deoarece nu are "conştiinţa geniului", autoarea afirmă că poetul are în schimb conştiinţa "unei superiorităţi relative conferită de profunzimea gândirii, nivelul trăirilor, şi de creaţia poetică" (R.A.Locusteanu, în V.R., iulie 1969).

Notele menţionate de R.A.Locusteanu îşi au originea în concepţia poetului despre poezie. Liniile sale directoare le-am prezentat mai sus. În opoziţie cu R.A.Locusteanu, M.Niţescu,interpretând denaturat concepţia poetului despre poezie, comunică în finalul studiului său următoarea impresie generală asupra poeziei lui Marin Sorescu: "Universul poeziei lui Marin Sorescu e un univers de lut supus eroziunii, lipsit de sens şi de transcendenţă, căzut iremediabil în anecdotic. El nu a descoperit un nou univers de investigaţie lirică. Omul în poezia sa e un animal absurd, neputincios, fără cer şi fără nici o speranţă, care nu-şi dă seama de tragismul grotesc al existenţei lui şi nu suferă pentru aceasta". Poetul "nu crede în creaţie" (p.101). Impresia generală prezentată mai sus îşi are punctul de plecare în opţiunile criticului asupra tipului de poezie preferat. El are în vedere, în principal, două tipuri de poezie: cea de tip ermetic (pe care o preferă) şi poezia de tip Sorescu (pe care nu o recunoaşte ca poezie). Întrucât invectivele lui M.Niţescu au fost sancţionate în diferite comentarii critice, consemnăm mai jos opiniile

exprimate: După ce arată că Marin Sorescu "se refuză hotărât iluziilor de tot soiul",(...)"adoptând o atitudine lucidă care nu e totdeauna de natură să ne mângâie", Eugen Luca afirmă că poetul nu poate "transforma acţiunea într-un mit, fiindcă absurdul existenţei noastre constituie cea mai categorică dezmințire a acestui mit creat în epoca scientismului şi spulberat de realităţi. A deduce de aici însă că "omul în poezia sa e un animal absurd" e cel puţin o exagerare care denaturează până la falsificare atitudinea fundamentală a poetului. Demitizarea şi demistificarea nu au, în poezia lui Sorescu, rostul de a-l diminua şi cu atât mai puţin de a-l anula pe om, ci sunt menite, dimpotrivă, să apere valorile omeneşti împotriva primejdiilor reale care le ameninţă de pretutindeni. Sorescu luptă pentru păstrarea nealterată nu numai a lucidităţii, ci şi a sentimentelor umane, şi a unei anume, superbe, naivităţi, pentru libertatea spirituală şi pentru dreptul de a ne bucura de toate frumuseţile naturii şi de valorile culturii. Poet autentic, el elogiază viaţa sub toate aspectele sale şi este îngrozit doar de ideea că viaţa ar putea fi distrusă" (Eugen Luca, Demers critic, 1973, p.290 - "Contemporanul", 24 iulie 1970). Comentarii asemănătoare celui de mai sus au fost semnate de R.A.Locusteanu (în V.R., iulie 1969), Magdalena Popescu (în "România literară", 21 noiembrie 1968) etc.

Câţiva ani mai târziu, o opinie mai radicală a fost semnată de Petru Poantă. După domnia sa, începând "cu simbolismul şi continuând cu toate mişcările avangardiste" ideea subminării literaturii poate fi copios ilustrată. În general, protestul poeţilor se îndreaptă împotriva retoricii clasice şi a purismelor de orice fel, începând fie o adecvare a sintaxei poemului la şocurile existenţiale contemporane, fie o redescoperire a lirismului pur (nu purist) prin intersectarea diverselor procedee considerate desuete. În primul caz, poezia renunţă la iluziile literaturii şi ambiţionează să devină o forţă activă, agresivă şi cinică, adeseori, pentru că încearcă o deposedare a fiinţei, o reducere a acesteia la realitatea brută. Omul nu mai apare în faţa idealurilor, ci a deziluziilor sale. Concomitent, creaţia îşi parodiază propria-i idealitate şi ideea de absolut a omului";(...)"Fără îndoială însă că avem de-a face tot cu o iluzie. Începând prin a parodia şi a contesta, poetul sfârşeşte prin a propune o soluţie existenţială, sau o formulă ... literară. În mod fatal contestatarii sunt exclusivişti şi nu fac altceva decât să radicalizeze mecanismul lăuntric al creaţiei. Ei absolutizează ideea negaţiei necesare. Problema are cel puţin un dublu aspect: mai întâi, un absolutism de orice fel asigură notorietatea. A parodia literatura înseamnă a-i oferi cititorului iluzia dominării ei şi a întreţine în aceasta un instinct al jocului. Oricât de teribile ar fi reprezentările absurdului la Marin Sorescu, ceea ce îl atrage pe cititor la lectura poeziei sale nu este semnificaţia existenţială a ei, ci tertipul unei noi

ordini formale. Poemul lui Marin Sorescu este frecventat cu sentimentul unei desfătări. E o cursă abilă şi o ecuaţie demonstrată nelăsându-i omului senzaţia participării, a efortului deci, ci pe aceea a gratuităţii. În al doilea rând, fiind în posesia formulei care singularizează ostentativ, poetul începe să producă în serie. Esteticul este ameninţat de artizanat. Nu credem că exagerăm, apreciind că poetică prin excelenţă nu rămâne decât formula în sine, revelată într-un poem unic. Restul poeziilor ar putea fi considerate derivaţii" (Petru Poantă, Modalităţi lirice contemporane, 1973, p.274-275 - din "Steaua", 15 martie 1973).

Aserţiunea formulei poetice relevabilă doar într-un poem unic ni se pare discutabilă. Poetul e cantonat într-un stil anume, nu într-o formulă magică şi ca atare restul poeziilor nu sunt simple derivaţii, ci o expresie a stilului propriu personalităţii sale poetice. Dacă se înţelege altfel Sorescu,nu-i vorba despre acest poet, ci despre un poet oarecare. În ceea ce priveşte cititorii lui Sorescu, atraşi, după Petru Poantă, de "tertipul unei noi ordini formale" nu înţelegem despre care cititori vorbeşte criticul. Sunt două categorii de cititori. Prima îşi exprimă adeziunea la poezia lui Marin Sorescu semnându-şi opiniile în periodicele literare, iar a doua este alcătuită din anonimii care epuizează cu maximă grabă toate volumele poetului de prin librării. În demersul nostru, firește, ne referim la prima categorie de cititori. La această categorie de lectori am găsit comentarii care exprimă cu claritate că poezia lui Marin Sorescu degajă semnificaţii existenţiale profunde, care incită la reflecţii, provocând emoţii estetice autentice(a se vedea în acest sens comentariile semnate de Demostene Botez, Ştefan Bănulescu, Alexandru Ivasiuc, G.Călinescu, Vladimir Streinu, Ion Dodu Bălan, Eugen Simion, Aurel Martin, Eugen Luca ş.a.m.d.). Această categorie de lectori este încercuită de denigratori. În fruntea lor se află Al.Piru, Eugen Barbu, M.Niţescu, Petru Poantă, Gheorghe Grigurcu şi alţi câţiva. Ca o replică la afirmaţiile lui Petru Poantă reproducem un text semnat de Eugen Luca: "... prejudecată e şi convingerea unora că rostul poetului s-ar reduce la afirmarea unor certitudini, la glorificarea unor idealuri, la slăvirea nobleței umane, că poetului i-ar fi interzis să-şi pună şi să ne pună întrebări de natură a tulbura confortul intelectual şi moral în care, filistini, ne complacem adesea. Poeţilor le-ar reveni doar rolul ingrat de a cultiva o anostă mulţumire de sine, un optimism factice şi naiv, de a ne adormi conştiinţele, nu de a ne exprima plenar şi a ne stimula la continuă depăşire. Ca şi când măreţia umană s-ar manifesta numai în victoriile şi nu şi în înfrângerile pe care le suferim în lupta pentru a ne făuri pe noi înşine";(...)"Neliniştea generată de limitele condiţiei noastre biologice şi intelectuale; suferinţa iscată de caracterul ambiguu din punct de vedere etic al unui gest nobil, deziluziile, decalajul dintre himera urmărită şi

întruparea ei - toate aceste stări de spirit pe care le trăim n-ar intra astfel în zona lirismului. Iar faptul că Sorescu se străduieşte să le afle o expresie personală, l-ar situa în afara poeziei autentice. Nu îndreptăţesc un examen detaliat astfel de prejudecăţi" (Eugen Luca, Demers critic, 1973, p.287-288 - din "Contemporanul", 24 iulie 1970).

În încheierea discuţiei despre poezie ca mijloc de cunoaştere (cu aplicare la Marin Sorescu) citãm opiniile semnate de Ilie Constantin şi Eugen Simion. După Ilie Constantin, poezia lui Marin Sorescu "înainte de a fi negată, trebuie, ca orice altă poezie, înţeleasă. Ea există, are continuitate, configurează o personalitate. Pentru amatorii liricii expresioniste poate părea sălcie, pentru cei domici de rigori clasice - dezordonată şi prozaică, şi aşa mai departe. Dar extremele alăturate teoretic se dezavantajează sistematic, arta e «longa» şi felurită, ea ţine la sânul ei consistent adrasle de toate conformaţiile cu îngăduinţă suverană. Singurul (deocamdată) reproş ce i se poate aduce lui Sorescu porneşte din însăşi structura poeziei sale, ameninţată de deprinderea unui mecanism manierist de multiplicare. Schema, simplificată de naivii ce umplu redacţiile cu imitaţii soresciene, e bogată totuşi; ea trebuie permanent retrăită, înviată, altfel rămân doar scurte, paradoxale şi graţioase operaţii intelectuale" (Ilie Constantin, în "România literară", din 4 iunie 1970).

"... Este răspândită printre tineri ideea cum că o poezie clară ar fi sub condiţia marii poezii - afirmă Eugen Simion. Această credinţă este cel puţin tot atât de falsă ca şi aceea care decide că o poezie pe care nu o înţelegem de la prima vedere şi în totalitate nu poate fi decât o poezie superioară. Teribilă prejudecată" (Eugen Simion, Scriitori români de azi, 1974, p.193 - din "Luceafărul", 13 iunie 1970).

3.2. LUCIDITATEA ŞI LIRISMUL

În unele comentarii se insinuează că luciditatea poetului privează poezia de ceea ce se numeşte lirism. Referindu-se la această noţiune, Ştefan Aug.Doinaş arată că :"... lirismul, ca orice artă, este expresie a lumii interioare, a eului poetic sau a lumii exterioare privite dintr-un unghi personal; aşadar, ea tinde spontan şi organic spre un conţinut" (Ştefan Aug.Doinaş, Poezie şi modă poetică, 1972, p.168). Ştefan Augustin Doinaş afirmă în lucrarea citată că "epoca noastră nu mai poate cultiva o poezie idilică, un optimism festiv şi canonizat" deoarece "poezia e oglinda marilor cutremure care au marcat conştiinţa omului contemporan, expresia unor experienţe cumplite, strigăt de alarmă - adesea în pragul unei catastrofe, avertisment adresat omenirii întregi" (idem, p.212). Credem că este inutil să mai precizăm că poezia lui Marin Sorescu se înscrie şi în acest deziderat formulat de Ştefan Aug.Doinaş.

Tot acolo Ştefan Aug. Doinaş afirmă că profunzimea "unei poezii nu ţine ... nici de adâncimea filosofică a ideilor pe care le conţine, nici de cantitatea observaţiei exacte asupra realului, nici de caracterul brut, necontrafăcut, sincer, al efectelor ce le vehiculează, ci de cantitatea de inefabil creată de vers" (idem, p.187). Cantitatea de inefabil ... Adică ceea ce rămâne după ceea ce s-a spus şi citit tot. Uneori este numai o boare care învăluie totul. O găsim şi la Sorescu în poeziile sale cele mai bune. Şi sunt destule. De la Ştefan Aug.Doinaş sărim la M.Niţescu pentru că zice şi domnia sa ceva în legătură cu problema care ne preocupă. După dumnealui "Lectorul exigent constată cu surprindere (la Marin Sorescu) absenţa emoţiei artistice, se află în faţa imposibilităţii de a o realiza. Dimpotrivă, se produce un refuz, o antiemoţie. O deconcertantă vacuitate lirică retează elanul poetic. Poetul însuşi nu participă la propria-i poezie, o construieşte rece şi raţional, cu detaşare până la totala obiectivizare. Poezia se raţionalizează şi se obiectivizează. Impulsul emoţional este pervertit prin încapsularea de către raţiune şi transpunerea pe planul discursivităţii intelectuale. La Sorescu se poate vorbi mai curând de mistificarea propriului fond emoţional decât de demistificarea nu ştiu căror teme exterioare" (M.Niţescu, Între Scylla şi Charybda, 1972, p.93 - V.R. iulie 1969). În interpretarea altor critici această problemă se prezintă astfel: După Marin Bucur fiorul "poetic - nu oricum spus - devine poezie. Sorescu îşi permite să fie ironic, să râdă, să fie maliţios, să distoneze prin corelaţii frapante, fără a renunţa însă la gravitatea emoţiei poetice. Râzi cu el, devii maliţios, iei poezia ca pe o glumă oarecare, improvizaţie spirituală şi la sfârşit observi că poetul ţi-a dat pe nesimţite o aripă de zbor spre înălţimi.Mobilitatea cerebrală îi dinamitează mecanismul liric, nu îl înăbuşă şi nu îl exclude (Marin Bucur, în "Luceafărul", 24 octombrie 1964). Comentând poemele adunate în volum criticul constată că lirismul lui Marin Sorescu "are o structură neexpozitivă, o compoziţie concentrată până la idee, neermetizând sau conceptualizând metafora, ci trăind emoţiile lucid, asociind poeziei cerebralitatea" (idem, în "Luceafărul", 3 iulie 1965). "Mulţi cred că poezia este ceea ce se ascunde înţelegerii noastre, confundând inefabilul cu insolitul şi stupoarea cu emoţia lirică - zice Eugen Simion. Că există o poezie a inexprimabilului, continuă domnia sa, şi că un vers bine făcut nu este încă poezie rămâne un fapt incontestabil. Sunt mulţi autori care au conştiinţa versului, dar foarte puţini ajung la conştiinţa poeziei. Însă inexprimabilul nu este în afară de orice noţiune de cunoaştere. Aş spune chiar că este un atribut al clarităţii" ;(...) "Inexprimabilul este ... fructul meditaţiei încordate, expresia unui proces spiritual şi nu cum se crede îndeobşte a unei absenţe. Senzaţia de inefabil apare atunci când există şi senzaţia unui efort extraordinar de limpezire a sensurilor. O strofă de un

ocultism calculat nu trezeşte în noi acel sentiment înalt de uimire şi miracol pe care ni-l pot da, de pildă, nişte versuri clare şi muzicale. Fiind mai limpede, poezia lui Bacovia nu-i mai puţin profundă şi misterioasă decât poezia de simboluri enigmatice a lui Barbu". Demersul criticului, reprodus de noi, este un răspuns dat acelor tineri (printre care noi l-am include şi pe M.Niţescu) în rândul cărora "este răspândită ideea cum că o poezie clară ar fi sub condiţia marii poezii. Această credinţă este cel puţin tot atât de falsă cât şi aceea care decide că o poezie pe care nu o înţelegem de la prima vedere şi în totalitate nu poate fi o poezie superioară. Teribilă prejudecată" (Eugen Simion, Scriitori români de azi, 1974, p.192-193 - din "Luceafărul", 13 iunie 1970).

"Dacă publicul îi acordă, în continuare, o mare încredere poetului Sorescu, o parte din critici ţine, de la o vreme, să se distanţeze de el. Unii, e adevărat, cu amabilităţi protocolare, alţii însă, contestându-i brutal orice valoare. Multiple, justificările acestui divorţ nu sunt totdeauna convingătoare. Sunt, însă, într-un fel, semnificativre, şi, ca atare, merită, fie şi în trecere, amintite. A considera, bunăoară, că luciditatea poetului anulează în orice împrejurări lirismul e, cel puţin de la Jules Laforgue încoace, o prejudecată. Dar pe baza acestei prejudecăţi, poezia lui Marin Sorescu e negată" (Eugen Luca, "Demers critic", 1973, p.287 - din "Contemporanul", 24 iulie, 1970).

În poezia lui Marin Sorescu "e uneori mai multă inteligenţă şi subtilitate decât lirism, fără ca acesta să fie absent" (M.Ungheanu, în "Scânteia", 13 octombrie 1970).

Plecând de la constatarea că un poet "al cărui prim univers este un univers de fapt derivat, imaginar şi deci convenţional, îşi va construi mereu edificiile cu sentimentul că temeliile lor urcă pe ruine, ori, în cel mai bun caz, că nu el este primul arhitect al unui haos ce-i aştepta spiritul ordonator", Ion Pop afirmă că "lirismul (la Marin Sorescu) va fi unul al distanţei şi pierderii în cuvânt a lumii, o elegie necontenit mascată ..." (Ion Pop, Poezia unei generaţii, 1973, p.304). Criticul nu afirmă că poetul continuă să parodieze dar se pare că are convingerea că labilitatea şi precaritatea universurilor parodiate ar determina scepticismul poetului, tendinţa sa de a-şi reprima mereu "impulsurile iniţiale". Explicaţia este posibilă, dar nu avem suficiente motive să o găsim convingătoare. Credem că reţinerile poetului sunt o urmare firească a formulei sale de creaţie şi nu se datorează perioadei de creaţie depăşită imediat după debut.

În finalul acestei discuţii despre relaţia dintre luciditate şi lirism consemnăm câteva opinii cu totul aparte. Este vorba de un comentariu semnat de George Gibescu în revista "Tomis" şi de reacţia la acest comentariu. Comentariul lui George Gibescu debutează prin a afirma : "cum era de aşteptat, şi în cel de al cincilea volum (Tuşiţi, 1970) Marin Sorescu trădează

esenţa lirismului". După George Gibescu poezia lui Marin Sorescu este "un gen de poezie care mizează pe poanta stridentă" având "un oarecare efect comic cu priză la un public încă depărtat de marea poezie". Efectul este obţinut de poet prin "tehnica asocierii de cuvinte conform automatismului verbal" prin "calambururi de calitate îndoielnică". Marin Sorescu este - după George Gibescu - "un poet minor, incapabil de metamorfoze viitoare". Concluzia criticului este categorică : "Un autor care a început cu parodie e normal să sfârşească în autoparodie" (George Gibescu, în "Tomis", iulie, 1970).

"Totul se poate explica pe lumea asta - scrie, în replică la comentariul citat, Florin Mugur - de ce e pământul rotund ... Eminescu realist critic şi A.Toma genial, de ce ne amuză uneori bătrâna, calma, simpatica domnişoară Prostie ...";(...) "... poate că fenomenul cel mai anevoie de explicat e reaua credinţă pur şi simplu fără complexe şi fără complicaţii. Unde apare domnia sa îndoielile se spulberă ... nici un gest inutil nu e de imaginat". "Totul e limpede dar de ce «era de aşteptat», de ce era atât de sigur (George Gibescu) că se va purta atât de urât cu «esenţa lirismului» Marin Sorescu";(...) "Sorescu nu e la prima trădare şi mereu esenţa lirismului a trădat-o. Dat toată lumea ştie încă din leagăn cum arăta această admirabilă esenţă, care ne hrăneşte pe toţi". Florin Mugur conchide: "Ei da, din nefericire, în mai toate aceste minciuni este ceva adevărat. Dar tot minciuni rămân". În finalul comentariului autorul îşi exprimă "părerea" că "cine reuşeşte să publice năzdrăvănii agresive într-o revistă de prestigiu, devine critic temut" (Florin Mugur, în "Argeş", septembrie 1970).

George Gibescu nu este singurul critic care afirmă că poezia lui Marin Sorescu este o poezie care "mizează pe poantă". Alături de Petru Poantă (care constată în această poezie un "manierism al poantei"), Henri Zalis afirmă că poetul "nu operează cu datele realului decât ca să le separe de cursul lor, să le deformeze înţelesul şi să extragă din chiar diformitatea obţinută o poantă" (Henri Zalis, în "Steaua", octombrie 1973).

Utilizarea termenului de "poantă" pentru definirea unuia dintre procedeele tehnice utilizate de Marin Sorescu - este vorba despre aspectul binom al unor poeme- reprezintă încă o modalitate prin care unii critici încearcă să minimalizeze poezia lui Marin Sorescu. O altă formă, prin care se urmăreşte acelaşi lucru de fapt, este considerarea poeziei lui Marin Sorescu ca o antipoezie. Cu ani în urmă Marin Bucur, scriind despre volumul Poeme (1965), afirma că formula "antipoeziei la Sorescu nu e ostentativă, deşi o reclamă, nu supără pentru că fondul ei rămâne poetic. Antipoezia nu e tot una cu nonpoezia..." (Marin Bucur, în "Luceafărul", 3 iulie 1965).

Mircea Martin apreciază însă că în poezia lui Marin Sorescu universul

"contemplativ obişnuit, atmosfera lirică tradiţională, postura hieratică sunt persiflate cu violenţă. Bunele canoane ale poeziei sunt busculate, întreg ritualul poetic e dezvăluit fără nici o pudoare."Marin Sorescu - scrie Mircea Martin - profanează poezia, o face profană adică, o desacralizează, o bagatelizează", "pentru a putea insinua discret unda proprie de lirism". Criticul adaugă iconoclastiei poetului şi alte elemente: "... temele mari ale poeziei sunt minimalizate, cadenţele solemne sunt întărite ironic în vederea poantei finale - care schimbă perspectiva". Cine are o asemenea atitudine faţă de poezie merită o etichetă şi Mircea Martin o stabileşte: "Marin Sorescu e un cinic al poeziei. Înainte de a propune o viziune asupra lumii, el impune o anumită atitudine faţă de poezie". Această atitudine, în formularea criticului, înseamnă "a face poezie din însăşi negaţia poeziei";(...) "La Sorescu nu poanta e imprevizibilă, ci ... lirismul", conchide Mircea Martin (Mircea Martin, "Generaţie şi creaţie", 1969, p.36-37, - "Amfiteatru", iulie 1968).

Credem că nu "bunele canoane ale poeziei" sunt busculate de Marin Sorescu deşi canoanele, bune sau rele, n-au fost suportate niciodată de către poeţii autentici (şi nu numai azi). În privinţa "desacralizării" şi "minimalizării" temelor mari ale poeziei se poate constata, la o atentă analiză, că nu toate aceste teme sunt "minimalizate" şi cu atât mai puţin "bagatelizate". În "Trebuiau să poarte un nume", în "Shakespeare" şi în multe alte poeme, poetul nu minimalizează şi nici nu bagatelizează, ci dimpotrivă dă amploare anumitor teme. Impresia de minimalizare şi bagatelizare se justifică, formal, numai când se are în vedere că poetul transferă sensuri majore unor obiecte, atitudini etc. considerate în accepţia poeticei tradiţionale ca nepoetice. Întrucât starea de poezie se face simţită şi prin această manieră de a face poezie, nu găsim justificată afirmaţia că Marin Sorescu neagă poezia pentru a-şi insinua discret propria undă de lirism.

În privinţa "imprevizibilităţii" lirismului lui Sorescu suntem de acord cu Mircea Martin. Pentru a deveni previzibil lirismul acestei poezii, este necesar să acceptăm însă că ceea ce face Marin Sorescu se numeşte poezie şi nu altceva (antipoezie de exemplu). În problema atitudinii poetului faţă de poezie, după cum se vede, Mircea Martin este mai categoric decât Nicolae Manolescu, care, undeva, afirmă că Marin Sorescu "face poezie din însăşi negaţia poeziei". Este adevărat. În multe comentarii critice s-a afirmat că Marin Sorescu în multe poeme realizează "sublimitatea stării lirice", că unele ating chiar nivelul capodoperei. Semnatarii acestor comentarii nu sunt fiştecine. Ei se numesc : G.Călinescu, Vladimir Streinu, Ion Dodu Bălan, Eugen Simion, Aurel Martin ş.a.m.d. În ceea ce priveşte conştiinţa convenţiilor, nu s-ar putea spune că poetul Marin Sorescu nu a reuşit s-o depăşească. După părerea noastră, Marin Sorescu nu face poezie negând

poezia. El face o poezie sui-generis şi acest lucru rezidă în însăşi concepţia sa despre poezie. Să ne reamintim că în "Unde rămăsesem?" el afirmă :"Poezia a fost pentru mine întotdeauna ceva foarte înalt, aproape sfânt "(Marin Sorescu. Prefaţă la ediţia a II-a a volumului de parodii, 1972, p.8). Marin Sorescu, aşa cum zice undeva G.Călinescu, face poezie fructificând "latura imensă a temelor comune" ale poeziei de totdeauna, fiindu-i proprie punerea în evidenţă a inefabilului veşnic prezent în umilitatea faptului cotidian banal. În acord cu opinia lui Mircea Martin se înscrie şi opinia formulată de Petru Poantă : "Marin Sorescu este de o extraordinară inventivitate, are un simţ al enormului gratuit singular în poezia noastră. Iar dacă riscăm să privim în această perspectivă pur literară, o facem din convingerea că lirica sa este mai întâi angajată în procesul de mistificare a literaturii însăşi. Posibilele semnificaţii existenţiale ne interesează prea puţin, după ce spiritul rămâne destins în faţa spectacolelor bufe ale ingeniozităţii lingvistice" (Petru Poantă, "Modalităţi lirice contemporane", 1973, p.279 - din "Steaua", 15 martie 1973).

Lirica lui Marin Sorescu este angajată într-adevăr "în procesul de demistificare", dar nu al literaturii în totalitatea ei, ci în procesul de demistificare a poncifelor ei. Unii critici literari (Eugen Simion, A.Andriescu şi alţii) afirmă că unii lectori ai poeziei lui Marin Sorescu se opresc la aspectul buf al acestei poezii. Iată aici, negru pe alb, un exemplu foarte clar. În interpretarea criticii literare problemele aduse în discuţie se configurează, de-a lungul anilor, astfel:

După Ion Negoiţescu, în poezia lui Marin Sorescu este evidentă o rece "tăios lirică viziune a lumii direct omului dată, în care entuziasmul este pernicios fiindcă luciditatea care reflectă în sine obiectele şi natura, pentru a-şi păstra integritatea şi lirismul propriu, nu trebuie să se înfierbânte, ci să rămână amarât; umorul poetului, sec şi abstrus, este sfâşietor, din sorginte pur lirică, vrednic să nu-l altereze intelectul alegoric, vrednic să urmeze printre materii adâncul sens al nonsensurilor" (Ion Negoiţescu, Scriitori moderni, 1966, p.472).

"Marin Sorescu îşi tratează temele căutând să obţină nu o discreditare a lor", ci "o delimitare, prin derogări, de modalitatea sacerdotală, solemnă, de desfăşurare a dialogului cu lumea şi timpul". În această "oroare de regizare a solemnităţii" există "o maliţie polemică prezentă în toată activitatea publicistică a tânărului poet", "fin observator al poeziei noastre contemporane"(C.Stănescu, în "Scânteia tineretului", 12 august 1965).

"Între multe Eu-uri... personalitatea lui Marin Sorescu apare în chip distinct originală şi prin decenţa înfăţişării. Lipsite de infatuare, conduse de un bun simţ evident, versurile lui Marin Sorescu reprezintă o breşă serioasă făcută în frontul acelora care socoteau că trâmbiţarea gălăgioasă e singura

modalitate în stare să transmită aşa-zisul «vulcanism poetic interior»" (Dan Mănucă, în "Iaşul literar", octombrie 1965).

"Inteligenţa e destructoare în lirică, dar Marin Sorescu nu distruge niciodată cu adevărat ceea ce construieşte, el face doar gestul distrugerii, oprindu-l la jumătate. Toate mijloacele sunt admise şi respinse, poetul încredinţându-se lor şi îndoindu-se de ele folosindu-le şi meditând asupra lor" (Nicolae Manolescu, în "Contemporanul", 3 iunie 1966).

"Meditativă prin excelenţă, poezia lui Marin Sorescu îşi impune originalitatea prin formula specifică a lirismului, care nu e rodul sfâşierii lăuntrice cu opriri înfiorate la poarta marilor întrebări şi mistere; lirica sa izvorăşte din sensibilitatea unui contemporan care refuză deopotrivă «romantica» desuetă prin efuziune, ca şi anacronismul unor formule lirice depăşite: el este poetul integrat vieţii, întrebându-se şi contemplând, dar mai ales contemplându-se cu ea, erou şi martor lucid al acestei «odisei perpetue»" (St.Tudor, în "Iaşul literar", octombrie 1967).

În poezia lui Marin Sorescu "... asistăm la revolta creatorului autentic îndreptată împotriva cântăreţilor după ureche ai soarelui, lunii şi celorlalţi «chibiţi», inovatorilor cu orice preţ, împotriva exagerării «moderniste», a concepţiilor înguste despre poezie, împotriva celor preocupaţi de «iscălitură», gata să bruscheze modestia..."(Dumitru Mureşan, în "Tomis", dec.1967).

"... împărţirea lucrurilor în două: ele şi numele lor, substituirea oamenilor prin obiecte, contemplarea cu ocheanul întors a unor împrejurări banale din existenţa cotidiană" îl determină pe Al.Oprea să afirme că "... puţine sunt creaţiile altor poeţi din generaţia sa în care cu mijloace aşa de simple să provoace, când nu ne aşteptăm, unde de un lirism atât de pur" (Al.Oprea, în "Luceafărul", 1 iulie 1968).

"Fugind de poezie Sorescu se întoarce aproape duşmănos de îndrăgostit de ea, îi smulge vălul cu care aceasta ne obişnuise, arătându-ne, dacă nu un chip mai frumos, în orice caz unul ciudat, ademenitor de multe ori"(Radu Cârneci, în "Ateneu", august 1968).

"Catastrofele fatale ale existenţei expuse (în poemele lui Marin Sorescu) cu un calm nemaiîntâlnit, cu o seninătate bonomă, scot infailibil auditoriul din apatie şi-l zguduie profund. Nu e nimic în aceste versuri «humoristic», cum încearcă să acrediteze detractorii poetului. Dimpotrivă ni se serveşte o lecţie de luciditate necruţătoare care, miraculos, nu ucide lirismul, ci-l învie pe un plan superior al ingenuităţii civilizate, *informate, în pas cu secolul*" (Ov.S.Crohmălniceanu, în V.R., oct.1968).

"Prin tipul de poet Marin Sorescu ieşim din sfera ficţiunii, a imposturii de orice speţă. Poezia se transformă în instrument lucid de cunoaştere nu de exaltare şi cu atât mai puţin de beatitudine. Căci poetul declară mereu şi o

dovedeşte mereu că trăieşte pe pământ între oameni, în societate, pe care o evaluează exact, fără fetişisme. De aceea Marin Sorescu izbuteşte să dea o soluţie problemei integrării sociale a poetului, la acelaşi nivel al luciditătii: integrarea constituie un dat elementar, inevitabil. Suntem «îmbibaţi» de mediu fie că vrem sau nu acest lucru. Respirăm acelaşi aer. Nu ne putem elibera de fatalitatea sa. Deci, întrucât ne aflăm în situaţia plantelor de apă - îmbibţi de apă (poetul gândeşte în metafore) n-are nici un sens a mai repeta, din zece în zece minute, «sorbiţi apă»" (Adrian Marino, în "România literară, 5 decembrie 1968).

"Parabola lupei (din "Darul") are un tâlc programatic: omul cu lupa e - sau pare a fi - însuşi poetul; muzeele pe care le vizitează descoperind ... falsuri închipuie în mic sfera lumii convenţionale; lupa e diabolică, desfiinţează totul introducând în ordinea obişnuită neîncredere şi suferinţă. Dar înainte de a distruge valorile, nu arde ea şi suficienţa, locul comun, iluzia deşartă, gândirea larvară, lanţul neîntrerupt al slăbiciunilor şi mizeriilor omeneşti? Deci lupa este raţiunea dublată uneori de ironie acidă sau autoironie. Muzeele dispar încet şi în locul lor prinde forme viaţa adevărată, infinită şi contradictorie, scenă imensă pe care se petrece un straniu joc de marionete: oamenii şi pasiunile lor comune" (Ion Oarcăşu, în "Tribuna", 3 octombrie 1968).

"Cu lirismul sublimat într-o inventivitate speculativă, care se manifestă cu prisosinţă în dialectica paradoxală a imaginilor aduse de versurile sale, poetul ne face sensibili într-un sens tulburător, echivocul teribil a tot ceea ce ne închipuim că înseamnă ceva. Senzaţia de mister a realului pregnant, resimţită de autor, nu este comunicată la fiecare pas, la un mod cu totul deromantizant" ("Troia", în Moartea ceasului) (Dinu Pillat, "Mozaic istorico-literar", 1971, p.220 - din "Revista de istorie şi teorie literară", 1969).

"Sentimentele nu sunt mai reci sau mai puţin sentimente pentru că sunt observate cu luciditate. Dragostea, de exemplu, nu e mai puţin dragoste pentru că-i un sentiment contaminat, amestecat. Poezia «Balada» rămâne una din cele mai frumoase de acest gen (din Tinereţea lui Don Quijote). Nici chiar ironia poetului nu e seacă, ci cu o doză de căldură şi amărăciune" (R.A.Locusteanu, în V.R., iulie 1969).

"La Marin Sorescu antipoezia e expresia organică a unui spirit critic înnăscut «căci poetul» îşi trăieşte neconvenţionalismul înainte de a deveni conştient de el" (Nicolae Manolescu, în "Contemporanul", 21 august 1970).

"Imitat,pastişat, devenit idol al tinerilor poeţi ori al celor în devenire, acceptat, refuzat, Marin Sorescu a sfârşit prin a crea ceea ce se chemă un nou mod de a scrie poezie. El a intuit posibilitatea de a fi altfel decât ceilalţi, de a comunica într-un alt mod lucruri ştiute şi răsştiute" (Al.Dobrescu, în

"Cronica", 6 februarie 1971).

După Magda Ursache, în poezia lui Marin Sorescu spaţiul "poetic pare, prin obiectele sale, circumscris terestrului dar, în realitate, aceasta este o chestiune de tehnică, în ultimă instanţă imaginarul conturându-se cu distincţie" (Magda Ursache, "A patra dimensiune", 1973, p.202 - din "Cronica", 28 ianuarie 1972).

"Poetul face parte dintre creatorii care, dotaţi cu o sclipitoare inteligenţă critică, fac poezie îndoindu-se de poezie. Sau, mai precis, se prefac a nu mai crede în «harul» poetic - atitudine ce nu înseamnă de fapt altceva, decât afirmarea unui sentiment al libertăţii creatoare. La antipodul propoziţiei mallarmè-ene ce anunţă finalitatea poemului în actul de «a da un sens nou cuvintelor tribului» poetul simulează mereu un dialog foarte liber cu cititorul, creându-şi de fapt un spaţiu larg de mişcare pentru idee, ce se poate aplica astfel fără reticenţe oricărui obiect" (Ion Pop, Poezia unei generaţii, 1973, p.301).

"Se caută adesea prea departe, cu prea complicate justificări şi pe căi răsucite în zeci de feluri, calitatea specifică a poeziei lui Marin Sorescu, ca şi cum pentru a fi receptată cum trebuie s-ar cuveni mai întâi cu alarmantă urgenţă să fie înfrânte nişte teribile obstacole, explicate foarte multe lucruri, stabilite nişte condiţiuni prealabile. În realitate ea este o poezie - poezie în sensul cel mai propriu, mai vechi şi mai nou al cuvântului, o poezie fundamental lirică, bizuită pe iluminări ale minţii şi totodată pe mari emoţii pe care buna funcţionare a gândirii nu are de ce să le împuţineze, dimpotrivă, aşa cum s-a întâmplat absolut totdeauna (şi cum e normal să se întâmple), le spiritualizează şi prin urmare le amplifică. A cere altceva, a pune condiţii, a căuta nu ştiu ce categorii speciale, trădează un «complex» nemotivat al receptării critice de care poezia - poezie a lui Marin Sorescu nu e în nici un fel responsabilă; şi denumită, implicit, o greşită înţelegere a noţiunii de lirism, ca şi cum ar presupune o diminuare a prerogativelor inteligenţei în numele celor specifice sensibilităţii pure natural ostile celor dintâi şi oarecum intimidate de prezenţa, nesuferita lor prezenţă. Cei ce socotesc că marea poezie e opera unor naturi sensibile, dar de o mediocră înzestrare intelectuală sau că ironia anulează emoţia necesară percepţiei poetice a lumii sau că analiza întreprinsă cu un ochi treaz, cu un ochi critic, ar distruge sentimentul, vai, atât de fragil, nu cunosc forţa adevărată a poeziei şi au în ce priveşte pe adevăraţii poeţi (pe care-i acceptă s-ar zice) o idee deloc flatantă" (Lucian Raicu, în "Flacăra" nr.9, 1 martie 1979).

"Sorescu scrie sub imperiul lucidităţii, nu al «inspiraţiei», ceea ce nu înseamnă că spontaneitatea lipseşte. Ea este exploatată inteligent, estomparea ei fiind voită. Sub cinismul aparent (care nu-i decât un truc inteligent) se

ascunde un senzualism exacerbat ("Vedenii cu draci"). Sorescu scrie o poezie programatic neconfesivă, lucrul acesta fiind mai frapant în lirica erotică. Simţind totuşi tentaţia obiectivării confesiunii ("Îţi spun toate astea aşa,/Ca să-ţi traduc în limbaj articulat o seamă de senzaţii din bătrâni/Nici nu ştii ce senzaţii intense/Şi ce reprezentări clasice îmi dai...") (Mircea Scarlat, în "România literară" nr.18, 3 mai 1979).

3.3. ASPECTUL PARODIC

Plecând de la faptul că Marin Sorescu a debutat editorial cu un volum de parodii, în unele comentarii critice, într-un fel sau altul, se încearcă să se substituie poetul parodistului. De-a lungul anilor acest aspect a mers de la simpla presupunere până la constatarea că poetul nu mai parodiază pe alţii, ci marile teme existenţiale sau se autoparodiază. Ultimul aspect fiind o formă de manierism, o vom prezenta când vom lua în discuţie acest aspect. Ceva mai încolo. În privinţa celor două aspecte arătate mai sus, opiniile critice se configurează astfel:"Poezia sa, încă confundată de unii critici cu parodia, văzută ca o distilare a drojdiei rămasă pe fundul retortei, după publicarea volumului SINGUR PRINTRE POEŢI nu ne parvine câtuşi de puţin dintr-un domeniu limitrof artei (aceasta nu pentru că am cotat parodia în afara poeziei)";(...) "de altminteri între parodie şi poezie nu e o diferenţă de altitudine, ci numai de tonalitate" (Marin Bucur, în "Luceafărul", 24 octombrie 1964).

"Parodist foarte fin ... el a păstrat, din această îndeletnicire de fiziolog al spiritului, gustul pentru paradoxurile isteţe şi o ironie calmă, iertătoare, convertită acum în imagini «serioase». Efortul merită mai mult decât o simplă atenţie sau o menţiune protocolară" (Ion Oarcăsu, în "Tribuna", 26 noiembrie 1964). Ion Neacşu, plecând de la faptul că "modalitatea de expresie folosită de Marin Sorescu «are ceva comun cu unii autori din occident care cultivă absurdul» presupune că între poeziile lui Marin Sorescu (din volumul Poeme, 1965) «s-au rătăcit şi parodii ... care distonează flagrant cu ansamblul»". Criticul citează în acest sens poemele «Creaţie» şi «Capriciu» "a căror notă comună cu restul volumului stă doar într-o similitudine formală".(...) "Le presupun parodii - scrie Ion Neacşu - deşi au fost luate în serios şi chiar elogiate de unii comentatori ai volumului, deoarece tot în volumul de care ne ocupăm poetul ia atitudine şi faţă de negativismul filistin ("Unghi") şi faţă de închistarea sterilă" ("Melcul")(Ion Neacşu, în "Ateneu", septembrie 1965).

Argumentele criticului ar fi mai convingătoare dacă ar face dovada presupunerii sale, dacă ar indica şi poeziile pe care le-a parodiat Marin Sorescu

în poemele sale precizând şi autorii occidentali parodiaţi. Altfel, astfel de presupuneri sunt la îndemâna oricui vrea să dea cu tifla.

"Că Marin Sorescu continuă, uneori, să parodieze e sigur. În anumite cazuri criticii l-au luat prea «în serios»". Şerban Foarţă, autorul afirmaţiei "sigure" de mai sus, îşi argumentează punctul de vedere astfel: «Unghi» este mai mult o fabulă. Cineva îţi pune palma peste ochi, îţi arată lumea şi te solicită s-o descrii. La care, evident - dintr-un aşa unghi de ... vedere, răspunzi invariabil: noapte". "În «Developare» e persiflată, poate, narcisomania poetului. A fotografia copacii, pietre, scaune până când toate aceste lucruri încep să semene «îngrozitor cu mine» este a face o profesie de credinţă barbistă, un act clar de narcisism" (Şerban Foarţă, în "Orizont", 1965, noiembrie). Notă: mai sus înregistrăm o "presupunere" sigură. Pentru a înlesni accesul la adevăr transcriem, în întregime, poemul "Developare" (din volumul Poeme, 1965): "Azi am fotografiat copaci./Zece, o sută, o mie./ Îi voi developa la noapte,/ Când sufletul meu va fi o cameră obscură./Apoi îi voi clasa: / După frunze, după cercuri/După umbra lor/O, ce uşor/Copacii intră unul într-altul!/Iată nu mi-a rămas decât unul./Pe-acesta îl voi fotografia din nou/ Şi voi observa cu spaimă/ Că seamănă cu mine./Ieri am fotografiat numai pietre./ Şi piatra de la sfârşit/Seamănă cu mine./Alaltăieri - scaune/Şi cel care-a rămas/Seamănă cu mine./Toate lucrurile seamănă îngrozitor/Cu mine .../Mi-e frică". De ce ar fi aici numai "un act clar de narcisism"? Oare nu poate fi şi altceva? Nouă ni se pare că în acest poem Marin Sorescu nu face altceva decât să ne sugestioneze ideea că suntem parte din întreg, că avem aceeaşi soartă în univers; semănăm îngrozitor cu tot şi cu toate, până la pierderea identităţii şi neavând nici o ieşire din absurd ne refugiem de frică, trăim cu frica-n spate de la o noapte la altă noapte, când sufletul ne este o cameră obscură şi depozit de revelaţie.

"Am risca un paradox pentru poetul, pe deplin format, al atâtor paradoxuri: originalitatea sa, evidenta sa originalitate, constă într-un spirit mimetic". Gheorghe Grigurcu explică "paradoxul" prin debutul poetului cu parodii. Argumentul forte rezultă în formularea: "Metempsihoza lirică (din parodii) i-a fost prielnică până a-i releva o vocaţie" (Gheorghe Grigurcu, "Teritoriul liric", 1972, p.195 - din "Familia", iulie 1966). După cum se vede, în comentariul său Gheorghe Grigurcu nu presupune că poetul parodiază, ci spune tranşant că originalitatea lui Marin Sorescu este una de tip mimetic, vinovată de această impietate fiind "metempsihoza lirică din Singur printre poeţi, care i-a fost prielnică, până a-i releva o vocaţie". Dacă ar fi să ne luăm după cuvinte izolate, am zice că Marin Sorescu are mai multe vocaţii: a scris şi teatru, şi eseuri, două romane etc., dovedind că are vocaţie şi pe alte tărâmuri nu numai în poezie. În teatru, de exemplu, are o

mare vocaţie. Cărţile lui Gheorghe Grigurcu n-au trecut graniţa. Ale lui Marin Sorescu da, şi încă cu sandale de aur (în Italia, în Spania) cutreierând toate continentele. Cu sau fără sandale, dar cu mare succes. E şi asta ceva, nu ? Întrucât Gheorghe Grigurcu este un critic bătăios, îl citäm în continuare: "În fond, Sorescu nu are structura de virtuos senin şi fără complicaţii a parodistului şi cred că activitatea sa de debut rămâne înscrisă în perimetrul de debut al tatonărilor";(...) "Acum poetul nostru parodiază nu versurile altora, ci marile teme exisenţiale". În privinţa parodierii temelor existenţiale, Gheorghe Grigurcu exemplifică prin citarea poemelor "Troia" şi "Solemn". Din comentariul lui Gheorghe Grigurcu nu rezultă însă care ar fi temele parodiate. Poemele în cauză sunt din Moartea ceasului. Citäm doar unele dintre poeme, cel mai scurt: "În jurul nostru-s cai troieni/În care stau pitiţi oştenii/ Şi noaptea ei deschid o uşă,/În jos alunecă pe funii/Din sticle, haine şi tablouri/Ce le-am adus, naivi, în casă,/ Coboară cetele vrăjmaşe/Şi-n fruntea lor este un scaun" ("Troia"). Ce temă existenţială este aici? A invaziei !? pe timp de noapte? Mă rog, comentatorii avizaţi pot scoate din tăşulcă orice tipar al temelor existenţiale şi să facă precum Procust cu patul său. Asta nu înseamnă că noi, lectorii, suntem obligaţi să-l rugăm pe critic să ne dea şi nouă, cu împrumut, patul lui Procust. În ceea ce ne priveşte ne asociem opiniilor conform cărora în poezia lui Marin Sorescu întâlnim multe adevăruri existenţiale şi ca atare Marin Sorescu nu abordează teme existenţiale, ci adevăruri esenţiale, motiv pentru care poezia sa are şi o mare audienţă la publicul de poezie.

"Pentru că a debutat cu parodii, s-a văzut numaidecât în această detaşare a poetului de uneltele lui, vocaţia parodiei. Însă poetului îi lipseşte orice intenţie mimetică; dacă parodiază pe cineva, el se parodiază pe sine, scriind o poezie a îndoielii de poezie; poezie şi în acelaşi timp meditaţie asupra posibilităţilor poeziei, spontaneitate lirică şi experiment, creaţie şi critică a creaţiei" (Nicolae Manolescu, în "Contemporanul", 3 iunie 1966).

"Acest poet (este vorba despre Marin Sorescu) ajunge de fiecare dată la poezie prin parodie. Este aici o «ontogenie» care repetă o «filogenie». (Să ne amintim că volumul său de debut a fost unul de parodii)";(...) "Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de verva poetului şi nici de arbitrariul pretextelor sale. Cu atât mai puţin, de resemnarea sa, uşoară ca o bătaie pe umăr. Acestea nu sunt altceva decât semnele unui absolutism etic ce se fereşte de retorică. Iată un colocviu familiar, adevărată meditaţie tragică asupra destinului veşnic periclitat al omului" (Se citează poemul "Şah" pe care-l reproducem şi noi in extenso: "Eu mut o zi albă,/ El mută o zi neagră/Eu înaintez cu un vis./El mi-l ia la război/El îmi atacă plămânii,/Eu mă gândesc un an la spital./Fac o combinaţie strălucită/Şi câştig o zi neagră./El mută o nenorocire/Şi mă

ameninţa cu cancerul/Care merge deocamdată în formă de cruce,/Dar eu îi pun în faţă o carte/Şi-l silesc să se retragă./ Îi mai câştig câteva piese,/Dar, uite, jumătate din viaţa mea/ E scoasă pe margine./ - O să-ţi dau şah şi pierzi optimismul./Îmi spune el./ - Nu-i nimic, glumesc eu,/ Fac rocada sentimentelor./ În spatele meu soţia, copiii,/Soarele, luna şi ceilalţi chibiţi/ Tremură pentru orice mişcare a mea/ Eu îmi aprind o ţigară/ Şi continui partida"(Din Poeme, 1965). Recunoaştem că nu înţelegem cum se repetă în poemul "Şah" ontogenia prin filogenie, deşi şim că ontogenia reprezintă evoluţia poetului de la debut până la volumul discutat de critic, iar filogenia este evoluţia generală a poeziei de la origini şi până în prezent. Nu înţelegem una, dar înţelegem alta, şi anume pragmatismul concepţiei criticului care spune clar: Marin Sorescu a început cu parodii şi continuă să parodieze. Asta în primul rând, iar în al doilea rând înţelegm de ce criticul este atât de sfătos şi ne previne ultimativ:"Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi". Nu ne lăsăm! Ceea ce scrie şi publică Marin Sorescu după apariţia volumului de parodii nu sunt parodii, ci poezii scrise într-o manieră deosebită de aceea a poeziei tradiţionale. Faptul scoate în evidenţă originalitatea poetului şi a poeziei sale.

"Poetul, dând la o parte «poezia», face loc propriei sale poezii raţionale, rece, concluzive. Parodiind poezia, Sorescu face poezie de cele mai multe ori strălucitoare sui-generis. Ironic, sarcastic, caustic, uneori uşor concesiv, alteori îndurerat, poetul se apropie de poezie şi de ideile acesteia pregătit, cunoscându-se pe sine. Şi prin el poezia sa, atât de serioasă şi de necesară în felul ei. Citând ca "piese de mare frumuseţe" poemele "Baladă", "Craii de cărţi", 'Frescă", "Semne", "Butoiul", "Harta", "Jucării", "Anticarul", "Spectacol", "Din vârf", "Start", Radu Cârneci conchide că în aceste poeme Marin Sorescu "reuşeşte să suprapună spectaculosului o atitudine de meditaţie gravă, tulburătoare" (Radu Cârneci, în "Ateneu", august 1968). Se observă în textul citat faptul că autorul preia o formulă tacită a criticii literare, şi anume continuarea parodiei prin poeme. Se menţionează totuşi că poezia lui Marin Sorescu este "serioasă şi necesară în felul ei".

Plecând de la dezideratele exprimate de Marin Sorescu în postfaţa la Tinereţea lui Don Quijote ("să mi se dea voie să fiu deosebit. Corul a dispărut din antichitate") Marcela Antonaş afirmă că despre Marin Sorescu s-a vorbit întotdeauna ca de un poet deosebit faţă de ceilalţi, că acest "deosebit" îl ataşăm, fără să ne dăm seama, la numele fiecărui poet adevărat, dar "cu diferite tonuri şi susţinut cu diferite argumente". Aşa procedează şi domnia sa numai că afirmă (fără argumente) că "o umbră de parodie se simte în întreaga creaţie a lui Marin Sorescu" şi că aceasta "a fost prezentă în fiecare volum al său, conferindu-i acel «deosebit» faţă de ceilalţi, fiind o

modalitate de a scrie şi de a gândi poezia (sau viaţa)". Luciditatea, ironia, sarcasmul, paradoxul, neaşteptatul expresiei sunt considerate "linii de forţă ale aceluiaşi câmp semantic" al parodiei. Şi în acest caz credem că este vorba de prelucrarea unei formule improprii poeziei lui Marin Sorescu. În rest afirmaţiile şi observaţiile autoarei sunt judicioase.

Considerându-l pe Marin Sorescu "poet al fanteziei livreşti", Ion Pop apreciază (în urma analizei poemului "Bărbaţii") că "poezia lui nu are doar o funcţie «critică», în sensul de demistificare a limbajului poetic menit să exprime aşa-numitele «teme mari». Astfel limitată, ea n-ar depăşi o funcţie de parodiere care, oricât de meritorie ca efect şi oricât de îndrăzneaţă în expresie, am înregistra-o numai ca o realitate de ordin secund. În acest punct ia naştere eroarea de optică a celor ce contestă global scrisul lui Marin Sorescu. Dincolo de parodie se întemeiază însă o viziune ce nu creşte numai pe deformarea, remodelarea, ori anihilarea unui limbaj preexistent, ci propune un limbaj de sine-stătător, o privire directă, imediată asupra lumii. Poezia devine astfel o confesiune despre eul poetic şi relaţia lui cu un univers particularizat în coordonate proprii perspectivei poetului, uitând de existenţa altor limbaje; singur cu universul, poetul îl contemplă pentru a-l exprima şi pentru a se exprima" (Ion Pop, "Poezia unei generaţii", 1973, p.318-319). În opinia exprimată de Ion Pop credem că îşi află răspuns toţi semnatarii comentariilor critice citate în această problemă.

Din comentariile aduse în discuţie devine evident că poetul, deşi a debutat cu parodii, a depăşit parodia (cu toate că cineva afirmă că "depăşind parodia, Marin Sorescu e depăşit de ea ca de un demon temperamental"). Parodiile poetului s-au bucurat de succes deoarece au reuşit să depisteze convenţii literare fragile care au putut fi sacrificate prin caricare.În poemele sale însă, poetul nu caricaturizează obiectele sale poetice, ci le proiectează într-un plan suprareal (fantastic), dar fără a pierde legătura cu realul; proiecţiile sale în fantastic având întotdeauna un sens, o motivaţie. Poetul fiind, aşa cum afirmă Marin Sorescu într-un interviu, "dumnezeu peste cuvintele sale" el îşi poate permite să se joace cu ele lăsând frâu liber imaginaţiei. Poezia, la rândul ei, fiind un "teritoriu al unei libertăţi depline a creatorului faţă de convenţiile cu care lucrează, construcţie a unei fantezii eliberate de orice constrângere" este ea însăşi "un joc" (Ion Pop, "Poezia unei generaţii", 1973, p.315).

"Ceea ce pare a deruta în mecanismul parodic este disimularea, drumul ocolit al afirmaţiei. Marin Sorescu, ca majoritatea ironiştilor, este torturat de simţul ridicolului şi nu-şi permite, în ciuda aparentei familiarităţi cu care tratează «temele majore» ale poeziei, să se exprime direct, necodificat. La o privire atentă, versurile sale dezinvolte dezvăluie o sensibilitate excesivă în

problema confesiunii deschise. Sinceritatea ajunge să sune fals şi - atunci - cheamă el însuşi în ajutor formule stereotipe, prin ţesătura lor abilă lăsând să se întrevadă substanţa unei mărturisiri reale. Poetul nu suportă solemnitatea sincerităţii şi împotriva ei îşi ia toate mijloacele de precauţie, cum spune în această poveste de dragoste pe care o putem interpreta ca o parabolă: «M-am îmbrăcat c-o armură/Făcută din pietrele care au rămas/ După ce a trecut apa./ Mi-am pus o pereche de ochelari/ În ceafă,/ Ca să pot vedea numai/ Cu mintea/ De pe urmă/ Mi-am protejat/ Mâinile, picioarele, gândurile, /Nelăsând nici un loc liber/ Care să poată fi atins de mângâieri./ Ori de alte otrăvuri./ Chiar inima din piept/ Mi-am acoperit-o cu o carcasă/ De broască ţestoasă/ Ce-a trăit opt sute de ani./ Când totul a fost gata/ I-am răspuns tandru:/ - Şi eu te iubesc« ("Precauţie")(Dana Dumitriu, în "România literară", nr.18, 1 mai 1975).

"Aşezând între aceleaşi coperţi volumele Tuşiţi, Suflete, bun la toate şi Astfel, Marin Sorescu şi-a depozitat în «Norii» cea mai mare parte a producţiei lirice date la lumină după apariţia culegerii «Unghi», ce-i reuneşte cărţile de poezie de până la 1970. La o lectură mai puţin analitică, oricine are, probabil, sentimentul de a regăsi în culegerea de curând apărută doar ceea ce se află în precedentele volume ale autorului. Marin Sorescu rămâne acelaşi artist ultralucid, demitizant, iconoclast, rebel faţă de normele prozodice consfinţite de practici multimilenare, persiflant, înclinat spre bufonerie, vorbitor în dodii, căutător de efecte tari, amator de asociaţii deconcertante. Un leit-motiv al poeziei sale continuă a fi oroarea de inautentic, de tot ce ameninţă să sufoce «viul», să automatizeze comportamentele umane, repulsia faţă de prozaismul plat, de trivialitate. O sursă constantă de inspiraţie: fobia faţă de intelectualismul sterlizant. Modul atitudinal cel mai frecvent este, ca înainte, suprasolicitarea realităţilor detestate, simularea identificării cu ele, afişarea unei hiperintelectualism, a unei cerebralităţi mefistofelice - mai pe scurt: parodia. Un poem din Tuşiţi semnalează, chipurile, «pericolul orgilor» şi - cu un sarcasm nimicitor - avansează propunerea scoaterii lor din uz printr-un procedeu economicos: «Să le mai umplem gâtul cu cârlţi,/ Ca să nu mai răguşească din te miri ce,/ Să le mai scurtăm ţevile mai lungi,/ Să le dezlipim şi să le punem la o distanţă/Care să nu dea impresia de orgă în casă». Un altul elogiază, insidios, echerul - metaforă a uniformizării spirituale: «Echerul, folosit şi în matematică/Devine tot mai mult/Un instrument literar,/ Cu el poţi citi cu succes/O mulţime de opere». În Suflete, bun la toate, o piesă proclamă, vehiculând o ironie masivă, necesitatea introducerii ... ceasului şi în relaţiile sentimentale. Apoteotice, aceste poeme (şi numeroase altele de acelaşi tip) realizează poeticul à rebours. Prin deplângerea subtextuală a absenţei lui. Avem în ele o poezie a dorului de poezie, a dezolării

de a vedea poezia murind. Simularea poate însă deveni (calamburul îi aparţine lui E.Lovinescu) stimulare. Parodiind mereu, un poet e păscut de primejdia de a îndrăgi atât de mult acest meşteşug încât să-şi uite chemarea proprie. Tot prefăcându-se a fi un cerebral intratabil (spre a râde în acest chip de cerebralism), Marin Sorescu s-a abandonat jocului, cu o asemenea pasiune încât uneori ne întrebăm dacă nu cumva i-a pierdut din vedere finalitatea. Nu rareori, se produce însă un proces invers, şi frecvenţa lui generează principalul efect de artă în virtutea căruia volumele încorporate în «Norii» dobândesc anume caracter care le diferenţiază de cele însumate în «Unghi»" (Dumitru Micu, în "Contemporanul" nr.21, 23 mai 1975).

"Parodiind mereu", iată o formulă discutabilă, şi pe care nu o putem accepta ad literam. De ce s-ar autoparodia Marin Sorescu ? Noi credem că nu este vorba de autoparodiere, cât de o reluare a unor teme şi motive în jurul cărora poetul găseşte la un moment dat de spus încă ceva, de a nuanţa ceea ce a spus deja.

3.4. POEZIA CA JOC

"Ideea că arta ar fi un simplu joc al oamenilor mari - scrie G.Călinescu - a fost sugerată încă de Schiller, dar încercarea de demonstraţie s-a făcut în estetica modernă. Apoi s-a constatat că arta nu intră totuşi în mecanismul jocului propriu-zis. Totuşi ideea de joc e bună şi poeţii o folosesc cu predilecţie. Poeziile lui Ion Barbu se intitulează "Joc secund". Trebuie să luăm cuvântul într-un sens analogic. Poezia nu e jocul copiilor ... dar e una din activităţile caracteristice umanităţii care seamănă mai mult cu jocul". (G.Călinescu, Principii de estetică, 1968, p.70).

Ideea că jocul poetic seamănă mai mult cu jocul o întâlnim şi la Ion Pop : " ... el însuşi o convenţie, jocul poate vehicula ideea mai profundă a labilităţii şi efemerităţii lumii, o angajare nu lipsită de scepticism într-un univers al speranţei ..."(...) "... spaţiul jocului devine astfel un spaţiu al meditaţiei elegiatice, mascat în aparenta degajare a gesticulaţiei, naivitate subminată în permanenţă de conştiinţa inautenticităţii lumii" (Ion Pop, Poezia unei generaţii, 1973, p. 315-316). Ion Pop apreciază că această atitudine este prin excelenţă "modernistă" şi a apărut "şi în poezia românească odată cu primele manifestări de neîncredere în actul poetic". Sunt citaţi în acest sens Adrian Maniu (cu "Salomeea"), Tristan Tzara (cu "Primele poeme"), Ion Vinea (cu "Lamento").

Devine astfel evident că poezia, fiind într-un anumit sens convenţie, permite poetului anumite libertăţi care pot fi comparate cu jocul, dar care nu sunt un simplu joc. Acest aspect a fost frecvent subliniat în comentariile

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI
LITERE

critice privind poezia lui Marin Sorescu.

Scriind despre un volum al poetului, Ion Dodu Bălan arată că venerând "cultura ... supunând-o unui sever discernământ critic, el pare un copil neastâmpărat, iscoditor şi năzdrăvan ce se joacă (înţelegând aici prin joc un act de recreare a lumii în virtutea unei fantezii libere şi originale) dezinvolt, cu lucrurile şi cu noţiunile tradiţionale anchilozate, ruginite, obosite şi, poate, uneori plicticoase, pe care un spirit conservator le-a etichetat ca sfinte" (Ion Dodu Bălan, Condiţia creaţiei. Portrete, 1968, p.72, - "Luceafărul", 26 mai 1966).

În unele comentarii critice poetului i se reproşează că uneori se abandonează jocului prea mult şi atunci jocul devine o gratuitate care umbreşte fiorul poetic. Jocul şi posibilităţile sale de vehicul al mesajului poetic, în interpretarea criticii literare, se prezintă astfel:

"La prima vedere - scrie Ioan Oarcăsu - totul ţi se pare un joc al inteligenţei, pigmentat ici-colo cu imagini ce-ţi încântă mintea, sau un produs al spiritului disociativ care ştie să se amuze de orice contrast întâlnit în viaţă. Pe dedesubt circulă, însă, un fluid liric de bună calitate, ca la umoriştii moderni, sentimentali în ultimă instanţă" (Ioan Oarcăsu, "Tribuna", 26 noiembrie 1964).

"Poetul cultivă surpriza în forme şi ipostaze diverse, am putea spune că are un cult al surprizei imagistice. Din jocurile şi din fantezia poetului apar situaţii şi oameni de o cuidăţenie paradoxală: roata soarelui scârţâie şi scoate de băut timp proaspăt tocmai din fundul pământului, sufletul trebuie să danseze în bibliotecă printre atâţia bărbaţi înţelepţi care şi-au lăsat capetele pe câte o carte ca pe o tavă a Salomeii, legând tristeţea la ochi cu un zâmbet, tristeţea l-a găsit a doua zi pe poet într-o iubire etc." (Emil Manu, în V.R., iulie 1965).

"Obişnuit să mimeze jocul, poetul dezbate şi probleme grave pe un ton deliberat umoristic, dar nu pentru efecte comice, ci pentru a evita lamentaţia sentimentală ("Şah", "Unghi") (Ion Lungu, în "Tribuna", 5 august 1965).

"Familiar, poetul ne antrenează pe nesimţite în jocurile sale, iar, în final, când, umiliţi, descoperim că jocul său n-a fost deloc gratuit, că era doar un mod degajat de a comunica pe ocolite lucruri esenţiale care nu pot fi spuse oricum, emoţia pe care o încercăm dobândeşte o intensitate aparte" (Eugen Luca, Demers critic, 1973, p.278 - din "Contemporanul", 28 august 1965).

"Lumea îi apare (lui Marin Sorescu) ca o popicărie, ca un joc de societate, dar aceasta e numai învelişul metaforei, nu şi structura ei, care e alcătuită dintr-un sentiment complex şi dintr-o idee poetică remarcabilă. Jocul are, în fond, ascunse coordonate tragice, pe care se descifrează greu inscripţia cu

litere şterse: «totuşi moartea e inevitabilă» (Ion Dodu Bălan, Condiţia creaţiei. Portrete, 1968, p.77 - din "Luceafărul", 28 mai 1966).

"Poetul (Marin Sorescu) percepe în relaţia om-univers sensurile unui joc ascuns, pe care îl acceptă cu seninătate aparentă (căci din străfundurile ei străbate tristeţea) sau cu un fel de sfidare ("Şah"), dar totdeauna cu o simplitate şi un firesc al luciditătii care exclude sentimentalismul. Insăşi metafora «jocului» ("Oile şi cercuri", "Popice", "Şah") este un mod de a refuza ex abrupto lamentările, exclamaţiile patetice: aceasta este regula cea dintâi a jocului, destinului" (St.Tudor, în "Iaşul literar", octombrie 1967).

"Marin Sorescu are darul, întâi de-a reduce, apoi de-a dilata imaginea realităţii concrete; în ambele sensuri, lupta sa ("Darul") e necruţătoare, adună sau răsfrânge raze multiple; poezia devine joc speculativ, declaraţie de principii sau ea însăşi o parabolă ori metaforă unică, mod pe care îl folosea şi Blaga, în faza lui iniţială, gnomică" ("Butoiul"). (Ion Oarcăsu, în "Tribuna", 3 octombrie 1968).

"Descendent din stirpea lui homo ludens, poetul Marin Sorescu identifică poezia cu jocul, jonglează cu bilele şi cercurile - cuvinte. Un anume joc în care naivitatea sa premeditată şi extazul nu exclud conştiinţa. Joc foarte metodic, în care artistul nu cedează niciodată iniţiativa sa propriilor unelte. Sorescu îşi permite libertăţile toate dar nu-şi îngăduie gratuitatea demersurilor" (Nicolae Balotă, în "România literară, 10 aprilie 1969). Tot în acelaşi loc, asociindu-l pe Marin Sorescu poeţilor grotescului (cu menţiunea: "Sorescu este unul dintre cei mai de seamă") Nicolae Balotă apreciază că poezia acestora "este şi se vrea o salvare a omului, o purificare, o inocentizare a sa prin jocul poetic. Acesta e noul lirism - scrie Nicolae Balotă - acela al umorismului modern"; "Marin Sorescu e un artist ludic - adică un amator al jocului, un mare pudic - impudic (ca orice liric) al umorului, în sensul cel mai grav al cuvântului";(...) "sub masca grotescă apare chipul grav". (...)"Chiar dacă impresionismul meditativ al versurilor lui Marin Sorescu, cu întorsături dintre cele mai neprevăzute, poate să pară produsul unui act de prestidigitaţie al inteligenţei, nu trebuie să se creadă că avem de a face cu un poet ludic. Aventura cunoaşterii, pe care o trăieşte atât de deconcertant de-a lungul întregii sale poezii, este pentru autorul nostru mai mult decât un pretext de joc".

Luând în considerare spiritul metafizic al poetului, neconformismul său, Dinu Pillat apreciază că ne "găsim înaintea unui poet în măsură să dea serios de gândit, mai abscons în ceea ce spune decât lasă impresia". El "a demonstrat că poate să se realizeze cutremurător în direcţia unei poezii vizionare, de un tragism monstruos, cu ceva parcă din fantasticul bătând în grotesc al picturii de coşmar infernal a lui Hieronimus Bosch" ("Somnambulul", "Gura racului"

din "Moartea ceasului"). (Dinu Pillat, Mozaic istorico-literar, p.220-221 - "Revista de istorie şi teorie literară", 1969).

"În poezia modernistă termenul de «joc» semnifica jocul fanteziei nelimitate a spiritului creator, având ca rezultat un produs ireal, splendid în minciună. Jocul sau dansul sorescian e clasic şi mult mai cuminte. Ascultă, de regulă, de legea fanteziei limitate şi raţionale". Jocul poetic se realizează în poezia lui Marin Sorescu prin "imaginea surprinzătoare şi surpriza imaginii", prima reprezentând "asociaţii lingvistice şi de sens inexistente în realitate", dar care "au un sens" (neputând fi omologate poeziei moderniste), iar a doua ("surpriza imaginii") se realizează prin inculcarea unui "sens inedit şi adânc, într-o imagine banală prin excelenţă" (R.A.Locusteanu, în V.R., iulie 1969).

"Tematica lumii ca teatru, dar nu în manieră clasicistă, cum o vedea Goethe, ci în substanţa ei suprareală şi grotescă, este destul de frecventă în poezia actuală. Marin Sorescu i-a dat, probabil, forma poetică cea mai rafinată, surprinzând-o în ipostaze variate" ("Bile şi cercuri", "Viziune", "Popice", "Harta" etc.) (Magda Ursache, A patra dimensiune, 1973, p.212 - "Cronica", 28 ianuarie 1972).

" ... Poezia lui Marin Sorescu este cu adevărat poezie numai când ne face a-i uita artificiile cu care se articulează, a nu-i vedea sistemul de pârghii care o pune în acţiune, a nu-i mai simţi ceea ce este joc previzibil în desfăşurarea sa. Atunci îşi atinge ţelul de a ne pune dintr-o dată în faţă cu noi înşine, de a ne releva propria noastră condiţie. Arta nici nu este «altceva» decât convertirea instantanee a necunoscutului într-o evidenţă incontestabilă impusă cu autoritatea necesităţii. Joc de forme, poate, dar joc cu atât mai grav cu cât obiectul său este, în cazul lui Marin Sorescu, însăşi existenţa omului în lume" (M.Petroveanu, în V.R., iun., 1973).

Arătând că tema lirică a jocului este "foarte răspândită în poezia lui Marin Sorescu", Ion Pop precizează că aceasta "nu atinge decât uneori nivelul elegiac mai profund al unui Vinea", el privind "spectacolul jocului şi cu ambiguă detaşare ironic elegiacă, dar în aceeaşi măsură, şi chiar cu precădere, cu un anume sentiment al angajării în joc, atrăgător pentru însuşi poetul ca spectacol, încât tentaţia caricaturii şi a fantazării «gratuite» depăşeşte şi ca intenţie, şi ca realizare, fondul posibil mai grav al poemului. Eroarea apare în momentul în care jocul rămâne simplu joc de cuvinte, şi tentaţia calamburului, a asociaţiei paradoxale, a unui anume automatism al poantei rapid obţinută primează în exerciţiul constructiv" (Ion Pop, Poezia unei generaţii, 1973, p.315-316).

Reţinând delimitările şi observaţiile judicioase ale lui Ion Pop menţionăm că angajarea poetului în joc de dragul jocului, al spectacolului, nu reprezintă

nota dominantă a poemelor lui Marin Sorescu, deşi aspectul semnalat este real. Unele poeme lasă într-adevăr această impresie de spectacol gratuit. În astfel de poeme poetul face ceea ce Ştefan Augustin Doinaş numeşte "comerţ cu moaşte sfinte".

3.5. STIL, MANIERĂ, MANIERISM

În partea introductivă a lucrării noastre afirmăm că principala acuză adusă poetului se referă la tenta manieristă a unora dintre poemele sale. În ceea ce ne priveşte credem că în analiza acestui aspect din creaţia poetului trebuie despărţit grâul de neghină, deoarece "Vine o vreme/Când trebuie să tragem sub noi/O linie neagră/Şi să facem socoteala./ Câteva momente când era să fim fericiţi,/Câteva momente când era să fim frumoşi./Câteva momente când era să fim geniali.(...)/şi, în sfârşit o soartă/Şi încă o soartă (de unde o mai fi ieşit?)/ Fac două (scriem una şi ţinem una,)/Poate, cine ştie, există şi viaţă de apoi") ("Contabilitate", în **Moartea ceasului**, 1966).

După opiniile criticii literare se pare că a venit timpul să se facă puţină contabilitate şi cu poezia lui Marin Sorescu pentru a se vedea dacă putem să reţinem ceva şi pentru "viaţa de apoi" din poezia sa. Citind în paralel comentariile criticilor şi poemele la care aceştia fac trimitere se poate constata că unele rezerve exprimate sunt întemeiate. Ele se bazează pe fapte incontestabile care reprezintă, într-adevăr, un pericol pentru poezia lui Marin Sorescu, dar mai puţin întemeiată este extinderea exagerată a concluziilor, blamarea poetului şi a poeziei sale, "înmormântarea" lui însoţită de un întreg cortegiu de regrete făţarnice. Da, există un echilibru biologic, care vrând-nevrând îşi pune amprenta şi asupra posibilităţilor de creaţie şi poate că mai mult de zece-cincisprezece ani nimeni nu se poate menţine în centrul atenţiei în invidiatul domeniu al literelor, dar se omite cu bunăştiinţă un fapt important, şi anume că poetul este încă stăpân pe potenţele sale de creaţie, că are puterea de a aduce un frisson nouveau în tot ceea ce explorează. După poezie a făcut-o în teatru, apoi în eseistică, dar mai recent în critica literară şi în roman. În ramificaţiile artei sale sunt, fără îndoială, tot atâtea încercări reuşite de a evita ceea ce s-a numit "oboseală" în poezie. De fapt poetul Poemelor rămâne poet şi în aceste ipostaze ale spiritului său creator, adică poetul asociaţiilor neprevăzute, al convertirii fantasticului în real, Dumnezeu al cuvintelor sale, neţinând cont de nici o regulă în afară de propriile sale reguli. Nu facem apologia poetului. Ceea ce consemnăm noi aici este o reluare a unor concluzii ale criticilor literari şi reprezintă o realitate. Revenind la manierismul poetului ne îngăduim afirmaţia că, dacă în volumele sale se găsesc poeme cu acest caracter, părerea conform căreia acest manierism se

evidenţiază la nivel de volume este exagerată. Chiar în volumele în care numărul poemelor cu acest caracter este mare (Suflete, bun la toate, 1972, şi Astfel, 1973) chiar şi în acestea criticii au depistat poezii care îl reprezintă pe autorul Poemelor (1965).

În cadrul unei dezbateri cu tema "Critica literară şi selecţia valorilor" organizată de revista "România literară", Şerban Cioculescu afirma: "La noi criticul este pătimaş: sau admiră cu pasiune excesivă, sau neagă. O pasiune pentru obiectul literar nu există. Nu există un simţ al măsurii şi în admiraţie şi în negaţie. Critica trebuie făcută oarecum la rece" ("România literară", 26 noiembrie 1970, p.16). Particularizând, nu s-ar putea spune că observaţiile regretatului critic nu se adeveresc în ambele sensuri şi în critica poeziei lui Marin Sorescu. Pentru a ne menţine în planul obiectivităţii se impune a sublinia că existenţa extremelor de mai sus nu exclude comentariile pertinente, la obiect, în majoritate faţă de cele incriminate, comentarii care sunt produse ale unei profesionalităţi just înţelese.

Participând la o masă rotundă organizată de revista "Convorbiri literare", iritat, Marin Sorescu arată :"Azi, una-două se confundă maniera cu stilul. Cum eşti consecvent unui stil, cum cică eşti manierist. E şi ăsta un manierism al criticii. Ia să-l luăm de exemplu pe Bacovia ...". Aprobând spusele lui Marin Sorescu, intervine în discuţie Romulus Vulpescu: "Aşa este. Tot mereu auzi cum i se cere poetului să se schimbe. Cum dă omul de un stil, să-l lase şi să plece !". Nicolae Prelipceanu persiflează inteligent: "Chestiunea s-ar putea rezolva aşa : periodic, poeţii să schimbe stilurile între ei! " ("Poezia la modul critic", dialog consemnat de Eugen Bora în "Convorbiri literare", 30 oct.1972).

Obiecţiile lui Marin Sorescu nu sunt neîntemeiate. Sunt critici literari (aparţinând extremelor indicate de Şerban Cioculescu) care derutează prin accepţia dată unor termeni. Fără a da o dezvoltare prea mare noţiunilor, aducem în discuţie termenii de stil, manieră şi manierism:

"Stilul unui scriitor - după Tudor Vianu (Arta prozatorilor români) - este dat de ansamblul notaţiilor pe care el le adaugă expresiilor sale tranzitive şi prin care comunicarea sa dobândeşte un fel de a fi subiectiv împreună cu interesul ei propriu-zis artistic. Îmbogăţite cu aceste adausuri, expresiile limbii le introduc în intimitatea unei individualităţi, într-o sferă proprie de a resimţi lumea şi viaţă.Stilul este aşadar, la un loc, expresia unei individualităţi" (Dicţionar de terminologie literară, 1970, p.308). Bufon zicea :"Le stil c'est l'homme même". Tot în Dicţionarul de terminologie literară (Ed.Şt., 1970) putem citi : "Stilul se referă la maniera originală în care un scriitor îmbină într-o structură unică diverse procedee ale expresiei artistice". Reţinând din formularea lui Tudor Vianu că subiectivitatea notaţiilor cumu-

late cu "interesul propriu-zis artistic" al comunicării dau expresie individualităţii creatorului definindu-i stilul, subliniem faptul că interesul artistic al comunicării presupune concordanţa dintre conţinut şi formă, aspect care impune printre notele definitorii ale stilului individual şi concepţia despre lume a creatorului respectiv, delimitându-l faţă de alţi creatori.

După Ştefan Aug.Doinaş maniera "se declară în momentul în care scriitorul depăşeşte echilibrul dialectic fond-formă, pentru a acorda - voluntar sau nu - preponderenţă elementelor formale, impunând o inovaţie care constă, mai ales, în promovarea anumitor valori ce ţin de cel de al doilea termen. Maniera nu înseamnă însă manierism ; şi există mari poeţi la care se poate vorbi, fără nimic peiorativ, despre manieră: Macedonski în «Rondeluri», Arghezi în «Hore», Adrian Maniu, Ilarie Voronca, Emil Botta etc. se definesc, mai întâi, printr-un puternic relief. Procedeele lor formale, evidente, pot fi adesea separate de substratul care le poartă, izolate, şi - deci - imitate în sine, căci ele exercită prin însăşi structura lor o adevărată fascinaţie, ele îmbie la mimetism, îndeosebi când o vorba de tineri începători" (Ştefan Aug. Doinaş, Poezie şi modă poetică, 1972, p.202).

Rezultă că deosebirea dintre stil şi manieră vizează raportul dintre conţinut şi formă. Stilul presupune concordanţa dintre conţinut şi formă, pe când maniera inculcă prioritatea elementelor formale. Ştefan Aug.Doinaş menţionează, în acelaşi loc, că există "Poeţi dintre cei mai mari, la care maniera a devenit tiranică; la un moment dat s-a instalat aproape ca un cancer al formelor, cristalizând în ceea ce numeşte clişeul verbal : imitaţie pură a propriei formule, schelet care se impune în absenţa oricărei anatomii concrete a substanţei, atunci când nu e decât o penurie a ei. Arghezi şi Bacovia - ca să dăm două nume - n-au fost scutiţi de asemenea sclerozări ale ţesuturilor poetice: o bună parte a poeziei lor ni se recomandă ca un fel de autopastişă";(...) "Asemenea constatări sunt departe de a micşora valoarea lor poetică. Ele pun doar sub semnul precarităţii o parte a producţiei lirice, aceea în care elementele formale au proliferat în dauna vibraţiei autentice a harului liric. A nota acest lucru nu ni se pare deloc un act de impietate, ci o datorie critică" (Ştefan Aug.Doinaş, Poezie şi modă potică, 1972, p.203). Citarea acestui pasaj din Ştefan Aug.Doinaş se motivează nu atât prin posibilitatea ce o oferă de a face anumite asocieri teoretice, ci pentru justeţea concluziilor ce se degajă de aici, concluzii care se pot aplica şi în interpretarea poemelor lui Marin Sorescu. După ce discută aspecte ale manierei lui Nichita Stănescu, cam în aceiaşi termeni, Ştefan Aug. Doinaş confirmă că Marin Sorescu "a ajuns exploatator fără milă al propriei sale maniere, până la disparitatea grăunţelor aurifere care îi străluceau cândva în materia eterogenă a zăcămintelor pe care le scotea la lumină" (Ştefan Aug.Doinaş, loc.cit.,

p.204).

"În afara accepţiei de curent în artele plastice (dezvoltată în Italia în cea de a doua jumătate a secolului al VI-lea), termenul de manierism denumeşte - în general, în estetică - fie îndemânarea eclectică şi utilizarea afectată a procedeelor şi mijloacelor de exprimare caracteristice unui mare creator anterior care este astfel pastişat; fie imitarea servilă şi repetată a propriilor mijloace de expresie, altădată apreciate, clar demonetizate printr-o reluare obositoare şi sterilă" (Dicţionarul de terminologie literară, 1970, p.204). Această definire a manierismului o găsim, nuanţată, şi la Ştefan Aug.Doinaş: "Maniera, ajunsă în punctul culminant al virtuozităţii sale, al eficienţei sale formale, dă în pârg roade aproape rotunde, deplin închegate în structura lor materială, dar lipsită de sevă, ca fructele unui copac fără rădăcini" (Idem, p.205).

Pentru a avea o imagine cât de cât clară a noţiunilor aduse în discuţie încheiem investigaţiile noastre prin citarea definiţiilor lor într-un dicţionar normativ şi anume Dicţionarul explicativ al limbii române, E.A., 1975. După acest dicţionar stilul este un mod specific de exprimare într-un anumit domeniu al activităţii omeneşti, pentru anumite scopuri ale comunicării, fel propriu de a se exprima al unei persoane; totalitatea mijloacelor lingvistice pe care le foloseşte un scriitor pentru a obţine anumite efect de ardin artistic (p.893). Maniera este ansamblul de mijloace de exprimare şi de procedee care alcătuiesc stilul particular al unui artist. (Peior). Tendinţa de a repeta, în artă, propriile procedee sau de a imita mecanis procedeele unui maestru; folosirea mecanică a unor procedee stilistice într-o operă literară, din cauza cărora se ajunge la artificialitate; Manierismul are sensul de formalism în realizarea unei opere artistice sau literare ca rezultat al folosirii mecanice şi repetate a anumitor procedee. Manieristul este un adept al manierismului (p.521).

Având noţiunile clarificate prin aceste definiţii, în cele ce urmează vom prezenta termenii în care se discută în critica literară maniera şi manierismul particularizant la poezia soresciană.

"... adevăraţii scriitori nu rămân la ecouri chiar dacă le înregistrează. Se definesc preluând dar şi respingând sau făcând altfel. Sorescu vorbeşte altfel încă de la început. Gesturile sale metaforice, parabolele îndrăzneţe, fabula, umorul şi ironia lui au fost soresciene din prima carte de poeme, constituite într-un sistem propriu de a vedea lumea, existenţa. Pe urmă, doar s-au confirmat, s-au nuanţat, s-au împlinit. Când poetul a făcut paşii prozei publicistice sau lirice, el avea un stil uşor de recunoscut, un stil provenind dintr-o structură interioară, nu din adoptarea unor procedee confecţionate" (Victor Felea, Poezie şi critică, 1971, p.122 - din "Tribuna", 20 aug.1970).

"Înainte de a fi un stil, mai precis o atitudine, poezia lui Marin Sorescu este o tehnică sau un procedeu, nu specific în el însuşi, dar devenit caracteristic autorului, printr-o aplicaţie metodică întinsă până la ultimele consecinţe posibile";(...) "Poezia lui Marin Sorescu nu poate fi considerată simbolică nu numai fiindcă simbolul este totdeauna plurivoc dar şi, pentru că, prinşi în angrenajul comparaţiei, urmărim dezvoltarea termenului comparativ independent de termenul comparat" (M. Petroveanu, în V.R., iunie 1973). Credem că tehnica la care se referă criticul este o componentă a stilului poetului iar în ceea ce priveşte urmărirea termenilor comparaţiei, totul depinde de comprehensiunea celui care urmăreşte.

După Al.Andriescu "oboseala poetului" se manifestă în stilul său. Deoarece ştim "că poetul are tendinţa de a vorbi în limbaj burlesc despre cele mai grave teme" ... "îi urmărim numai efortul lucid de a ne surprinde ...";(...)"Sarcina pe care şi-o ia poetul ne apare deci insurmontabilă pentru că încearcă să rămână nou şi după ce ne-a oferit în atâtea rânduri cheia codului în care comunică, limbajul său fiind, după ce am învăţat să-l citim, strict logic şi perfect dezvăluit ..."(Al.Andriescu, în "Cronica", 22 mar.1974).

Dacă observaţiile menţionate se justifică pentru volumul analizat ("Astfel"), extinderea lor asupra întregii poezii scrise de Marin Sorescu nu o găsim justificată. În cronica citată există câteva formulări cărora nu le găsim alt punct de plecare decât prejudecata unor critici care nu caută în poezia lui Marin Sorescu decât "codul", "cheia" şi când cred că le-au găsit închid cartea şi declară cu emfază că totul e nul şi neavenit. Observaţia noastră nu vizează în special pe semnatarul cronicii din care am citat, dar formulările sale ne-au reamintit altele de acelaşi gen.

"... nu ne mai miră paradoxurile lui Sorescu. Neprevăzutul poeziei sale este aşteptat. Citeşti şi ştii cu siguranţă că, fie pe parcurs, fie mai ales la sfârşit, vei întâlni acel vers-cheie, sau acel cuvânt-cheie, că luciditatea va renunţa la gravitate în favoarea ironiei, a bagatelizării lucrurilor importante..."; (...)"... dar uneori totul ia o altă întorsătură, obişnuinţa de a fi ironic se converteşte în lirism" (Marcela Antonaş, în "Iaşul literar", oct. 1968).

Surprinde aici nu gândul preconceput (chiar dacă are un suport real) cu care unii critici deschid o nouă carte semnată de Marin Sorescu, ci faptul că totul se limitează la "paradoxuri", la "versul-cheie", "cuvântul-cheie" etc. Credem că prezintă interes în primul rând nu aceste aspecte pur formale, ci concordanţa dintre conţinut şi formă, realizarea artistică a mesajului transmis şi semnificaţiile acestuia. În finalul cronicii sale (la "Tinereţea lui Don Quijote") Marcela Antonaş consemnează: "... păstrând o modalitate absolut proprie, acel "deosebit" al lui Sorescu, solicitat fiind de artificii sau exagerări, poate degrada. Simţi că nu s-ar putea să jongleze admirabil cu cinci mingi,

dar o face periculos cu şase şi-l bănui că se gândeşte deja la a şaptea" (Marcela Antonaş, în "Iaşul literar", oct.1968). Ne impresionează sensibilitatea comentatoarei, dar aici ni se pare că frumoasa jonglerie lingvistică e cam solicitată de artificiu şi exagerare.

"Maniera soresciană, care constă într-o anecdotică împinsă spre simbol şi parabolă şi într-o utilizare contrapunctică a celor mai diverse stiluri funcţionale (familiar, oficial etc.) şi-a dezvăluit fără prea mare întârziere mecanismul, obligându-şi autorul la încercări insistente de a se depăşi" (Florin Mihăilescu, în "Luceafărul", 8 sept.1973).

Henri Zalis afirmă că Marin Sorescu suprasolicită "un gen de discurs în care şarada nu este «mister» fiindcă elanul poetic se precipită în prozaism", formula sa ("mai exact maniera") debutând "cu anunţul prozaic" ("Pe sub uşă", în Tinereţea lui Don Quijote). Poemele se înscriu în "orizontalitatea reducţiilor sufleteşti, abdicarea de la necesara ţinută emoţională" (criticul are în vedere toate volumele ulterioare volumului Poeme, 1965). În aceste volume schema este "lineară", iar comicul "simplificat". Uşurinţa exprimării poetului este numită "limbuţia lui Sorescu", deoarece lexicul "la nivelul dereglajului pe care poetul îl reclamă" se abandonează "umflării fără reacţii a înţelesului critic vânat", dar "palid divulgat" ("Destin", în Tuşiţi). Aceste observaţii, numai parţial îndreptăţite (de "eboşele" lui Sorescu) sunt făcute de Henri Zalis pentru a sugera poetului "cu apetenţă pedagogică şi artistică" să-şi supună "verva unui sever (şi chiar pedant) control de sine", reţinând din drumul liric străbătut numai "privirea pamfletară, uşurinţa de a bagateliza pentru ca, pe nesimţite, o forţă magică să strecoare adevăruri pentru micile amuzamente şi bufonerii". Disimularea lor, sub aparenţe neserioase nu le diminuează gravitatea în răstimpuri". Criticul presupune în final, fără a lansa un prognostic, că "poetul va cocheta pe mai departe cu umorul", afirmând că "uneori reputaţia dobândită într-un chip anume lasă pe sceptici rezervaţi asupra şanselor de a vede resuscitând pe ruinele celei căzute în desuetudine" (Henri Zalis, în "Steaua", oct. 1973).

Despre manierismul poeziei lui Marin Sorescu s-a scris foarte mult şi în termeni diferiţi. În primii ani, după apariţia volumului Poeme (1965), comentariile criticii consemnau în general atenţionări în genul comentariului semnat de C.Crişan : "Poetul încorporează pe alocuri metafore şi construcţii cam căutate, compuse. Există un pericol al linearităţii care i-ar putea dăuna lui Marin Sorescu. Aceasta este, de altfel, şi cauza care duce, în unele poezii, la o răcire bruscă a gândurilor iniţial calde" ("Pornire", "Fluierul") (C.Crişan, în "România liberă, 21 oct.1965). În sensul arătat se exprimă şi alţi critici. Aurel Martin, de exemplu, avertizează că utilizează "repetat, oricâte variante ar cunoaşte, corespunzător registrului tematic şi sentimental ... tehnica

(folosită de Marin Sorescu) dă însă o anume monotonie formală, surprinzătoare la o inteligenţă artistică adversară declarată a rutinei";(...) "Descoperitor al unui mecanism insolit de percepţie şi valorificare estetică, Sorescu riscă să devină, prin repetare, victima propriei descoperiri" (Aurel Martin, Poeţi contemporani, vol.I, 1971, p.208 - din "Scânteia", 22 nov.1967).

"Arta lui Marin Sorescu e de a travesti seducător idei. De aici pericolul mecanismului stăpânit care, la un moment dat, poate începe să se învârtească în gol. Sorescu scrie o poezie de efect şi succesul ei provine din truda scriitorului de a face inaccesibilul accesibil în forme captivante. Procedeul îl poate fascina însă chiar şi pe autor" (Mihai Ungheanu, în "Luceafărul", 22 iun.1968).

Începând cu anul 1968, an al apariţiei volumului Tinereţea lui Don Quijote, nuanţele critice se înăspresc. Pentru obiectivitatea relatării, menţionăm că în paralel cu observaţiile aspre se pot citi şi rânduri prin care se dezaprobă extinderea concluziilor asupra ansamblului poeziei lui Marin Sorescu. Sunt destui critici care, şi după acest an fatidic pentru Sorescu, îl recunosc pe poetul Poemelor din 1965. Opiniile în această problemă se prezintă, în linii generale, astfel :

După Ion Oarcăsu lirica lui Marin Sorescu ("Bogată cum este în motive şi în substanţă") "odată cu forma specifică, şi-a creat singură şi capcanele, căzând neputincioasă în ele. Dar şi-a creat ... şi antidotul posibilei degradări viitoare". Discutând volumul Tinereţea lui Don Quijote, criticul constată că pe "parcurs schema «formulei» tipice e părăsită lent, cu bună ştiinţă; parabola îşi pierde treptat caracterul silogistic, previzibil, noţiunea se topeşte în nuanţe, rămânând tot mai puternic în prim plan tensiunea lirică, meditaţia unui ironic, dar şi îndurerat fiziolog al spiritului (Ion Oarcăsu, în "Tribuna", 3 oct.1968).

Magdalena Popescu emite părerea că "poezia lui Marin Sorescu, mai mult ca altele, are nevoie de un martor";(...) "Dăruindu-se astfel poezia înfruntă un dublu risc: 1. Intimitatea meditaţiei nu consună perfect cu ştiinţa bine calculată a direcţionării efectului liric. 2. Poetul se poate uita pe sine în rol, în jocul selecţiei şi demonstraţiei: satisfacţia de a numi, cu spirit, tragicul posibil devine uneori mai mare decât fiorul în faţa lui" (Magdalena Popescu, în "România literară", 21 nov.1968).

M.Niţescu afirmă că a stărui pe acelaşi drum înseamnă (pentru Marin Sorescu) a-şi irosi forţele într-o formulă lipsită de vitalitate şi fără perspectiva unei trainice sancţionări. Schimbarea la faţă va fi aflată doar într-o nouă formulă poetică, eliberată de materialitatea travestiului, de servituţile raţiunii şi de inerţia limbajului curent" (M.Niţescu, în V.R., iul.1969). După cum se

observă, criticul este pornit şi împotriva raţiunii ale cărei "servituţi" n-au ce căuta într-o poezie pe gustul său.

Aurel Martin arată că "impresia de insolit" produsă de lirica soresciană la apariţia ... (primelor sale volume) nu mai stăruie însă în lectura Tinereţii lui Don Quijote, "cititorii s-au obişnuit cu mecanismul ei, încât surprizele nu mai pot veni decât din eventuala practicare a unei alte formule ceea ce încă nu e cazul. S-au obişnuit (critica îşi are partea ei de contribuţie pozitivă) şi cu modul de a gândi, înregistra şi transfigura specific lui Marin Sorescu. Pentru că există, evident, o problematică, o sensibilitate, un stil proprii acestuia. Un text chiar nesemnat, aparţinându-i e identificat cu relativă uşurinţă. Semne categorice de originalitate" (Aurel Martin, Poeţi contemporani) vol.II, p.209). "Un antiromantism programatic prezidează, la Sorescu, nişte şedinţe de disecţie menite să pună în lumină conţinutul fetid al măruntaielor lumii, forma grotescă, substanţa lor precară, fiziologia lor deturnată de la firesc. Dar toată această artă de chirurg zelos nu e deloc gratuită, ea nu denotă un gust teribilist al morbidului ca atare: ea vizează ordinea însăşi a lumii, şi, astfel, viziunea halucinantă se încarcă de tragic. Peste mădularele de sfoară, hârtie, pap şi rumeguş ale paiaţei umane, ca şi peste resorturile de sârmă ale universului, pluteşte tristeţea de neînvins a condiţiei noastre. Ca să se detaşeze de ea, poetul se ascunde în dosul unui calambur, arborează un surâs ironic, apostrofează sarcastic pe cineva - într-un cuvânt cultivă arta exterioară disimulată a clovnului, care n-are voie să plângă în arenă. Din păcate această artă îşi divulgă ea însăşi, uneori, mecanismul ei intern, în poeziile în care duhul existenţial să sufle peste masa chirurgului informal şi atunci poetul face un fel de comerţ cu moaşte sfinte". (Ştefan Aug, Doinaş, Poezie şi modă poetică, 1972, p. 195-196).

Eugen Luca explică fenomenul îndepărtării unei părţi a criticii de poezia lui Marin Sorescu "sub două aspecte: un aspect rezultă din faptul că în volumul Tinereţea lui Don Quijote şi mai ales Tuşiţi, poetul nu e totdeauna la înălţimea posibilităţilor sale", deşi în aprecierea unui poet autentic nu eşecurile ar trebui să aibă ponderea cea mare, ci realizările", iar celălalt aspect s-ar datora faptului că poetul "practică o formulă poetică al cărei mecanism e lesne depistabil". Criticul apreciază că poetul unei astfel de formule trebuie să reziste "plăcerii şi nevoii de a scrie mult", trimiţând, ca remediu, la Bacovia şi Geo Dumitrescu, ultimul "fiind în stare să se înfăţişeze publicului la mari intervale" (Eugen Luca, Demers critic, 1963, p.291 - din "Contemporanul", 24 iul.1970).

Numind acuzele poetului până la data comentariului său ("monotonia poeziilor", "maniera lor", "imposibilitatea poetului de a-şi reînnoi mijloacele de la un volum la altul"), Voicu Bugariu arată că "este adevărat că poeziile

acestea au o structură ce variază foarte puţin, şi în cazul unora care au fost scrise la intervale de ani de zile, se poate vorbi chiar despre o posibilă formalizare a lor"), dar crede că se poate formula întrebarea : "Oare Sorescu să fie numai descoperitorul şi exloratorul unei modalităţi inedite, care, aplicată cu ingeniozitate, poate duce la un şir nesfârşit de volume spirituale, soresciene, dar nu mai mult decât atât ? Cam aşa spun detractorii poetului" (Voicu Bugariu, Incursiuni în literatura de azi, 1971, p.149, - "Astra", iul.1970). În acelaşi loc Voicu Bugariu consideră că "monotonia poeziei lui Marin Sorescu nu este monotonie, ci blestem", modalitatea aproape fixă a creaţiilor sale "fiind imperios dictată de o forţă căreia poetul nu i se poate opune". La întrebarea: "care să fie natura acestei forţe?" criticul răspunde: "Tristeţea multor poeme pare să provină din conştiinţa ei", scepticismul poetului exprimându-se prin "capacitatea sa de a sugera o medie psihologică, emoţiile inculcate în această poezie fiind ale tuturor şi în acelaşi timp ale nimănui" (p.150). După Voicu Bugariu poezia "lui Marin Sorescu este o poezie a simulării facilităţii", aparenta sa facilitate datorându-se faptului că "a fost capabilă să genereze un mit al facilităţii poetice" (p.151). Originalitatea poetului este originalitatea "celui ce a reuşit să «explice» totul. Lirismul poeziei sale emană dinspre frumosul şi mincinosul mit al transparenţei desăvârşite a cuvintelor" (idem, p. 153). Deşi interesantă, construcţia criticului citat mai sus pare mai mult ipotetică. Avem în vedere faptul că tristeţea nu pare atât de tiranică încât poetul să nu o poată alunga cu un zâmbet. Nu zice el : "Mă uit la toate lucrurile/ De două ori, virgulă/ Odată ca să fiu vesel/ Şi odată ca să fiu trist" ("De două ori", în Poeme, 1965). În ceea ce priveşte "mitul facilităţii", aceasta nu prea este evidentă la Sorescu.

Realistă ni se pare opinia lui Nicolae Manolescu: "Odată devenit conştient de talentul său de a privi lumea de-a-ndoaselea, poetul începe să şi-l exploateze. Impresia generală rămâne nehotărâtă: poetul nu e nici atât de actor încât să-şi simuleze neliniştile, dar nici atât de neliniştit încât să dispreţuiască mistificaţia" (Nicolae Manolescu, în "Contemporanul", 21 august 1970).

După Al. Dobrescu "volumele lui Sorescu plac la prima lectură, prin refuzul programatic al canoanelor şi stereotipiilor (elocvente sunt "Prietenii", "Echerul" şi "Sfinţii" - din volumul Tuşiţi) şi ideal e ca fiecare să fie primul, dar şi ultimul, pentru a lipsi termenul de comparaţie. Cum însă realitatea este cu totul de altă natură şi înţelegem a privi relaţionat toate apariţiile poetului în lume, trebuie să recunoaştem că anticanonicul Sorescu riscă, cu fiecare nouă carte, să devină un îndrăcit canonic. Riscul «demitizării» propriei formule apăruse ca posibilitate odată cu Moartea ceasului, pentru ca în Tinereţea lui Don Quijote şi în Tuşiţi să devină o dureroasă realitate"

(Al.Dobrescu, în "Cronica", 15 aug.1970). Formularea criticului exprimă o realitate căreia i se dă o amploare exagerată. După cum se poate constata, el însuşi găseşte într-un volum, care nu-i primul, dar nici ultimul, exemple elocvente.

Ştefan Aug.Doinaş, în cartea sa Lampa lui Diogene (1970), face un aspru rechizitoriu poeziei lui Marin Sorescu. Importanţa problemelor aduse în discuţie ne obligă la o atentă analiză. În polemică cu D.Micu, Ştefan Aug.Doinaş afirmă că în poeziile lui Marin Sorescu "nu asistăm la revolta spiritului împotriva propriei autocreaţii, la abolirea lucidă a excesului de luciditate, ci "la declaraţii programatice care indică o asemenea orientare";(...) "nu la realizarea unei poezii de negare a lucidităţii" (p.223). Aici există o confuzie. În postfaţa volumului său Marin Sorescu se declară pentru luciditate şi nu pentru negarea lucidităţii în poezie, în sensul că poetul trebuie să fie conştient că numai transcriindu-şi propria subiectivitate va fi obiectiv. Exprimându-şi insatisfacţia faţă de volumul Tinereţea lui Don Quijote, Ştefan Aug.Doinaş afirmă că în acest volum poetul practică "o poezie a truvaiurilor verbale" indicând prin aceasta "discrepanţa şocantă dintre intenţie şi realizarea artistică", poetul fiind "un alchimist al ideilor", dar care nu obţine produsul minune, "transmutarea elementelor vulgare în aur, în piatra filosofală visată" (idem. p.223).

"Hallo-ul - aproape tragic - ce se insinua îndărătul ironiei şi a burlescului din volumele anterioare s-a subţiat acuma îngrijorător de mult" ceea ce îl determină pe Ştefan Aug.Doinaş a spune "că Marin Sorescu s-a întors la parodie; numai că de data aceasta, vai! el se parodiază pe sine însuşi". În Tinereţea lui Don Quijote, "Sorescu nu ne mai oferă «formula Sorescu», ci «maniera Sorescu», devenind propriul său discipol, primul său epigon şi propria sa victimă"; trecând de la "intuiţia filosofică a circumstanţelor" (M.Ungheanu) - caracterizare optimă a lui Sorescu din volumele anterioare, de la virtuozitatea comunicării lucrurilor grave în haine foarte la îndemâna oricui, atractive chiar, Marin Sorescu a ajuns acum să fie preocupat excesiv de tehnica circumstanţelor (toate poeziile sale sunt nu «metafore totale», cum le-ar vrea el însuşi, ci simple situaţii poetice, combinate ingenios adeseori, dar divulgându-şi schema preconcepută, artificialitatea, lipsa de adâncime ideatică, aceasta din urmă prin ieftinitatea mijloacelor verbale), să cultive «hainele atractive» de dragul atractivităţii lor, adică să se asculte pe sine însuşi, admirativ, cum divaghează" (Ştefan Aug.Doinaş, op.cit., p.224-225).

Tot Ştefan Aug.Doinaş apreciază că "Sorescu porneşte nu de la datul filosofic, existenţial, ci de la situaţia respectivă, (geografică, istorică, culturală etc.)";(...) "... acestor situaţii - apreciază autorul - nu li se poate nega

ingeniozitatea ... umorul e, uneori, de bună calitate, alteori cam vulgar; autorul e, indiscutabil, un om inteligent, dar nu un poet destul de inteligent; căci, până la urmă procedeul se divulgă singur, repetarea lui devine obositoare";(...) "După părerea noastră - zice Ştefan Aug.Doinaş - ceea ce lipseşte aici este o mai adâncă prelucrare artistică a datelor pe care poetul le datorează inepuizabilei sale fantezii. Marin Sorescu dă impresia de a fi prea încântat de «descoperirile» sale ... şi, de aceea, nu catadicseşte să foreze mai adânc aceste situaţii, ci se mulţumeşte să ni le ofere în stare aproape brută, cu maţele la vedere, cu cusăturile lucrate cu aţă albă" (Idem, p.226).

În finalul comentariului său, Ştefan Aug.Doinaş emite aprecierea că "în legătură cu Sorescu nu trebuie să pronunţi cuvântul «fals» deoarece inteligenţa lui (în pofida teribilismelor, naivităţilor şi enormităţilor din Postfaţă) şi fantezia lui sunt prea native - şi, totodată, prea cultivate - pentru ca, logodindu-se să nu ajungă, într-un volum de versuri viitor, la Verbul pe care-l merită" (Idem, p.227).

Comentariul citat urmează unuia scris cu doi ani în urmă publicat în "România literară" nr.8-9/1968 intitulat " Copiii teribili". În acesta Ştefan Aug. Doinaş afirmă că Marin Sorescu, în unele poeme, face "comerţ cu moaşte sfinte" comparând poezia sa cu "nişte şedinţe de disecţie", iar pe poet îl numeşte "chirurg infernal" cu o "viziune halucinantă" ce "se încearcă în tragic". În Lampa lui Diogene (1975) "hallo-ul" devine "aproape tragic" şi se strecoară pe lângă masa de disecţie a chirurgului infernal insinuat îndărătul ironiei.

Volumul Tinereţea lui Don Quijote a iritat critica literară prilejuind comentarii critice depreciative. După Poeme (1965) şi Moartea ceasului (1966) critica aştepta ceva cu totul deosebit de la Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote nu aduce acel ceva deosebit ci variaţiuni pe aceleaşi teme. Asta în notă generală, pentru că în particular, volumul marchează, din punctul de vedere al conţinutului ideatic, etalarea în modernitatea noastră contemporană a stărilor antidonquijote. Nu se pot nega în totalitate observaţiile lui Ştefan Aug.Doinaş, dar nici nu se poate accepta negarea totală a volumului. "Moaştele sfinte" cu care Sorescu îşi împânzeşte volumul - după aprecierea lui Ştefan Aug.Doinaş - nu sunt "moaşte sfinte", ci simple variaţiuni. De ce am admite variaţiunile pe aceeaşi temă numai muzicienilor ? În Tinereţea lui Don Quijote, şi în alte volume, Sorescu îşi permite să adopte stilul compozitorilor fără a spune chiar acelaşi lucru, pentru că "non idem est si duo dicunt idem". În privinţa "teribilismelor, naivităţilor şi enormităţilor din "Postfaţă" ne exprimăm dezacordul faţă de spusele lui Ştefan Aug.Doinaş.Acolo, Sorescu spune, la modul poetic, nişte adevăruri care merită a fi luate în consideraţie.În acest sens se exprimă Adrian Marino,

Victor Felea şi alţii.

Despre manierismul lui Marin Sorescu se exprimă şi Magda Ursache. După domnia sa perenitatea destinului literar al lui Marin Sorescu "devine problematică atunci când preia propriile sale clişee până la saturaţie, căzând în manierism. De fapt manierismul este comun unui mare grup de poeţi, chiar dintre cei mai reprezentativi";(...) "ceea ce pare interesant este că, în vreme ce la Nichita Stănescu şi la Ion Alexandru manierismul apare învăluit din cauza caracterului special al poeziilor, la Sorescu el iese mult mai bine în evidenţă tocmai datorită înclinaţiilor umoristice" (Magda Ursache, A patra dimensiune, 1973, p.208 - din "Cronica", 28 ian.1972).

După Mirela Roznoveanu "... manierism înseamnă înainte de toate oboseală, epuizarea unor formule şi repetarea lor neputincioasă, aproape disperată; ciudat, semne de negăsit în poezia lui Marin Sorescu. La Marin Sorescu se poate vedea de fapt - contrariu unei calofilii virulente la poeţii momentului - indiferenţa pentru expresia poetică. Cantonarea calmă într-o schemă ideală îi înlesneşte comunicarea spontană a observaţiilor, a micilor paradoxuri sau glume pe care le vrea spuse cât mai brutal, cât mai cinic. Important este gestul de a reinventa şi de a explora ignorând tot ce a fost înainte" (Mirela Roznoveanu, în "Tomis", 25 mar.1973).

"... Cred şi acum că avem de-a face cu un poet de şoc care a vindecat la timp şi cu destul succes platitudinea, deja spusul şi în cele din urmă manierismul care se instaurase în poezia noastră. El se folosea de mijloacele parodice, mai întâi eficace la timpul respectiv, dar, din păcate, ceea ce se dovedise la început a fi o armă eficace capabilă să distrugă un gust calp s-a transformat în cele din urmă într-o primejdie pentru autorul însuşi" (Eugen Barbu, în "Magazin", 18 aug.1973).

"Sper să nu greşesc spunând că Marin Sorescu ar trebui să se încreadă mai puţin în certitudinile verificate, şi rigide până la urmă, ale formulei sale literare şi mai mult în adevărurile, oricât de riscante, ale fiinţei sale neregizate; pledează pentru aceasta piesele cele mai rezistente ale recentului volum (Tuşiţi, 1970), marcat de accentul unei veritabile experienţe interioare, în ele privirea poetului încetează de a mai fixa reacţiile ipoteticului cititor «inteligent»(Lucian Raicu, Structuri literare, 1973, p.357 - din "România literară", 25 iul. 1970).

Cu câteva luni înaintea articului citat, într-un alt articol despre Sorescu, Eugen Barbu îşi exprimă părerea că mitul Sorescu declină, deşi poetul "a făcut deliciile unei generaţii întregi"; dacă "a plăcut de la început nonşalanţa lirică, autoironia şi detaşarea, luarea peste picior mai ales a miturilor, familiarismul care aduce atât de bine cu pofta de anecdotă şi persiflare a miticismului bine stabilit în literatura noastră", (...)"iată însă că scadenţa a

sosit şi o iritare generală ia loc adulaţiei de până acum. Stârnind plăcerea «pentru lucrul spumos», elevii de liceu recită la şezători «poezii de Sorescu», actriţele în pană de roluri dau recitaluri pe versuri de Sorescu" etc. Eugen Barbu vede cauza declinului în faptul că poetul "se repetă",(...) "reface aceeaşi poezie iniţială în variante infinite ce nu mai pot fi suportate". Luând în discuţie volumul Suflete, bun la toate, printre multe nereuşite, Eugen Barbu constată şi câteva realizări: *Inspiraţie, Întrebare, Dedublare şi în special Hoţii*, care îl reprezintă cel mai bine pe Sorescu, cel la care ţinem cel mai mult";(...) "Dar e atât de puţin ... Regele e gol. Să i se spună ..." (Eugen Barbu, în "Magazin", 14 apr.1973). În articolul său Eugen Barbu se erijează într-un cenzor al literaturii contemporane arătându-se îngrijorat de rabaturile la calitate ale consacratului Marin Sorescu faţă de care îşi permite să fie foarte exigent. Pentru a demonstra că nu este rău, a recunoscut că în volumul la care se referă (Suflete, bun la toate) printre multe rebuturi sunt şi câteva perle. Maliţiozitatea există totuşi în articolele sale. Popularitatea lui Sorescu nu este, după umila noastră părere, gratuită. Oamenii se apropie de poezia lui Sorescu nu pentru că este facilă, ci pentru că găsesc în ea acel ceva căutat întotdeauna în literatură şi dacă este aflat literatura respectivă se transformă în marfă de consum public. Nu înţelegem de ce ia în zeflemea Eugen Barbu pe elevii de liceu care recită din Sorescu. În urmă cu un secol şi ceva această categorie de lectori îi făcea reclamă şi lui Eminescu, iar astăzi citim cu duioşie despre isprăvile acelor liceeni. În privinţa actriţelor în pană de roluri Eugen Barbu are probabil informaţii mai sigure decât ale noastre. Noi am vizionat în schimb emisiuni transmise de Televiziunea Română având deseori ocazia să vedem mari actori contemporani recitând din Sorescu. Un eveniment pentru noi a fost emisiunea în care Radu Beligan a recitat "Shakespeare". Parcă auzim şi acum inflexiunile guturale ale marelui actor subliniind frumuseţea acestui poem sorescian. Dacă regele e gol sau nu, rămâne de văzut. Fie că da, fie că nu, poetul şi-a urmat mai departe drumul asemeni eroului liric din poemul său cu acelaşi titlu ("Drumul"), "gânditor şi cu mâinile la spate" dând mereu de lucru criticilor literari. I se reproşează mereu că se repetă, că devine obositor prin această repetare. Este un sâmbure de adevăr în aceste reproşuri şi poetul a ţinut, se pare, cont de ele în redactarea volumelor sale. A dovedit chiar că este în stare să reniunţe la stilul care l-a consacrat ca poet scriind La lilieci. Modificări ale stilului se găsesc şi în Descântoteca şi în Sărbători itinerante. În exemplificările de text la volumul Nobel contra Nobel (1988) Laurenţiu Ulici ne prezintă un Sorescu fără cusur. Poeziile de acolo sunt luate probabil din volumul Ecuatorul şi polii pentru care poetul a luat Premiul Mondial de Poezie pe 1983 la Madrid.

În legătură cu aşa-zisul manierism al lui Sorescu s-ar putea spune că în

fond este vorba despre consecvenţa poetului cu el însuşi, cu stilul descoperit de el şi fructificat cu succes în Poeme (1965) şi Moartea ceasului (1966), volume reeditate împreună în 1967. Ceea ce a urmat după aceste volume a fost pus de către o parte a criticii literare sub semnul manierismului. Ar fi fost mai bine să fi fost pus sub semnul consecvenţei, deoarece poeziile care au urmat nu sunt simple clişee, ci produse ale unui poet care mai avea ceva de spus, de făcut unele retuşuri la idei deja spuse, dar altfel, în alte structuri. În chiar volumele incriminate critica a recunoscut, alături de aceste reformulări, poezii cu totul noi, scrise mai din adânc, pe care le-a aliniat poemelor anterioare. Marin Sorescu nu este un poet de rând. El este un poet în adevăratul şi deplinul sens al cuvântului. Este un gânditor, un filosof-poet, un antic în haină modernă care gândeşte şi făptuieşte. Poeziile sale nu sunt simple parodii ale situaţiilor existenţiale, cum încearcă să ne convingă unii critici (Gheorghe Grigurcu şi alţii), ci meditaţii asupra acestor situaţii existenţiale surprinse în structuri metaforice scânteietoare, captivante. De aici şi succesul de public al poeziei lui Marin Sorescu atât în ţară, cât şi în străinătate.

"Poezia lui Marin Sorescu a adus la epoca apariţiei ei o senzaţie de destindere şi prospeţime. Era o manieră de o candoare tristă şi de o gravitate şugubeaţă de a privi lumea. Originală, fertilă, dar manieră. Treptat substanţa i s-a tot subţiat (vezi în "Norii", micro-poemele "Trunchiste"), căci, sfânt trup şi hrană sieşi, Hagi rupea din el, şi azi impresia de conţinut este aceea a unei agasante monotonii. Bacovia însuşi nu e cel esenţial decât în primele volume, dacă nu în primul. Iar ca structură compoziţională, ca tehnică, să zic aşa, poeziile lui Sorescu şi-au dezvăluit demult mecanismul - căci există unul - şi decepţionează pe cititorul avizat prin simplitatea schematică. E vorba mereu de substituirea unei realităţi mai ample, mai complexe, prin una simplă, cotidiană, meschină, între care se stabilesc corespondenţe metaforice ori calambureşti. Gestul lui Columb merge o dată. Dacă marele Cristobal lua nu unul, ci un camion de ouă şi le izbea în stilul său, chestiunea nu mai ţinea de ingeniozitate ci de risipă" (George Pruteanu, în "Convorbiri literare" nr.6, iun.1975).

Când G.Călinescu a lansat butada cu oul lui Columb a avut în vedere, în principal, două poeme cu structură binomă - "Trebuiau să poarte un nume" şi "Shakespeare". G.Călinescu la aceste poeme s-a referit şi nu la altele, aşa că extinderea concluziilor aparţine în exclusivitate lui George Pruteanu. Dumnealui face risipă de elocinţă, nu Sorescu.

"E greu de explicat nota de absurd (câteodată urmuzian) din lirica lui Sorescu, semnalând pur şi simplu sinteza de miraculos. Ce-l determină, în fond, pe poet să accepte prozaicul, pentru a-l pune de acord imediat cu

lirismul; cu alte cuvinte, ce se află în spatele acestei sinteze ? Oricum, se face prea mare caz de mecanismul (ce-i drept foarte subtil) care pune în mişcare materia poemelor. De vină sunt şi unele compuneri mai anemice, de serie, ale poetului. Bănuim la Marin Sorescu o conştiinţă rafinată a scrisului, decantarea inteligentă a impresiilor brute. Şi totuşi poezia lui ne cucereşte şi pe altă cale. El ne face să vedem lucrurile, realitatea imediată, lumea ; lumea de vis a sufletului. Direct sau alegoric ne sunt comunicate marile întrebări despre existenţă. Poetul e sincer şi ascuns, tragic şi euforic. Niciodată nu s-a mizat mai mult pe transparenţa sensului, fiindcă tot ce e grav şi profund ţine de «conţinut». Are deci acoperire existenţială" (Cornel Moraru, în "Flacăra" nr.32, 16 aug.1975).

"Adulat sau negat, Sorescu a ştiut să-şi conceapă opera de aşa manieră, încât să nu fie niciodată ignorat. Sub pavăza acestei popularităţi el şi-a putut permite să uite adesea, că dincolo de tribulaţiile de orice natură, o condiţie primordială a lirismului constă în simţul măsurii. Reuşind să-şi găsească, spre mijlocul anilor 60, «cadenţa» proprie, Marin Sorescu a devenit promotorul unei formule ce implica dintru început riscurile manierei. Opera sa poetică e o mină de aur pentru cei preocupaţi de funcţionarea manierismelor şi ale derivatelor acestora în arta contemporană. Adeseori e uitat faptul că, dacă pe Bach nu l-am recunoaşte după câteva măsuri, el ar înceta să mai fie Bach. Ceea ce conferă valoare unei creaţii este varietatea incomensurabilă din interiorul «manierei», mai ales când aceasta din urmă tinde, prin suprasolicitare, să devină un substitut terminologic pentru stil. La o analiză mai atentă, aşa-numita formulă sorescianâ ni s-a părut, odată ce-a început să fie sesizată ca atare, un exemplu convingător de adecvare stilistică la spiritull în care autorul îşi concepe poezia. Poetul îşi câştigă o relativă independenţă prin folosirea unui limbaj aparent inexpresiv, plat, subminat de expresii şi de locuri comune, în care căutările par a merge nu spre cuvântul rar, eclatant, ci spre o demistificare deliberată a «poeziei pure». Rezultatul este un gen de anti-rafinament poetic, fiindcă autorul plin de har ştie să împrumute discursului superficial-neutru fiorii inopinaţi ai lirismului. Având astfel asigurat un considerabil spaţiu de acţiune, poetului îi cresc parcă aripi, şi-l urmărim lansându-se asupra celor mai diverse teme, situaţii, sentimente.(...) Pentru că Marin Sorescu e un adept declarat al transfigurării poetice raportate la cotidian ! Numai că o asemenea sursă, aparent nemărginită, aptă să alimenteze creaţia, trebuie privită de poet cu mult spirit de discernământ şi prudenţă. Lucru de care, furat de propria dexteritate, Sorescu n-a ţinut cont întotdeauna" (Virgil Mihai, în "Steaua" nr.2, febr.1977).

Autorul spune mai sus "că dacă pe Bach nu l-am recunoaşte după câteva măsuri, el ar înceta să mai fie Bach". Oare cu Sorescu nu se întâmplă acelaşi

lucru ? Dacă şi-ar permite Sorescu să publice poezii nesemnate suntem siguri că cititorii le-ar recunoaşte imediat.

"Marele merit al lui Sorescu: a creat o sensibilitate «soresciană»;(...) stilul lui are ceva din obiectivitatea fenomenelor naturii, de aceea s-a impus atât de firesc" (George Alboiu, în "Luceafărul" nr.28, 9 iul.1977).

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

4. IMPRESII DE ANSAMBLU ASUPRA POEZIEI LUI MARIN SORESCU

Este dificil să referi asupra impresiilor de ansamblu asupra poeziei lui Marin Sorescu, deoarece Marin Sorescu a publicat mult şi mult s-a scris şi despre poezia sa. Ne-am ordonat fişele pe ani, luni şi zile şi ne întrebam de unde să începem. Sunt câteva probleme. În cazul lui Marin Sorescu, referind asupra unui volum, criticii referă, de regulă, şi asupra volumelor anterioare, aşa că impresii de ansamblu ar putea fi selectate începând cu 1967, an al primei antologii de autor Sorescu. În această antologie poetul a reunit volumele Poeme (1965) si Moartea ceasului (1966). Este cea mai comentată antologie din câte a publicat Marin Sorescu (şi i-am dat şi noi dezvoltarea cuvenită când am prezentat receptarea volumelor de poezii). Poemele din această antologie au marcat ceea ce s-a numit "etapa Sorescu" în poezia românească contemporană, asigurând un loc important autorului ei în lirica vremii şi nu numai. Când privim retrospectiv, criticii vorbesc de un Sorescu I referindu-se la această perioadă. După Sorescu I a urmat un Sorescu II, iar mai recent s-a ajuns la un Sorescu IV. Apropo de această puzderie de Soreşti, este curios că Sorescu este singurul autor defalcat. Nu am întâlnit nici un Nichita Stănescu I, II etc. (sau un alt autor). Lui Sorescu i s-a cerut mereu să se schimbe pentru că, chipurile, îşi oboseşte cititorii. Şi Sorescu s-a schimbat; şi nu o dată. S-a schimbat chiar în interiorul poemelor devenite pentru el tradiţionale. În unele se poate constata doar o schimbare de tonalitate (ca în Tuşiţi), dar în altele schimbarea este radicală. Cazul extrem este La lilieci, dar schimbări se pot constata începând cu Descântoteca (şi Sărbători itinerante, continuarea volumului precedent) şi terminând cu Apă vie, apă moartă, unde Sorescu face dovada că poate scrie în vers clasic. În acest ultim volum, criticii au constatat nu numai abordarea tiparelor clasice, ci şi o schimbare de viziune în poezia lui Sorescu, fapt ce dovedeşte că poetul

mai are încă resurse.

Analizând sursele de informare, credem că, în prezentarea impresiilor de ansamblu asupra poeziei lui Marin Sorescu, ne-am putea opri la comentariile apărute în presa literară după anul 1973. În jurul acestui an Sorescu avea publicate un număr important de volume de poezie şi, mai ales, în acest an apare primul volum din La lilieci. După acest an apar Descântoteca (1976) şi Apă vie, apă moartă (1987), ca să numim doar volumele mai importante. În domeniul teatrului, în 1973, Sorescu publică ultimul volum (Matca) al trilogiei Setea muntelui de sare ("Iona", "Paracliserul" şi "Matca"), iar după aceasta publică Răceala(1976) şi A treia ţeapă (1978). Mai recent a publicat în periodice Vărul Shakerspeare, piesă elogiată încă în faza de revistă. Amintim de teatrul poetului deoarece, după apariţia cărţilor La lilieci şi a piesei de teatru Răceala, criticii şi-au consemnat în periodice părerea că despre Sorescu nu se mai poate scrie aşa cum s-a scris până la apariţia acestor opere. Că aceasta nu este numai o simplă părere se poate constata în periodice. Tinereţea lui Don Quijote (1968), Suflete, bun la toate (1972)şi Astfel (1973) au comportat discuţii, unele cu caracter de controversă, volumele apărute după acest an (1973) au impus o nouă manieră de a fi comentat Sorescu, prospectiv şi retrospectiv. O discuţie interesantă s-a purtat în jurul cărţilor La lilieci (patru la număr până la redactarea acestei lucrări - 1973, 1977, 1980, 1988, dar numărul, datorită structurii cărţilor, ar putea fi nelimitat). Iniţial, poemele din La lilieci au fost elogiate încă în faza de revistă de către Alexandru Ivasiuc. Când a apărut primul volum din La lilieci, criticii s-au scandalizat de subtitlul volumului, şi anume de faptul că poetul şi-a denumit producţiile "poeme". În multe comentarii se glosează insistent asupra apartenenţei la poezie sau la proză (mai mulţi zic c-avem de-a face cu producţii în proză) a acestor poeme. În momentul actual al discuţiei problema este considerată superfluă, poemele din La lilieci impunându-se ca o veritabilă literatură de domeniul poeziei, nu al prozei.

Perioada de după 1973 este importantă pentru Marin Sorescu şi prin evoluţia sa pe plan internaţional. În această ultimă perioadă, poetul a fost distins cu Premiul Mondial de Poezie (1983) şi i-au apărut numeroase volume de poezie în străinătate. Dintre acestea cel mai important este "L'ouragan de papier" apărut la Paris (1980) la Editura Saint-Germain-dés Près. Volumul conţine poeme publicate de Marin Sorescu în antologia "Poeme" din 1967. Pe coperta din spate, traducătorul, Alain Bosquet, scrie : "Nè en 1936, Marin Sorescu est l'ècrivain le plus marquant de sa gènèration en Roumanie". Volumul poate fi văzut la Biblioteca Naţională a României (fosta Bibliotecă Centrală de Stat). Tot la Editura Saint-Germain-des Près a apărut, ulterior, şi

un alt volum de poezii Sorescu : Ceramique. Tot în această perioadă, şi tot la Saint-Germain-des Près, sub semnătura lui Alain Bosquet, a apărut antologia Les cent plus beaux poémes du monde (1979), importantă pentru Marin Sorescu deoarece aici apare antologat (cu poemul "Shakespeare") alături de marii poeţi ai lumii. Din toate timpurile. Şi această antologie poate fi văzută la Biblioteca Naţională a României. În linii mari, cam aceasta este situaţia poeziei lui Marin Sorescu, în viziunea criticii literare, până la data redactării lucrării noastre. În prezentarea impresiilor de ansamblu asupra poeziei lui Marin Sorescu, vom debuta cu un text selectat dintr-un studiu de sinteză asupra liricii contemporane semnat de Dumitru Micu. Începem cu Dumitru Micu deoarece domnia sa întreprinde o incursiune retrospectivă asupra creaţiei soresciene şi ne permite câteva comentarii referitoare la perioada anterioară anului la care ne-am oprit noi când ne-am decis să consemnăm impresiile de ansamblu asupra poeziei lui Marin Sorescu:

"Dintre toţi poeţii instalaţi în spaţiul literar românesc în ultimele patru decenii, Marin Sorescu e, la nivel de exegeză, cel mai controversat. Apariţie fenomenală, «miracol» (Ov.S.Crohmălniceanu), în viziunea unora, creaţia lui exprimă, după aceştia (şi nu numai după ei, de altfel), o «sensibilitate metafizică» (Ov.S.Crohmălniceanu, Victor Felea), realizate în «direcţia unei poezii vizionare, de un tragic monstruos» (Dinu Pillat) conţine cele mai «personale» şi mai «cristalizate» poate, «nuclee metaforice» emise de la Poemele luminii încoace (Vladimir Streinu). Altora, aceeaşi creaţie le apare, din contra, unidimensională, construită la «rece şi raţional», substanţial prozaică, de o «deconcertantă vacuitate lirică», «lipsită de mister», procuratoare de satisfacţii doar intelectuale, şi acelea «relative» (M.Niţescu). Poezia lui Sorescu ar fi, toată, «de esenţă parodică», agreată de multă lume pentru «luarea peste picior a celor mai grave probleme», adică pentru nişte «jucării simpatice, dar facile», incompatibile cu marele lirism" (Al.Piru) Făcând media, conchide : "Asemenea judecăţi, diametral opuse, nu pot, evident, să aibă suport obiectiv şi de nezdruncinat, atât unele cât şi altele. Sau cele din prima categorie, sau cele din a doua sunt, fatal, concretizări ale unor receptări critice inadecvate».(Dumitru Micu, Limbaje moderne în poezia românească de azi, 1986).

Dacă judecăţile amintite sunt adecvate sau inadecvate putem aprecia după un fapt irefutabil: numărul de comentarii critice apărute în presa literară (şi în cărţi de critică literară) din 1964 şi până în 1989 (perioadă de care ne ocupăm). În acest interval de timp am înregistrat (după Bibliografia R.S.R., dar şi prin foiletarea principalelor reviste literare pe anii 1988 şi 1989) 367 comentarii critice numai în periodice. Dintre acestea (căci le-am citit pe toate) majoritatea sunt din prima categorie citată de Dumitru Micu. Termenii

diferă de la critic la critic, dar impresia de ansamblu rămâne constantă. Criticii recunosc în Marin Sorescu un poet de certă valoare şi-l consideră un poet de prim plan al poeziei româneşti contemporane şi nu numai. Pentru obiectivitate, trebuie să spunem că se găsesc şi comentarii din a doua categorie menţionată de Dumitru Micu, dar ele sunt în minoritate (cu largheţe, aproximativ 20). La aceste două categorii am putea menţiona şi pe a treia: criticii obiectivi, care se situează pe post de martor imparţial, recunosc poemele de valoare şi denunţă eboşele. Aceştia sunt mai numeroşi. Printre ei se află şi nume care s-au impus în critica literară contemporană : Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ion Dodu Bălan, Ov.S.Crohmălniceanu, Mircea Iorgulescu, M.Ungheanu şi mulţi alţii. Aceasta fiind situaţia, utilizarea termenului de "poet controversat" pentru Marin Sorescu ni se pare inadecvată. Românul are un proverb care se potriveşte situaţiei de mai sus: cu o floare nu se face primăvară. Dumitru Micu menţionează în lucrarea sa două nume de critici din a doua categorie. I-am citit. M.Niţescu nu acceptă tipul de poezie practicat de Marin Sorescu şi de aici întreaga sa atitudine critică. M.Niţescu este pentru poezia de tip Ion Barbu. Faptul credem că e edificator. În ceea ce îl priveşte pe Al.Piru problema se complică. Al.Piru a scris despre Marin Sorescu prima dată în 1968 publicând în "Ramuri" o cronică în care se referă asupra mai multor volume semnate de Marin Sorescu (De la Singur printre poeţi până la Iona). A mai scris în 1969, 1970, 1973 şi 1977. Referindu-se la Poeme (1965), Al.Piru apreciază că în acestea "aerul general e tot de persiflare şi badinaj, cu deosebirea că de data aceasta ca şi la Topârceanu în fond, poetul se autoparodiază, luându-şi în răspăr sentimentele şi dispoziţiile";(...) "Acest spirit zeflemist benign, «gauailleur», e spiritul lui Jacques Prévert, fără a putea vorbi la Marin Sorescu de o influenţă directă. Ca şi Prévert, fără nici o preocupare de tehnică, liber, absolut degajat, ocolind chiar metafora. Când se aplică la lucrurile mărunte, de jos, efectul e remarcabil, când însă poetul abordează mari teme, precum Shakespeare sau Eminescu, mijloacele rămân insuficiente" (Al.Piru, în "Ramuri", 15 martie 1968). Acest prim comentariu semnat de Al.Piru conţine şi o recunoaştere: "Prin aceste două volume reeditate împreună în 1967 în colecţia Albatros, Marin Sorescu şi-a creat un stil al său şi un loc important în poezia tânără, pe care, dacă nu se va autoimita în viitor, cu siguranţă şi-l va menţine".

În cele de mai sus, Al.Piru vine în contradicţie cu nume ilustre. Cu G.Călinescu, cu Vladimir Streinu şi ... Alain Bosquet, care a selectat poemul "Shakespeare" pentru deja celebra sa antologie. G.Călinescu spunea despre poemul închinat lui Eminescu că este "tot ce s-a scris mai frumos şi fără poncif despre marele poet", iar Vladimir Streinu afirma că Marin Sorescu în poemele sale a creat nuclee metaforice care nu s-au mai emis de la Poemele

luminii încoace. Pe cine să credem ? Într-un alt comentariu (despre Tinereţea lui Don Quijote) Al.Piru rezumă, cu zâmbetul pe buze, probabil, poemele lui Sorescu, minimalizându-le: "Atinşi de blazare, oamenii poartă în loc de aureolă curea şi, îngrăşaţi cu superfosfaţi, întreabă «pentru că veni vorba, ce fel de ciorbă am avea la prânz, Doamne iartă-ne ?»" Este adevărat, Sorescu foloseşte limbajul uzual, dar nu la întâmplare. Unele din poemele sale se pot rezuma, dar rezumându-le nu înseamnă că ai înţeles respectivele poeme, deoarece tâlcul "poveştii" bate în altă direcţie. În 1973, Al.Piru semnează o cronică în care se ocupă, printre alţii, şi de Marin Sorescu, care publicase în acel an Suflete bun al toate. Aprecierile lui Al.Piru nu diferă de notaţiile sale anterioare. Am acordat acest spaţiu lui Al.Piru deoarece domnia sa este un critic şi istoric literar de prim plan al criticii literare contemporane şi realizăm, cu oarecare surprindere, că este singurul dintre criticii importanţi care au rezerve faţă de creaţia poetică (şi nu numai) a lui Marin Sorescu. Din 1977, când referă în aceiaşi termeni despre volumul La lilieci, criticul tace.

Rèvenons à nos moutons. Vom da cuvântul în continuare acelor critici care formulează opinii despre ansamblul poeziei lui Marin Sorescu. Aşa după cum am menţionat, vom evidenţia opinii exprimate după anul 1973.

Opinia unui critic care priveşte lucrurile la rece: "Privită în ansamblu, poezia lui Marin Sorescu devine expresia unui singur gest reflectat în multiple oglinzi iniţial derutante în mişcarea lor. Acest gest a făcut senzaţie acum zece ani din motive lesne de înţeles, iar azi nu mai impresionează la fel, întrucât ordinea imaginilor care îl reflectă ne este arhicunoscută, ca să nu mai vorbim de imaginile înseşi. Secvenţele din lanterna magică nu mai taie respiraţia nimănui. Acum zece ani eram, probabil, mai tentaţi să aplaudăm orice încercare de scoatere a lirismului de sub anumite «forme fixe», azi entuziasmul a trecut şi ne dăm seama că trebuie să aplaudăm în primul rând poezia, indiferent de insolitul şi gradul contestaţiei";(...) "Sorescu a fost dintre cei foarte puţini care au anticipat o anume inflaţie de angoase, de sentimentalism pretenţios, de căznite ecuaţii lirice, elucubraţii pe teme mai mult sau mai puţin filosofice, caracteristice poeziei mimetice şi factice. Se poate spune, deci, că gestul lui Sorescu îşi relevă valoarea polemică nu raportat în primul rând la ceea ce a fost fad şi convenţional în poezia noastră până la 1960, ci la ceea ce a fost convenţie infinit mai subtilă şi mai vicleană într-o bună parte a poeziei ceva mai apropiată nouă"(Daniel Dimitriu, în "Convorbiri literare", nr.2, febr.1974).

E bine, cel puţin, că după zece ani nu se uită gestul lui Sorescu şi, mai ales, se recunoaşte că a fost printre puţinii care l-au făcut. Acum o definiţie poetică a lui Sorescu făcută de un romancier născut poet :

"Talent strecurat prin ochi de stea în serile când stelele sunt femei şi

înscriu cu linii neînşelătoare drumul corăbierilor în întoarcerile spre casă, Sorescu a înţeles din prima tinereţe (zic prima, fiindcă adevăraţii artişti întineresc, întinerindu-ne, până când mor de bătrâneţe) că poezia «nu se poate face decât în însingurare» pe baza meditaţiei: dezinteresate, sincere şi profunde" şi că "nu există ceva mai individual decât actul artistic". "De crucea lui s-au scărpinat, uneori, căţelandri setoşi de sângele picurat în hârtie; el, ocupat până peste cap să înalţe altare pe care să pună flori şi pentru Dumnezeu, stând turceşte între ciobani şi povestind despre drumul robilor, a zis : Iii !, şi şi-a adus aminte de nişte versuri răzleţe ...";(...) "E rudă, îmi vine să zic, prin arborele de pâine cu fraţii Buzeşti. Coleg de gâşte cu toţi bunii poeţi din Europa, înrolaţi sub ordinele lui Don Quijote, el aduce în acest cor, care «nu poate declanşa nici războiul, nu poate încheia nici pacea», vorbele cu flacără îndoită, culese de pe comorile haiducilor de peste Olt..." (Fănuş Neagu, în "Tribuna" nr.36, 5 sept.1974).

Câte ceva despre prestigiul internaţional al poetului : "Dacă am face o listă a traducerilor şi circulaţiei peste hotare a poeziei contemporane, Marin Sorescu este, fără discuţie, poetul român cel mai cunoscut. Invitat la conferinţe şi simpozioane în Olanda şi Franţa, tradus în U.R.S.S., Elveţia, Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Italia, R.F.G., R.D.G., jucat pe scene diverse în mai multe părţi ale Europei, poetul a devenit unul din numele pe care străinii îl citează cu uşurinţă atunci când e vorba să spună ceva despre poezia românească de azi" (Emil Manu, în "Orizont", nr. 13, 28 mart.1975).

Şi acum despre talentul poetului de a spune cu vorbe de toată ziua ceea ce alţii spun prin cuvinte încrucişate : "Marin Sorescu a readus poezia noastră mai aproape de vorbirea de azi, mai aproape de resursele limbajului viu, colocvial, ce evoluează necontenit, a efectuat unul din importantele procese periodice de reîmprospătare a expresiei lirice. Desigur, limbajul său e reconfortant şi ni se pare uimitor cum din înfăţişarea lui simplă şi cam terestră se iscă totuşi ceva imponderabil, fiorul secret al poeziei, cu profundele lui implicaţii umane, spirituale" (Victor Felea, în "Tribuna" nr.23, 5 iun.1975).

Odată cu înmulţirea volumelor lui Sorescu peste graniţă a sporit şi interesul comentatorilor pentru acest aspect: "Primul care, fără a ieşi din graniţele limbii naţionale şi a adopta veşmântul unei limbi şi scena unei culturi străine spre a se impune atenţiei generale ... primul care dobândeşte o audienţă universală în virtutea mesajului conţinut de opera sa şi nu în virtutea unor mecanisme pur conjuncturale, este Marin Sorescu. De aici, caracterul semnificativ, simbolic al traiectoriei sale internaţionale, nu numai europene care ar merita să fie mai atent luată în consideraţie, tocmai pentru valoarea sa premonitorie" (Dan Zamfirescu, în "Flacăra" nr.48, 2 dec.1976).

Cineva care spune un lucru adevărat: adulat sau negat, Sorescu n-a fost

niciodată ignorat: "Adulat sau negat, Sorescu a ştiut să-şi conceapă opera de aşa manieră, încât să nu fie niciodată ignorat. Sub pavăza acestei popularităţi el şi-a putut permite să uite adesea că, dincolo de tribulaţiile de orice natură, o condiţie primordială a lirismului constă în simţul măsurii" (Virgil Mihai, în "Steaua" nr.2, feb.1972). Criticul are în vedere avatarurile manierei Sorescu, ale formulei sale stilistice.

Aşa după cum am menţionat undeva, scriind despre un anumit volum, criticii simt nevoia să se uite înapoi şi să facă asociaţii: "Marin Sorescu reprezintă pentru mulţi un caz, însă din pricini foarte variate şi contradictorii. În atitudinile faţă de opera lui se manifestă cel mai adesea spiritul livresc, fundamental străin de ea şi care de altfel a şi constituit adevărata ţintă a pseudo-parodiilor din Singur printre poeţi.(...) Semnificaţia reală a cărţii este de manifest poetic. Abia ulterior s-a observat că, departe de a fi maliţioase exerciţii de inteligenţă, aşa-zisele parodii sunt foarte asemănătoare cu poeziile de mai târziu: compuneri independente de pretextele declarate, ele au un sens unitar şi vizează un anume spirit, nu o suită de maniere poetice, sau, cum s-a mai spus, poezia însăşi. Astfel se şi explică de ce scriitorul acesta, care este o mare personalitate, a stârnit iritări şi a fost pretimpuriu clasificat şi chiar clasat, făcându-se mereu abstracţie de structura profund ţărănească a creaţiei lui " (Mircea Iorgulescu, în "România literară", nr.40, 6 oct.1977). Criticul şi-a intitulat articolul : "Sorescu şi ţăranii".

Un punct de vedere care vine să confirme faptul că poezia lui Marin Sorescu este o poezie fundamental lirică, poezie-poezie: "Se caută adesea prea departe, cu prea complicate justificări şi pe căi răsucite în zeci de feluri, calitatea specifică a poeziei lui Marin Sorescu, ca şi cum pentru a fi receptată cum trebuie s-ar cuveni mai întâi cu alarmantă urgenţă să fie înfrânte nişte teribile obstacole, explicate foarte multe lucruri, stabilite nişte condiţiuni prealabile. În realitate ea este o poezie-poezie, în sensul cel mai propriu, mai vechi şi mai nou al cuvântului, o poezie fundamentală lirică..." (Lucian Raicu, în "Flacăra" nr.9, 1 mart.1979).

Întrucât poetul, prin Descântoteca şi Sărbători itinerante, a deschis un capitol nou în lirica sa, o opinie despre poezia sa de dragoste : "Autentica noutate a poeziilor «de dragoste» din cărţile lui Marin Sorescu provine din introducerea uzualului într-un univers al intimităţii şi al deferenţei. Sărbători itinerante (şi Descântoteca - n.n.) este cartea unei ofensive a ceea ce este comun, ordinar, banal, prozaic, împotriva preţiozităţii, a pudorii, a enigmaticului, a inaccesibilului; dar nu în planul sentimentului, ci în acela al limbajului. Dragostea e calul troian al poetului: un prilej de a folosi cuvintele; eficient, surprinzător, foarte liber" (Mircea Iorgulescu, în "România literară" nr.10, 8 martie 1979).

Referind asupra poeziei de dragoste a lui Marin Sorescu, Dinu Flămând discută în preambul condiţia poetului : "De o neostenită inventivitate, trecând cu uşurinţă de la un gen la altul ... putând fi repede recunoscut, acelaşi în poezie, proză, teatru sau critică literară, Marin Sorescu rămâne unul din cele mai interesante «cazuri» ale actualităţii literare. O presă activă îi caută în fiecare carte nouă intenţiile sau îl suspectează, se «situează» în raport cu «prolificitatea soresciană» supunându-se la o complicată pedagogie, retrăgând azi afirmaţii avansate ieri, lansând propedeutica demistificării acolo unde construise nu cu mult în urmă jubilante eşafodaje teoretice despre proteismul genurilor parodice. Este şansa şi riscul lui Sorescu; nici nu s-ar potrivi o presă mai «calmă», când el tulbură atâtea aşezate convenţii! " (Dinu Flămând, în "Amfiteatru" nr.4, apr.1979). Chiar atât de oscilantă nu este critica poeziei lui Marin Sorescu, dar este adevărat că el este un tulburător de "aşezate convenţii".

Încă o dovadă că de la un anume subiect se poate trece la o privire de ansamblu : "Marin Sorescu este un admirabil regizor care în economia lăuntrică a poemelor sale ştie perfect să-şi dozeze efectele,să distribuie accentele, să plaseze luminile. Ceea ce se considera uneori anecdotic în poeziile sale este de cele mai multe ori dramatic. Între poezia şi teatrul său comunicarea este evidentă, chiar şi nevoia de a spune altuia, de a conversa în liricile acestui ciclu (de dragoste - n.n.), indică jocul dramatic identificat cu liricul" (Nicolae Balotă, în "România liberă" nr.101714, 7 apr.1979).

Un pronostic care s-a adeverit câţiva ani mai târziu : "Manifestarea constant polemică este atitudinea lirică specifică lui Sorescu. Atunci când toţi poeţii vor folosi versul alb şi când prozodia tradiţională va deveni tabu, Marin Sorescu va scrie sonete, glosse, rondeluri ş.a.m.d. " (Mircea Scarlat, în "România literară" nr.18, 3 mai 1979). A se vedea Apă vie, apă moartă.

O apreciere transilvană : "Lirica tânără de acum un deceniu a depăşit de mult hotarele ţării, faptele o demonstrează, vehiculând în constelaţia poeziei universale câteva "stele" cu nume de rezonanţă carpatină. Unul dintre acestea este şi cel al lui Marin Sorescu, poate cel mai cutezător adept al culturii ineditului, plin de semnificaţii majore. Poezia sa, atât de generoasă în efecte frapante, ocolind cu vehemenţă recuzita verbală pretenţioasă, îşi autodefineşte solul genetic între coordonatele simplităţii, ale nobleţei nongratuite, nuanţând versul cu un fin persiflaj de cea mai bună calitate. (Al.Covaci, în "Transilvania" nr. 10 octombrie 1979).

Şi acum câte ceva despre un volum de prestigiu al lui Marin Sorescu :

"Am sub ochi o recentă traducere în limba franceză a poemelor lui Marin Sorescu" ("L'ouragan de papier"). O răsfoiesc cu oarecare neîncredere pentru că am consultat multe traduceri de poezie şi puţine m-au satisfăcut.

Trebuie însă să recunosc că Alain Bosquet a selectat bine şi a tradus excelent nişte versuri care, în ciuda limbajului lor accesibil, nu sunt lipsite de o profunditate misterioasă. Nota de ambiguitate între ironie şi tragic nu este uşor de transpus într-o limbă reputată pentru geometrismul ei. În veşminte franceze, Marin Sorescu arată, totuşi, bine : scânteietor, inventiv, trăgând abil ironia spre metafizică" (Eugen Simion, în "Secolul XX" nr.7-9, iulie-septembrie 1980).

Cu riscul de a ni se considera un abuz, vom continua să citäm din acelaşi autor şi din aceeaşi sursă. O fascem de dragul celor scrise şi pentru interesul ce-l prezintă: "Reputaţia unui scriitor se stabileşte, evident, în limba în care scrie, însă nu-i deloc de ignorat faptul dacă un scriitor este sau nu cunoscut în alte literaturi. A fi tradus este o treaptă, a fi cunoscut, citit, luat ca punct de referinţă, este altă treaptă. Sorescu a început după câte îmi dau seama, să fie cunoscut în câteva literaturi europene. Poemele lui au apărut la o mare editură germană, piesele au fost jucate în Elveţia şi alte ţări, cu mare succes de presă. Poetul însuşi participă la întruniri literare, colocvii, poartă dialoguri cu mari personalităţi, ia şi dă interviuri. Mărturisesc că-mi place dinamismul spiritului său, deschiderea pe care o arată faţă de mişcarea de idei a timpului. Când mulţi poeţi de talent trăiesc, la 45 de ani, din reputaţia pe care şi-au câştigat-o la 30, vegetând, spiritualiceşte, în chip lamentabil, Marin Sorescu îşi continuă opera şi încearcă, fără complexe, s-o impună şi în alte culturi". În finalul comentariului său, Eugen Simion îi dă apă la moară lui Dinu Flämând: "Şi eu şi alţi critici am pus prea mare accent, cred, asupra laturii ironice a lirismului său. *L'ouragan de Papier* ne atrage atenţia că ironia este arma spiritelor care văd de aproape tragicul existenţei" (Eugen Simion, loc.cit.).

Despre Marin Sorescu, pe teritoriul României, s-a scris şi în limba franceză: "Et comme souvent l'histoire littéraire opère avec des séries thématiques ou avec de séries stylistiques, il convient de préciser que Marin Sorescu est un chef de série - ou de file. Mais, en inventant ses propres clichés, un poéte maniérist qui se respecte il ne peut avoir ni continuatours, ni épigones. Ainsi notre époque aura assisté à la naissance d'un nouveau poète - artisan. En rejetant l'état de transe, Marin Sorescu construit avec lenteur et conséquence une manière qui lui este propre, en élevant souvent le texte comme produit au rang de posié imprévisible" (Romul Munteanu, în "Cahiers roumains d'études litteraires" nr.4, oct. - dec. 1981).

Reţinem că şeful de serie este un manierist care se respectă. Elegant spus, dar neadevărat. Textul reprodus a fost publicat într-o revistă menită a ne face cunoscuţi peste hotare. Pe linie internă există surse de informare; pe linie externă, nu prea. În ceea ce priveşte difuzarea literaturii române în

lume, avem o carte(Viorica Nelcovici, Elvira Popescu, Constanţa Protopopescu, Cartea românească în lume, Ed.Ştiinţifică şi Enciclopedică, Buc., 1975), dar nu există, după informaţiile noastre, nici o sursă de informare referitoare la periodicele străine. Este imposibil ca despre Marin Sorescu, de exemplu, să nu fi apărut comentarii în periodicele străine, dar de unde să le luăm ? Din care periodice? Iată întrebările la care nu găsim răspuns .

Revenind în ţară, să vedem ce spune Edgar Papu despre La lilieci : "Resursele artistice ale graiului moldovenesc sunt explorate de sute de ani, de la cronicari şi de la Dosoftei. Spre deosebire de ele, nişte comori artistice de aceeaşi pondere înlăuntrul limbii noastre, şi anume ale graiului oltenesc, încep a fi fructificate pe plan cult abia în veacul nostru"; "O culminaţie amplificată până la gradul de mare frescă sătească în explorarea artistică a vorbirii din Oltenia se dezvoltă, însă, abia în uriaşa serie La lilieci a lui Marin Sorescu";(...) "Marin Sorescu face ceea ce în epoca respectivă nu-şi îngăduie Creangă. El îşi aşează evocările locului natal în formă poematică, în versuri. Poate că la această idee a contribuit indirect şi Tudor Vianu, care a arătat că Amintirile marelui moldovean pot suporta şi o formă tipografică versificată ..."(Edgar Papu, în "Ramuri" nr.1, ian.1982).

De la referinţa despre La lilieci să trecem la o referinţă despre Poeme, interesantă pentru corelaţia pe care o stabileşte între umor şi comic în poezia lui Marin Sorescu: "Poemul lui Marin Sorescu este o «glumă» care-şi păstrează, insinuant, umorul, dar îşi pierde, datorită reflexibilităţii conţinutului, valoarea comică. Nu umorul e nepoetic - s-ar zice - ci comicul. De aceea, dăruit cu un ascuţit simţ al umorului, poetul utilizează liric, plăsmuind din paradoxuri (paradoxul ca semn al gândirii şocante, şi de aceea şocante, «sucite») o imaginea vesel-tristă a lumii. Nu e nimic comic în aceste versuri: "În fiecare seară/Strâng de prin vecini:/Toate scaunele disponibile/ Şi le citesc versuri ("Capriciu").(...) Gluma e aici infuză, dizolvantă, metamorfozată. Ea e sarea poemului. E sarea sensului dizolvat în ambiguitatea poemului" (Ioan Milea, în "Steaua" nr.10, oct.1982). Intervenţia autorului este intitulată "Eseu despre memorfoza glumei" şi este binevenită în ansamblul comentariilor despre poezia lui Marin Sorescu, deoarece se glosează inoperant pe "clovneria" poetului.

O privire de ansamblu întreprinde şi un critic îndreptăţit să o facă, fiindcă a scris mai despre toate apariţiile editoriale ale poetului :

"Probabil că elementul comun (sau, în orice caz, unul mai general) al versurilor lui Marin Sorescu îl constituie depoetizarea. El era anunţat de parodiile din Singur printre poeţi, care, imitând cu umor maniera de a scrie a unor confraţi, strecurau şi o umbră de îndoială cu privire la efortul pe care ar mai putea să-l aibă asupra cititorului de azi o poezie care îşi ia în serios

temele şi mijloacele. În Poeme, Moartea ceasului şi în celelalte se observa cu uşurinţă că de fapt Marin Sorescu vrea să întoarcă pe dos, ca o mănuşă, poezia, şi anume refuzând aproape tot ceea ce tradiţia sau obişnuinţa considerau în momentul respectiv drept «poetic» şi exploatând aşa zicând poezia reversului. Rezultatul nu este atât o îmbunătăţire (cum a crezut, între alţii, Vladimir Streinu), cât o relativizare a ideii de poezie: cele mai grave teme sunt tratate în spirit comic, iar banalul recuperat; miturile clasice suportă deriziunea, în vreme ce cotidianul cel mai plat este mitificat; «filosofia» devine accesibilă; limbajul se simte în largul lui printre expresiile curente, joase sau hazlii; proza triumfă; şi în definitiv nimic nu mai pare incompatibil în principiu cu poezia, cu excepţia poeziei însăşi. Din această relativizare derivă desolemnizarea discursului liric, ironia, gluma, şi celelalte subminări ale atitudinii oficiale în poezie, ca tot atâtea forme ale depoetizării. Ajutat de un talent original şi de o inventivitate adesea uluitoare, Marin Sorescu a ajuns foarte repede, prin anii '60, cel mai popular poet al generaţiei lui. Să nu ne amăgim că această popularitate s-a datorat neapărat lucrurilor profunde sau esenţiale din lirica lui: este o întrebare dacă ele au fost identificate totdeauna corect măcar de critici. Părerile au concordat în două-trei puncte şi s-au despărţit în rest. Dificultatea a întreţinut-o poetul însuşi, atât prin ceea ce era (şi este) insesizabil într-o poezie aparent simplă, de impact direct, în fond destul de complexă, cât şi prin faptul că el şi-a reluat adesea, în serie mare, procedeele tocite în acest fel chiar de mâna care le folosise prima oară. S-a atras deja atenţia că după întâiul volum din La lilieci, remarcabil, unde erau depoetizate copilăria la ţară şi satul ca mediu cosmic şi social din lirica tradiţionalistă, în celelalte două autorul nu face decât să se repete; sau că după Descântoteca, în care ni se propune polemic în locul poeziei consacrate a iubirii o proză a conjugalităţii, în Sărbători itinerante, «descoperirea» era exploatată mai departe fără a avea folos estetic" (Nicolae Manolescu, în "România literară" nr.7, 17 febr.1983).

Marin Sorescu afirmă în Postfaţa la Tinereţea lui Don Quijote că pentru el poezia a fost întotdeauna ceva aproape sfânt. Credem şi ne vine greu să acceptăm ideea lui Nicolae Manolescu că prin poezia reversului Marin Sorescu a contribuit la relativizarea ideii de poezie. Nu poezia a fost relativizată, ci atitudinea oficială în poezie, despre care vorbeşte criticul. Nu acceptăm nici aserţiunea că "cele mai grave teme sunt tratate în spirit comic". La Marin Sorescu dominant este umorul care include atât ironia bonomă, cât şi şarja. În privinţa repetării poetului în celelalte volume La lilieci (sau în Sărbători itinerante) nu considerăm că "repetarea" este în aceste cazuri cuvântul cel mai adecvat. Atât cărţile 2,3,4, cât şi Sărbători itinerante constituie continuări ale volumului precedent. La lilieci a fost reunit o dată

şi cu siguranţă că va mai fi reunit după ce poetul îşi va epuiza materia.

Despre dificultăţile unui critic şi părerea sa despre Sorescu: "Mi-au trebuit aproape douăzeci de ani ca să pot scrie despre Marin Sorescu. Primul articol, despre poezie, a încăput pe mâini rele, ultimul, despre romanul Trei dinţi din faţă, mi-a fost refuzat, deşi eram cronicar literar la revista la care încercasem să-l public. În primul articol îl lăudasem pe scriitor "prea tare", în ultimul "prea încet". Un calcul elementar ar trebui să mă împingă spre concluzia că de data aceasta e cazul să-l laud "potrivit". Dar Marin Sorescu este un poet care nu mai are nevoie nici de laudă, nici de contestaţia cronicarilor literari. El există ca un foarte important autor de istorie literară, cu o operă desfăşurată în cele mai neaşteptate direcţii, de la derutantele parodii ale începuturilor, la cronicile literare din "Luceafărul" sau din "Ramuri" şi de la poezia paradoxală, pe care se întemeiază marea notorietate, la teatrul de aparenţă existenţialisă din ultimii ani. În cazul lui, neobişnuit este faptul că ori de câte ori pare să devină prizonierul unei anumite experienţe literare, el surprinde prin capacitatea sa de a se înnoi. Marin Sorescu este unul dintre scriitorii noştri cei mai disponibili, exprimat cu succes aproape egal în poezie, în proză, în teatru sau în critica literară" (Florin Manolescu, în "Contemporanul" nr.8, 18 febr.1983).

Un critic mereu disponibil pentru analiza poeziei soresciene punctează succesul de librărie al poetului: "Probabil că Marin Sorescu este unul din cei mai dificili poeţi contemporani; fiind în acelaşi timp un poet foarte popular. Lirica lui a fost de la început aşa: concomitent opacă şi străvezie. Transparenţa i-a adus şi i-a asigurat succesul; un mare succes; critica l-a îmbrăţişat cu voioşie, însuşi G.Călinescu a scris despre el cu entuziasm; cât despre public, trebuie reamintit că Marin Sorescu a fost cel dintâi poet român din perioada postbelică ale cărui cărţi s-au epuizat fulgerător din librării. Încă de la al doilea volum (Poeme, 1965), el a devenit un autor ce putea, singur, să rentabilizeze o editură, cu condiţia, desigur, ca editurile noastre să poată fi preocupate de asemenea aspecte mărginaşe ale vieţii şi activităţii lor" (Mircea Iorgulescu, în "România liberă" nr.11916, 22 febr.1983).

Un exeget care dinamitează impresiile neverosimile ale unor critici cu mai vechi state de serviciu: "Modul în care Marin Sorescu ilustrează poezia, teatrul, eseul sau proza confirmă imaginea de insurgent pe care o impusese debutul său poetic. Este un paşnic dinamitard ce face parte din categoria poeţilor insolenţi şi incomozi, veşnic necesari pentru că se opun academizării formulelor de succes, apărând astfel poezia de îmbătrânire şi gândirea estetică de sclerozare" (Mircea Scarlat, în "Steaua" nr.3, mart.1983).

Deoarece undeva mai sus ne-am exprimat în contradicţie cu Nicolae Manolescu, care opinase că Marin Sorescu abordează temele grave ale poeziei

la modul comic, prezentăm o opinie apropiată de a noastră formulată de acelaşi Mircea Scarlat, dar în altă revistă : "... se cuvine să reinterpretăm aprecierea curentă potrivit căreia Marin Sorescu ar fi, înainte de toate, un autor prin excelenţă ironic. El râde pentru că nu-şi permite să vitupereze, să înjure şi să plângă. Nu râde spre a descreţi frunţile, ci spre a ne pune pe gânduri. De aceea am considerat reprezentativă pentru activitatea-i de parodiator replica la Macedonski"(...) (p.85); "Cauza principală care a dus la echivalarea aproape automată a poeziei soresciene cu ironia este faptul că, neputând suporta cliseele, le-a luat mereu în răspăr. Preferinţele poetului merg însă spre grotesc, nu spre comic" (Mircea Scarlat, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.2, apr.-iun. 1983).

Un critic care cu ani în urmă aprecia că poezia lui Marin Sorescu este plină de poante, poezia sa venind dintr-un "manierism al poantelor": "... Sorescu cel adevărat există dincolo de acest nivel de popularitate (criticul s-a referit anterior la popularitatea poetului, afirmând că "poezia sa dă cititorului obişnuit iluzia inteligenţei şi a priceperii într-ale literaturii"), de o asemenea receptare uşoară, zâmbitoare, şi care conţine de fapt, în inconştienţa ei o anume jignire. Dramaturgul de pildă este profund şi extrem de serios, un poet al condiţiei umane şi al politicului în pofida abundenţei glumelor cre fac textele «spumoase». Eseistul e sclipitor, iar prozatorul de o inventivitate derutantă. De altfel, în tot ce scrie, Marin Sorescu este, înainte de orice, stupefiant" (Petru Poantă, în "Tribuna" nr.25, 23 iun.1983).

Un cronicar al poeţilor contemporani consemnează: "De la Singur printre poeţi la Moartea ceasului, la Tuşiţi, apoi la ciclul intitulat La lilieci, sunt parcurse, firesc, etape, accentuând, fiecare, reliefuri particulare, cu totul remarcabile prin tipologia universului lor, Marin Sorescu izbutind rara performanţă ... de a privi spectacolul lumii deopotrivă cu ochii lui Don Quijote, ai lui Sancho Panza şi ai lui Hamlet. Că nu unul, ci multe poeme sunt, la nivel axiologic, unicate, că ele exprimă o structură şi un unicat mi se pare un fapt de ordinul evidenţei" (Aurel Martin, în 'Scânteia" nr.12758, 31 aug.1983).

În 1983 s-a petrecut un eveniment important în viaţa poetului. I s-a acordat Premiul Mondial de Poezie pe anul 1983 la Madrid. În presa românească, în afara comentariilor datate 1983 inserate mai sus, a apărut şi următorul anunţ nesemnat: "În cadrul unei festivităţi care a avut loc la sediul din Madrid al Fundaţiei Spaniole «Fernando Rielo», poetului Marin Sorescu i-a fost decernat Premiul Mondial de Poezie pe anul 1983 pentru volumul «Ecuatorul şi polii», selecţionat dintre 304 opere aparţinând unor autori din 17 ţări, acordat anual unor mari talente poetice din diferite ţări ale lumii, în scopul promovării culturii şi umanismului, a operelor de înaltă măiestrie şi

elevată spiritualitate. Premiul Mondial de Poezie este atribuit prin decizia unui juriu format din personalităţi de prestigiu ale vieţii literare internaţionale. În mesajul adresat laureatului român din acest an, preşedintele fundaţiei şi al juriului au elogiat opera literară a lui Marin Sorescu, subliniind că poetul este «un reprezentant al unei nobile ţări, România, care păstrează darul unic de a-şi exprima unitatea internă prin glasul poeţilor săi»" (În "Contemporanul" nr.52, 23 dec.1983).

Elogiile au continuat şi în 1984: "Cu greu ne putem imagina o panoramă a literaturii române de azi sau o antologie a poeziei noastre contemporane din care să lipsească profilul lui Marin Sorescu, personalitate aşa distinctă, ce pare că şi-a găsit deja un loc între valorile culturii naţionale. Poet, dramaturg, prozator, eseist şi conducător al unei prestigioase reviste literare, ştie să atingă întotdeauna spaţiile de profunzime ale existenţei în care se angajează acut"(Alexandru Sion, în "Astra" nr.7, iul.1989).

O opinie adresată cititorilor de peste hotare: "Marin Sorescu a fost unul dintre cei dintâi poeţi care a făcut o breşă solidă în perimetrul liricii româneşti de după anii'60. El a adus în poezie o viziune personală, inconfundabilă, şi mijloace de expresie percutantă, capabile de a o susţine. Aderenţa poetului la public a fost dintru început foarte largă, fapt ce a permis considerabile mutaţii în orizontul estetic al vremii. Forţa impactului s-a datorat mai ales atitudinii desacralizatoare pe care poetul o adoptă deschis, odată cu primele poeme, faţă de tabu-urile lirice, considerate în acea epocă insurmontabile" (Liviu Papadima, în Tribuna României nr.278, octombrie, 1984).

Antologia Drumul (1984), incluzând, selectiv, poeme publicate în diferite volume, inclusiv La lilieci, între anii 1965 şi 1982, prilejuieşte lui Nicolae Manolescu încă o privire de ansamblu. Cronica sa se intitulează "După douăzeci de ani": "Acum două decenii, în «Contemporanul» din 23 oct.1964, G.Călinescu scria : «Fundamental, Marin Sorescu are capacitatea excepţională de a surprinde fantasticul lucrurilor umile şi latura imensă a temelor comune». Deseori, citate, aceste cuvinte consacrau fulgerător un poet, care ave 28 de ani, debutase de curând cu un volum de parodii intitulat cu umor Singur printre poeţi şi pregătea o întâia carte de Poeme, din care câteva ajunseseră la cunoştinţa marelui critic. Popularitatea lui Marin Sorescu, neîntrecută de a unui alt scriitor din generaţia lui, la care s-a adăugat şi un mare succes de critică, nu s-a datorat, fireşte, numai articolului din «Contemporanul». Rareori o epocă şi-a născut mai la timp poetul potrivit. Poet pe cât de original, pe atât de inventiv, într-un moment în care apele dogmatismului începeau să se retragă. Versurile lui ingenioase, amuzante şi şocante au făcut deliciul unui public foarte larg, satisfăcând deopotrivă pe critici, care vedeau în ele un simptom şi o promisiune de înnoire literară";(..)

"Un talent dotat cu atâta disponibilitate ca a lui Marin Sorescu poate să ne ofere în continuare surprize, aşa că nu mă încumet la nici un pronostic. E destul să spun, în încheiere, că poetul Drumului este, absolut indiscutabil, unul din cei mai de seamă din generaţia lui, care a inventat un fel de a scrie şi că nici o istorie a poeziei contemporane nu-l poate ocoli" (Nicolae Manolescu, în "România literară nr.51, dec.1984).

Antologia Drumul a generat şi altfel de reacţii. Una este a lui Gheorghe Grigurcu, unul dintre contestatarii lui Marin Sorescu, care printr-o cronică publicată în "Viaţa românească" intitulată "Marin Sorescu pe «drumul» său" (cu folosirea peiorativă a ghilimelelor pentru drumul poetic sorescian), după ce recunoaşte în fond propoziţiile critice formulate în critica literară despre Sorescu, uzând de "limitele conştiinţei sale" (sunt cuvintele cu care criticul îşi încheie cronica afirmând că prin cele exprimate în corpul cronicii îşi manifestă preţuirea pentru poet) atribuie cuprinsul unei caracterizări făcută de G.Căliescu lui Ion Minulescu ca fiind proprie şi pentru Sorescu. În citatul respectiv, G.Călinescu afirmă că Ion Minulescu este "în bună măsură un Mitică, un Caţavencu, un Eleutheriu Popescu deveniţi lirici", şi că asemeni lui Anton Pann "nu-şi poate traduce sublimitaţiile decât în limbajul lui special, convins şi burlesc". În limitele conştiinţei noastre, afirmăm şi noi că preferăm articolul lui G.Căliescu din «Contemporanul» despre Sorescu articolului propus de Gheorghe Grigurcu. Criticul vede în poet un bufon, ceea ce este o blasfemie, deoarece iată ce zice : "Incontestabil, Sorescu se instalează în ludic ca într-un stil existenţial, îşi asumă jocul, voia bună, râsul ca pe o natură şi tocmai această circumstanţă în delimitare (orice stil e o delimitare) îl tulbură pe cititor. Dacă Blaga declara că s-a născut mistic, aşa cum altul se naşte şchiop, autorul Descântotecii îşi declară o infirmitate mult mai ... veselă, făcând complice cu ochiul publicului, încântat acesta, odată cu poetul, de metafizica întoarsă pe dos, transpusă în bufonerie" (Gheorghe Grigurcu, în V.R. nr.2, febr.1985).

Inserăm încă o cronică la antologia Drumul intitulată "Etape din «drumul» lui Marin Sorescu", care, deşi foloseşte ghilimelele la acelaşi cuvânt (ca şi Gheorghe Grigurcu), abordează tema cu mai multă luciditate: "La două decenii şi ceva, după ce apărea atât de «însingurat» şi de singular printre poeţii vremii sale, Marin Sorescu este tipărit recent, cu o retrospectivă poetică reprezentativă - Drumul - în colecţia «Biblioteca pentru toţi». În peisajul nostru literar, acest lucru echivalează, mai totdeauna, cu începutul «clasicităţii» unui scriitor contemporan. Sorescu a şi devenit, într-un fel, un clasic; nu doar din poeţii cei mai cunoscuţi marelui public, dar şi autor a cărui operă a determinat noi tipuri ludice de expresivitate"(...) "... multe din dezinhibiţiile, care s-au manifestat tot mai decis în aceste ultime decenii, au

devenit posibile şi prin existenţa modelului de literatură practicat de Marin Sorescu"(...) "Ce era nou în acele Poeme apărute după placheta Singur printre poeţi ? Înainte de orice un nou tip de simplitate. Poezia lui Sorescu, cea de până la trilogia La lilieci, este de o evidentă economicitate. Poezie predilect cerebrală, speculativă, poezie ce obţine efecte sigure din combinarea unor elemente cu grijă distribuite de-a lungul discursului. Mai ciudat este să constaţi că poezia lui Marin Sorescu evită ambiguitatea. Căci, dacă o anumită ambiguitate se află evident, la baza enunţurilor «în doi peri» şi în parada silogistică din care se compune scenariul poemelor sale, acel soi de ambiguitate nu împinge lucrurile prea departe. Este doar ambiguitatea eficientă şi limitată la scopurile imediate ale expresivităţii. În calculul efectelor, Sorescu îngăduie doar atâta ambiguitate cât poate fi dirijată, pe deplin stăpânită. Poetul nu concede textului izbucniri rebele, textul trebuie să rămână supus stratagemelor demonstrative, clarei intenţii auctoriale"(...) "Binemeritatul succes obţinut de poet este îndatorat mai mult bunului simţ şi echilibrului decât aerului de frondă. Poezia lui Sorescu este «populară» fiindcă reuşeşte să constrângă o fantezie destul de generoasă în albia unui discurs fără prea multe meandre, fără dispariţia definitivă a ideii principale în straturile de adânc ale textului, fără absurd, în fond. Este o lectură de consens, deci o creaţie care apreciază cu mult succes spiritul epocii" (Dinu Flămând, în "România literară" nr.16, 18 apr.1985).

O constatare la faţa locului: "un nume devenit renume, răsunând, pe deasupra tuturor mârâielilor colegiale, cu autoritate în spaţiul cultural al feluritelor popoare de pe toate continentele. Am văzut cu ochii mei, la Roma, popularitatea, prestigiul, preţuirea de care se bucură scriitorul şi opera lui în străinătate. Preţuire cu atât mai mare la el acasă pentru opera lui lirică" (Ion Dodu Bălan, în "Contemporanul" nr.7, 14 febr.1986). Criticul şi-a intitulat intervenţia "Amiaza poetului", fiind un omagiu adus lui Marin Sorescu cu prilejul împlinirii vârstei de 50 de ani.

"Marin Sorescu împlineşte zilele acestea 50 de ani. E vârsta când rataţii îşi pierd speranţele, iar scriitorii împliniţi încep să se gândească la operele fundamentale, dacă nu le-au scris încă. Autorul Paracliserului le-a scris şi va scrie, în mod sigur, şi altele, pentru că are o lume a lui şi are un mod inimitabil de a vorbi despre ea. Aventura lui continuă. Portretul critic este neîncheiat" (Eugen Simion, în "Ramuri", 15 febr.1986). De remarcat că alocuţiunea criticului a apărut în revista menţionată cu o zi înainte de ziua de naştere a poetului. Domnia sa debutează cu o confesiune: "Am încercat de mai multe ori un portret al lui Marin Sorescu şi am sentimentul că nu am reuşit, ceva esenţial îmi scapă, o parte a fiinţei lui nu se lasă prinsă şi analizată. S-a vorbit, încă de la debut, despre ironia lui creatoare. Când îi citeşti opera,

vezi însă că ironia acoperă numai o parte a spiritului şi nu ştiu dacă partea lui cea mai bună. Şi, apoi, ironia este arma sufletelor tragice. Aşa spune un mare ironist modern. Râd cei care au intuiţia profundului din univers. Unii râd din disperare, alţii pentru că îşi dau seama, faţă în faţă cu iremediabilul, că râsul este libertatea lor. Ei arată comedia lumii ca să înţeleagă mai bine abisurile ei".(...) "... comicul este anticamera tragicului..."(...) "Ironicul Sorescu este un poet de prim ordin şi un dramaturg care a tras teatrul absurdului într-o direcţie necunoscută până la el; tragicul priveşte pe la colţuri în timp ce pe scenă lumea rosteşte propoziţii isteţe şi paradoxale, se joacă într-un chip abil cu vorbele" (Eugen Simion, idem).

La sărbătoarea unui poet participă şi un romancier: "Sorescu experimentează întruna, se mută din poezie în teatru, în eseu, proză, rămânând el însuşi. Singur cu el însuşi. Singur - cum trece şi acum printre literaţi, singular, cu ale lui. Interesant este faptul că încă de la începuturile sale beletristice, Sorescu a fost «prizat» de criticii cu vechi «state de serviciu»: de către «bătrânii înţelepţi» ai cetăţii literelor (Călinescu, Streinu). Deci: «vechea critică»! Sorescu şi-a citit scrierile prin mai multe cenacluri: adepţii au fost entuziaşmeţi! Deci putem spune că autorul care a intrat în căruţă în Craiova a intrat în literatură într-o ... căruţă aurită ... Zic astfel pentru a mă apropia cumva de sandalele lui Darie care a bătut tot mapamondul. Sorescu este şi el un mapamondist. La 50 de ani el a intrat cu căruţa plină de cărţi prin foarte multe oraşe ale lumii: Ave !" (D.R.Popescu, în "România literară" nr.8, 20 febr.1986).

Sorescu a descoperit un "loc gol" şi l-a umplut, zice un critic : "Referindu-se la poezia noastră modernă, Lucian Blaga observa la un moment dat că intre el şi Tudor Arghezi se află un mare gol, pe care un nou poet va trebui să-l umple nu peste multă vreme. Performanţa pe care a reuşit-o Marin Sorescu în trilogia Liliecilor este de a fi indicat poeziei moderne un nou centru de greutate, atât la nivelul «limbajelor de gen», cât şi la nivelulrealităţii. (...) Dar indiferent de rolul pe care istoria literară i-l va recunoaşte în raport cu modernismul sau cu postmodernismul, în raport cu Blaga sau mai ales cu Arghezi, Marin Sorescu este poetul care a descoperit un «loc gol» în sistemul general al poeziei noastre şi l-a umplut cu personalitatea sa covârşitoare, la fel ca Nichita Stănescu, Leonid Dimov sau mai recent, Mircea Cărtărescu" (Florin Manolescu, în V.R. nr.8, aug.1987).

O intervenţie critică ce face catalogulgeneraţiei Sorescu: "Marin Sorescu este unul dintre cei mai reprezentativi scriitori ai generaţiei din care face parte" (...) "Marin Sorescu se distinge prin abundenţă şi diversitate. Productivitatea excepţională a acestui val scriitoricesc este comparabilă doar cu aceea a celei mai productive şi în plus longevive generaţii a literaturii

române. Densitatea literară a ultimelor decenii, la care au contribuit în egală măsură scriitori ca Nichita Stănescu, Grigore Hagiu, Ion Gheorghe, Gheorghe Tomozei, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Doina Sălăjan, Florenţa Albu, Ana Blandiana, Constanţa Buzea, Teodor Mazilu, Sorin Titel, Nicolae Velea, Ioan Lăncrănjan, D.R.Popescu, Paul Anghel, Fănuş Neagu, Ştefan Bănulescu, Radu Cosaşu, Nicolae Ţic, pentru a ne referi doar la această generaţie, depăşeşte în mod vizibil capacitate criticii şi istoriei literare de a examina şi situa fenomenul, de altfel, în plină desfăşurare" (M.Ungheanu, în "Luceafărul" nr.44, 31 oct. 1987).

În cartea sa «Despre poezie» (Ed.C.R., 1987), Nicolae Manolescu inserează două perechi de "poeţi pereche". Ne interesează a doua pereche : Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Despre Nichita Stănescu se spune de la început că este cel mai original poet din generaţia '60 şi că este un postmodern ("În poezia lui observăm cu uşurinţă ce a devenit modernismul istoric sub pana unui postmodern" (p.232). Despre Marin Sorescu, poetul pereche, se spune că întreaga sa poezie, de la parodiile din Singur printre poeţi la «prozele» din La lilieci, redeschide dosarul poeziei moderne al cărei iniţiator a fost autorul Corbului" (Edgar Alan Poe) (p.235). Am putea trage concluzia că, în accepţia criticului, ambii poeţi sunt doi importanţi postmoderni. Nu înţelegem de ce i-a împerecheat criticul. Noi credem că fiecare are locul său distinct în peisajul poeziei româneşti contemporane. O paralelă interesantă între cei doi poeţi face Dinu Flmând în cronica sa la Drumul lui Marin Sorescu:"Dacă lui Nichita Stănescu îi datorăm Necuvintele, Sorescu este autorul a ceea ce am putea numi Străcuvintele. Nichita Stănescu regresa spre stadiul prenumenal, Sorescu este arhaicul numenal. Amândouă sunt acţiuni de recuperare: una a verbului, cealaltă a substantivului. În necuvinte. Nichita Stănescu tânjea să prindă mişcarea elementelor silite să calchieze legile gramaticii (prelimbajul ?), în străcuvintele soresciene se regresează spre acele stadii din vechimea istorică a unui grai. Este un tur de forţă al substantivităţii, prin care Sorescu se arată demn urmaş al lui Anton Pann şi Tudor Arghezi" (Dinu Flămând, în "România literară" nr.16, 18 apr.1985).

Ştim că după Nicolae Manolescu critica literară are formulele sale, care nu-s puse la întâmplare, dar avem şi noi dreptul la nedumeriri. Ce spune criticul, în continuare, despre poet, este fără cusur: "Intertextualitatea soresciană e o relaţie lucidă cu tradiţia modernă. Poetul şi-a creat o formulă proprie uşor de recunoscut şi de imitat. În ciuda faptului că poeziile îşi ţin la vedere mecanismul, nu există un acord clar în părerile criticii despre ele. Facilitatea se dovedeşte înşelătoare şi, când eşti mai convins că le-ai descoperit secretul, constaţi că ele îţi scapă printre degete. Pot să dau exemplul cel mai izbitor. Aproape fără excepţie, şi de la început, comentatorii s-au referit la

«realismul» poeziei lui Sorescu, în care cotidianul şi-ar găsi imediat locul, împreună cu banalitatea, prozaismul şi derizoriul existenţei curente. Dar, dacă zgâriem cu unghia stratul de deasupra imaginilor, observăm că realitatea aceasta familiară e un simplu decor de carton, montat grijuliu pe o scenă de teatru, pe care se desfăşoară un spectacol de mult cunoscut, cu personaje mitice, ale căror replici răsună de mii de ani în urechile culturii europene" (Nicolae Manolescu, Despre poezie, 1987, p.236).

Postmodernul Marin Sorescu în exegeza lui Dumitru Micu : "Asemenea precursorilor săi introducători de formule demitizante, caricaturizante, Marin Sorescu a contribuit decisiv la modernizarea verbului românesc şi în spirit antimallarméean, anti-valerist. Estetica lui se găseşte la antipodul celei aşezate de Paul Valéry pe principiul extragerii din limbajul zilnic, prin distilări radicale, a unei «voci pure, ideale», menite să exprime oul universal în sonuri care să nu ofenseze urechea. La temelia modului său liric stă concepţia - cu surse moderne şi în opera lui Baudelaire, a lui Rimbaud - potrivit căreia poeticul se realizează, sub acţiunea puterii transfiguratoare a talentului, în orice material, inclusiv în cel mai corupt limbaj cotidian. Din unghi teoretic privită, poezia lui Sorescu apare ca o demonstraţie a posibilităţii, nu numai de modernizare a lirismului, dar şi de recuperare implicită a esenţei sale temporar înstrăinate, prin demersuri ostentativ depoetizante. Programatic impură, ea sfidează principiile euforiei şi, cu atât mai mult, orice reguli prozodice, cultivă oralitatea cea mai spontană, stilul colocvial, familial, punctat cu calambururi, parentetic, anacolutic, recoltează materie lexicală de peste tot, din sfere noţionale savante şi din lumea rurală oltenească, din toate zonele prozaicului, recurge - spre a le monta imprevizibilul - la expresii dintre cele mai uzuale, devenite clişee, manipulează inedit locuţiuni tocite, formulări stereotipe. În dispreţul tuturor normelor, nu numai al celor clasice, amestecă genurile cu speciile, codurile stilistice, injectează elegiilor vervă maliţioasă, infiltrează umor graţios în alocuţia imnică, desolemnizează oraţia encomiastică, fără alterarea conţinutului, prin paradox, practică, în poeme cu caracter intens meditativ şi dramatic, felurite şotii, bufonerii şi acrobaţii verbale; potrivit chiar spusei sale , «trece făcând tumbe printre silogisme», comunică nxietăţi pe ton de improvizaţie umoristică pentru spectacole de revistă. Nicăieri, în poezia românească, fenomenul de «creolizare» a stilurilor, recent semnalat în opera lui Caragiale, de către un subtil exeget (Florin Manolescu), existent, după 1900, şi în domeniul liric, n-a atins până acum, în expresie incontestabil artistică, proporţii comparabile cu acelea din versurile lui Sorescu " (Dumitru Micu, Limbaje moderne în poezia românească de azi, 1986, p.114-115).

Scriind cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la apariţia volumului de

parodii Singur printre poeţi, Eugen Simion constată, la o relectură a textelor, că impresiile anterioare coincid în cea mai mare parte cu cele de acum. Pretextul fiind epuizat, Eugen Simion comentează cronica lui G.Călinescu despre Sorescu, după ce reproduce un citat, arătând că: "Definiţia este bună, dar nu în totalitate. Sorescu nu este nici entuziast, nici romantic şi, dacă este să vedem o constantă a stilului său poetic, aceasta este respingerea stilului înalt, propriu unei bune părţi a modernităţii. «Strigătul admiraţie în faţa sublimităţii», de care vorbeşte G. Călinescu, nu apare niciodată singur în poemele soresciene. Este însoţit de ironie, şi ironia mişcă sensurile, deturnează sublimul. Mai potrivit mi se pare să observăm în poemele din această fază (până la volumul La lilieci; 1973) prezenţa paraboliculuişi jocurile spiritului".(...) "Din avangardă, ia gustul pentru insolit şi cultul pentru pradox, ca şi un sentiment mai general de revoltă. Dar revolta soresciană ... este liniştită, îmblânzită de ironie. Eugen Simion arată că "un suprarealist, Sorescu nu este ... deşi el pune în discuţie modelele şi stilurile constituite ale poeziei. Faptul se vede mai bine în La lilieci, un ciclu fundamental. Cu el, Sorescu introduce în poezia noastră un nou model liric: acela al postmodernismului. Cam tot atunci şi cu alte mijloace Leonid Dimov şi Nichita Stănescu propuneau alte variante ale postmodernismului : unul (Dimov) prin barochismul lui oniric, celălalt (Nichita Stănescu din "În dulcele stil clasic") printr-o poezie recuperatoare, sentimentală, voit leneşă, muntenească ... revoltatul liniştit, teatralizat, «esperantist» merge pe calea lui şi în La lilieci ne propune o surprinzătoare mitologie lirică valorizând limbajul şi formele pierdutei civilizaţii ţărăneşti. Surprinsă, derutată, critica literară, cu mici excepţii, nu intuieşte sensul profund al poemelor, şi crede că Marin Sorescu demitizează, se joacă în continuare. Este, negreşit, şi un joc al spiritului, dar el vizează esenţele, fundamentele lumii şi atunci comedia limbajului nu-i decât, vorba unui dramaturg contemporan, aticamera tragicului existenţial" (Eugen Simion, în "România literară" nr.37, sept.1989).

BCUIASI/CEN

5. REZUMAT ŞI CONCLUZII

În partea introductivă prezentăm succint motivele pentru care abordăm subiectul şi maniera în care avem de gând să o facem. Marin Sorescu a debutat editorial cu un volum de parodii în anul 1964. Din anul 1965 apar insolitele sale Poeme. Iniţial în periodice, şi apoi în volume numeroase, poetul se dovedeşte a fi unul dintre cei mai prolifici autori din istoria literaturii române. Prolificitatea sa este întovărăşită de o fericită diversitate conferind autorului dreptul la eticheta de scriitor total. La intervale scurte de timp Marin Sorescu s-a impus mai în toate speciile şi genurile literare. Cu predilecţie a scris poezie, teatru, critică literară (în ultima vreme şi istorie literară), eseu, roman, literatură pentru copii (poezie), critică cinematografică, cronici dramatice, a dat şi luat interviuri pe care ulterior le-a adunat într-o carte (Tratat de inspiraţie). După debutul eclatant cu poeme poetul a început să fie tradus în limbi străine, iniţial în ţară, iar ulterior şi în străinătate, ajungând ca în prezent să fie cel mai cunoscut scriitor român peste hotare, poezia şi teatrul său cutreierând mapamondul. În ţară poetul şi dramaturgul a fost distins cu numeroase premii ale Uniunii Scriitorilor şi ale Academiei Române. Peste hotare i s-au decernat trei premii internaţionale - Medalia de aur pentru poezie "Ospiti Napoli" decernată de oraşul Napoli pe anul 1971: Premiul "La Muse" acordat de Academia delle Muse Florenţa, 1978 şi Premiul mondial de poezie "Fernardo Rielle" - Madrid, 1983. La aceste distincţii se inserează faptul că poetul a fost invitat şi a participat la numeroase congrese de poezie, a întreprins călătorii de studiu în Germania şi America (S.U.A.) poezia sa fiind difuzată, pe benzi magnetice, în universităţi americane şi europene. În 1983, poetul este primit membru corespondent al Academiei Mallarmé din Paris. Prestigiul său internaţional a determinat pe unii literaţi străini să aprecieze că ar putea fi un candidat pentru Premiul Nobel pentru literatură. În presa noastră a apărut (în "Cronica") un comentariu semnat de

Gheorghe Caragiani, poet italian, traducător din Sorescu, care avansează o asemenea propunere (face o urare, de fapt). În ţară, Laurenţiu Ulici a scos o carte interesantă intitulată "Nobel contra Nobel". În Adenda la cartea sa, Laurenţiu Ulici avansează câteva propuneri pentru acest prestigios premiu. De la români, Laurenţiu Ulici îl selectează pe Marin Sorescu. Este numai o propunere particulară. Premiul nu-l acordă Laurenţiu Ulici, ci magnificii Academiei Suedeze. Poetul a mai înregistrat un succes răsunător: francezul Alain Bosquet a alcătuit o antologie în care a selectat 100 de poeme, autorul şi poemul, din toate timpurile şi şi-a intitulat uvrajul "Les cent plus beaux poemès du monde". Frumuseţea este că toţi acei 99 de poeţi selectaţi sunt mari şi toţi sunt morţi. Al sutălea este Marin Sorescu cu poemul "Shakespeare". Să fii antologat alături de cei mai mari poeţi ai lumii - iată o performanţă pe care şi-ar fi dorit-o oricare poet. Antologia a apărut la o editură de prestigiu, Saint-Germain - des - Près din Paris.

Având în studiu un sector important al creaţiei soresciene ne-am străduit şi noi să cinstim acest poet de seamă al liricii româneşti prezentând cât mai fidel receptarea poeziei sale de către critica literară contemporană. Întreprinderea este necesară, deoarece despre poezia lui Marin Sorescu s-a scris foarte mult şi în termeni foarte diferiţi. Un critic afirmă într-un comentariu (pe care îl reproducem) că oricine ar căuta să-şi formeze o imagine cât de cât clară despre situarea poeziei lui Marin Sorescu în contextul poeziei contemporare, cât şi despre această poezie, în general, ar rămâne perplex. Am avut curiozitatea să aflăm câte comentarii s-au scris despre poezia lui Marin Sorescu de la debut şi până la data la care ne-am oprit noi. Am înregistrat 367 de comentarii, dar, desigur, bibliografia noastră nu-i exhaustivă. De-a lungul anilor ne-am străduit să le citim pe toate şi am şi fişat ceea ce am considerat că merită să fie reţinut. Ne-am format astfel o imagine clară despre poezia lui Marin Sorescu. Am întâlnit comentarii în care criticii afirmă că volumul discutat ar fi excepţional, dacă ar fi primul şi ultimul, pentru a nu exista un termen de comparaţie. Cei care fac asemenea aprecieri nu ţin cont că au de-a face cu o personalitate constituită, care a cantonat într-un stil acaparant, care şi-a pus şi îşi va pune amprenta pe tot ce scrie. Pentru a da un răspuns criticilor care ar fi satisfăcuţi dacă poetul s-ar limita la un singur volum (sau la un număr restrâns de volume), vom spune că prolificitatea poetului este benefică pentru lirica contemporană, deoarece din multele volume Sorescu oricând se poate alcătui o antologie fără cusur, demnă să-l reprezinte şi să ne reprezinte. Asemenea antologii au şi fost alcătuite. În ţară a apărut antologia Drumul, iar în străinătate, mai multe. Cea mai notabilă credem a fi L'ouragan de papier în traducerea lui Alain Bosquet şi apărută la Paris în Editura Saint-Germain-des-Près.

În capitolul "Receptarea volumelor de poezie" am trecut în revistă toate volumele poetului. De la volumul de parodii Singur printre poeţi până la ultimul volum apărut până la data alcătuirii lucrării noastre, Ecuatorul şi polii. Am prezentat volumele în ordinea apariţiei lor editoriale, cu mici excepţii. Cărţile La lilieci le-am prezentat în acelaşi subcapitol, deşi au apărut la intervale mari unele de altele. Este o operaţiune profitabilă, deoarece despre această carte s-a scris o întreagă literatură şi opiniile exprimate sunt împărţite. Le-am pus cap la cap. Cărţile care alcătuiesc literatura pentru copii le-am grupat tot într-un singur subcapitol. Nu am inclus şi ultima carte a poetului (Cocostârcul Gât-sucit), fiindcă despre ea n-am întâlnit decât un singur comentariu şi acela nesemnificativ.

În privinţa volumelor de poeme ale poetului trebuie spus că, deşi sunt multe, s-ar putea grupa pe serii. În prima s-ar include Poeme (1965), Moartea ceasului (1966), Tinereţea lui Don Quijote (1968) şi celelalte de acest tip până la inclusiv Ecuatorul şi polii (1989); în a doua serie s-ar include cărţile La lilieci, iar în a treia Descântoteca şi Sărbători itinerante. Rămân oarecum neînseriabile cărţile pentru copii, care se înrudesc, după unii critici, cu poemele din prima serie. Le-am grupat aşa având în vedere problematica - omul şi problemele sale, universul ţărănesc şi poezia de dragoste. Dacă intrăm în detalii, la fiecare subdiviziune sunt o sumedenie de lucruri de spus. După opinia generală a comentatorilor, Marin Sorescu şi-a dat întreaga sa măsură în primele două volume de poeme, volume reunite în 1967 sub titlul Poeme. Poemele incluse în această primă antologie de autor sunt cele mai bine realizate şi din punctul de vedere artistic. Ele figurează mai în toate antologiile apărute în ţară şi străinătate în limbi străine. Prin aceste poeme Marin Sorescu a impus în lirica românească un stil viguros prin mijlocirea căruia a produs o breşă în literatura momenului când poetul a ieşit în lume sau "a văzut lumină", cum zice el într-un poem. Între 1965 şi 1967 s-a consumat ceea ce în critica literară s-a numit "momentul Sorescu" sau "etapa Sorescu". A fost un moment de revitalizare a lirismului contemporan cu serioase influenţe asupra gustului estetic al publicului de poezie şi nu numai. Noutatea acestor poeme rezidă într-o viziune personală asupra modului de abordare a temelor şi motivelor poeziei dintotdeauna. Marin Sorescu şi-a făcut un renume din reabilitatea banalului, a obiectelor îndeobşte considerate apoetice. Interesul poemelor soresciene este reţinut nu numai pentru felul spunerii ci şi pentru ceea ce spune sau lasă să se înţeleagă. Omul modern se regăseşte în poezia lui Marin Sorescu, deoarece ea abordează într-un mod inedit multe din marile şi micile sale probleme. Nu puţine sunt comentariile în care este exprimată satisfacţia spirituală a lectorilor la contactul cu poezia lui Marin Sorescu. A se vedea în acest sens confesiunile lui Demostene Botez. Aceasta pentru a

da un exemplu. Atractivitatea poeziei soresciene este generată şi de limbajul folosit. Este în general un limbaj accesibil, aproape uzual, dar folosit în structuri care pun în dificultate receptarea. Despre aceste poeme s-a spus că pun în valoare nuclee metaforice care nu s-au mai ivit în lirica românească de la Poemele luminii încoace. Această apreciere aparţine lui Vladimir Streinu. Pomenind acest nume trebuie să reamintim că în receptarea poeziei lui Marin Sorescu un rol important a jucat vechea critică reprezentată de G.Călinescu şi Vladimir Streinu. Ei au dat tonul fundamental, fără a afirma că restul comentatorilor au stat în umbra marilor critici. S-au exprimat destule rezerve şi după intervenţia magiştrilor.

După 1967 Marin Sorescu a publicat un număr apreciabil de volume. În lucrare le prezentăm pe rând, scoţând în evidenţă specificul fiecăruia. Nu ne propunem să reluăm aici fiecare volum deoarece am aglomera spaţiul unui capitol de încheiere. Vom rezume numai ceea ce a ridicat probleme. Primul volum care a ridicat probleme a fost Tinereţea lui Don Quijote. Deşi volumul a fost tradus în diferite limbi, iar multe din poemele incluse aici au fost selecţionate pentru diferite antologii, criticii apreciază că în acest volum poetul utilizează clişeul, că produce eboşe în serie dând dovadă că manierismul a pus stăpânire pe scrisul său. Poetul continuă totuşi să scrie şi la intervale scurte apar alte volume. Tuşiţi a fost, în general, bine primit, deşi cărtelile n-au lipsit. Suflete, bun la toate şi Astfel nu s-au bucurat de o primire unanim favorabilă. Despre Astfel s-a spus chiar că este un volum ratat, deşi volumul are şi realizări notabile. Am cita poemul "Nevermore". De fapt, în fiecare dintre aceste volume criticii găsesc zone pline şi zone goale fără a merge până la minimalizarea poetului. Poeme de tip parabolic, tipul de poem care l-a impus pe Sorescu, se găsesc în toate volumele sale. În cele amintite, dar şi în cele următoare. Volumele care au stârnit o vie dispută sunt cărţile La lilieci. La apariţia primei cărţi în 1973, criticii s-au scandalizat de subtitlul "poeme", apreciind că au de-a face cu o proză, nu cu poezie. În momentul actual se pare că problema s-a epuizat, fiind considerată superfluă. O distincţie importantă face Ov.S.Crohmălniceanu în comentariul său din "Ramuri" (1988) intitulat "Marele schow bulzeştean". De remarcat, totuşi, că aceste cărţi au fost comparate cu cărţi de proză şi mai puţin cu cărţi de poezie - "Amintiri din copilărie" de Ion Creangă, "Moromeţii" de Marin Preda, dar şi "Flori de mucigai" de Arghezi, sau "Poemul invectivă" a lui Geo Bogza. Pozie există în La lilieci, dar se exprimă prin mijloacele prozei. Despre poemele din aceste cărţi s-a spus iniţial că parodiază producţiile sămănătoriste, sau că reprezintă o critică a acestora. Eugen Simion a apreciat însă cu justeţe că a spânzura din nou morţii sămănătorişti nu-i actul cel mai curajos azi în literatura română şi critica a abandonat această variantă

interpretativă. S-a observat imediat că în literatura română a apărut un nou sat pe lângă Humuleştii lui Creangă - Bulzeştiul, că acest sat, prin scrisul lui Marin Sorescu, reînvie o civilizaţie trecută, cu totul singulară în literatura română. Ţăranii lui Sorescu, după opinia unor critici importanţi , nu seamănă cu ţăranii lui Creangă, Sadoveanu, Rebreanu, Marin Preda sai ai oricărui alt scriitor român. Este şi aceasta o performanţă a lui Marin Sorescu. După apariţia ultimei cărţi din ciclul La lilieci, criticii observă că nu au acordat atenţia cuvenită acestei cărţi importante a literaturii române.

Descântoteca şi Sărbători itinerante marchează o nouă etapă a liricii soresciene, etapa liricii de dragoste. Şi în acest domeniu Marin Sorescu vine cu ceva nou - maniera inedită de a aborda subiectul. Din planul sacrosant al liricii tradiţionale, Sorescu trece la planul dragostei terestre, conjugale. Ceea ce frapează este limbajul. Unii critici afirmă că în aceste cărţi fiinţează o sărbătoare a limbii române, iubita poetului fiind dublată de o fiinţă neîncarnată care este limba română.

Critica apreciază că Marin Sorescu este cel mai dificil şi de necontrolat autor dintre scriitorii contemporani. Surprizele pot apărea oricând. Aşa s-a întâmplat şi cu Apă vie, apă moartă. În această carte de poezie Marin Sorescu scrie pentru prima dată în metru clasic abordând sonetul. Pe lângă aceste noutăţi prozodice, criticii au remarcat şi un fior mai din adânc şi o coardă nouă a liricii soresciene. În Ecuatorul şi polii criticii recunosc pe Sorescu I, dar remarcă şi un fapt de noutate - poezia de notaţie. Volumul include poeme publicate în El ecuador y los polos (1983, Madrid), volum care a adus poetului Premiul mondial pentru poezie. Am lăsat mai la urmă Singur printre poeţi, volumul de debut al poetului, deoarece criticii referă asupra acestui volum şi la 25 de ani de la publicarea lui. Impresia generală este că, în volumul de parodii, Marin Sorescu scrie poezie despre poezie, parodiile fiind în primul rând poezie, nu în subsidiar. Ca atitudine lirică - refuzul convenţiilor - poetul este egal cu sine însuşi atât în parodii, cât şi în poeme.

În capitolul "Probleme implicate în controversă" discutăm câteva aspecte mai pregnante ale dezbaterii criticii vis-à-vis de poezia lui Marin Sorescu. Pentru acest aspect am selectat problema relaţiei dintre poezia lui Marin Sorescu şi stilurile liricii, relaţia dintre luciditate şi lirism, aspectul parodic şi relaţia dintre stil, manieră şi manierism etc. În aceste probleme părerile sunt împărţite, însă, indiferent de atitudine, criticii nu ezită să recunoască în Marin Sorescu un poet autentic de certă valoare. În problema stilurilor liricii se remarcă faptul că Marin Sorescu continuă o manieră stilistică evidentă la o serie de lirici moderni, avându-l pe Baudelaire în fruntea lor. Caracteristica principală :prozaicitatea discursului poetic, desolemnizarea şi demitizarea din poezia lui Marin Sorescu reprezintă în lirică contemporană cazul extrem

al acestor tendinţe.

În privinţa relaţiilor dintre luciditate şi lirism criticii au remarcat că poezia lui Marin Sorescu operează cu noţiuni de înaltă intelectualitate, fiind o poezie de cunoaştere a omului ca om. Se pare că Sorescu insistă pe acest aspect, deoarece unii critici se întreabă dacă nu-şi gândeşte prea mult poemul în dauna încărcăturii lirice. Aspectul parodic este discutat de multă vreme în critica poeziei lui Marin Sorescu.

Cauza - debutul poetului cu parodii. Acest fapt este pe nedrept reluat. Unii afirmă, alţii presupun că Marin Sorescu continuă să parodieze şi în poeme - marile teme existenţiale, pe alţii, pe sine însuşi. Este o impresie greu de combătut, deoarece combatanţii au spirit scormonitor şi vin cu exemple. Unele conving, altele nu. În ceea ce ne priveşte considerăm problema ca fiind exterioară poeziei lui Marin Sorescu. Poetul a parodiat în volumul de debut, dar şi acolo a părăsit materialul clientului.

Relaţia dintre stil, manieră, manierism este mai dificilă în cazul poeziei lui Marin Sorescu. S-a glosat mult în critică pe această problemă. Criticii din primul eşalon, căci avem şi în critica literară contemporană critici de valoare, vorbesc de un stil Sorescu şi mai puţin de maniera Sorescu sau de manierismul lui Sorescu. Un critic diplomat l-a numit pe poet "manierist care se respectă". Pentru a departaja combatanţii am apelat la dicţionar spre a clarifica noţiunile. Este profitabil deoarece noţiunile au puncte de convergenţă. Se pare că trecerile de la o noţiune la alta sunt labile pentru unii critici. I se impută poetului că se repetă, că oboseşte lectorul prin folosirea aceloraşi procedee - de unde clişeul -, dar nu se ţine cont că poezia este o artă ca şi muzica. Dacă în muzică se admit variaţiuni pe aceeaşi temă, de ce nu s-ar admite şi în poezie ? "Oboseala" des invocată reprezintă şi un viciu de lectură, nu numai al creaţiei necontrolate. Cine-i obligă pe critici să-l citească pe Sorescu cu toptanul ? Impresiile generale ale criticii despre poezia lui Marin Sorescu, obiectul capitolului final al lucrării noastre, traduc o recunoaştere plenară a poetului şi a poeziei sale. Opiniile criticii s-au modificat după ce poetul a publicat valoroase creaţii dramatice. Criticii au recunoscut şi în acestea mâna poetului. G.Călinescu spune undeva că un scriitor nu poate fi un monstru cu mai multe capete. Fiecare are genul său predilect. Genul predilect al lui Sorescu este poezia. În tot ceea ce scrie se simte poetul, literatul asociaţiilor neaşteptate şi al răsturnărilor spectaculoase. Prin poezie, dar şi prin celelalte creaţii ale sale, Marin Sorescu şi-a câştigat un loc de prim plan în peisajul literaturii contemporane, autohtone şi internaţionale, prezentând garanţii că opera sa va interesa generaţiile viitoare.

6. SCHIŢĂ BIOBIBLIOGRAFICĂ

Poet, dramaturg, eseist, prozator, critic şi istoric literar (începând din 1983 Marin Sorescu publică în Revista de istorie şi teorie literară remarcabile studii de istorie literară), Marin Sorescu se impune pe zi ce trece în literatura română contemporană ca un scriitor total. Dacă ar fi să precizăm, după G.Călinescu, genul predilect, am zice că Marin Sorescu a fost şi este în primul rând poet. Poezia este steaua sa tutelară. Aşa zicem noi dorind să ne conformăm unei anumite tradiţii literare. Poetul este de altă părere: "Eu nu sunt, la urma urmei, poet, dramaturg, eseist, ci mă consider scriitor, scrisul este profesia mea şi un scriitor trebuie să tindă măcar a fi cât mai complet" (Mihai Sin, interviu cu Marin Sorescu, în "Vatra" nr.5, 20 mai 1976, p.11).

Poetul s-a născut la 19 februarie 1936 în comuna Bulzeşti, judeţul Dolj, fiind cel de al cincilea copil din familie. În legătură cu ziua în care s-a născut Marin Sorescu se impune o mică discuţie : mama poetului i-a mărturisit lui Florea Firan (vezi "De la Macedonski la Arghezi", Craiova, Ed.Scrisul românesc, 1975, p.408) că poetul s-ar fi născut la 29 februarie 1936. Virginia Sorescu, soţia poetului, consemnează în nota biobibliografică a volumului lui Marin Sorescu Drumul, Ed.Minerva, 1984, că poetul s-a născut la 19 februarie 1936. Cineva l-a întrebat cândva pe poet şi iată ce i-a răspuns : "Mai întâi o precizare: sunt născut în ziua de 29 februarie. Ţin la această dată întrucât, fiind an bisect, anul 1936 mi-a oferit această zi în plus pe care n-aş vrea s-o schimb cu 19" (Valentin Borda, interviu cu Marin Sorescu, în "Vatra" nr.7, oct. 1971, p.8). Părinţii poetului au fost ţărani. Tatăl său, Ştefan Sorescu iubea cărţile şi scria versuri. La fel şi unii dintre fraţii săi. Marin urmează, cum singur o spune, tradiţia familiei : "Fraţii mei mai mari scriau versuri: în primul rând Nicolae Sorescu, după aia George Sorescu ... Tatăl

meu, deşi era ţăran, scrisese şi el. Păstrez şi acum o serie de manuscrise de-ale lui, cu versuri în formă populară despre războiul din 1916 - pe care-l făcuse ca soldat - şi despre alte evenimente trăite. La noi în casă se discuta foarte mult despre poezie, se citeau cărţi, se comentau poeziile lui Goga, pe care eu le-am învăţat chiar înainte de a şti să citesc. Puneam pe fraţii mei să mi le citească şi le prindeam de la prima lectură. Aveam atunci o ureche mai bună ... Am început în clasa a treia. După aia m-am lăsat. Am avut decepţii. M-am apucat iar, după mulţi ani, şi am publicat târziu. În liceu m-am străduit foarte mult să public, dar mi s-au respins poeziile. Abia la jumătatea facultăţii am reuşit să public puţin, puţin ..." ("Cu Marin Sorescu despre o tradiţie a familiei", în Ileana Corbea, Nicolae Florescu. Biografii posibile, interviuri, seria a II-a, Ed.Eminescu, 1976, p.209).

Tatăl poetului se stinge din viaţă în anul 1939 în vârstă de 44 de ani. Mama sa, Nicoliţa Sorescu, născută Ionescu, rămâne văduvă la 37 de ani, având şase copii.

Marin Sorescu urmează primele patru clase în satul natal, clasa a V-a la Liceul "Fraţii Buzeşti" din Craiova (1947-1948), iar în urma reformei învăţământului din 1948 frecventează clasa a VI-a şi a VII-a la şcoala din comuna Murgaş, judeţul Dolj (1949-1950). În 1950 revine pentru câteva luni la Liceul "Fraţii Buzeşti", de unde se transferă la Liceul militar "Dimitrie Cantemir" din Predeal (1951-1954). După ani, fiind întrebat cum de a ajuns elev la liceul militar, Marin Sorescu răspunde că nu din vocaţie, ci din întâmplare, că acolo, totuşi, s-a simţit foarte bine (în afară de primele luni până să se obişnuiască lumea cazonă cu el) şi că popasul său la acest liceu i-a luat de pe cap problema întreţinerii - şi era o problemă dacă ţinem cont că mama sa rămăsese văduvă cu şase copii de întreţinut. De asemenea a precizat că nu se vedea ofiţer. «Îmi place disciplina pe care mi-o impun singur», motivează poetul şi precizează : "Disciplina de acasă nu se potriveşte cu cea din târg. Sunt un om de interior. Nu pot să scriu decât la masa mea, în casa mea, de asta nici nu pot rămâne prea mult afară". (Adrian Păunescu, interviu cu Marin Sorescu, în "România literară" nr.36, 4 sept.1969, p.7). În alt interviu poetul arată că a acceptat liceul militar ca pe o şansă de a-şi face studiile civile menţionând însă că liceul respectiv era "un liceu foarte serios, cu profesori remarcabili" (Dorin Tudoran, interviu cu Marin Sorescu, în "Vatra" nr.2, 20 febr.1980, p.7-9; 15).

În interviul acordat lui Adrian Păunescu poetul afirmă că a fost dat afară din liceul militar după absolvire (?!). Realitatea este că, după absolvirea liceului militar, Marin Sorescu nu s-a mai prezentat la şcoala militară de ofiţeri unde fusese repartizat, ci şi-a trimis acolo numai hainele pe care le primise de la liceul militar din Predeal. Povestea l-a costat un an pierdut

aiurea. Gestul de atunci al poetului are acum acoperire în aur. Marin Sorescu şi-a urmat destinul şi bine a făcut.

Între anii 1955-1960 Marin Sorescu este student la Facultatea de filologie, secţia slavistică (1955-1958) şi secţia de limba şi literatura română (1958-1960) a Universităţii "Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi. Cum a ajuns Marin Sorescu la Iaşi aflăm de la el însuşi: "N-a fost prea simplu. În august 1955 murea A.Toma şi trăia încă Stalin - marxismul şi problemele lingvisticii. Au fost şi subiectele date la examenul de admitere la Bucureşti şi-am picat. Pentru că riscam să fiu luat în armată, ca soldat pentru încă trei ani de militărie, am dat fuga la Iaşi unde nu se completaseră locurile la o limbă străină. În anul al treilea m-am transferat la română contra a vreo 20 de diferenţe într-o lună " (Dorin Tudoran, loc.cit.). Iaşul oferă poetului posibilităţi de afirmare. Aici publică poezii, epigrame, articole, cronici fanteziste în "Flacăra Iaşului", "Iaşul literar" şi "Viaţa studenţească" unde şi debutează. "Cred, vorbind istorico-literariceşte - zice poetul - că am publicat prima poezie în «Viaţa studenţească» pe care o conducea Alexandru Ionescu care are meritul, recunoscut întotdeauna de mine, de a mă fi descoperit printre studenţii de la Iaşi şi de a mă fi adus la Bucureşti" (Adrian Păunescu, interviu cu Marin Sorescu, loc.cit.).

În introducerea de la ediţia a doua a parodiilor Singur printre poeţi, autorul menţionează că prima apariţie publică a fost gazeta de perete a facultăţii, care l-a şi consacrat. După studenţie, întrebat fiind cum erau profesorii săi, ce nu făceau, ce încercau să facă, poetul răspunde : "Încercau să facă mai mult - unii. Pentru Constantin Ciopraga am şi azi toată stima; la fel pentru Al.Dima. Nu-l pot uita pe Theofil Simenschy, profesor de gramatică comparată, om de mare cultură, c-un extraordinar simţ pedagogic, un desăvârşit sanscritolog. Existau însă şi mulţi «reprezentanţi» ai crizei culturale a acelor ani " (Dorin Tudoran, loc.cit., p.8).

În anul 1960 Marin Sorescu absolvă facultatea cu o lucrare de diplomă despre poezia lui Tudor Arghezi. Este repartizat ca redactor la revista "Viaţa studenţească" din Bucureşti. În anul 1961 se căsătoreşte cu Virginia Şeitan, inginer cu studii tot la Iaşi. În 1963 se transferă ca redactor la revista "Luceafărul" (secţia de critică literară). Merită consemnată o mărturisire a poetului in legătură cu această revistă :" Intrarea mea în viaţa literară s-a făcut şi prin revista «Luceafărul», deşi nu am debutat acolo. A fost cea care m-a sprijinit, fiind cea mai apropiată de începuturile mele literare. Ţin minte că eram foarte emoţionat când apăreau acolo pagini de poezie, foarte citite la vremea lor, care mi-au adus în bună măsură şi faima de poet. Aceasta era prin 1963-64-65. În această perioadă am lucrat efectiv la redacţia revistei «Luceafărul», ca redactor la secţia de critică, primind chiar un premiu pentru

critică. De numele revistei se leagă şi publicarea primei mele piese Iona. Chiar după ce n-am mai lucrat la «Luceafărul» m-am numărat printre colaboratorii apropiaţi. Totodată mi-am continuat activitatea de poet. Vă fac o mărturisire. Scriu poezie dintotdeauna, de pe băncile şcolii primare din comuna Bulzeşti, şi această activitate nu am întrerupt-o nici la liceu, nici la universitate, însă am debutat mai greu ca poet. Nici acum nu înţeleg de ce. În orice caz cu 5-6 ani în urma generaţiei mele. Când am apărut eu, mulţi erau de mult cunoscuţi şi publicaseră câteva volume. Lansarea mea ca poet s-a produs cu acele parodii pe care le-am grupat în volumul Singur printre poeţi (Maria Minoiu, "Intrarea în literatură se face pe poarta mare a locurilor de unde ai plecat". Interviu cu Marin Sorescu, în "Convorbiri literare" nr.2, febr.1979, p.2).

Primele parodii sunt publicate în anul 1963 în "Luceafărul" şi "Gazeta literară". Unele dintre ele nu sunt incluse în volumul de parodii din 1964, iar altele apar pentru prima dată doar în amintitul volum.

În privinţa debutului semnalăm că poetul are numeroase poezii neincluse în volume, deşi au fost publicate în periodice. Dintre acestea indicăm câteva titluri de poezii care concretizează faptul că Marin Sorescu, în evoluţia sa, a cunoscut o perioadă de căutări de altă factură decât cea parodică. Parodiile au în această evoluţie o poziţie de mijloc: 1. "Contribuţie la valorificarea Lunii", Cronica fantezistă, în "Iaşul literar", 1959, nr.11, nov., p.44-46: 2. "Tinereţe" în "Iaşul literar", 1960), nr.1, ian., p.49 semnată de Marin Şt.Sorescu: 3. "De vorbă cu posteritatea", în "Iaşul literar", 1960, nr.3, mar., p.47-48, cronică fantezistă semnată tot Marin Şt. Sorescu: 4. "Oamenii Măriei-Sale", în "Iaşul literar", 1960, nr.11, nov., p.60-63 (Marin Şt.Sorescu); 5. "Hunedoara", în "Tribuna", 1960, nr.26, p.7 (Marin Şt.Sorescu); 6. "Fluxul adâncului", în "Tribuna", 1960, nr.50, 15 dec., p.5 semnată de Marin Sorescu.

Majoritatea parodiilor publicate în volumul Singur printre poeţi au fost publicate în 1963 în "Luceafărul". Fiind întrebat ce reprezentau la începutul activităţii sale poetice parodiile, poetul răspunde " Nu cum cred unii, o fază de început, ci una ... finală. Punctul terminus al unei perioade de vreo opt, nouă ani. Până la acele parodii umplusem o grămadă de caiete cu versuri. Deci cei care vor să devină poeţi trebuie s-o ia de devreme. E un microb ce se contractează de la primară. La 40 de ani e cam târziu ! Aşadar, până la parodii mi-am rupt gâtul de-a lungul multor caiete de dictando umplute cu versuri". La întrebarea dacă a început să fie cunoscut ca poet în timpul studenţiei, poetul răspunde că era cunoscut, dar nepublicat. În privinţa stării lui de spirit din perioada debutului editorial, poetul afirmă că era uşor sceptic, neîncrezător în soarta poeziei. "Şi-apoi - zice el - părerea mea este că acele parodii nu erau parodii. Dacă le-aş publica acum, poate le-aş numi

altfel. Se-mpart în două. O parte reprezintă negarea unei «metode de creaţie». Un Ba ! Aici se află satiră. Celelalte sunt exerciţii pe-o claviatură lirică. Un Da ! Cam aşa : Cum aş scrie eu, dacă aş fi cutare. Una peste alta: BA ! DA! Cu infatuarea proprie vârstei, voiam să mă mişc slobod şi pe picioroangele unor poeţi foarte înalţi" (Dorin Tudoran, loc.cit., p.7-8).

În alt loc putem citi : "Sunt bucuros că am debutat cu parodii. Pentru că atunci erau necesare. Adică veneau ca un gest de detaşare de o literatură de care nu eram chiar entuziasmat şi însemnau un act jumătate satiric, jumătate etic şi, dacă ar mai fi o jumătate, a treia jumătate, liric. În momentul apariţiei cărţii eu trecusem deja la o altă fază, faza Poemelor propriu-zise, ca să spun aşa, ca să nu spun altfel, de care mă desprinsesem când m-am apucat de parodii. Parodiile le-am scris în timpul facultăţii la Iaşi. Le publicam la «Gazeta de perete». Recitind astăzi cartea, după ani, nu mă simt tentat să o reneg ..." (Ileana Corbea, Nicolae Florescu. Biografii posibile - interviuri - seriaa II-a, Ed. Eminescu, 1976, p.210).

Primele poeme sunt publicate în "Gazeta literară" şi "Luceafărul": I. În "Gazeta literară", 1964, nr.14, 2 apr., p.3: 1. Insomnii. 2. Samson (neinclus în volume dar interesant pentru evidenţierea aspectului autohton al spiritului poeziei lui Marin Sorescu). 3. Fior de început. 4. Fragment de tristeţe. 5. Tinereţea lui Don Quijote; II. În "Luceafărul", 1964, nr.9, 25 apr., p.5 (7 titluri printre care : Shakespeare, Dansează, Don Quijote şi Sancho Pancha, Vis). III. În "Luceafărul", 1964, nr.12, 6 iun., p.1: "Trebuiau să poarte un nume..."; IV. În "Luceafărul", 1964, nr.18, 29 aug., p.5: 1. Vibraţii. 2. Ceramică. 3. Printr-un ochi de sticlă. 4. Muzeul satului.5. Imn. După cum se poate constata, poetul a publicat în 1964 (anul apariţiei editoriale a parodiilor) poeme incluse ulterior în diverse volume - de la Poeme (1965) până la Tinereţea lui Don Quijote" (1968).

În 1965 apare volumul Poeme la Editura pentru literatură. Pentru acest volum poetul a fost distins cu premiul Uniunii Scriitorilor. Volumul a fost, cu mici excepţii, elogios primit de către critica literară. G.Călinescu a dat tonul printr-o memorabilă cronică a optimistului, cronică scrisă după lectura poemelor publicate de poet în "Luceafărul" şi "Gazeta literară".

Având în vedere că poetul continuă să scrie poezie folosind stilul acestui volum (exceptând La lilieci), considerăm că acest volum marchează adevăratul debut editorial al poetului, cartea sa de vizită. Istoricoliteraliceşte, cum zice Sorescu undeva, nu-i aşa, dar aşa ar trebui să fie considerat. Întrucât după acest volum de poeme urmează aproape în fiecare an câte un volum (în ţară sau în străinătate), considerăm că nu este lipsit de interes să informăm despre debuturile lui Marin Sorescu, în periodice, în diverse specii literare deoarece majoritatea scrierilor sale au apărut mai întâi în periodice şi apoi în

volume.

Semnalăm faptul că poetul are o activitate publicistică prodigioasă fiind mereu prezent în pagina tipărită. În periodice au apărut frecvent, pe lângă poezii şi piese de teatru, comentarii de critică literară, studii de istorie literară, eseuri, cronici dramatice, cronici cinematografice, "literatură pentru copii", traduceri din lirica universală , un roman "fantezist", interviuri luate unor personalităţi literare din străinătate şi altele. Unele dintre categoriile citate au fost incluse în volumele Teoria sferelor de influenţă (1969), Insomnii (1971), Unde fugim de-acasă ?(1966), O aripă şi-un picior (1970), Boris Pasternak: Lirice (1969), Viziunea viziunii (1982), Tratat de inspiraţie (1985), Uşor cu pianul pe scări (1985), iar altele au rămas deocamdată în periodice. Pentru a informa asupra perioadei în care poetul parvine să scrie în domeniile citate vom semnala primele lucrări.

În critica literară a debutat prin comentariul *Prezenţe studenţeşti* (în poezie), "Luceafărul" nr.24, 15 dec. 1960, p.2. A urmat apoi o cronică literară la "Omul cu părul cărunt" (E.T. 1961) de Dumitru Ignea, articolul "Umorul şi poezia" ("Gazeta literară", 1962, nr.31, 2 aug., p.6), o cronică la volumul lui Nicuţă Tănase "Ce oameni, domnule!"((E.P.L., 1962), o cronică despre "Declaraţia patetică - cântece ţigăneşti - laude şi alte poeme" de M.R.Paraschivescu (E.P.L., 1963) etc. Pentru activitatea în critica literară poetul a fost distins cu premiul pentru critică al revistei "Lucefărul" pe anul 1962.

Printre preocupările de început de drum ale poetului semnalăm exersarea mâinii în schiţe satirice în proză. Dintre acestea notăm : "Practica elevilor în Cosmos (Reportaj fantezist din anul 2300)", în "Luceafărul", 1961, nr.6, 15 mr., p.9; "Strada", în "Luceafărul" nr.13, 1962; "Insolaţia specifică. Mic tratat ştiinţific", în "Luceafărul" nr.14, 1963; "Omul şi opera. Foileton satiric", în "Gazeta literară" nr.38, 1963; "Colaboratorul feroce. Foileton satiric", în "Gazeta literară" nr.39, 1963 etc.

Literatura "pentru copii" îşi face prezenţa prin "Unde mergem azi ? La Polul Nord ", în "Arici Pogonici", 1964, nr.12, dec., p.4-5. Acest gen de literatură îl preocupă pe poet până în anul 1970 ("Dar ceilalţi patru pitici?" (Basm), în "Luminiţa", 1970, nr.10, oct., p.12). Multe din compoziţiile din acest tip de literatură sunt incluse în volumele citate.

În eseistică Marin Sorescu se lansează printr-o "cronică fantezistă", pe care o semnează cu intermitenţe începând cu anul 1966. Prima din această serie se intitulează "Roma, Veneţia, Florenţa, Cronica fantezistă", în "Gazeta literară", 1966, nr.22, 2 iun., p.3. Cronica referă, într-un stil inedit, asupra problemelor literaturii şi artei, asupra poeziei în special. Unele "Cronici fanteziste" au fost incluse de poet în cele două volume de eseuri.

Din anul 1966 parvine şi preocuparea poetului pentru traducerea unor lirici ai literaturii europene. Atestă această preocupare două poezii de Andrei Voznesenski (1. "Monologul unui pescar". 2. "Odă clevetitorilor"), în "Secolul 20", 1966, nr.4, apr., p.70-73. În anul următor traduce şi publică în "Gazeta literară", "Femeia" şi "Cronica" poezii de acelaşi Andrei Voznesenski, dar şi de Evgheni Evtuşenco, Bella Ahmadulina, Michel S.Tavaux, Jacques Izoard, Ives Leban, Denise Karas (ultimii în "Cronica", 1967, nr.37, 16 sept., p. 12). Seria traducerilor se continuă cu poezii din Boris Pasternak (incluse în volumul "Boris Pasternak: Lirice", EPLU, 1969), Evgheni Evtuşenco, Pierre Emanuel, Andrei Belîi, Vladimir Reisel, Lüsa Ryoma (Finlanda) şi din poeţii iugoslavi Ivo Andrici, Slavko Mihalici, Mak Dizdar, Izet Sarailici (ultimii în "Luceafărul", 1971, nr.18, 1 mai, p.8). Seria traducerilor se continuă şi se finalizează în volumul "Tratat de inspiraţie" (1985) care include şi interviurile luate unor personalităţi lirice internaţionale.

Teatrul fiind, din anul apariţii lui Iona (în "Luceafărul" nr.2, 13 ian., 1968), o constantă în preocuparea poetului pentru a transpune în replică tensiunile poeziei sale, autorul dramatic îşi îndreaptă atenţia şi spre spectacolul teatral observând prin intermediul cronicii dramatice evoluţia acestuia. Cronicarul dramatic îşi anunţă apariţia prin "Opinii despre spectacolul «Iulius Cezar»", în "Amfitetru", 1968, nr. 28, apr., p.473, pentru a continua comentarea diferitelor piese de teatru puse în scenă atât în capitală cât şi în ţară. Câteva titluri: Al.Mirodan: "Primarul lunei şi iubita sa" (Teatrul Mic - Marin Sorescu: "O piesă falsă"); Gheorghe Vlad: "Comedie cu olteni" (Teatrul Giuleşti - Marin Sorescu : "Între lăptucă şi spanac"); Ion Băieşu: "Iertarea" (Teatrul Mic - Marin Sorescu: "Băieşu între dramă şi comedie"); Carlo Goldoni: "Cafeneaua" (Teatrul de Stat Ploieşti - Marin Sorescu :" Goldoni la Ploieşti") etc.

Printre aceste activităţi literare poetul a prefaţat volume traduse de alţii din Salom Alehem, Iaroslav Haşek, O.Henry, Ady Endre. Semnalăm şi prefaţarea volumului de versuri al unui poet tânăr (Nicolae Gh.Lupu. Dospirea ploii, Buc., Ed.Eminescu, 1971), prefaţă intitulată, poate în amintirea cronicii lui G.Călinescu, "Un poet".

În seria ultimelor căutări de expresie literară se înscrie preocuparea poetului pentru proza românească şi pentru problemele de istorie literară. În domeniul prozei româneşti în anul 1973 i-a apărut în suplimentul revistei "Argeş" ("Literatorul, Biblioteca Argeş", nr.6, iun.) un roman fantezist intitulat Viziunea viziunii - apărut în anul 1982 în volum (cu adăugiri). Romanul este unul de tip alegoric. În anul 1977 îi apare un alt roman, prin care Marin Sorescu se dovedeşte a fi şi un prozator remarcabil: Trei dinţi din faţă. Acest roman a fost tradus şi în străinătate.

În domeniul căutărilor de istorie literară poetul publică în Revista de istorie şi teorie literară, începând cu 1983, studii de istorie literară. Câteva titluri :"Biblioteca de poezie românească" (nr.3, iul. - sept. 1983, p.107-112); "Dosoftei". "Adânc din cărţi ştia" (nr.4, oct.-dec.1983, p.108-112); "Poeţii Văcăreşti" (nr.1, ian.-mar. 1984, p.126-132) etc. Teme de istorie literară poetul a abordat şi înainte de 1983 dar cu intermitenţe. Această preocupare începe în anul 1976. Câteva titluri : "Teatrul lui Eminescu" ("Luceafărul" nr.17, 24 apr.1976, p.1,7); "Eminescu dramaturg. "Ferestre" ("Luceafărul" nr.20, 15 mai 1976, p.8); "Tânărul I.L. Caragiale" ("Tribuna României" nr.102, 1 febr.1977, p.1); "Un mare poet. Argumente pentru lirica lui Alexandru Macedonski" (în "Ramuri" nr.4, 16 apr.1979, p.3, 10) etc.

Revenind la cronologie vom puncta evenimentele mai importante din viaţa poetului după 1960 urmând ca bibliografia operei s-o dăm, sistematic, separat. Din 1960 Marin Sorescu se stabileşte în capitală, unde îşi va desfăsura activitatea literară la "Viaţa studenţească" (1960-1963), "Luceafărul" (1963-1966), Studioul cinematografic Animafilm Bucureşti (1966-1972). În anul 1978 este numit redactor şef la revista "Ramuri" din Craiova, pe care o părăseşte după 1989.

Evenimentele literare din viaţa poetului : 1965 : Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul "Poeme"; 1966 : efectuează prima călătorie mai importantă în străinătate cu ocazia Bienalei de poezie de la Knoukele-Zoute, Belgia; 1968: Premiul Uniunii Scriitorilor pentru piesa de teatru "Iona"; 1970 : decembrie 1970 - mai 1971, ia parte la International Writing Program (Program Internaţional Scriitoricesc) al Universităţii din Iowa, Iowa City, Statele Unite ale Americii; 1971 : Premiul Academiei pentru piesa de teatru "Iona"; 1971: primeşte Medalia de aur pentru poezie "Ospiti Napoli" decernată de Primăria oraşului Napoli şi de către revista "Breve"; 1971; Libray of Congres Washington i-a închinat poetului român o bandă cu peste 80 poeme înregistrate în limba engleză şi în limba română. Această bandă a fost difuzată la toate cele 600 de universităţi din Statele Unite ale Americii; 1972: Academia de artă din Berlinul de Vest îi acordă o bursă de studii pe o perioadă de un an; 1973: Premiul Uniunii Scriitorilor pentru volumul de versuri "La lilieci" (vol.1); 1977: Premiul Academiei pentru volumul de versuri "La lilieci" (vl.2); 1978 : i se acordă premiul internaţional "La Muse" de către Academia delle Muse, Florenţa, Italia (27 mai); 1978: Premiul Uniunii Scriitorilor pentru dramaturgie; 1979: apare la Paris Antologia lui Alain Bosquet "Les cent plus beaux poèmes du monde", ("100 dintre cele mai frumoase poeme ale lumii") Editions Saint-Germain-des-Prés, unde Marin Sorescu este inclus cu poemul "Shakespeare" fiind singurul poet român antologat. El apare alături de Lucreţiu, Virgiliu, Michelangelo, Shakespeare,

Goethe, Byron, Shelley, Hugo, Musset, Baudelaire, Mallarmé, Verlaine, Nietsche, Rimbaud, Rilke, Esenin, Brecht, Garcia Lorca etc.Cu o menţiune autografă: "Pour vous, moncher Marin Sorescu, qui êtes l'un des plus poètes contemporaines, avec toute mon admiraţion et mon affection, Alain Bosquet" ("Pentru dv., dragul meu Sorescu, care sunteţi unul dintre cei mai mari poeţi contemporani, cu toată admiraţia şi afecţiunea mea, Alain Bosquet").

Indiferent ce s-ar putea spune în acest caz, trebuie să recunoaştem că este o mare cinste pentru un poet în viaţă să apară alături de marii poeţi ai lumii. Este o recunoaştere plenară şi un omagiu. Să continuăm : 1983: este primit membru al Academiei Mallarmé din Paris; 1983; i se decernează la Madrid, de către un prestigios juriu internaţional, Premiul mondial de poezie "Fernando Riello".

În 1961 poetul vizitează Moscova şi Leningradul. După această dată cutreieră lumea poposind în Belgia (1965-1966), Italia (1966,1969), Germania Democrată (1970-1974), Germnia Federală şi Franţa (1970, 1974), Cehoslovacia (1970), Anglia (1971), America (1971-1972), Berlinul Occidental (1973-1974), Olanda, Danemarca, Elveţia, Suedia etc. Începând cu anul 1966 a întreprins călătorii de studii în mai multe ţări din Europa şi America de Nord (S.U.A, Mexic) participând totodată la numeroase congrese şi festivaluri internaţionale. A fost invitat să conferenţieze şi să citească din versurile sale la peste 40 de universităţi din Europa şi America de Nord. Versuri în lectura autorului au fost înregistrate la Library of Congress, Washington, în 1971, şi la Poetry Center (Universitatea California din San Francisco) în 1981. Poezia şi teatrul său au fost traduse şi publicate (cărţi, antologii) în multe ţări şi în multe limbi de pe glob. Parcurgerea bibliografiei Sorescu poate fi edificatoare în acest sens confirmând în acelaşi timp spusele unor critici şi istorici literari cum că Marin Sorescu este cel mai cunoscut scriitor român în străinătate. Acest impresionant palmares internaţional este un merit al ilustrului nostru poet, merit câştigat în timp şi după multă muncă.

După 1989 poetul a fost distins cu Premiul Herder şi a fost ales membru titular al Academiei Române. A fost redactor şef la revista "Literatorul". Pentru scurt timp a fost şi ministru al Culturii. Din 1991 este doctor în litere. Doctoratul şi l-a luat la Universitatea Bucureşti. Teza de doctorat se intitulează "Insolitul ca energie creatoare" cu exemplificări din literatura română.

Poetul a funcţionat în calitate de conferenţiar la Universitatea din Craiova unde a predat un curs de poezie modernă. A murit pe 8 decembrie 1996 şi a fost înmormântat la Cimitirul Belu în perimetrul destinat Academiei Române. La înmormântarea sa au participat numeroase personalităţi politice, literare şi artistice, un numeros public. Slujba religioasă a fost oficiată la Biserica Visarion, din vecinătatea locuinţei sale bucureştene. Moartea lui Marin

Sorescu a constituit o mare pierdere pentru literatura română. Poetul a lăsat neterminate o serie de opere care cu siguranţă ar fi îmbogăţit patrimoniul literaturii române. Dumnezeul să-l ierte !

BCUIASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

7. OPERA

7.1. POEZIE

A. Volume apărute în ţară

1. Singur printre poeţi. Parodii, Cuvânt înainte de Marcel Breslaşu. Prezentare grafică Mihu Vulcănescu. Buc., E.P.L., 1964, 111 p.

2. Poeme. Buc., E.P.L., 1965, 96 p. Coperta Cristian Müller.

3. Moartea ceasului. Versuri, Buc., Ed.Tineretului, 1966, 112 p. Coperta Done Stan.

4. Poeme. Reeditare. 1. Poeme, 1965. 2. Moarteaceasului, 1966, Buc., E.P.L., 1967, 183 p. Pe coperta din spate un citat din G.Călinescu ("Un poet tânăr").

5. Tinereţea lui Don Quijote. Vresuri, Buc., Ed.Tineretului, 1968, 156 p. Portretul autorului de Nicola Ciarletta. Coperta L.Bardocz.

6. Tuşiţi. Poezii, Buc., Ed.Eminescu, 1970, 100 p. Coperta Cristian Müller.

7. Unghi. Reeditare. 1. *Poeme*, 1965. 2. *Moartea ceasului*, 1966. 3. *Tinereţea lui Don Quijote*, 1968, Buc., Ed. Cartea Românească, 1970, 336 p. cu ilustraţii. Coperta şi ilustraţiile de C.Guluţă.

8. Singur printre poeţi. Parodii. Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită. Coperta M.Pescaru, Iaşi Junimea, 1972, 131 p. Motto:"Cel mai greu lucru pentru un român care ştie a citi e să nu scrie" (I.L.Caragiale). Prefaţă de Marin Sorescu: "Unde rămăsesem?"

9. Suflete, bun la toate, Buc., Ed.Albatros, 1972, 132 p. plus 1 portret. Coperta Gheorghe Marinescu

10. Astfel, Ed.Junimea, Iaşi, 1973, 156p. Coperta de Gabriela Barcan Buhoiu.

11. La lilieci. Poeme, Buc., Ed.Eminescu, 1973, 168 p. vol.1.

12. Norii. Versuri, Ed.Scrisul românesc, 1975, 253 p. Cu fotografie pe coperta de titlu. Reeditare şi câteva adăugiri. 1. "Tuşiţi", 1970; 2. "Suflete, bun la toate", 1972; 3. "Astfel", 1973; "Trunchiate"; "Sunet"; "Către mare"; "Şi aerul".

13. Descântoteca, Craiova, Ed. Scrisul românesc, 1976, 147 p. Coperta Gabriel Bratu. Motto: "Linişte, că ne uităm în ochi".

14. Poeme. Colecţia "Cele mai frumoase poezii". Cu o prefaţă de Cornel Regman "Sorescu I şi Sorescu II". Portretul autorului: Pompiliu Dumitrescu. Ed.Albatros, 1976, 167 p. Reeditare: 1. "Poeme", 1965; 2. "Moartea ceasului", 1966; 3. "Tinereţea lui Don Quijote", 1968; 4. "Tuşiţi", 1970; 5. "Suflete, bun la toate", 1972; 6. "Astfel", 1973; 7. "Norii", 1975.

15. La lilieci. Cartea a 2-a. Poeme. Coperta de Cristian Müller. Buc., Ed.Cartea românească, 1977, 240 p.

16. Sărbători itinerante. Poeme. Coperta de Alexandru Szatmary, Buc., Ed. Cartea românească, 1978, 144 p.

17. Ceramică. Versuri. Coperta de Klára Tamas Blaier, Buc., Ed.militară, 1979, 224 p. Reeditare din volumele anterioare.

18. La lilieci. Poeme. Cartea a 3-a. Coperta de Cristian Müller, Buc., Ed.Cartea românească, 1980, 204 p.

19. Fântâni în mare. Poezii, Buc., Ed. Eminescu, 1982, 112 p.

20. Drumul. Versuri. Prefaţă de Mircea Scarlat; notă biobliografică de Virginia Sorescu, Buc., Ed. Minerva, 1984, 283 p. Colecţia "Biblioteca pentru toţi". Antologie de autor: 1. "Poeme", 1965; 2. "Moartea ceasului"; 3. "Tinereţea lui Don Quijote", 1968; 4. "Tuşiţi", 1970; 5. "O aripă şi-un picior", 1970; 6. "Suflete, bun la toate", 1972; 7. "Astfel", 1973; 8. "Norii", 1975; 9. "Descântoteca", 1976; 10. "Descântoteca"; 11. "Sărbători itinerante"; 12. "La lilieci" vol.I, vol.II, vol.III (1973, 1977, 1980); 13. "Fântâni în mare".

21. La lilieci, reeditarea într-un singur volum a celor trei cărţi cu acelaşi titlu, Buc., Ed. Cartea Românească, 1986, 412 p.

22. Unde fugim de-acasă. (Aproape teatru, aproape poeme, aproape poveşti), Buc., Ed.Tineretului, 1966, 84 p. cu ilustraţii color. Ilustraţii de Sabin Bălaşa.

23. O aripă şi-un picior (despre cum era sa zbor)). Versuri., Buc. Ed.Albatros, 1970, 144 p. Desenele aprţin autorului. Coperta Done Stan. Înainte de pagina de titlu, menţiunea poetului: "Pentru mine când voi mai fi copil".

24. Ocolul infinitului mic pornind de la nimic, Buc., Ed.Ion Creangă, 1973, 88 p. Biblioteca contemporană. Desenul copertei: Andrei Olsufiev. Cu un portret pe coperat a patra. Versuri şi proză. Cu reluarea unor motive

din volumul "Unde fugim de-acasă?", 1966.

25. Cocostârcul Gât-Sucit. Poezii pentru copii, Ed. Ion Creangă, 1987, 62 p. Ilustraţii de Anamaria Smigelschi.

26. Apă vie, apă moartă, Ed. Scrisul românesc, 1987, 182 p. Pe coperta a doua: "Izvor de adăpat aripa", manuscris cu semnătură.

27. La lilieci, cartea a patra, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1988, cu indicaţii bibliografice (p.167-173).

28. Ecuatorul şi polii, Ed. Facla, Timişoara, 1989. Cuprinde : 1. "Ecuatorul şi polii". 2. "Chei pentru rotund"; 3. "Pilitura de drum".

B. Poezii în antologii autohtone

1. Versuri. Omagiul poeţilor ieşeni adus Congresului al III-lea al P.M.R., 1960, p.118-125. Marin Sorescu: 1. "Partidul"; 2. "Iaşii în 1960"; 3. "Pâine"; 4. "Zidarii".

2. Cântece despre tinereţe. Culegere de texte literare, Iaşi, 1960, p.50. Marin Sorescu: "23 August".

3. Poezia română contemporană. Culegere. Biblioteca pentru toţi, E.P.L., 1964. Marin Sorescu: "Samson".

4. Poezie, 1965, Buc., E.P.L. Marin Sorescu: "Am legat copacii la ochi..."

5. Trepte. Antologie de poezie social-militantă. Buc., Ed. Minerva, 1971. Marin Sorescu: "Viziune".

7.2. TRADUCERI DIN POEZIA LUI MARIN SORESCU

A. Volume apărute în ţară

1. Ikaruszodi("De-a Icar"), versuri în limba maghiară în traducerea lui Balogh Iósef, Ed.Tineretului, 1968.

2. Kugeln und Reifen. Gedichte.(" Bile şi cercuri"). Poezii. Ubertragen von Dieter Roth. Einband Petre Vulcănescu. Bukarest, Literaturverlag, 1968, 112 p.

3. Rame-Frames, Ed.Eminescu, Buc., România şi Programul internaţional literar al Universităţii Iowa, oraşul Iowa, S.U.A., serii de texte bilingve, 1972. Versiune engleză şi cuvânt înainte de Roy MacGregor-Hastie. Coperta Emil Chendea.

4. 80 poezii - 80 poesie. Versuri, ediţie bilingvă, Ed.Eminescu, traducere în limba italiană de Marco Cugno, 1972. "Poeme", "Moartea ceasului", "Tinereţea lui Don Quijote", "Tuşiţi".

5. Trojanische Pferde. Gedichte. ("Cai troieni". "Poezii"). Ubertragen von Dieter Roth. Einband: Klara Tamás. Bukarest, Ed.Kriterion, 1975, 124p.

6. Kéramia. Versek.("Ceramică". Versuri). Valógatta es forditotta Balogh Iózsef. Bukarest, Albatrosz Könykiado, 1976, 152 p. 1. "Poeme", 1965; 2. "Moartea ceasului", 1966; 3. "Tinereţea lui Don Quijote", 1968; 4. "Tuşiţi", 1970; 5. "Sufelete, bun la toate", 1972; 6."Astfel", 1973.

7. Als ich einmal fliegen Wollte. ("Despre cum era să zbor". Aus dem Rumänischen von Dieter Roth. Einband und Ilustrationen von Sergiu Georgescu. Bukarest, Ion Creangă Verlag, 1978, 48 p. cu ilustraţii.

8. Don Quijote's tender yers. Poems. ("Tinereţea lui Don Quijote". "Poeme". Translations: Stavros Deligiorgis. Drawings: Florin Pucă, Bucureşti, Ed.Cartea românească, 1979, 38 p. cu ilustraţii, în colaborare cu Corycin Press, Iowa City.

9. Tinereţea lui Don Quijote - "La juventud de Don Quijote". Traducere din limba română - Traduccion dl rumano por Lolita Tăutu. Cu o prefaţă de - Con un prefacio de George Călinescu. Coperta Emil Chendea. Bucuresti, Ed.Eminescu, Editorial Eminescu, 1979, 224 p. Ediţia bilingvă.

10. Kéményeink füstje. Versek La lilieci. Válogatta és forditatto: Eltetö Iózsef. Bukarest, Kriterion, 1980, 215 p.

11. Dcyszer repülni akartam... ("Despre cum era să zbor"). Ed.Ion Creangă, 1982, 48 p. cu ilustraţii. Traducere în limba maghiară de Szàvai Géza. Ilustraţii de Sergiu Georgescu.

12. La Muerte del reloj. ("Moartea ceasului"). Poezie şi teatru. Ed.Univers, 1983. Traducere în limba spaniolă şi prefaţă de Manuel Serraro Pérez.

B. Volume apărute în străinătate

1. Zivot u tocku (Viaţa în roată). Izbor i prevod Adam Puslovic. Ilustraţie Hrvoje Sercar. Krusevac, Bagdala, 1969, 64 p. cu ilustr. "Mala biblioteka". Poezija u prevodu (Iugoslavia). (*Am zărit lumină, Teamă, Rugăciune, Matinală, Drumul, Munţii, Dansează, Focul sacru, Capriciu, Fuga, Retroversiune, Sepia, Şah, Roata, Developare, De două ori, Vânat, Roboţii, Scoica, Casa, Troia, Perseverare, Precauţie, Vis, Iată, Lansare, Boala, Meniu, Printr-un ochi de sticlă, Portretul artistului, Shakespeare, Ceramică*). Portretul poetului de Duşan Petricic.

2. Punkt widzenia (Punctul de vedere - Unghi), Wybrala i przelozyla Irena Harasimowicz. Redagoval Iozef Waczkow. Warszawa, Panstwowy Instytut Wydaqniczy, 1970, 56 p. (*Singur, Boala, Reminiscenţe, Capriciu, Leda, Unghi, Somnambulul, Poveste, Roata, Tablouri, Segment, Melcul, De*

două ori, Shakespeare, Fluierul, Spectacol, Hârtie, Atavism, Bărboşi mereu, Muzeul satului, Dorul, Teamă, Pricina, Paşii, Vânt, Fuga, Retroversiune, Baladă, Dansează, Creaţie). (Polonia).

3. Vibrácie (Vibraţii). Prelozili Vladimir Dudás. A Milan Kraus. Ilustrácie Teodor Schmitzer, Bratislava, Slovensky Spisovatel, 1970, 64 p. ("Kruh milovnikov poézie", Zväzok 45)(limba slovacă. Cehoslovacia); (*Am zărit lumină, Drumul, Al legat ..., Leda, Paşii, Imn, Rame, Capriciu, Fuga, Cearcăn, Fluierul, Roata, De două ori, Scoica, Teamă, Bile şi cercuri, Iată. Viziune, Superstiţie, Vibraţii, Sus, O pisică, Visăm şi noi, Exigenţă, Straturi, Spectacol, Fiecare, Arcadă*).

4. Egyutt álmodunk (Visăm împreună) Marin Sorescu. Válogatott verseĝ. Forditotta válogatta es az utoszot irta Szemler Ferenc. Budapest, Europa, 1971, 120 p. (Selecţie din *Poeme, Moartea ceasului şi Tinereţea lu Don Quijote*).

5. Frames (Rame), Twenty five poems. English versions and introducţion by Roy MacGregor-Hastie. Cover by Emil Chendea. Bucharest, Eminescu Publishing House and Iowa City, International Writing Program University of Iowa, 1972, 111 p. ("Bilingual Textes". Series). S.U.A.. (*Am zărit lumină, Superstiţie, Focul sacru, Shakespeare, Matinală, Somnambulul, Dante, Tablouri, Melcul, Meniu, Capriciu, Rame, Viziune (Mă îngrăsam treptat), Busola, Vis, Frescă, Sinucidere, De-a baba oarba, Solemn, Umbra, Viziune (Nu mai există copii noi), O piramidă, Otrăvuri, Drumul, Imn*).

6. Aberglaube. Gedichte (Superstiţie. Poezii). Aus dem Rumänischen von Oskar Pestior. Berlin, Literarisches Colloquium, Berliner Kumsterprogramm DAAD. Deutsche Akademische Austranschdienst, 1974, 5 p. (L.C.B. - Literatisches Colloquium Berlin, 35).

7. Framkallning (Developare). Tolkning Pierre Zekeli och Marianne Sandels. FIBs Lyrikklubb/Tindens Förlag, Stockolm, 1975, 52 p. Inledning (prefaţa) Marianne Sandels.

8. Noah, ich Will dir was sagen (Noe, hai să-ţi spun ceva). Gedichte von Marin Sorescu im Insel Verlag. Aus dem Rumänischen von Oscar Pastior. Frankfurt am Main, 1975, 83 p. (Antologie din : *Poeme*, 1965; *Moartea ceasului*, 1966; *Tineretea lui Don Quijote*, 1968; *Tuşiţi*, 1970; *Suflete, bun la toate*, 1972; *Astfel*, 1973).

9. (Sarcasme şi surâsuri), versuri, Ed. Dorikos, Atena, 1976, 52 p., traducere în limba greaca şi cuvânt înainte de Menelaus Ludemis.

10. Poznavame se (Ne cunoaştem). Versuri din "Tuşiţi". Ed.Narodna Cultura, Sofia, 1980, 48 p., traducere în limba bulgară de Zdravco Kisiov şi Asen Stoianvov.

11. L'ouragan de papier (Uraganul de hârtie). Versuri. Ediţions Saint-Germains-des Prés, Paris, traducere în limba franceză de Alain Bosquet, 1980, 62 p. Poesie sans frontière (Roumanie). Publiée avec le concours de Centre National des Lettres. (Matinale, J'ai apercu de la lumière, Papier, La roue, Un rêve, Persévérance, Passeport, Les pas, Concours, Le sifflet, La seiche, Horoscope, Jeu d'échecs, Hymne, Le chemin, Portrait d l'artiste, Coquillages, Mes ypux, La maladie, Caprice, Deux fois, L'escargot, Le feu sacré, Départ, La fuite, Shakespeare, Laocoon, Des tableaux. Ne te cache pas, Danse, Cadres, Thème, Réminiscences, Lancement, Angle, Création, Le cerne, Par un oeil de verre). Pe coperta din spate: "Né en 1936, Marin Sorescu est l'ecrivain le plus marquant de sa générations en Roumanie".'Născut în 1936, Marin Sorescu este scriitorul cel mai marcant al generaţiei sale din România".

12. Gedichten (Poezii). Ed. Elsewier-Manteau Antwerpen, Amsterdam, 1981. Traducere în limba neerlandeză de Liesbeth Ziedses des Plantes, care semnează şi o postfaţă.

13. Poemas. La juventud de Don Quijote. (Poeme. Tinereţea lui Don Quijote). Traduccion de Omar Lara. Coleccion Visor de Poesia. Visor Madrid, 1981, 88 p.

14. Gedichten (Poezii). Samenstelling, vertaling uit het Roemeens en nawoord van Liesb eth Ziedses des Plantes. MCMLXXXII, Manteau. Antwerpen/Amsterdam, 64 p.

15. Pod vratate (Pe sub uşă). Versuri. Ed.Misla, Scopije. Traducere în limba macedoniană de Tasco Sarov, cu o prefaţă de Mateja Matevski, 1982.

16. This Hour (Ora). Versuri. Ed. Logbridge-Rhodes, Durango, Colorado, S.U.A. Traducere în limba engleză de Michel Hamburger, 1982.

17. Symmetries (Simetrie). Hounslow Press, Toronto, Canada. Traducere în limba engleză de john Robert Colombo şi Petronela Negoşanu, 1982, 26 p.

18. Selected poems (Poeme alese), Ed.Bloodaxe Books, Newcastle upon Tyne, Anglia. Traducere şi prefaţă de Michel Hamburger, 1983.

19. Abendrot Nr.15 (Apus nr.15). Poezii, în limba germană, Editura Piper - München - Zürich.

20. El ecuador y los polos (Ecuatorul şi polii). Premiul, mondial de poezie "Fernando Riello". Traducere în limba spaniolă de Omar Lara, Seria Hiperion, Ediciones Hiperion - Madrid. Premiul a fost înmânat în anul 1983.

21. Ceramique .Poemes traduits par Françoise Coyla. Preface de Nicolae Balotă. Poesie sans frontière. Collection UNESCO d'Ouvres reprezentatives. Edition Saint-Germain-de Près, Paris, 1984.

22. 66 poemes. Poezii apărute sub supravegherea Centrului de Studii

inter-culturale, Universitatea Lyon 3, traduse de Jean-Louis Courriol, 1986.

23. The biggest egg in the world (Cel mai mare ou din lume). Versuri în limba engleză de : Seamus Heaney, Ted Hughes, David Constantine, D.I.Engright, Michael Hamburger, Michael Longley, Paul Muldoon, Wiliam Scammell şi Russell Gebbett, 1987.

24. The yout of Don Quijote (Tinereţea lui Don Quijote), Irlanda, versiunea lui John F.Deane, The Dedalus Press, Dublin, 1987.

25. Poesie d'amour. Edit. Dick Peerson. Traducerea Gheorghe Carageani. Ilustrată de Horea Cucerzan, 1987.

C. POEZII TRADUSE IN LIMBI STRĂINE. APĂRUTE ÎN PERIODICE ŞI ANTOLOGII AUTOHTONE

1. Epitö Anfion. Fiatal román költök verseiböl. Osszeàllitotta ès az elöszót irta Vasile Nicolescu. Irodalmi könyvkiado, Bukarest, 1967. Marin Sorescu- inclus cu 12 poeme.

2. Rumaniche Gedichte ... Ubersetzt von: C.A. Alioth, Lotte Berg, Zoltan Franyo... Bukarest, Schriftsteller Berband der Sozialistischen Republik Rumanien, 1970, 87 p.

3. Romanian poems. Transllations by Mariela Dâmboiu, Roy MacGregor-Hastie, Dan Duţescu... Bucharest, Writes Union of the Socialist Republic of Romania, 1970, 87 p.

4. Rumänische Gedichte. Auswahl. Die Gedichte Wurden Übersetzt von: C.A. Alioth, Lotte Berg, Zoltan Franyo, Bucureşti, Schriftsellerverband der Sozialistichen Republik Rumänien, 1970, 87 p.

5. Poemes roumains. Traductions de Mircea E Balaban, Annie Bentoiu, Aurel George Boeşteanu ... Bukarest, Union des écrivains de la republique Socialiste de Roumanie, 1970, 87 p.

6. Modern romanian poetry. (Poezie română modernă). An Anthology. Selection Editor: Mihai Drăgan. Postaface by Constantin Ciopraga. Copyright by Donald Euler, Ed. Junimea, Iaşi, Republica Socialistă România. Marin Sorescu - 10 titluri din Poeme, Tineretea lui Don Quijote, Suflete, bun la toate.

7. Romania poets of our time. Publisched ... With... asistnance of Andrei Bontaş, Dan Duţescu, Carol Kormos und Leon Leviţchi. Bucharest, Univers Publishing House, 1974. Marin Sorescu: All this had to bear a name - Trabuiau să poarte un nume.

8. Mica antologie de poeze română modernă. Petite anthologie de poésie roumaine moderne. Ediţie bilingvă româno-franceză. Lucrările seminarului "Mihai Eminescu" de la Universitatea Provence sub conducerea

lui Valeriu Rusu. Bucureşti, Ed. Minerva, 1975, 392 p. Marin Sorescu: Meniu, Capriciu.

9. Zoltan Franyo. Vârsta de aur. Aranyker. Antologie de lirică patriotică românească. Ediţie bilingvă româno-maghiară. Antologie şi traducere de Franyo Zoltan, Bucureşti, Ed.Minerva, 1975. Marin Sorescu: Trebuiau să poarte un nume.

10. Poesis. Poèmes roumaine contemporaine. Recueil réalisé par Bucarest, Edition Eminescu, 1975, 240 p. (Marin Sorescu: Il leur fallait porter un nom. Trebuiau să poarte un nume).

11. 30 de poeţi români. 30 poetes roumains. Ediţie bilingvă. Bureşti, Ed. Cartea românească, 1978, 258 p. Colecţia "Florilegiu" (Marin Sorescu: Shakespeare).

12. Als ich einmal Fliegen wollte (Despre cum era să zbor), Ed.Ion Creangă, 1978. Antologie selectând versuri şi proză rimată din volumele : "O aripă şi-un picior" şi "Unde fugim de-acasă".

13. Marin Sorescu. Shakespeare. (With a note by Ion Negoiţescu). Translated by Alfred Murgul-Sperber. (Apare şi în ediţiile în limbile franceză, germană şi rusă ale revistei), în Romanian Review, nr.9, 1966, p.22-23.

14. Marin Sorescu. Hov many people can the moon hold ? (Apare şi în ediţiile în limbile franceză, gemană şi rusă ale revistei), în Romanian Review nr.1, ian.-mar. 1968, p.56.

15. Tineri poeţi. Scriitorii români în perspectivă universală. (Marin Sorescu : Shakespeare, adaptation par Romulus Vulpescu), în Secolul 20 nr.8, aug.1968, p.43-47.

16. Poeţi români în limbi străine. (Marin Sorescu : Viziune - Vision), în "Ramuri" nr.12, 15 dec.1968, p.24.

17. Marin Sorescu - The mask of Anton Pann, în Romanian Review nr.2, apr.-iun.1970, p.86-90.

18. Marin Sorescu - The Poad, traducere Roy MacGregor-Hastie, în Revue Roumaine nr.2 apr.-iun.1973.

D. POEZII APĂRUTE ÎN PERIODICE ŞI ANTOLOGII DIN STRĂINĂTATE

1. Werk uit Roemenië. Poëzie. Tudor Arghezi ş.a. (Antologie de poezie românească. Tudor Arghezi ş.a). Omslagotwerp: Ştefan Mesker. Verantwoording doar Karel Jonckheere. Voorwoord Mihai Beniuc. Brussel - Den Haag. A Manteau N.V., 1966, 160 p.(Olanda). (Marin Sorescu: Tablouri).

2. Lirai világtájak (Meridianele liricii). Válogatot müforditások Franió Zoltán. Az elöszot Endre Káraly irta, Budapest, Europa Könyvkiadó, 1967,

599 p. (Marin Sorescu :Umbra).

3. Poeti romeni del dopoguerra. (Poeţi români de după război). Presentati e tradotti da Mario De Micheli. Parma, Ugo Guanda Editore, 1967, 292 p. "Collana Fenice", 14 Nuova serie diretta da Giacino Spagnoletti. Sezione antologie.(Marin Sorescu: Reminiscenţe, Ochii, Am zărit lumină).

4. Roman Sürinden Örnekler. (Din poezia românească). (În vol.) : Cep dergisi: Cerviren Muzaffer Uyguner. (Istanbul). Varlik Yayinlari, 1967 "Dünyaya acilan pencerë, 22. (Marin Sorescu : Melcul).

5. The Literary Review. An international journal of contemporary Writing Roumania number. Summer 1967. Vol.10, no. 4. Notes an contemporary Romanien Writing: Zaharia Stancu. Published by Fairleigh Dickinson University at Teaneck, New jersey, U.S.A. (Marin Sorescu: Shakespeare).

6. Marin Sorescu. Gore. Preveo Jibadin Mulanov, în Pravda nr.2969, mr., p.9.

7. Poezii, în Bagdala, Kruşevaţ, 10, nr.117, dec.1968, p.10-11 (Marin Sorescu: Munţii, De două ori, Troia, Lansare, Roboţii, Iată., Capriciu, Dansează, Am zărit lumină, Roata etc.). Traducere de Adam Puslovic.

8. Céramique (Ceramică). Poeme traduse în limba franceză de Françoise Cayla, cu o prefaţă de Nicolae Balotă. Editura Saint-Germain-des Près, sub egida UNESCO.

9. El huragan de pappel. (Uraganul de hârtie). Ed. Universidad autonoma metropolitana din Mexic.

10. Let's talk about the westher. (Să vorbim despre vreme), poeme în limba engleză traduse de Andreea Delectant şi Brenda Walker, Forest-Books, Londra.

11. Cuandernos Hispanoamericanos. (Caiete hispanoamericane). Grupaj de poezii româneşti întocmit de Darie Novăceanu, Madrid, nr.221, mai 1968, 29 p. (Marin Sorescu: Shakespeare).

12. Sal'noe leto. (Vară buimacă). Molodye pisateli Rumynii. Stihi i proza. Sistavitel'D.Spoljanskaia. Hudoznic M.Papkov. V ofermlenii ispol'zovany fragmenty rabot rumynskin hudoznikov. (I.Nicodim i T.Bogoi). Moskva, Molodaja Gvardija, 1968, 192 p. + 7 f. ilustr.(Marin Sorescu: Shakespeare, Drumul, Muntele, Vis, Don Quijote şi Sancho Panza, Creaţie. Traducere de V.Kornilova).

13. Literatura rumana contemporánea. (Literatura română contemporană). (În rev.) Union. Número especial dedicado a la literatura rumana contemporánea. La Habana, Instituto del libro, 1968, 240 p. (Marin Sorescu: Shakespeare - traducere Roberto Branly).

14. Poezii, în Poljo (Câmpie) Novi Sad, 14, nr. 113-114, ian.-febr. 1968, p.12. (Marin Sorescu: Am zărit lumină, printr-un ochi de sticlă, Superstiţie,

Shakespeare, Perseverare - traducere de Iulian Rista Bugariju).

15. Poètes et prosateurs roumains d'aujourd'hui. (Poeţi şi prozatori români de azi). (În): Marginales, Revue bimestrielle des Idées, des Arts et des Lettres, 23-e Année, no.119-120, mai 1968. Bruxelles, 128 p. Ce numéro spécial a été publié avec l'aide de l'Union des Ecrivains de la République Socialiste de Roumanie. (Marin Sorescu: Laocoon, Don Quijote et Sancho Panza - Don Quijote şi Sancho Panza).

16. Amrao swapno dekhi. We dream. (Visăm şi noi). A bunch of Rumanian Poems. Edited and translated by Amita Ray, Calcutta, P.Bhose, 1968, 28 p. + 2 f. (Foaia de titlu, în limba engleză. Textul, în limba bengali). (Marin Sorescu : Perspectivă, Actorii, Visăm şi noi).

17. Anthologie de la poésie roumaine. (Antologia poeziei româneşti). Sous la direction d'Alain Bosquet. Avant-propos: Alain Bosquet. Etude introductive: Şerban Cioculescu. Paris. Edtions du Seuil, 1968, 287 p. Collection dirigée par Pierre Emmanuel et Constantin Jelensky. (Marin Sorescu: De două ori, Melcul, Boala, Focul sacru, Shakespeare - traducere Alain Bosquet).

18. Poesia rumana actual. (Poezia românească actuală). Madrid. (În revista): Cuadernos, Hispanoamericanos. Número 221, Mayo 1968, 21 p. (Întocmită de): Darie Novăceanu. (Marin Sorescu: Shakespeare).

19. Cep dergisi. Ceviren : Yaşar Anday (Istanbul), Varlik Yayinlari, 1968. ("Dünyaya acilan pencere" 24). (Marin Sorescu: Shakespeare, Pasiune, Paşaportul). (Turcia).

20. Valtozoot egekben. (Cu ceruri strămutate). Válogatott müforditasok. (Tălmăciri şi cuvânt introductiv de Szemler Ferenc). Buda pest, Europa Könyvkiadó, 1969, 468 p. (Marin Sorescu: Am zărit lumină, Matinală).

21. Partija saha. (Partida de şah), în Republica, Zagreb, 25, nr.1, 1969, p.24-25. (Marin Sorescu: Şah, Retroversiune, Shakespeare, Adam, Pe sub uşă, Leda, Pricina etc.).

22. Anthology of contemporary Romanian petry. (Antologie de poezie românească contemporană), Edited, translated ant with an introduction by Roy MacGregor-Hastie. Foreword by Zaharia Stancu, President of the Romanian Writers Union. London, Peter Owen, 1969, 166 p. ("UNESCO Collection of Representative Works". "European Series". (Marin Sorescu: Shakespeare, Atavism).

23. Rumänische lyrik. Eine Auswahl übersetzt und herausgegebek von Zoltan Franyo. Bergland Verlag, Wien, 1969. (Marin Sorescu, p. 275-278).

24. Poetas Rumanos. Ediciones de la frontera. Los Angeles, California, S.U.A., 1969. (Marin Sorescu: Svejk, Perseverare, Reminiscenţe).

25. Shakespeare, în Tvorba, Praga, nr.33, 19 aug. 1970, p.1.

26. Signos. 4. Número dedicado a Rumania. En la expresión de los puebles. Consenjo Nacional de Cultura. Ako 2, No.1, septiembre-diciembre, 1970, 200 p. (Marin Sorescu: Boala, Atavism).

27. Ababe. (Alfabetul), în Varlik (Viaţa), Ankara, mr.1971, p.26. Traducere de Ysar Nabi. Pe aceeaşi pagină poezii de Zaharia Stancu şi Gelu Naum.

28. Ali This Ha d to Bear A Name. (Trebuiau să poarte un nume), în Romnia, suliment al periodicului The Times, Londra, 29 dec.1972, p.7. Traducere de Vlăstar Apostolescu.

29. Antologia na romanskata pzija. (Antologia poeziei româneşti), alcătuită de Tasko Sarov, Skopje, Facel, 1972, 179 p. (Marin Sorescu : Sinucidere, Nudism).

30. Drei Gedichte . (Trei poezii), în Akzente (Accente), Köln, Caietul 1, febr.1974, p.1-3 (Marin Sorescu: Hoţii, Compunere, Semne - traducere de Oskar Pastior).

31. Istorioterapia, în Mercur, revistă germană pentru gândirea europeană. Caietul 1, anul 28, ian.1974, p.37-39. Traducători: Dieter Roth şi Oskar Pastior.

32. Modern Poetry in translation . (Poezia modernă în traducere), Iowa (S.U.A.) nr.19-20, 1974, p.62-63. (Marin Sorescu: Melcul, Paşaport, Leda, Sinucidere, Amiază - traducere : Roy MacGregor-Hastie, Gabriela Cernat şi Stavros Deligiorgis. În nr.21 al aceleiaşi reviste mai apar : Hârtie, Vânătoare, Pieton, Cauză, De Rebus).

33. Iz sovremennoj rumânskoj poezii - Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ion Alexandru. Perevod s rumânskovo. Izdatel'stvo "Progress", Moskva, 1974, 296 p. Sostaviteli K.Koval'dzi; Iuri Kozevnikov. (Marin Sorescu - grupaj de poezii la p.109-171).

34. Sujevjerje. (Superstiţie), în OKO, Zagreb, nr. 110, 3-17 iun.1976, p.1. Traducere Adam Puslovic.

35. Gedichte. Marin Sorescu. Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana. Verlag Volk und Welt Berlin, 1976, 200 p. cu ilustr. (Marin Sorescu : Traducere - Dieter Roth, după Poeme, 1965). Ilustrationen von Gisela Neumann.

36. Poezii, în Zycie Literarchie. (Viaţa literară), Krakovia, 27, nr.36, 1977, p.5. (Marin Sorescu: Perpetuum mobile, O femeie, Historioterapie - traducere de Zbigniew Szuperki). Pe aceeaşi pagină poezii de N.Prelipceanu şi Romulus Vulpescu.

37. Astfel, în Reomin Ribao. (Cotidianul Poporului). Beijing, nr.11098, 27 nov.1978, p.3. Traducere de Geang Tin.

38. Drei Gedichte. (Trei poezii), în Freies Forum (Forumul liber), Heidelberg, nr.1, 1979, p.3-5. (Harta - în ediţie bilingvă -, Boala, Atavism). Prezentare de Heinrich Markl.

39. Eleven Poems. (11 poezii), în Mioriţa. A Journal of Romanian studies (revista de studii româneşti), Hamilton (Noua Zeelandă). Rechester (New York), vol.6, nr.2, iul.1979, p.34-44. (Actorii, Dincolo, Şah, Sinucidere, Creaţie, Capriciu, Supertiţie. Şi toate gândurile mele dorm uşor departe, Dante, Hârtie, Şarpele de casă). Traducere de Cristopher Given şi Lidia Vianu. Cu o poezie de Cristopher Given dedicată lui Marin Sorescu.

40. Les cent plus beaux poèmes du monde. (100 dintre cele mai frumoase poeme ale lumii). Choisis par Alain Bosquet. Collection Espaces. Anthologie. Editiones Saint-Germain-des-Près. Le Cherche Midi éditeur, Paris, 1979 (Marin Sorescu: Shakespeare).

41. Poezii, în Sprache im tehnischen Zeitalter. (Limba în secolul tehnicii), Berlin, nr.75, iul.-sept. 1980, p.83-89, 100. (Caut portretul lui Hegel, Datorii, Maşini, Întoarcerea faraonului, Vânătoare, Semne în eter - traducere de Oskar Pastior). La p.120 o scurtă prezentare biografică.

42. Poezii, în Poetry (Poezii), în Chicago, 86, nr.I, apr.1980, p.24-29. (Otrăvuri - bilingv -, Indigo, Shakespeare, Întrebare).

43. Poezii, în Nota bene. Revista de literatură internaţională, Paris, nr.2-3, 1981, p.149-157, 231 (Simetrie, Cămila, Grota, Destin, Microb frumos, Sfinţii - traducere de Alain Bosquet). La p.231 informaţii bibliografice. Din România mai sunt publicaţi poeţii Radu Boureanu, şi Gellu Naum.

44. Svetska poeziia danas. (Poezia universală de azi). Antologie de Raş Livad, Belgrad, nr.39-40, 1981, p.150-153.

45. Antologia del primer festival internacional de poesia. Morelia, 1981. Edicion, Seleccion y Notas de Homero Aridjis, Ioaquin Mortiz. Mexico. (Marin Sorescu: Balada, Drumul, Fuga, Semne, Adam, Istorioterapie, Pe sub uşă, Am legat, Shakespeare).

46. Hotideligt (Solemn), în Nyt fra Dansk, P.E.N., Copenhaga, nr.I, 1982, p.19-20. Traducere de Uffe Harder.

E. TRADUCERI DIN POEZIA LUI MARIN SORESCU ÎN LIMBILE NAŢIONALITĂŢILOR CONLOCUITOARE

În periodicele minorităţilor naţionale poezia lui Marin Sorescu a fost mereu prezentă. Aceste periodice au publicat şi comentarii critice semnate, printre alţii, de Ianos Szasz (Elöre, iul., 1966), Antal Gabor (Untuk, aug., 1968), Ingmar Brantsch (Volk und Kultur, mai 1969), Emmerich Reicharth

(Neuer Weg, mar., 1969), Elisabeta Axman (Neue Literatur, nr.1, 1969), Ferenc Szemler (Igaz Szo, nr.1, 10970 şi Elöre, mart. 1971), Gerhardt Csejk (Neue Literatur, nr.9, 1970), Walter Engel (Hermanustadter Zeitung, mrt. 1971) etc. Regretăm a nu le fi putut consulta în limba română.

Traducerile din poezia lui Marin Sorescu în limbile minorităţilor naţionale au fost deschise de periodicul de limbă maghiară Ifjùmunkas (nr.23, iun., 1964) prin publicarea poemului "Trabuiau să poarte un nume" devenit în traducerea lui Domokos Szilagyi "Eminescu". În limba maghiară poeme semnate de Marin Sorescu, în diferite traduceri, au apărut intermitent în periodicele : Napsugár (1965), Untuk (1965), Igaz Szó (1965), Elöre (1965), Munkálélét (1966), Korunk (1966), Dolgozó Nö(1970). Parantezele indică anul primelor traduceri din poezia lui Marin Sorescu. Firesc, aceste traduceri continuă de-a lungul anilor.

În periodicele de limbă germană poezia lui Marin Sorescu a început să fie cunoscută prin trei poeme publicate de Neuer Weg (1. Shakespeare. 2. Die Muschel. 3. Keramik) în nr.5113 din oct.1965. În traducerea lui Oskar Pastior şi Dieter Roth revista Neue Literatur publică numeroase poeme semnate de Marin Sorescu. Dacă se consultă bibliografia operei lui Marin Sorescu se poate constata că Oskar Pastior şi Dieter Roth au contribuit într-un mod remarcabil la cunoaşterea poeziei lui Marin Sorescu atât în ţară, cât şi în străinătate.

Poezii de Marin Sorescu traduse şi publicate în periodice ale naţionalităţilor conlocuitoare:

1. Domokos Szilágyi. Marin Sorescu: *Eminescu*, în Ifjumunas 1964, iunie, p11.

2. Sandor Bölöni. Marin Sorescu: Kerámia, în Ifjúmunás, 9, 7 sz., 1965, febr., 18, 51.

3.Géza Páskádi. Marin Sorescu: Léda, în Igaz Szó, 13, 3 sz., 1965, márc. 404 1.

4.Erik Majtényi. Marin Sorescu : Minden, în Elöre, 19, 5430 sz, 1965, ápr., 16, 31

5. Marin Sorescu. Fölfedezö úton egy földmüves szötkezetben, în Napsugár, 9, 100 sz, 16 1.

6. Marin Sorescu. Hogyan lesz a fiból deszka ?, în Napsugár, 9, 5 sz., 1965, máj, 8 1.

7. Oskar Pastior, Marin Sorescu, Schwingungen, în Neue Lieratur, 16, nr.3. Iuni, 1965, 5, 1).

8. Marin Sorescu. Epülö házak között, în Napsugár, 9, 7 sz, 1965, júl., 16 1.

9. Marin Sorescu. 1. Reminiszcencia; 2. Szemek; 3. Az óra halála; 4.

Léptek; 5. Himnusz; 6. Megint. Kányádi Sándor fordításai, în Utunk, 20, 39 sz, 1965, szept., 24, 3 1.

10. Marin Sorescu. Bekötöttem. Majtényi Erik fordítása, în Elöre, 19, 5572 sz, 1965, ikt 1,3 1.

11. Marin Sorescu. 1. Az cit; 2. Táncolj ! Balogh Iózsef fordításai, în Ifjümunkás, 9, 40 sz, 1965, okt., 7, 5 1.

12. Marin Sorescu. 1. Shakespeare; 2. Die Muschel; 3. Keramik, în Neuer Weg, 17, nr.5113, 9 okt., 1965, s3

13. Marin Sorescu. Manole mester. Tóth Balázs foditása, în Untuk, 21, 8 sz, 1966, febr., 25, 5 1.

14. Marin Sorescu. Shakespeare, Balogh Iózsef fortitása, în Munkásélet, 463 sz, 1966, márc, 12, 5 1.

15. Marin Sorescu. Eképpen. Iánosházy fortidása în Untuk, 21, 25z, 1966, jún., 24, 17 1.

16 Marin Sorescu. Tenger. l. Vizrebocsátás; 2. Kagyló. Jányadi Sandor fortitása, în Igaz Szó, 14, 6 sz., 1966, jún., 855-856 1.

17. Marin Sorescu, Férfiak. Kányádi Sándor fordítása, în Igaz Szó, 14, 8 sz., 1966, 237-238 1.

18. Marin Sorescu. 1. Szemkarika; 2. Reggel.Kányádi Sándor fordítása, în Ifjümunkás, 10, 37 sz, 1966, szept., 15, 5 1.

19. Marin Sorescu. Egyetlen dolgot. Anavi Adám fordítása, în Utunk, 21, 45 sz., 1966, nov., 11, 5 1

20. Marin Sorescu. 1. Bekötöttem ...; 2. Betegség; 3. Ppir. Kányá di Sándor fordítása, în Korunk, 25, 11sz, 1966, nov., 1551-1552 1.

21. Marin Sorescu. Az árnyék. Franyo Zoltan fordítása, în Elöre, 20, 25934 sz, 1966, dec., 1, 3 1.

22. Marin Sorescu. Freskó. Elekes Ferenc fordítása, în Ifjümunkás, 11 szs, 1967, márc, 16, 7 1.

23. Marin Sorescu. A kacagás betegsége. Elekes Ferenc fordítása, în Ifjümunkás, 11, 19sz, 1967, máj, 11

24. Marin Sorescu. Muzeu sela. Perevod H.Bogdan, în Rumânia, nr.6, iun., 1967, p.15.

25. Marin Sorescu, Sahmatj. Perevod H.Bogdan, în Rumânia, nr.2, 1966, p.31.

26. Marin Sorescu. Az árnyék. Franyo Zoltan fordítása, în Ifjümunkás, 11, 31 sz, 1967, aug.,3,5 1.

27. Marin Sorescu. Kitartás. Kiss Jenö fordítása, în Utunk, 22, 33sz, 1967, aug., 18, 7 1.

28. Marin Sorescu. 1 Az út; 2. Fényt pillantottam meg; 3. A villág megkerülése; 4.Táncollj. Kiss Jenö fordítása, în Utunk, 22, 37 sz., 1967,

szept., 15, 4,1

29.Marin Sorescu. Kugeln und Reifen. Ubertragen von Dieter Roth, în Neuer Weg, 19, nr.5719, 23 sept., 1967, s 3.

30. Marin Sorescu. Az Abécé. Balogh Iózsef forditása, în Ifjümunkás, 12, 3sz, 1968, jan., 18, Irodalmi melléklet 1,b lap.

31. Marin Sorescu. 1. Fényt láttam ...; 2. Ut.,Szemler Ferenc forditása, în Igaz Szó, 16, 2sz, 1968, febr., 233-234 1.

32. Marin Sorescu. 1. Der Weg; 2. Reminiszenzen; 3. Die Muschel; 4. Das Rad; 5. Der Schlafwandler; 6.Faltungen; 7.Das Gebirg; 8. Mit dem Rücken zeer zeit. Ubertragungen von Dieter Roth, Oskar Pastior und Dieter Schlesak, în Neue Literatur, 9, nr.1-2, Ian.-Febr.m 1968, s.87-91.

33. Marin Sorescu, Iáték, Iánosházy György forditása. în Igaz Szó, 16, 5 sz, 1968, máj, 713 1.

34. Marin Sorescu. Allbatatosság. Balogh Iózsef forditása, în Elöre, 22, 6381sz, 1968, máj, 12, 4 1.

35. Marin Sorescu. A kipusztult madarakért. Hervay Gizella forditása, în Ifjümunkáas, 12, 31 sz., 1968, aug., 1, 4 1.

37. Marin Sorescu, A rák szája. Franyó Zoltán forditása, în Igaz Szó, 16, 11 sz., 1968, nov., 616-617 1.

38. Marin Sorescu. Wir Knabbern einen Stern. 1. Menü; 2. Der Kompass; 3. Die schnecke; 4. Hymne; 5. Die Beschwerde. Deutsch von Dieter Roth, în Neue Literatur, 20, nr.1, ian., 1969,s.29-32.

39. Marin Sorescu. A házikigyó. Lendvay Eva forditása, în Utunk, 24, 13 sz. 1969, márc, 28, 6 1.

40. Marin Sorescu. Arcunkat bevéssük. Hervay Gizella forditása, în Ifjümunkás, 13, 21 sz., 1969, máj, 22, Iradalmimelléklet 5, a.lap.

41. Marin Sorescu. Tanulmány. Forditatta Franyo Zoltán, în Elöre, 23, 6807 sz, 1969, szept., 21, 3 1.

42. Marin Sorescu. Krebsmaul Sunt lacrimae rerum, în Neue Literatur, 20, nr.12, Dez, 1969, s.45-52.

43. Marin Sorescu. 1. Adám; 2. Ongyilkosság; 3.Rajt;; 4. Verseny; 5. Iránytü; 6. Fötárgyaláas, în Igaz Szó, 18, 1sz, 1970, jan, 8o-84 1. Szemlér Ferenc fortitása.

44. Marin Sorescu. 1. De res; 2. Vázlat. Halmi György forditása, în Utunk, 25, 3 sz, 1970, jan, 16,9 1.

45. Marin Sorescu. Sah. Preveo Adam Puslovic, în Knjizevni Zivot, 3, nr.1, 1970, str.68.

46. Marin Sorescu. Távlat Halmi György forditása, în Dolgozó Nö, 25, 4 s, 1970, ápr, 35 1.

47. Marin Sorescu. 1. A szentek; 2 Hortvágány. Tompa Barna forditása,

în Utunk, 25, 36 sz, 1970, szept. 4, 3 1.

48. Marin Sorescu. Pécina. Preveo Z.Popovic, în Banatske Novine, 25, br. 3106, 16 oct.1970, str.13.

49. Marin Sorescu. 1. Hitoricotherapie (Anemone Latzina); 2. Wenn das Wasser nicht schwarz wird (Gerhardt Csejka). Ubertragungen aus dem den Titel "Tuşiţi" tragenden neuen Gedichtband dea Verfassers, în Neue Literatur, 21, nr.10, Okt, 1970, s.69-70.

50. Marin Sorescu. Shakespeare. Saszet Géza forditása, în Korunk, 30, Isz, 1971, jan, 18 1.

51. Marin Sorescu. 1. Elszántan; 2. A hegy. 3. Kugli. Hajdu Zoltán forditása, în A Hét, 2, 11sz, 1971, márc.12,5 1.

52. Marin Sorescu. Nusisták. Saszet Gáza forditása, în Utunk, 26, 14 szs, 1971, ápr.2,7 1

53. Marin Sorescu. Falumúzeum. Saszet Géza forditása, în Korunk,30, 4 sz, 1971, ápr. 564-565 1.

54. Marin Sorescu. Folyamatosmúlt. Saszet Géza forditása, în Utunk,26,25sz, 1971, jún.18,5 1.

55. Marin Sorescu. Fresko. Deutsch von Dieter Roth, în Neuer Weg, 23, nr.7046, 31 Dez, 1971, s.6.

56. Marin Sorescu. Studie. Texte-Leseproben (aux der rumänischen, gegenwärtigen. Lyrik). Deutsch von Zoltan Franyó, în Karpatenrundschau,5,nr.15,14 Apr., 1972, s.10.

57. Marin Sorescu. Die Hyäne. ("Dass nicht Einer Ted meine, wenn er Leben sagt". Lyrik aus aller Welt), în Volk und Kultur, 21, nr.4, Apr., 1969, s.28-31.

58. Marin Sorescu. Hymne, în Volk und Kultur,24,nr8,aug.1972,s.35

59. Marin Sorescu. Tak. Perevel Dan Reutu, în Rumânija, nr.11,nov., 1972, p.21.

60. Marin Sorescu. Aszentek. Ladánui Mihály forditása, în Elöre, 26, 7805 sz, 1972, dec.10, 3 1.

61. Marin Sorescu. A juhász, aki elvesztette juhait. Elltetö Iózsef forditása,în Igaz Szó, 21, 2 sz, 1973, febr., 235-237 1.

62. Marin Sorescu. Hugyák. Franyó Zoltán forditása, în Igaz Szó, 2, 6sz, 1973, jún. 782 1.

63. Marin Sorescu. Apám. Torayai Gáspár forditása, în Elöre, 27, 7893, márc, 25, 4 1.

64. Marin Sorescu. 1. Seneca; 2. Die Diebe; 3. Glaswand. Aus dem Rumänischen von Gerhardt Czejka, în Neue Literatur, 24, nr.3, März, 1973, s.46-47.

F. REFERINŢE APĂRUTE ÎN STRĂINĂTATE

1. Napoli Ospite: Marin Sorescu. Intervist a Marin Sorescu. (Oaspete al oraşului Napoli. Interviu cu Marin Sorescu), în Breve, Napoli, 2, nr.9, sept., 1968, p.2-3.

2. D. Draskovici. Zece minute cu Marin Sorescu, în Borba (Lupta), 35, 19 ian., 1970, p.14.

3. Marin Sorescu, în Literatur-Lexicon, 20, Iahehunert (Lexiconul literar al secolului 20), Hamburg, 1971, p.739.

4. Marianne Sandels. Marin Sorescu, în Lyrikvänen, Stokholm, nr.4, 1975, p.25-31. Prezentare şi traducerea poeziilor : Singur, Svejk, Dii, Bile şi cercuri, Portretul artistului, Şah ş.a.

5. Preuves, No.197, Juillet, p.47-49, Paris. (Marin Sorescu: "Du poésie"), 1967.

6. Preuves, No.209-21o, aout-septembre, 1968, p.53-54. "La ville et l'imaginaire. Une enquête de Françoise Choay. (Marin Sorescu: Comment amenager la caverne ?").

NOTA. Toate referinţele au fost însoţite de prefaţă, postfaţă, prezentare bibliografică, fotografia autorului.

7.3. TEATRUL LUI MARIN SORESCU

A. În periodice autohtone

1. Iona, teatru, în "Luceafărul" nr.2, 13 ian.1968.

2. Paracliserul, teatru, în "România literară" nr.26, 26 iun.1969, p.18-19,20.

3. Există nervi, teatru, în "Luceafărul" nr.27, 6 iul.1968, p.7,9.

4. A treia ţeapă, teatru, în "Cronica", 26 iun., 1971; Primele tablouri sub titlul "Dimineaţa în pădure".

5. Matca, teatru, în "Teatru" nr.9, sept., 1973.

6. Matca, teatru, în "România literară" nr.30, 26 iul. 1973, p.16-18.

7. Răceala. Piesă în patru acte, în Teatrul, nr.3. mart. 1976, p. 52-96.

8. A treia ţeapă. Fragment, în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1978, p.8,9.

9. A treia ţeapă. Actul II tabloul I, în "România literară" nr.11, 16 mart. 1978, p.12-13.

10. A treia ţeapă. La prânz. Actul III, în "Convorbiri literare", nr.4, apr.1978, p.3.

11. A treia ţeapă, Judecata. Actul III, în "Ramuri" nr.4,16 apr., p.8-9.

12. A treia ţeapă, în "Tribuna" nr.39, 28 sept.1978, p.4,5.

13. Dimineaţa, la prânz şi seara. Tragedie populară în cinci acte (Versiune prescurtată pentru scenă), în "Teatrul" nr.12, dec., 1970, p.52-86.

14. Luptătorul pe două fronturi. Piesă în trei acte şi cincisprezece tablouri, în "Convorbiri literare" nr.6, iun., 1981, p.10-11.

15. Luptătorul pe două fronturi. Piesă în trei acte şi cincisprezece tablouri. Fragment, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1981, p.8-9.

B. Volume de teatru apărute în ţară

1. Iona. Tragedie în patru tablouri. Buc., EPL, 1968, 64 p. Coperta Petre Vulcănescu.

2. Paracliserul. Tragedie în trei tablouri. Buc., Ed.Eminescu, 1970, 52 p. Coperta de I.Dogar-Marinescu.

3. Setea muntelui de sare. (Iona, Paracliserul, Pluta meduzei, Există nervi), Buc., Ed."Cartea românească", 1974, 220 p.

4. Matca. Piesă în trei acte, Ed.Eminescu, 1976, 112 p. cu portret. Prezentare grafică Armand Crintea. Colecţia Rampa. La p.6-11 "Cum, am scris Matca. Apa neîncepută".

5. Teatru. (Răceala, A treia ţeapă). Coperta: Aurel Bulacu. Portretul autorului de Magdalena Rădulescu. Craiova, Ed."Scrisul românesc", 1980, 200 p. cu portret. Cuprinde date despr Vlad Ţepeş "Vlad Ţepeş, domn al Ţării Româneşti".

6. Ieşirea prin cer. Teatru comentat - (piese de teatru şi comentarii asupra lor). Ed.Eminescu, 1984, 552 p. Cuprinde: Setea muntelui de sare, Pluta meduzei, Lupoaica mea, Există nervi, Răceala, A treia Teapă. Biobibliografie de Virginia Sorescu (p.543-549).

7. Antologia piesei româneşti într-un act. Volumul III-IV. Ediţie, studiu introductiv de Valentin Silvestru. Ed.Dacia, 1982 (Marin Sorescu: Există nervi).

C.Traduceri din teatrul lui Marin Sorescu apărute în ţară

1. Ionas (Iona), în Neue Literatur, nr.5. 1969, p.7-29. Tragödie in vier Bildern. Deutsch von Anemone Latzina.

2. La Bedeau (Paracliserul), în Revue Roumaine, nr.1, 1971. Traducere de Annie Bentoiu. Cu portret şi date referitoare la autor şi date referitoare la autor şi volumele publicate.

3. Marin Sorescu. A cold (Răceala). Translated by Leon Levițchi, în Romanian Review, nr.7-8, mai-iul., 1982, p.81-94.

4. Main Sorescu. Der Küster (Paracliserul). Tragödie in drei Bildern Aus dem Rumänischen von Anemone Latzina, în Neue Literatur, nr.3, März, 1971,s.40-53.

5. Marin Sorescu. Nerves do exist, în Romanian Review nr.1, ian.-mar.1971,,p.69-87.

6. Matca. Traducere în limba franceză de I.Igiroşian, cu o prezentare de Andrei Brezeanu, în Secolul 20, nr.10-11, oct.-nov. 1975, p.138-152.

7. Răceala -A cold. Ediţie bilingvă româno-englză. Traducere de Stavros Deligiorgis. Ed.Junimea, 1978, 151 p. Seria Arlechin.

8. The impaler's third stake. Folk tragedy in five acts. Translated by Andreea Gheorghiţoiu, în Romanian Review, nr.9—10, sept.-oct. 1980, p.168-216.

D. Traduceri din teatrul lui Marin Sorescu apărute în străinătate

1. Iona. Stück in vier Bildern. Deutsch von Doina Lescu. Wien-München-Basel, Theaterverlag Kurt Desch, 1968, 43 p.

2. Giano Accame. Giona: una prefezia romena (Iona: o profeţie românească), în Renovatio (Renovare). Revista de teologie şi cultură, Geneva, 4, nr.2, apr.-iun., 1969, p.284-294.

3. Ionasz (Iona), în Dialog, Varsavia, 14, nr.5, mai, 1969, p.67-81. Traducere de Danuta Bienkowska.

4. La catedrale (Paracliserul), teatru, în revista Il dramma. Traducere în limba italiană de Marco Cugno, 1969.

5. Der Küster (Paracliserul). Deutsch von Doina Lescu. Wien-München-Basel, Theaterverlag Kurt Desch, 1970, 32 p.

6. Iona, în Forum, Zagreb, 22, nr.9, sept., 1971, p.433-452. Traducere de Kermen Milacici.

7. Az esti futár (Curierul de seară). Mai román egyfelvonásosok. Valogatt Kosály Márta. Az utószót és a jegyzeteket irta Belia György. Budapest, Europa Könyvkiadó, 1972, 204 p. ("Modern Könyvtár 216"). (Marin Sorescu: Iona, traducere de Klumák István).

8. I nervi esistono. Due tempi. Ilustrazioni dalle opere di Mario Rosselle. Traduzione di Marco Cugno, în Il dramma, Numero doppio. Anno 49, Gennaio-Febbraio, 1973, Roma, p.121-136.

9. Ci sono nervi (Există nervi), teatru, în revista Il dramma, nr.1-2, ian.-febr., 1973. Traducere d Marco Cugno.

10. O, diesen nerven. Tragikkomödie in twei Akten von Marin Sorescu. Aus dem Rumänischen von Doina Lescu. Als unverkäufliches Manuskript vervielfälligt. Das Aufführungsrecht ist nur zu beziehen von Thomas Sessler verlag. Buhnen und misikerlage, 1973.

11. Lono (Matca), în revista Rumânskaia Literatura, nr.6-7, 1978. Traducere în limba rusă de Chiril Kovalgi şi Lev Berinski.

12. Matiţa (Matca), în revista Culturen Jivot (Viaţa culturală), nr.7-8, 1979, p.53-72, Scopje. Traducere în limba macedoneană de Tasko Sarov.

13. Giona (Iona), teatru. Editura Administraţia Provinciei Napoli. Traducere în limba italiană de Marco Cugno, cu studii despre dramaturgia şi poezia lui Marin Sorescu semnate de Marco Cugno, Pasquale Buoninontro, Luigi Nespoli şi Alba Clara De Ruggiero. 1980.

14. Hideglelés. (Răceala), teatru cuprinzând piesele Răceala şi Matca. Ed.Europa, Budapesta, 1980. Traducere în limba maghiară de Kántor Erzsébet şi, respectiv, Zirculi Péter. Cu o prefaţă de Zirculi Péter.

15. The thirst of the saut movtain. (Setea muntelui de sare). Teatru. Cuprinde: Matca, Iona şi Paracliserul. Traducere de Andreea Deletant şi Brenda Walker. Forest books, Londra.

16. Vlad Dracula - The Impaler (A treia Teapă), Forest books, London-Boston. În traducerea lui Dennis Deletant.

7.4. ROMANE

A. VOLUME

1. Trei dinţi din faţă. Roman. Coperta colecţiei : Val Munteanu. Ilustraţia copertei: Tamás Klára. Buc., Ed.Eminescu, 1978, 496 p. Colecţia "Romanul de dragoste".

2. Tri predni ziba (Trei dinţi din faţă). Roman. Ed. Narodna Cultura, Sofia, 1981. Traducere în limba bulgară de Veselina Gheorghieva. Cu o prefaţă de Marina Mladenova.

3. Viziunea viziunii. Roman într-o doară. În două părţi. Buc., Ed.Albatros, 1982, 224 p.

B. ÎN PERIODICE

1. Roman fantezist, în Literatorul, Biblioteca Argeş, tipărit în revista Argeş nr.6 din 1973.

2. Odaia cealaltă. Fragment din romanul "Trei dinţi din faţă", în "Flacăra", nr.5, 3 febr., 1977, p.4, 5.

3. Pietre din panaj. Fragment din romanul "Trei dinţi din faţă", în "Flacăra" nr.5, 3 febr., 1977, p.20, 21 .

4. A trăi pur şi simplu. Fragment din romanul "Trei dinţi din faţă", în "Luceafărul" nr.9, 26 febr.1977, p.4,5.

5. Pe scândura de călcat. Fragment din romanul "Trei dinţi din faţă", în "România literară" nr.8, 24 febr., 1977, p.14-15.

7.5. ESEU, CRITICĂ LITERARĂ, INTERVIU (volume)

1. Teoria sferelor de influenţă. Studii de critică literară şi cinematografică, Buc., Ed.Eminescu, 1969, 256 p. Coperta Andrei Olsufiev.

2. Insomnii. Microeseuri, Buc., Ed.Albatros, 1971.

3. Starea de destin. Eseuri. Coperta de Gabrila Buhoiu, Iaşi, Ed.Junimea, 1977, 159 p.

4. Uşor cu pianul pe scări. Cronici literare. Buc., Ed. "Cartea românească", 1985, 407 p.

5. Tratat de inspiraţie (Dialoguri şi portrete). Coperta Gabriel Bratu, Craiova, Ed."Scrisul românesc", 1985, 528 p.

7.6. TRADUCERI. PREFEŢE

1. Lisandro Otero. Situaţia (La situación). În româneşte de Marin Sorescu şi Alexandru Samharadze. Note de Alexandru Samharadze. Cuvânt înainte de Nestor Ignat. Buc., EPLU, 1966, 344 p. Colecţia Meridiane.

2. Boris Pasternak. Lirice. Tălmăcire şi prefaţă de Marin Sorescu, Buc., EPLU, 1969, 252 p. cu portret.

3. Alehem Salom (Salom Rabinovici), Opere alese,buc., ESPLA, 1959-1969, 5 vol. Vol.2. Stele rătăcitoare. Roman. Traducere de Olga Brateş şi Meer Sternberg. Cu o prefaţă de Marin Sorescu (10p.), EPLU, 1964.

4. O.Henry. Poveşti neterminate. Traducere şi note de Al.Hallunga şi L.Peltz. Prefaţa: Marin Sorescu, Buc., EPLU, 1965.

5. Iaroslav Hesek. Micul scamator. Culegere de povestiri umoristice. În româneşte de I.Peltz şi Tr.Ionescu-Nişcov. Prefaţa de Marin Sorescu, Buc., Ed.Tineretului, 1965, 152 p.

6. Iacobi Ritzi Tapisserien und Peter Iacob Skulpturen. Cu o prezentare de Marin Sorescu. Bauzentrum-Hamburg (7-23 Februar 1969). Pliant în 4 ilustr. şi 2 portrete. Cuprinde şi două poezii de Marin Sorescu.

7. Capriccio roumain. Aufgeführt von Achtzehn Solisten darunter so bekannten Meistern wie Cik Damadian, Ion Popescu-Gopo und Eugen Taru. Nachwort (Postfaţă) Marin Sorescu. Editura Meridiane şi Eulespiegel Verlag

Berlin, 1970, 83 p. cu ilustr. şi portret. Printed in Romania, 1970. (Album cu caricaturi).

8. Aurel Mihailopol. Expoziţie de fotografii. Catalogul expoziţiei. Cuvânt înainte de Marin Sorescu (10-28 febr.1970).

9. Nicolaie Gh.Lupu. Dospirea ploii. Versuri. Prefaţă de Marin Sorescu ("Un poet"). Buc., Ed.Eminescu, 1971, 76 p.

10. Edy Endre. Poeme. În româneşte de Paul Drumaru. Cuvânt înainte : Marin Sorescu. Buc., Ed.Kriterion, 1972, 423p (Marin Sorescu : "E mare vina mea: Se cheamă suflet").

11. Novac şi Zâna. Balade fantastice. Prefaţă de Marin Sorescu. Ed.Minerva, 1973. (Marin Sorescu: Pod peste mare şi punte peste munte).

12. Cârlova. Ruinurile târgoviştei. Ediţie îngrijită şi prefaţată de Marin Sorescu. Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1975 (Marin Sorescu: Poetul călare).

13. Mihai Ungheanu. Marin Preda. Argument şi antologie de Mihai Ungheanu. Buc., Ed.Eminescu, 1976 (Marin Sorescu: Un jurnal intim ?).

14. Constantin Zărnescu. Aforismele şi textele lui Brâncuşi. Ed."Scrisul românesc", Craiova, 1980. Prefaţă de Marin Sorescu. ("Proverbe la Masa tăcerii").

15. Ion Miclea. Satele României. Curtişoara. Cu un cuvânt înainte de Marin Sorescu şi o postfaţă de Elena Udrişte. Editat de revista "Transilvania", Sibiu, 1981.

16. Grigore Vieru. Izvorul şi clipa. Antologie de Mircea Radu Iacoban. Prefaţă de Marin Sorescu. Buc., Ed. Albatros, 1981. (Colecţia "Cele mai frumoase poezii").

17. George Magheru. Cântece la marginea nopţii. Poeme inedite. Ediţie îngrijită şi prefaţată de Marin Sorescu, Craiova, Ed. "Scrisul românesc", 1982.

18. Vasko Popa. Sare de lup. Versuri. În româneşte de Marin Sorescu şi Slavomir Popovici. Prefaţă de Marin Sorescu. Buc., Ed."Univers", 1983, 179 p.

19.Iustin Constatinescu, Ion Deaconescu. Poeţi olteni. Antologie. Prefaţă de Marin Sorescu. Craiova, Ed. "Scrisul românesc", 1982, 355 p.

20. Margareta Sterian. Album. Text introductiv de Marin Sorescu, 1984.

7.7. INTERVIURI, MESE ROTUNDE, ANCHETE LITERARE, DIALOGURI (în periodice)

1. Scriitorii şi editurile. Ancheta "Gazetei literare", în "Gazeta literară" nr.7, 11 febr. 1965, p.5.

2. Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1965. Convorbire cu ... Marin Sorescu ... şi alţii. (Anghel Dumbrăveanu), în "Gazeta literară" nr.7, 17 febr.1966, p.2.

3. Poeţii despre ei înşişi şi despre poezia contemporană, în "Gazeta literară" nr.4, 26 iun. 1967, p.9.

4. Marin Sorescu şi Cezar Baltag. Simultan literar. Interviu cu Marin Sorescu şi Cezar Baltag (Maria-Luiza Cristescu), în "Amfiteatru" nr.17, mai 1967, p.282.

5. Marin Sorescu. Carnet de lucru. Interviu cu poetul Marin Sorescu (Smaranda Jelescu), în "Scânteia tineretului" nr.5658, 29 iul.1967, p.2.

6. Marin Sorescu. Dialog cu scriitorul francez Dominique de Roux, în "Contemporanul" nr.33, 18 aug.1967, p.2.

7. Michaela Bulgărea. Convorbiri literare cu Marin Sorescu, în "Tomis" nr.12, dec.1967, p.10.

8. Marin Sorescu. Despre creaţia literară. Interviu luat de Horia Drăghici, în "Viaţa studenţească" nr.22, 28 mai 1969, p.7.

9. Marin Sorescu: "Omenirea întreagă este Iona, dacă-mi permite". Interviu luat de Adrian Păunescu, în "România literară nr.36, 4 sept. 1969, p.6-7.

10. Giuseppe de Santis. Interviu cu Marin Sorescu şi Dumitru Solomon, în "Teatrul" nr.2, febr.1970, p.105-106.

11. Marta Cuibuş. The international cartoon film festival, Mamaia 1970. Interview witz Marin Sorescu, chief editor of the nimafilm studio. Apare şi în ediţiile în limba franceză, germană şi spaniolă ale revistei Romanian Today nr.4, apr., 1970, p.22.

12. Ion Andreiţa. Poezia lui Marin Sorescu medaliată cu aur în Italia. Interviu, în "Scânteia tineretului" nr. 655), 10 iun. 1970, p.2.

13. Critica literară şi selecţia valorilor. Masă rotundă a "României literare". Participă, printre alţii, şi Marin Sorescu. În "România literară" nr.48, 26 nov., 1970, p. 16-19,3).

14. Timişoara. Întâlniri cu cititorii. Şezătorile literare ale revistelor "Luceafărul", "Tribuna" şi "Orizont". Marin Sorescu: "Păscălie sau cartea de zodii pe 140 de ani", în "Luceafărul" nr.14 şi nr.18, mai, 1971, p.3.

15. Marin Sorescu. În serviciul ideii. Politică şi literatură. Interviu cu

Marin Sorescu (Ilie Purcaru).

16. Marin Sorescu. Interviu (Valentin Borda), în "Vatra" nr.7, oct. 1971, p.8.

17. Poezia la modul critic. Poeţii la masă rotundă despre condiţia poeziei (Petru Eugen Gora). Participă, printre alţii, şi Marin Sorescu. În "Convorbiri literare" nr.20, 3) oct., 1972, p.2-3.

18. Marin Sorescu: "Aprob gândirea profundă asupra rosturilor poeziei" (Anca Bărbulescu-Tănase), în "Munca" nr.7747, 13 oct. 1972, p.4.

19. Marin Sorescu : "Nu mi-am propus să devin popular". Convorbire cu Marin Sorescu (Ciolănescu Ion), în "Orizont" nr.29, 16 nov., 1972,, p.1,4.

20. Marin Sorescu. Despre teatru. Interviu luat de Carmen Tudora, în "România literară" nr 14, 5 apr., 1973, p.20.

21. Vladimir Brânduş : De vorbă cu poetul Marin Sorescu despre artele plastice, în "Tribuna" nr. 12, 22 mart., 1973, p.11.

22. Ilarie Hinoveanu. Convorbiri cu ... (şi Marin Sorescu), Craiova, Ed. "Scrisul românesc", 1974, p. 96-104.

23. Ce înseamnă "teatru politic"? Răspund : Titus Popovici, D.R.Popescu, Marin Sorescu, Al.Mirodan şi Mircea Albulescu, în "România literară" nr.33, 15 aug., 1974, p.16.

24. Marin Sorescu : "Fiecare experienţă literară nouă se întinereşte. Nicolae Pop, în "Ramuri" nr.2, 15 febr. 1975, p.4.

25. Main Sorescu: "Da, omul. Chiar îndrăznesc să adaug: Omul şi Caraimanul. Adică un lanţ de piscuri". Interviu, în "Flacăra" nr.8, 1 mart., 1975, p.20.

26. Constantin Coroiu. Interviu cu Marin Sorescu, în "Convorbiri literare" nr.5, mai 1975, p.3.

27. Marin Sorescu: "Nu numai poetul se poate defini greu, ci oricare om", în "Argeş" nr.2, iun., 1975, p.16.

28. Marin Sorescu. Interviu cu poetul Gerald Bisinger, în "Luceafărul" nr.30, 26 iul., 1975, p.6.

29. Marin Sorescu. Interviu cu Jean Clarence-Lambert, în "Luceafărul" nr.43, 25 oct., 1975, p.6.

30. Nicolae Florescu. Biografii posibile. Marin Sorescu: "Scrisul rămâne şi te judecă", în "Cronica" nr. 48, 28 nov., 1975, p.1,4.

31. Marin Sorescu: "Personajele mele nu sunt împiedicate în limbaj". Interviu (A.Dohotaru), în "Flacăra" nr.7, 21 febr.1976, p.13.

32. Marin Sorescu. La faţa locului despre piesa sa "Răceala", în "Luceafărul" mr.16, 17 apr. 1976, p.1,8.

33.Marin Sorescu : "Noi am rămas solidari prin idealurile noastre" (George Arion - interviu).

34. Marin Sorescu : " Să facem să treacă sensibilitatea românească dincolo de hotare". Vatra - dialog, în "Vatra" nr.5, 20 mai 1976, p.11.

35."Un poet ca o ieşire la mare". Interviu cu poetul Lundkvist Artur, Suedia, în "Luceafărul" nr.36, 4 sept., 1976, p.6.

36. Marin Sorescu. Interviu cu dramaturgul suedez Lars Forssel, în "Luceafărul" nr.40, 2 oct. 1976, p.6.

37. În pregătirea Conferinţei naţionale a scriitorilor. Marin Sorescu. Personajele mele. În "Teatrul" nr.4, apr., 1977, p.40-41.

38. Cornelia Djigola. Interviu cu Marin Sorescu, în Romanian Review, nr.6-7, iun.-iul. 1978, p.66-68.

39. Marin Sorescu: "Cărţilor mele le place să călătorească". Interviu, în "România literară" nr.12, 19 mart. 1981, p.5.

40. Poezia şi publicul. Masă rotundă la Genova, mai 1979. Participă: Edoardo Sanguinetti (Italia), Charles Tonlinson (Anglia), Michel Déguy (Franţa), Gerard Bisinger (Austria), Hans Magnus Ensesisberger (R.F.G.), Allen Rozenwicz (Polonia), Luciano Berio(Italia), Marin Sorescu, Lasse Söderberg (Suedia), în "Ramuri" nr.9, sept., 1979, p.3, 12.

41. Marin Sorescu. Convorbire cu Edoardo Sanguinetti, în "Ramuri" nr.12, 15 dec. 1979, p.3.

42. Marin Sorescu : "Teatrul trebuie scris din toată fiinţa", în "Astra" nr.2, iun. 1979, p.14 (Mihai Vasile).

43. Marin Sorescu : "Intrarea în literatură se face prin poarta mare a locurilor de unde ai plecat", în "Convorbiri literare" nr.2, febr., 1979, p.2. (Maria Minciu).

44. Marin Sorescu: "Sunt pentru o confruntare reală", în "România literară" nr.13, 29 mart. 1979, p.16(Antoaneta C.Iordache).

45. Marin Sorescu. Acasă la Antonio Buero Vallejo, în "Ramuri" nr.11, 15 nov. 1979, p.15.

46. Radu Basarab. Despre teatru cu Marin Sorescu, în "Transilvania" nr.1, ian. 1980, p.51-52.

47. Marin Sorescu : "Nu s-a văzut încă săpător care să fie ajuns în partea cealaltă a pământului fără să întâlnească izvorul menit să-l arunce în slavă, viu sau mort", Vatra-dialog, în "Vatra" nr.2, 20 febr. 1980, p.7 (Dorin Tudoran).

48. Allen Ginsberg. Singurătatea singură şi singurătatea publică (Interviu luat de Marin Sorescu), în "Ramuri" nr.4, 15 apr., 1980, p.15.

49. Marin Sorescu. Michel Deguy nu persecută poezia. În exclusivitate pentru "Ramuri" nr.8, 15 aug. 1980, p.16.

50. Seminarul de dramaturgie şi teatrologie D.R. Popescu. Marin Sorescu : Un teatru fără prejudecăţi, în "Familia" nr.12, dec., 1980, p.A-D.

51. Seminar de dramaturgie şi teatrologie, Deva, 1981 (Marin Sorescu. Opinii), în "Vatra" nr.4, 20 apr.1981, p.4-6, 12-14.

52. Marin Sorescu. Ziua mondială a teatrului ... şi omul nemondial, în "Teatrul" nr.3, mart., 1981,p.15.

53. Angajare în climatul literar. Asociaţiile scriitorilor. Anchetă literară. Participă şi Marin Sorescu (A.I.Brumaru), în"Astra" nr.3,iul.-sept.,1981, p.11.

54. Marin Sorescu : "Mi-am dat seama încă o dată că "Veşnicia s-a născut la sat", în "Flacăra" nr.3, 22 ian.1982, p.19 (Ilie Purcaru).

55. Marin Sorescu. "Am uitat de ce scriu". Dialog cu Tadeusz Rozewicz., în "Ramuri" nr.1, 1982, p.7.

56. Grass Günter. Imorala incocentă a vieţii şi a lucrurilor. Interviu, în "Ramuri" nr.4, 15 apr. 1982, p.16.

57. Gânduri despre "Beat Generation" şi un dialog cu Lawrence Forlinghetti (S.U.A), în "Ramuri" nr.10, 15 oct., 1982, p.16.

58. Cu Padron Justo Jorge. Un optimist incurabil. Dialog despre culisele unui Congres al poeţilor şi despre poezie pe scena lumii, în "Ramuri" nr.12, 15 dec. 1982, p.20.

59. Dialog cu Margareta Sterian, în "Ramuri", nr.1, 15 ian.1983, p.12.

60. Dialog cu W.S.Merwin (S.U.A.). Versuri la răscrucea ezitării, în "Ramuri" nr.2, 15 febr. 1983, p.13.

61. Dialog cu Andrej Voznesenskij (U.R.S.S.), în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1983, p.8.

62. Adrian Dohotaru. Un poet în stare de veghe (Interviu cu Marin Sorescu), în "Flacăra" nr.22, 3 iun.1983, p.9, 15.

63. Constantin Vişan. Convorbiri cu poetul Marin Sorescu, în "Orizont" nr.24, 17 iun., 1983, p.1,4,5.

64. Dialog cu Clavo Javier, în "Ramuri" nr.8, 15 aug. 1983,p 16.

65. Marin Sorescu: "Încerc o satisfacţie deosebită să descopăr talente". Dialogul dintre generaţii (Elena Ştefănescu), în "Scânteia tineretului", Supliment, 4, nr.11, 11 mart.. 1984, p.10.

66. Dialog cu Osten Sjöstrand. Stinghere stele-orizont comun, în "Ramuri" nr.3, 15 mart. 1984, p.16.

67. Marin Sorescu : "Marea poezie română actuală are culmi demne de atenţia lumii" (Interviu luat de George Dinu), în "Orizont" nr.21, 25 mai 1984, p.3.

68. Alain Bosquet : "Pentru a mă cunoaşte trebuie să scriu un poem" (Interviu luat de Marin Sorescu), în "Ramuri" nr.5, 15 mai 1984, p.20.

69. Marin Sorescu : "Poezia este ceea ce rămâne după ce ai scris poezie ..."(Interviu luat de Demostene Sofron, în "Tribuna"nr.29, 19 iul.1984, p.4).

70. Ancheta " Ce-a însemnat anul 1984 pentru dumneavoastră?, în

"Scânteia tineretului", Supliment, 4, nr.53, 30 dec.1984, p.8-9.

71. (Dialog cu) Luis Jorge Borges, în "Secolul 20" nr.6-7, 1984, p.5-12.

72. (Dialog cu) Fabio Doplicher. Poezia metamorfozei italiene, în "Ramuri" nr.4, 15 apr.1985, p.16.

73. (Dialog cu) Sedar Leopold Senghor. Poemul polifonic. Tăcerea face şi ea parte din poezie, în "România literară" nr.17, 25 apr.1985, p.21.

74. (Dialog cu) Ruben Vela (Argentina). Poezia Americii Latine, în "Romnia literară" nr.39, 26 sept.1985, p.21.

75. (Dialog cu) Casimiro de Brito. Linia de forăţă a unui poet portughez, In "Argeş" nr.10, oct. 1985, p.16.

76. Dialog (despre poezia italiană actuală) cu Giancarlo Vigorelli, în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1986, p.16.

77. "În zorii creierului nostru" (George Pruteanu), în "Cronica" nr.8, 21 febr.1986, p.1,5.

78. Marian Papahagi. Trei minute cu Marin Sorescu, în "Tribuna" nr.8, 2o febr.1986, p.4.

79. Temele vitale ale teatrului. Convorbire cu Marin Sorescu, în "România literară" nr.7, 13 febr.1986, p.4-5.

80. Marin Sorescu: "Scriind pentru mine m-am pomenit dintr-o dată cu foarte mulţi cititori" (Gabriel Stănescu. Interviu cu Marin Sorescu), în "Tribuna României" nr.328, 15 nov. 1986, p.11.

8. OPERA (în periodice)

A. POEZII

1. Contribuţie la valorificarea lunii, în "Iaşul literar" nr.11, nov. 1959, p.44-46.

2. Tinereţe, în "Iaşul literar" nr.1, ian. 1960, p.49.

3. De vorbă cu posteritatea, în "Iaşul literar" nr.3 mart., 1960, p.44-48.

4. Oamenii Măriei-Sale, în "Iaşul literar" nr.11, nov. 1960, p.60-63.

5. Hunedoara, în "Tribuna" nr.26, 30 iunie 1960, p.7.

6. Fluxul adâncului, în "Tribuna" nr.50, 15 dec.1960, p.5.

7. Marele cântec despre mine (Parodie după Ion Crânguleanu), în "Luceafărul" nr.10, 15 mai 1961, p.11.

8. Codiriştea. Parodie (Din ciclul: "Stiluri şi tendinţe în poezia unor tineri - Ion Gheorghe), în "Luceafărul" nr.1, 1 iul. 1961, p.11.

9. 1. "La răscruce de idei" de Victor Felea; 2. "Dimineaţa montană" de

Florin Mihai Petrescu; 3. "Taur în genunchi" de Ilie Constantin. Parodii, în "Iaşul literar" nr.6, iun.1962, p.44-45.

10. 1. Nicolae Stoian: Ţâşnet; 2. Toma George Maiorescu: Linoleum şi dragoste; 3. George Dan: O singură strofă din poemul "Caii de mare verzi", Parodii, în "Gazeta literară" nr.52, 27 dec.1962, p.8.

11. Două parodii: 1. Mihai Negulescu: De vântoasă; 2. Nichita Stănescu: albastru viril, în "Luceafărul" nr.6, 16 mart. 1963, p.11.

12. Parodii (Cu o prezentare). 1. Ion Horea: Sentimentul fructelor şi al legumelor; 2. Victor Felea: Rătăcesc pe străzi; Constantin Abăluţă: De vorbă cu zidarii; 4. Adrian Păunescu: Perpetuum mobile; 5. Eugen Frunză: Nu ne temem ! : 6. Nina Cassian: Ce ne mai trebuie ?, în "Luceafărul" nr.18, 31 aug.1963, .11.

13. Parodie. În loc de foileton satiric. Prietenului meu, poetul Ro.Vul., în "Gazeta literară" nr.41, 10 oct. 1963, p.2.

14. Parodii. 1. Grigore Alexandrescu: Boul şi viţelul; 2. Serghei Esenin (în tălmăcirea lui G.Lesnea): Viţelul; 3. Serghei Esenin (în traducerea lui Zaharia Stancu): Tăuraşul; 4. Miron Radu Paraschivescu: de of şi de auleu; 5. Francesco Petrarca (în traducerea lui Lazăr Iliescu): Sonetul XXXI, în "Luceafărul" nr.24, 23 nov.1963, p.11.

15. 1. Insomnie; 2.Samson; 3.Fior de început; 4.Fragment de tristeţe; 5.Tinereţea lui Don Quijote (Din volumul în pregătire "Tinereţea lui Don Quijote"), în "Gazeta literară" nr.14, 2 apr.1964, p.3 (incluse, parţial, în Poeme, 1965).

16. Versuri. 1. Don Quijote şi Sancho Panza; 2. Tatăl nostru, soarele; 3. Vis; 4. Shakespeare; 5. Galileo Galilei; 6. Bătrânul fără mare; 7. Dansează, în "Luceafărul" nr.9, 25 apr.1964, p.5.

17. Trebuiau să poarte un nume, în "Luceafărul" nr.12, 6 iun.1964, p.1.

18. Poezii. 1. Baladă; 2. De-a baba oarba; 3. Superioritate;

4. Potopul; 5. Svejk; 6. În groapa cu cuvinte, în "Tribuna" nr.25, 18 iun.1964, p.8.

19. Clipă de măreţie, în "Albina" nr.866, 30 iul.1984, p.5

20. 1. Vibraţii; 2. Ceramică; 3.Printr-un ochi de sticlă; 4. Muzeul satului; 5. Imn, în "Luceafărul" nr.18, 29 aug.1964, p.5.

21. 1. O ameobă ...; 2. Precauţie; 3. Domnişoara, în "Scânteia tineretului" nr.4789, 9 oct. 1964, p.5.

22. Într-un suflet, în "Luceafărul" nr.21, 10 oct. 1964, p.9.

23. 1. Vânat; 2. Portretul artistului; 3. Roata; 4. Într-un suflet; 5. Capriciu; 6. Developare; 7. Am văzut lumină; 8. Sepia; 9. Ctitorie, în "Luceafărul" nr.21, 10 oct.1964, p.9.

24. 1. Pornire; 2. Laocoon; 3. Mari bărbaţi; 4. Horoscop; 5. Totul; 6.

Am legat ...; 7. Viscol; 8. De două ori, în "Luceafărul" nr.1, 2 ian.1965, p.6.

25. 1. Munţii; 2. Poveste; 3.Focul sacru, în V.R. nr.1, ian.1965, p.36-38.

26. Dante, în "Luceafărul" nr.11, 22 mai 1965, p.12.

27. Numai lăcustele, în "Familia" nr.1, sept.1965, p.18.

28. Meşterul Manole, în "Luceafărul" nr.21, 9 oct. 1965, p.5.

29. 1. Teama; 2. Spirala; 3. Apa asta, în "Ramuri" nr. 11, 15 nov.1965, p.6.

30. 1. Boala râsului; 2. Frescă, în "Familia" nr.3, nov.1965, p.7.

31. 1. Harta; 2. Adam; 3. Butoiul, în "Luceafărul" nr.32, 25 dec., p.4.

32. Pedeapsa, în "Contemporanul" nr.53, 31 dec.1965, p.3.

33. 1. Un acoperiş; 2. Otrăvuri, în "Cronica" nr.9, 9 apr.1966, p.6.

34. Astfel, în "Contemporanul" nr.18, 6 mai 1966, p.3.

35. Bile şi cercuri, în "Cronica" nr.15, 21 mai 1966, p.7.

36. 1. Viziune; 2.De piatră; 3.Destin; 4. Lapsus; 5. Sinucidere; 6. Arcada; 7. Busola; 8. Dincolo; 9. Don Juan; 10. Concentrică, în "Luceafărul" nr.22, 28 mai 1966, p.4.

37. 1. Foaie verde; 2. Semne, în "Scânteia tineretului" nr.5311, 16 iun.1966, p.4.

38. Lapsus, în "Ateneu" nr.6, iun.1966, p.8.

39.1. Uite păsărica; 2. Actorii; 3. Tutun; 4. Perpetuum mobile, în V.R. nr.6, iun.1966, p.40-42.

40. Un lucru, în "Contemporanul" nr.38, 23 sept.1966, p.6.

41.Frescă, în "Tomis" nr.4, oct.1966, p.1.

42. 1. Egoism; 2. Orientare; 3.Gest; 4. Licăr; 5. Din Vârf; 6. Punct; 7. Ultima şansă; 8. Studiu de repaus, în "Gazeta literară" nr.46, 17 nov., 1966, p.3.

43. Până la trei, în V.R. nr.12, dec., 1966, p.73.

44. Faţă nevăzută, în "Tomis" nr.6, dec.1966, p.6.

45. Moartea ceasului, în "Cronica" nr.47, 31 dec.1966, p.6.

46. Ora,în "Gazeta literară" nr.8, 23 febr.1967, p.5.

47. 1. Perspectivă; 2. Tată; 3. Start; 4. Visăm şi noi, în V.R. nr.7, iul.7, iul.,1967, p.115-117.

48. 1. Câte puţin ; 2. Anticarul; 3. Spectacol; 4. Semne; 5. La dumneata, în "Gazeta literară" nr.30, 27 iul.1967, p.4.

49. Ctitorie, în "Săteanca" nr.8, aug.1967, p.7.

50. 1. Peşteră; 2. Concurs, în "Tomis" nr.10, 15 oct.1967, p.10.

51. 1.Pentru păsările dispărute; 2. Studiu; 3. Concerte; 4. În faţa viselor; 5. Mişcare, în "Ramuri" nr.12, 15 dec. 1967. Supliment Povestea vorbii, p.14.

52. Prieteni, în "Astra" nr.1, ian.1968, p.9.

53. Lupa, în V.R., Caiet nr.2, febr.1968, Poeţii şi tehnica, p.5-6.

54. Străinul, în "Gazeta literară" nr.110, 7 mart. 1968, p.4

55. Jucătorii, în "Scânteia" nr.7672, 13 apr.1968, p.5.

56. Atlantida, în V.R., Caiet nr.4, apr.1968. Jocurile poeţilor, p.VIII-IX.

57. Poeme. 1. Rugina; 2.Animal ciudat; 3. Foc şi apă; 4. Dii!; 5. Margine de gând, în "Ramuri" nr.5, 15 mai 1968. Supliment Povestea vorbii, p.11.

58. Poeme. 1. Capriciu; 2. Shakespeare; 3. Trebuiau să poarte un nume; 4. De-a baba oarba, în "Ramuri" nr.7, 15 iul. 1968, Supliment Povestea vorbii, p.12-13.

59. Trebuiau să poarte un nume, în "Argeş" nr.8, aug.1968, p.18.

60. 1. Unde uităm; 2. Viziune; 3. Moarte vagă; 4. Maşini, în V.R. nr.10, oct., 1968, p.21-23.

61. Lada, în "Luceafărul" nr.45, 9 nov. 1968, p.8.

62. Apariţia, în "România literară" nr.7, 21 nov. 1968, p.15.

63. Univers, în "Scânteia" nr.7909, 7 dec.1968, p.5

64. 1. Pânda; 2. Vârtej; 3. Luare-aminte; 4. Minune; 5. Caravana, în V.R., Caiet nr.1, ian.1969, p.14-17.

65. Alergătorul, în "Iaşul literar" nr.3, mart,1969, p.3.

66. Desene pe asfalt. 1. Doi bureţi; 2. Bunica şi chibriturile; 3. Despre cum era să zbor; 4. De-a morala, în "Luceafărul" nr.24, 14 iun.1969, p.2.

67. Start, în "Sportul" nr.596, 6 iul. 1969, p.2.

68. Ctitorie, în "Albina" n.34, 21 aug.1969, p.5.

69. Cămila, în "România literară" nr.37, 11 sept.1969, p.1.

70. Versuri, 1. Teleleu; 2. Prea; 3. Întâmplare 4. Unde ?; 9.Nedumerire; 6.Înainte, în "Cronica" nr.39, 27 sept.1969, p.6.

71. Versuri. 1. Baricada; 2. Secetă; 3. Perechea; 4. Pentru tine; 5. Învoiala; 6. Minunea, în "România literară" nr.42, 16 oct.1969,p.7.

72. O zi, în "Steaua" nr.12, dec., 1969, p.91-92.

73. Şah, în "Sportul" nr.897, 10 mai 1970, p.2.

74. Versuri, în "Argeş" nr.7, iul., 1970, p.1.

75. Versuri, în V.R. nr.7, iul. 1970, p.439—41.

76. Versuri, în "Tribuna" nr.47, 19 nov.1970, p.8

77. Versuri. Cu o prezentare: "Antologia critică a poeziei tinere", în "Argeş" nr.11. nov.1970, p.16.

78. Melcul, în "Ateneu" nr.11, nov. 1970, p.16.

79. Versuri, în V.R., Caiet nr.5, mai 1971, Poezie şi limbaj, p.VII-VIII.

80. Eveniment, în "Luceafărul" nr.27, 3 iul. 1971, p.1.

81. Versuri, în "România literară" nr.28, 8 iul. 1971, p.7.

82. Versuri, în "Luceafărul" nr.43, 23 oct.1971, p.1.

83. Versuri, îl "România literară" nr.44, 28 oct.1971, p.8.

84. Ca descântecul, în "Steaua" nr.15, dec.1971, p.21.

85. Muzeul satului, în "Albina" nr.3, 20 ian. 1972, p.1.

86. Versuri, în V.R. nr.2, febr.1972, p.30-31.

87. Poeme, în "Luceafărul" nr.40, 30 mai 1972, p.3.

88. Versuri, în "România literară" nr.26, 22 iun.1972, p.3-6,8.

89. Versuri, în "România literară" nr.30, 20 iul.1972, p.3-5, 10,16,17.

90. Versuri, în "Luceafărul" nr.33, 12 aug.1972, p.1,4,5,6,7,9.

91. Navermore, în "România literară" nr.34, 17 aug.1972, p.14.

92. Evoluţie, în "Viaţa studenţească" nr.29-30,23 aug.1972, p.16-17.

93.1. Ca pastelul; 2. Apoi; 3. Prin ceară, în "Argeş" nr.9, sept.1972, p.1.

94.1. Nea Florea; 2. La lilieci, în"România literară"nr.43, 19 oct.1972, p.14.

95.1. Muzeul satului; 2. Între stele, în "Tribuna României" nr.1, 15 nov.1972, p.7.

96. 1. Senzaţie; 2. Nicăieri; 3. Învierea lui Lazăr, în V.R. nr.11, nov.1972, p.41-42.

97. Trebuiau să poarte un nume (din volumul "Lui Eminescu"), Ed.Junimea, 1972.

98. 1. A bătut clopotul; 2. Petrecerea, în "Luceafărul" nr.3, 20 ian.1973, p.5.

99. Duminica oamenii n-au porecle, în "Tomis" nr.2, 25 ian.1973, p.8.

100. 1. Leliţa; 2. Baba; 3. Tata, în "Luceafărul" nr.9, 3 mart.1973, p.4.

101. 1. Bărăgan; 2. Cântec; 3. Întoarcerea faraonului, în "Cronica" nr.33, 17 aug.1973, p.8.

102. Muşuroaie, în "Steaua" nr.4, apr.1974, p.23.

103. Toaca, în "Luceafărul" nr.19, 11 mai 1974, p.4.

104. 1. Datorii; 2. Moştenire; 3. Sunt ca o piatră; 4. Incertitudine; 5. Febre; 6. Oţel suav (etc.14 titluri), în "Luceafărul" nr.20, 18 mai 1974, p.8.

105. A trimis vorbă, în "Luceafărul" nr.42, 19 oct.1974, p.5.

106. Astfel, în "Amfiteatru" nr.11, nov.1974, p.79.

108. Sunetul, în "Flacăra" nr.53, 28 dec.1974, p.31.

109. 1. Leşinul; 2. Grija; 3. Prin odăi, în "Ateneu" nr.1, febr.1975, p.7.

110.Voinicul, în "Luceafărul" nr.14, 5 apr.1975, p.6.

111. 1. Arhipelag liric; 2. Orientare; 3. Lipsă; 4. Harta, în "România literară" nr.20, 15 mai 1975, p.6.

112. Dealul Muierii, în "Luceafărul" nr.21, 24 mai 1975, p.6.

113. 1. Jaf în ciuperci; 2. Ce năplai, în "Argeş" nr.2, iun.1975., p.16.

114. Poeme. 1. Rostul; 2. Cine-a fost Ciula? 3. Nea Florea ia ripeală, în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1975, p.5.

115. Soare sec, în "Luceafărul" nr.29, 19 iul. 1975, p.6

116. Moşia, în "Luceafărul" nr.32, 9 aug.1975, p.6.

117. Cine mai trece pe drum, în "Luceafărul" nr.33, 16 aug.1975, p.6.

118. Cucul, în "Flacăra" nr.36, 13 sept.1975,p.15.

119. 1. Contra clepsidrei; 2. Îţi semeni; 3. Abstracţiuni, în V.R. nr.10, oct. 1975, p.16-18.

120. 1. Ninsoarea; 2. La izvoare; 3. Prin negru de fum, în V.R. nr.3, mart.1976, p.63-64.

121.Necazuri, în "Luceafărul" nr.21, 22 mai 1976, p.6.

122. Privesc din cer pachete cu nervi, în "Luceafărul" nr. 37, 11 sept.1976, p.6.

123. În casa muierii, în "Luceafărul" nr.44, 30 oct.1976, p.4.

124. Prin pământ ca prin apă, În "Tribuna" nr.6, 10 febr.1977, p.4.

125. Baladă, cu o strofă ce se repetă, în "Ramuri"nr.2,15 febr.1977, p.4.

126. Bocet crăpat, în "România literară" nr.12, 24 mart.1977, p.6.

127. 1. Lăutul; 2. Ignatul, în "România literară" nr.23, 9 iun.1977, p.6.

128. Poeme. 1. Geam afumat; 2. Pomelnic; 3.Duduianu, în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1977, p.7.

129. Cioburi de amforă, în "Contemporanul", 29 iul.1977, p.2.

130. 1. Apus nr.21; 2. Profund cerebrală; 3. Perechea; 4. De mântuială, în "Steaua" nr.7, iul.1977, p.7.

131. 1. Oscilaţii; 2. Lipsa; 3. Puls; 4.Mister; 5. Ev mediu; 6. Mă doare ce nu doare; 7. Cimitir; 8.Poluarea iadului; 9. Autocenzură, în "Urzica" nr.9, sept.1977, p.4.

132. Mă cunosc, în "Urzica" nr.11, nov.1977, p.7.

133. 1. Lingouri de plopi; 2. Joc de garderobă; 3. Vedenii cu draci; 4. Din spumă Venera..., în "Convorbiri literare" nr.2, febr.1978, p.9.

134. 1. Cocor rătăcit în mobilă; 2. Umbra lămpii; 3.Coada de vulpe, în "Flacăra" nr.11, 16 mart.1978, p.18.

135. 1. Înălţare la cerere; 2. Petale; 3. Necunoscuta; 4. Sărbători itinerante; 5. Post negru, în "România literară" nr.30, 27 iul.1978, p.6.

136. 1. Apus nr.15; 2. Simfonie - din volumul în pregătire "Sărbători itinerante", în "Cronica" nr.31, 4 aug.1978, p.4.

137. 1. Sybilla din Cume; 2. Aşteptare; 3. Culege cu altă literă; 4. Ardem etape, în "Tribuna" nr.5, 31 aug., p.4.

Observaţii privind poeziile publicate de Marin Sorescu în periodice şi consemnate mai sus:

Urmărind, după Bibliografia R.S.R., seria periodice, publicaţiile poetului ne-am oprit aici cu fişarea poeziilor publicate în diferite periodice. De fapt,

pe noi ne interesa în primul rând apariţia în periodice a referinţelor critice la poezie, dar am fişat şi apariţia poeziilor. Ideea scrierii unei bibliografii cronologice Sorescu ne-a venit pe parcurs. Din ceea ce am consemnat până la anul la care ne-am oprit se pot reţine câteva observaţii :

1. Poetul nu a debutat în periodice cu parodii, ci cu poezii de altă factură. Din alte surse ştim că poetul avea scrise parodiile la data respectivă (le publica la gazeta de perete a facultăţii sau le citea la seminarii), dar ele au apărut în periodice mai târziu. Pentru perioada investigată (1957-1986), prima poezie înregistrată în Bibliografia RSR, seria periodice, este " Contribuţie la valorificarea Lunii", o cronică fantezistă publicată în "Iaşul literar" în noiembrie 1959, an în care poetul mai era student la Iaşi. Marin Sorescu declară în interviuri că a debutat prin anii 1955, 1956, 1957 în "Viaţa studenţească". În alte surse se spune că ar fi publicat şi în "Flacăra Iaşului". Nu am avut încă timpul necesar să cercetăm aceste surse, deşi suntem curioşi să aflăm cu ce anume a debutat în periodice ilustrul şi disputatul nostru poet.

2. În privinţa parodiilor, prima parodie apare în mai 1961 în "Luceafărul". Volumul de parodii, după cum se ştie, a apărut la începutul anului 1964 (primul comentariu despre acest volum apare în "Gazeta literară" din 15 martie 1964). În acest interval poetul a publicat o bună parte din parodii. Din aprilie 1964 Marin Sorescu începe să publice poemele. Ca atare, când a apărut volumul de parodii, Marin Sorescu trecuse deja la o altă fază de creaţie, cea a poemelor, care l-a consacrat atât pe plan naţional cât şi internaţional. Bineînţeles, în timp. Observaţia este importantă pentru studiul operei lui Marin Sorescu deoarece comentariile critice referitoare la poezia sa fac abstracţie de publicarea poemelor în periodice în anul apariţiei volumului de parodii. Marin Sorescu nu mai era un parodist când a apărut acest volum de parodii. O dovadă în plus este faptul că poetul nici n-a mai publicat parodii după apariţia respectivului volum. Reeditarea volumului de parodii în 1972 nu infirmă afirmaţia de mai sus. Volumul reeditat are puţine adăugiri. Probabil resturi de la facerea lumii.

B. CRITICĂ ŞI ISTORIE LITERARĂ

1. Prezenţe studenţeşti (în poezie), în "Luceafărul" nr.24, 15 dec.1960, p.2.

2.Dumitru Ignea. Omul cu părul cărunt, E.T., 1961, în "Luceafărul", nr.13, 1 iul.1961, p.2.

3. Reportaj despre ... reportaj, în "Scânteia" nr.5405, 11 ian.1962, p.4.

4. Încercare ratată (Mihail Drumeş. Drumul cu plopi. Buc., Ed.Militară, 1962), în "Luceafărul" nr.6, 1 mart.1962, p.1.

5. I. Peltz. Inimi zbuciumate, Buc., EPL, 1962, în "Gazeta literară" nr.19, 10 mai 1962, p.2.

6. Texte cu cântec (Texte de muzică uşoară), în "Luceafărul" nr.11, 1 iun., p.9.

7. Umorul şi poezia (Câteva însemnări pe marginea versurilor satirice sau umoristice apărute în presa de atunci), în "Gazeta literară" nr.31, 2 aug.1962, p.6.

8. Critica literară în presă, în "Gazeta literară" nr.39, 27 sept.1962, p.6.

9. Nicuţă Tănase. Ce oameni, domnule ! Buc., EPL, 1962, în "Luceafărul" nr.21, nov.1962, p.2.

10. Critica literară şi tinerii scriitori, în "Gazeta literară" nr.8, 21 febr.1963, p.1,7.

11. Demostene Botez. Noaptea luminată. Nuvele şi povestiri, Buc., EPL, 1962), în "Scânteia" nr.5812, 23.II.1963, p.3.

12. Mircea Radu Iacoban. Estudiantina, Buc., EPL, 1962), în V.R. nr.3, mart.1963,p.173-175.

13. Pământ fără arme (Dora Alonso. Tigri şi caimani, Buc., EPLU, 1962), în "Secolul 20" nr.4, apr.1963, p.172-173.

14. Actualitatea dragostei (în producţiile unor poeţi tineri), în "Gazeta literară" nr.19, 9 mai 1963, p.6.

15. (Alecu Ivan Ghilia, Insula speranţei, Buc., EPL, 1963), în "Scânteia" nr.6899, 21 mai 1963, p.2.

16. (Gh.Tomozei. Vârsta sărutului, Buc., ET, 1963), în "Luceafărul" nr.12, 8 iun. 1963, p.2

17. (Constanţa Buzea. De pe pământ. Poezii, Buc., EPL, 1963), în "Luceafărul" nr.16, 3 aug.1963, p.2.

18. Poezia confruntării cu epoca (Câteva probleme legate de creaţia poeţilor Al.Andriţoiu, Ştefan Iureş, Nicolae Stoian, Gheorghe Tomozei, Toma George Maiorescu), în "Gazeta literară nr.34, 22 aug.1963, p.2.

19. Miron Radu Paraschivescu. Declaraţie patetică - Cântece ţigăneşti - Laude şi alte poeme,Buc., EPL,1963, în"Luceafărul"nr.22, 26 oct.1963, p.2.

20. Ştefan Iureş. Dicţionar de istorie literară contemporană. Bibliografie 14 tit., în "Luceafărul" nr.15, 18 iul. 1964, p.3.

21. (Eugn Jebeleanu, Cântece împotriva morţii, Buc., ET, 1963), în "Luceafărul" nr.2, 18 ian.1964,pag.2.

22. (Nichita Stănescu. O viziune a sentimentelor. Versuri, Buc., EPL, 1963), în "Luceafărul" nr.6, 14 mart.1964, p.2

23. Ion Gheorghe. Dicţionar de istorie literară, în "Luceafărul" nr.13, 20 iun.1964, p.3.Bibliogr.12 tit.

24. (Ioan Alexandru. Cum să vă spun. Poezii, EPL, 1964), în

"Luceafărul" nr.16, 1 aug.1964, p.2.

25. Tinereţea poeziei. (Poezia română contemporană. Culegere, Buc., EPL, 1964), în "Luceafărul" nr.17, 19 aug.1964, p.11.

26. Teodor Mazilu. Dicţionar de istorie literară contemporană. Bibliografie 19 tit., în "Luceafărul" nr.21, 10 oct.. 1964, p.3.

27. Paul Anghel. Arpegii la Siret. Itinerar moldav, ET, 1964, în "Luceafărul" nr.25, 5 dec.1964, p.2.

28. Constantin Nisipeanu. Dicţionar de istorie literară contemporană, în "Luceafărul" nr.26, 19 dec.1964, p.3

9. (Adrian Păunescu. Ultrasentimente. Poezii, EPL, 1965), în "Luceafărul" nr.3, 30 ian.1965, p.2.

30. Three young poets (Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Constantin Abăluţă). (Apare şi în ediţiile în limbile franceză, germană şi rusă ale revistei), în Rumanian review nr.1, ian.-mart.1965, p.98-100.

31. Paul Anghel. Arpegii la Siret. Itinerar moldav, Buc., ET, 1964, în Romanian review, nr.3, iul.-sept. 1965, p.136.

32. Straturi lirice în balada populară, în "Luceafărul" nr.16, 31 iul.1965, p.8.

33. Gabriela Melinescu. Ceremonie de iarnă, Buc., EPL, 1965, în "Luceafărul" nr.17, 14 aug.1965, p.2.

34. Straturi lirice în balada populară (II), în "Luceafărul" nr.18, 28 aug.1965, p.8.

35. Anabasis (de Saint-John Perse) - un poem care hibernează, în "Contemporanul" nr.10, 11 mart. 1966, p.3.

36. Dragoş Vrânceanu. Columne. Versuri, Buc., EPL, 1965, în "Ramuri" nr.4, 15 apr.1966, p.16.

37. Linişte şi neliniştе în natura lucrurilor (Titus Lucretius Carus. Poemul naturii, Buc.., Ed.Şt., 1965, Recenzie)

38. T.S.Eliot. Ţara pustie. Unghiuri drepte şi unghiuri ascuţite în poezie (I), în "Luceafărul" nr.21, 27 mai, 1967, p.6.

39. T.S.Eliot. Ţara pustie. Unghiuri drepte şi unghiuri ascuţite în poezie (II), în "Luceafărul" nr.22, 3 iun.1976, p.6.

40. O carte pururi deschisă (Tudor Arghezi - 21 mai 1880 - 14 iul.1967), în "Gazeta literară" nr.29, 20 iul.1967, p.2.

41. Baudelaire cel numeros (Cuvânt rostit la Namur - Belgia - în septembrie 967 cu prilejul colocviului internaţional "Baudelaire"), în "Ramuri" nr.12, 15 dec. 1967,, p.24.

42. Dialog cu Mircea Eliade, în "Luceafărul" nr.33, 17 aug.1968, p.3.

43. Patimile după Urmuz. Războiul lui Gayk, în "Luceafărul" nr.37, 1968, p.3.

44. Patimile după Urmuz (II), în "Luceafărul" nr.38, 1968, p.3.

45. Patimile după Urmuz (III), în "Luceafărul" nr.42, 1968, p.3.

46. (Mircea Maliţa - Repere, Buc., EPL, 1967), în "Astra" nr.9, sept.1968, p.9

47. E uşor a scrie versuri ... (1. Nicolae Manolescu :Inflaţie ? Nu Lipsă de autoritate critică şi editorială. 2. Ioan Alexandru : Direcţia nouă. 3. Gheorghe Pituţ: Boala literaturii. 4. Marin Sorescu: Invitaţie la estetică), în "Luceafărul" nr.15, 12 apr.1969, p.3.

48. Profesorul (G.Călinescu), în "Luceafărul" nr.20, 1969, p.2.

49. Masca lui Anton Pann (Anton Pann. 175 de ani de la naştere. 1794-1969), în "Luceafărul" nr.38, 20 sept.1969, p.8.

50. Rainer Maria Rilke, în "Luceafărul" nr.4O, 4 oct.1969, p.8.

51. Alfred Jarry în româneşte (Ubu rege. Traducere de Romulus Vulpescu, EPLU, 1969), în "Luceafărul" nr.21, 23 mai 1970, p.6.

52. Liru, liru (Despre studioul de poezie), în "Luceafărul" nr.27, 4 iul.1970, p.6.

53. Romul Munteanu. Farsa tragică, Buc., Ed.Univers, 1970, în "Luceafărul" nr.28, 11 iul. 1970, p.6.

54. Civilizaţia opiniei (Nicolae Manolescu. Contradicţia lui Maiorescu), în"Luceafărul" nr.31, 1970, p.3.

55. Să ne intereseze mai mult deceniul care vine. (Ce a însemnat deceniul 60-70 pentru literatura noastră ?), în "Luceafărul" nr.38, 19 sept.1970, p.3 şi nr.39, 26 sept.1970, p.2.

56. Grupul "zero", în "Luceafărul" nr.5, 30 ian. 1971, p.6.

57. Henri Michaux: În cântecul mâniei mele e un ou, în "România literară" nr.18, 29 apr.1971, p.23, 28.

58. (Tineri autori prezentaţi de scriitori şi critici). 2. Nicolae Lupu, Versuri. Prezentare : Marin Sorescu, în "Luceafărul" nr.20, 15 mai 1971, p.4.

59. Fondator al teatrului românesc. "V-am dat teatru - vi-l păziţi" (Despre Vasile Alecsandri. "Şi-acel rege al poeziei, vecinic tânăr şi ferice ...". 150 de ani de la naştere), în "Luceafărul" nr.28, 1971, p.6.

60. A rumega bine. (Despre dialogurile lui Platon), în "Luceafărul" nr.29, 17 iul. 1971, p.6.

61. După "Ultimele", "Primele" (Despre M.R.Paraschivescu), în "Luceafărul" nr.40, 1971, p.3.

62. A auzit greul pământului (George Enescu. 1881 - 1971. 90 de ani de la naştere), în "Luceafărul" nr.33, 14 aug.1971, p.1,2,7.

63. Un jurnal intim? (Cartea de publicistică. "Imposibila întoarcere" de Marin Preda. Discuţia revistei),în "Luceafărul" nr.35, 28 aug.1971, p.3.

64. România este ultima descoperiré frumoasă a lumii (Realitatea socială şi prezenţa literaturii. Construcţie morală, conştiinţă socialistă, echitate socială),în "Luceafărul" nr.46, 13 nov, 1971, p.1-8.

65. "Un copil m-a interesat în simplitate" (Despre tragicii greci), în "Luceafărul" nr.47, 20 nov, 1971, .6.

66. Aureola crailor. Insomnii, în "Argeş" nr.2, febr.1973, p.20.

67. Insomnii. Stavroghin (I), în "Argeş" nr.3, mart.1973, p.15.

68. Urmuz şi Nicolae Iorga. Insomnii, în "Argeş" nr.4, apr. 1973, p.20.

69. Istorii literare (Despre modul de elaborare a tratatelor de istorie literară), în "România literară" nr.17, 25 apr., 1974, p.8.

70. Teatrul românesc e încă deficitar în uimire, în "Tomis" nr.4, apr.1974, p.12.

71. Scriitori de azi (Eugen Simion. Scriitori români de azi, C.R., 1974), în "România literară" nr.18, 2 mai 1974, p.8.

72. Un profil : Walter Höllerer, în "Tribuna" nr.18, 2 mai 1974, p.12.

73. Debut întârziat (Arcadie Donos), în "România literară" nr.21, 25 mai 1974, p.8.

74. Oare Ahab este chiar Ahab ? (Personaj din romanul "Moby Dick", de Herman Melville), în "România literară" nr. 46, 14 nov.1974, p.20-21.

75. Unu (Mihai Eminescu), în "România literară" nr.3, 16 ian.1975, p.5.

76. Ioana Dinulescu. Poezii (cu o prezentare de Marin Sorescu), în "Ramuri" nr.6 15 iun.1975, p.10.

77. Iar Hamlet ("Hamlet" de Pascal Bentoiu la Opera Română), în "România literară" nr.42, 16 oct.1975, p.8.

78. (Pe marginea cărţii) "Ritm imanent", de Vladimir Streinu (apărută la Ed.Eminescu, 1971), în "Familia" nr.10, oct.1975, p.3.

79. Bacovianul Bacovia, în "Ateneu" nr.3, oct.1975, p.1.

80. Baladele fantastice (O valoroasă colecţie a Editurii Minerva Meşterul Manole), în "Scânteia tineretului" nr.8280, 6 ian.1976, p.2.

80. Baladele fantastice (O valoroasă colecţie a Editurii Minerva: Meşterul Manole), în "Scânteia tineretului" nr.8280, 6 ian.1976, p.2.

81. Semne de carte în teatru (Treptele iubirii. Teatrul Naţional din Bucureşti), în "Luceafărul" nr.10, 6 mart.1976, p.6.

82. Teatrul lui Eminescu, în "Luceafărul nr.17, 24 apr.1976, p.1, 7.

83. Eminescu dramaturg. Ferestre, în "Luceafărul" nr.20, 15 mai 1976, p.8.

84. Un prozator exemplar (D.R.Popescu. Vânătoare regală), în "Luceafărul" nr.45, 6 nov.1976, p.6.

85. Un mare poet : Ady Endre, în "Luceafărul" nr.49, 4 dec.1976, p.6.

86. Tânărul I.L.Caragiale, în "Tribuna României" nr. 102, 1 febr.1977, p.1.

87. Riscul lecturilor infidele. Ferestre (Despre cronicile lui Nicolae Manolescu), în "Luceafărul" nr.6, 5 febr.1977, p.6.

88. Un roman în prelungiri (Eugen Barbu. Ingognito. Ciné-roman. Vol.2,3, Buc.,1977, 1978), în "Ramuri" nr.12, 15 dec.1978, p.3,15.

89. Miturile pe cântar-greutatea omenirii în vise (Mircea Eliade. Aspecte ale mitului, Buc., 1978), în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1979. p.310.

90. Un magnat al poeziei şi Magna sa. Nichita Stănescu - ouă şi sfere (Nichita Stănescu. Epica magna, Iaşi Junimea, 1978), în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1979, p.3, 15.

91. Un mare poet. Argumente pentru lirica lui Alex.Macedonski, în "Ramuri" nr,4, 15 apr.1979, p.3,10.

92. Calmul creaţiei. Despre "F" şi D.R.Popescu, în "Ramuri" nr.5, 15 mai 1979, p.3,5.

93. Ghorghe Grigurcu. Poeţi români de azi. C.R., 1979, în "Ramuri" nr.8, 15 aug., p.7, 15.

94. Eseurile lui Dan Hăulică, în "Ramuri" nr.1, 15 ian.1980, p.3,15.

95. Maiorescu şi dublul său, Titu. Răsfoind "jurnalul" maiorescian, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1980, p.3.

96. Adrian Păunescu. Manifest pentru sănătatea pământului. Ed.Albatros, 1980, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1981, p.3, 14.

97. Social şi pace în "Cel mai iubit dintre pământeni", în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1980, p.3,5.

98. Prozatorul Dionisie Ecleziarhul, în "Ramuri" nr.7, iul., 1980, p.3,14.

99. A confession, în Romanian Review, nr.9-10, sept.1980, p.216-218.

100. O carte de vizită transmisă prin telefon (Întâlnirile "României literare" la Craiova), în "România literară" nr.21, 21 mai 1981, .12-13.

101. Un poet al nedreptăţii. "Cântece la marginea nopţii". Poeme inedite de Georghe Magheru, în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1981, p.3,11.

102. Nicolae Breban. Don Juan, C.R., 1981, în "Ramuri" nr.2, 16 febr.1982, p.3,11.

103. Şerban Cioculescu - omul, opera şi mai ales "Amintirile", în "Ramuri" nr.11, 15 nov.1982, p.3,15.

104. Eminescu cel Nepereche, în "România literară" nr.2, 13 ian.1983, p.3.

105. Eugen Ionescu faţă cu Victor Hugo, în "Secolul 20" nr.1-3, iarn-mart. 1982, p.9-14.

106. Moromeţiana, în "Contemporanul" nr.32, 5 aug.10983, p.11.

107. Cartea românească de învăţătură (Istoria literaturii române de la

origini până în prezent, 1941, de G. Călinescu), în V.R. nr.8, aug.1983, p.39-63.

108. Masa tăcerii are ceva de spus, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1983, p.3.

109. Bibliotecă de poezie românească, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.3, iul.-sept.1983, p.107-112. Bibliogr.8 tit.

110. Dosoftei. "Adânc din cărţi ştia", în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.4, oct.-dec.1983, p.108-112.

111. Bătrânul Nichita a rămas tânăr, în "Ramuri" nr.12, 15 dec.1983, p.3.

112. Centenarul unei ediţii ("Poezii" de Mihai Eminescu), în "Contemporanul" nr.3, 13 ian.1984, p.2.

113. Poeţii Văcăreşti, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.1, ian.-mart.1984, p.126-132.

114. Răzvan Ionescu prezentat de Marin Sorescu, în "Scânteia tineretului", Supliment, nr.19, 6 mai 1984, p.6.

115. Vasile Voiculescu, un Fra Angelico mirean al poeziei române (I), în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1984, p.5.

116. Bibliotecă de poezie românească. Noi încifrări la descifrarea "Ţiganiadei", în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.2, apr.-iun.1984, p.118-123.

117. Chervanul cu melancolii (Poezia lui Vasile Voiculescu), în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1984, p.7,9.

118. "Sufletul de citire" sau alergia erotică la Conachi. Bibliotecă de poezie românească, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.3, iul.-sept.1984, p.109-114.

119. Frumoasa adormită din pădurea defrişată sau "ale lumii învârtejiri" în cronicile versificate, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.4, oct.-dec.1984, p.101-106.

120. Avangarda (literară românească) cu garda descoperită (I). Antologie, studiu introductiv şi note bibliografice de Marin Sorescu, Buc., Ed.Minerva; 1983, în "Ramuri" nr.1, 15 ian.1985, p.7,13.

121. Avangarda cu garda descoperită (II), în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1985, p.5.

122. "Procopseala" şi "autorlâcul" lui Ion Heliade Rădulescu, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.1, ian.-mart.1985, p.117-121.

123. Nestor Vornicescu. Primele scrieri patristice în literatura noastră, secolele IV-VI. Craiova, "Scrisul românesc", 1984, în "Ramuri" nr.4, 15 apr. 1985, p.10.

124. Biblioteca de poezie românească. Grigore Alexandrescu. O primă propunere de poet naţional. Viaţa, opera şi "parascovenile" lui. (Antologie,

comentarii de Marin Sorescu), în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.3, iul.-sept.1985, p.124-131.

125. (Despre Emil Cioran. A introduce sălciile plângătoare în categorii), în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1985, p.3.

126. Şi dramaturgul e om. D.R.Popescu-50, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1985, p.7.

127. Hermeneutica lui Adrian Marino, în "Ramuri" nr.11, 15 nov.1985, p.3.

128. C.A.Rosetti.1. A cui e vina? 2. Cămaşa fericitului. 3. Fluturul. Traducţiune, antologie şi comentariu de Marin Sorescu, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.4, oct.-dec.1985, p.120-122.

129. Eminescu şi cartea lui, Eminescu şi cartea noastră (Cuvânt rostit la Universitatea din Roma cu ocazia Simpozionului Eminescu, dec.1984), în "Ramuri" nr.11, 15 ian.1986, p.7.

130. Cezar Bolliac la trântă cu epoca. Biblioteca de poezie românească, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.1, ian.-mart.1986, p.125-127.

131. O piază bună a literelor române, in "Ramuri" nr. 2, 15 febr.1986, p.3.

132. Pomi Luceafărul - 120 de ani de la debutul lui Eminescu, în "Familia" nr.3, mart.1986, p.6-7.

133. "De ce scriu ? În ce cred ?, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.1, ian.-mart.1986, p.53.

134. Vasile Cârlova. Ruinurile Târgovişte. Ediţie îngrijită şi prefaţată de Marin Sorescu, "Scrisul românesc", 1975, în "Ramuri" nr.1, 15 ian.1976, p.10.

135. Geo Bogza, poetul, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1978, p.3.

136. Recondiţionarea artistică a literaturii (Eugen Negrici. Expresivitatea involuntară, CR, 1977), în "Ramuri" nr.10, 15 oct.1978, p.3.

137. Lira şi porumbelul alb. La Madrid, un congres al poeţilor (iulie 1982), în "Contemporanul" nr.45, 5 nov.1982, p.1,11.

C. CRITICA TEATRALĂ

1. Opinii despre spectacolul "Iulius Cezar", în "Amfiteatru" nr.28, apr.1968, p.473.

2. O piesă falsă (Al.Mirodan. Primarul lunei şi iubita sa. Teatrul Mic), în "Luceafărul" nr.20, 16 mai 1970, p.6.

3. Un om de teatru (Radu Penciulescu), în "Luceafărul" nr.22, 30 mai 1970, p.6.

4. Între lăptucă şi spanac (Gh.Vlad. Comedie cu olteni. Teatrul Giuleşti),

în "Luceafărul" nr.23, 6 iun.1970, p.6

5. Avangarda din vale (Teatrul parizian), în "Luceafărul" nr.24, 13 iun.1970, p.6.

6. Băieşu între dramă şi comedie (Ion Băieşu. Iertarea. Teatrul Mic), în 'luceafărul" nr.29, 18 iul.1970, p.6.

7. Sufleurul, o personalitate cu tradiţie, în "Luceafărul" nr.35, 29 aug.1970, p.6.

8. Corul (tragediilor antice), "Luceafărul" nr.40, 3 oct.1970, p.6.

9. Între glumă şi crispare. Cronică dramatică. Albee Edward. Cui i-e frică de Virginia Woolf? Teatrul Naţional "I.L.Caragiale"), în "Luceafărul" nr.41, 10 oct.1970, p.6.

10. Goldoni la Ploieşti (Carlo Goldoni. Cafeneaua. Teatrul de Stat Ploieşti), în "Luceafărul" nr.45, 7 nov.1970, p.6.

11. Sarea în bucate (William Shakespeare. Regele Lear. Teatrul Naţional "I.L.Caragiale"), în "Luceafărul" nr.46, 14 nov.1970, p.6,7.

12. Iosef K. Teatru, în "Luceafărul" nr.2, 9 ian.1971, p.6.

13. Hamlet regizează (Hamlet în regia lui Karl Heinz. Stroux la Teatrul din Düsseldorf), în "Luceafărul" nr.2, 9 ian.1971, p.6.

14. Ion Caramitru, în "Luceafărul" nr.9, 27 febr.1971, p.6.

15. Sală mică, teatru mare, în "Luceafărul" nr.11, 13, mart.1971, p.6.

16. Piéce touchée, piéce jouée, în"Luceafărul" nr.12, 20 mart.1971, p.6.

17. Autorul la mijloc (Dramaturgul Radu Dumitru), în "Luceafărul" nr.14, 3 apr.1971, p.6.

18. Unde fug poeţii de-acasă ? (Pe marginea spectacolului de poezie alcătuit pe versurile poetului Marin Sorescu, din cartea "Unde fugim de-acasă?" prezentat de Teatrul din Ploieşti), în "Vatra" nr.2, mai 1971, p.5.

19. Cum bate ceasul la Edinburgh (Succesul Teatrului "Bulandra" cu spectacolul "D'ale carnavalului"), în "Luceafărul" nr.36, 4 sept.1971, p.6.

20. Râdeau mai tare ca noi, uitând să mai asculte traducerea (Teatrul românesc la Festivalul de la Edinburgh), în "Luceafărul" nr.38, 18 sept.1971, p.6.

21. Trecerea prin sabie (Despre "Troienele" lui Euripide), în "Luceafărul" nr.39, 25 sept.1971, p.6.

22. O existenţă isosită pe altarul bunelor intenţii. Marginalii la un spectacol Brecht. (B.Brecht "Sfânta Ioana a abatoarelor". Teatrul Naţional "Vasile Alecsandri" din Iaşi), în "Munca" nr.7562, 9 mart.1972, p.2.

23. Ziua mondială a teatrului... şi omul nemondial, în "Teatrul" nr.3, mart.1981, p.15..

24. Până la Leonce şi Lena ..., în "Luceafărul" nr.16, 18 apr.1970, p.6.

25. O piesă de Büchner şi câteva citate, în "Luceafărul" nr.17, 25

apr.1970, p.6.

26. Regizorii tineri, în "Luceafărul" nr.25, 20 iun.1970, p.6.

27. Teatre mici, teatre de buzunar, teatre de buzunar de ceas, în "Luceafărul" nr.26, 27 iun.1970, p.6.

28. Mirtil şi Chloe, în "Luceafărul" nr.32, 8 aug.1970, p.6.

29. Dichotomii teoretice, în "Luceafărul" nr.33, 15 aug.1970, p.6.

30. Măşti. Teatru, în "Luceafărul" nr.37, 12 sept.1970, p.6.

31. Ca un făcut, în "Luceafărul" nr.38, 19 sept.1970, p.6.

32. Emoţii aşa şi aşa şi pe dincolo, în "Luceafărul" nr.39, 26 sept.1970, p.6.

33.Happening ex fluxus, în "Luceafărul" nr.52, 26 dec.1970, p.6.

34. Sarajevo, cu ieşire la munte, în "Luceafărul" nr. 16,17 apr.1971, p.6.

35. Casandra, în "Luceafărul" nr.17, 24 apr. 1971, p.6.

36. Pregătiţi-vă pentru teatrele de vară, în "Luceafărul nr.18, 1 mai 1971, p.6.

37. Cronicarul dramatic, în "Luceafărul" nr.19, 8 mai 1971, p.6.

38. Nevoia de imposibil, în "Luceafărul" nr.20, 15 mai 1971, p.6.

39. Neînţelegerea, în "Luceafărul" nr.21, 22 mai 1971, p.6.

40. Camus revoltat, în "Luceafărul" nr.22, 29 mai 1971, p.6.

41. Cei vechi, în "Luceafărul" nr.23, 5 iunie 1971, p.6.

42. Moire (Despre tragedia greacă), în "Luceafărul" nr. 24, 12 iun.1971, p.6.

43. Oedip, în "Luceafărul" nr.25, 19 iun.1971, p.6.

44. Fecioara urmărită de tăun, în "Luceafărul" nr.26, 26 iun.1971, p.6.

45. Dimineaţa(în pădure), în "Cronica" nr.26, 26 iun.1971, p.6-7.

46. Tragoi, în "Luceafărul" nr.27, 3 iul.1971, p.6.

47. Thalia română, în "Luceafărul" nr.30, 24 iul.971, p.6.

48. O jumătate de pagină, în "Luceafărul" nr.31, 31 iul.1971, p.6.

49. Antigona-leită taică-său (I-II), în "Luceafărul" nr.32, 7 aug.1971, p.6 şi nr33,14 aug.1971, p.6.

50. Fiorul la cel vechi, în "Luceafărul" nr.34,21 iul.1971, p.6.

51. Tragedii pe săturate, în "Luceafărul" nr.35, 28 aug.1971, p.6.

52. Trecerea prin sabie, în "Luceafărul" nr.40, 2 oct.1971, p.6.

53. Despre natură, în "Luceafărul" nr.41, 9 oct, p.6.

54. Structuri, în "Luceafărul" nr.42, 16 oct.1971, p.6.

55. Frica şi mila, în "Luceafărul" nr.43, 23 oct.1971, p.6.

56. Purificarea, în "Luceafărul" nr.44, 30 oct.1971, p.6.

57. La un liman, în "Luceafărul" nr.45, 6 nov.1971, p.6.

58. Starea de destin, în "Luceafărul" nr.46, 13 nov.1971, p.6.

D.CRITICA CINEMATOGRAFICA

1. Cannes, 1966. Cronică fantezistă, în "Gazeta literară" nr.19, 12 mai 1966, p.2.

2. Animaţia - artă modernă (În preajma Festivalului internaţional al filmului de animaţie de la Mamaia), în "Scânteia" nr.6998, 2 iun.1966, p.4.

3. Inventez cinematograful. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.2 1968, Supliment, p.XIV.

4. Conovăţ. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.3, mart.1968, Supliment, p.V.

6. Gramatica acţiunii. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.4,apr.1968,Supliment, p.I.

7. Complementul şi atributul. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.5, mai 1968, Supliment, p.I.

8. Hagii(festivalul internaţional de animaţie Mamaia'68), în "Cinema" nr.6, iun.1968, p.8-9 şi Supliment p.VIII-IX.

9. Magda Mihăilescu.Animaţie'68(Interviu cu scriitorul Marin Sorescu, redactor şef al secţiei de scenarii a studioului "Animafilm"), în "Flacăra" nr.25,5 iun.1968, p.16.

10. Zero sub zăpadă (Gramatica acţiunii, II). Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.6,iun.1968, Supliment p.I.

11. Waterloo sau calculul probabilităţilor (Documentar). Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.7, iul.1968, p.16.

12. Punctul şi linia moartă (Plastica filmului). Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.8, aug.1968, Supliment p.I.

13. Tremur pentru Hollywood. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.9, sept.1968,p.9.

14. Moarte prin crini (plastică II). Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.10, oct.1968, Supliment p.9.

15. Dorul de Africa. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.1, ian.1969, p.44-45.

16. Răsare luna ca o serie de probleme. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.3, mart.1969, p.9.

17. Zguduiri repetate în cutia cu chibrituri. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.4, apr.1969, p.9

19. Acţiunea după Hegel. Rezumat conştiincios. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.5, mai 1969, p.9.

20. Femeia ca atare. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.6, iun.1969, p.9.

21. Întoarcerea lui Ovidiu. Încercare de precizie cadru cu cadru. Lui Giuseppe De Sanctis, în "Cinema" nr.7, iul.1969, p.9.

22. Un pas pe lună, doi paşi pe pământ. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.9, sept.1969, p.9.

23. Pădurea şi arborii cotiţi. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.10, oct.1969, p.9.

24. Procedeul filmic. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.1, ian.1970, p.9.

25. Discurs asupra metodei. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.2, febr.1970, p.9.

26. Ce-i pasă apei de ploaie. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.4, pr.1970, p.9.

27. Iov. Ar trebui să se facă, din când în când, câte un film critic despre film, în "Cinema" nr.5, mai 1970, p.9.

28. Vom pluti şi vom vedea. (Mamaia 1970, Festivalul filmului de animaţie), în "Cinema" nr.6, iun.1970, p.28-29.

29. Yoji Kuri samuraiul animaţiei. Cronica unui posibil cineast, în "Cinema" nr.8, aug.1970, p.9.

30. Filmul ca atare (final), în "Cinema" nr.9, sept.1970, p.9.

31. Adio la inamicul public (Fernandel), în "Luceafărul" nr.13, 27 mart.1971, p.6.

32. Vedere de pe pod. Producţie cinematografică americană, în "Munca" nr.7669, 13 iul.1972, p.2.

E. LITERATURA PENTRU COPII

1. Mare expedieţie la o fermă. Unde mergem azi ?, în "Arici Pogonici" nr.5, mai 1964, p.4-5.

2. La mare. Unde mergem azi ?, în "Arici Pogonici" nr.6, iun.1964, p.4.

3. Unde mergem azi ? La munte, în "Arici Pogonici" nr.7, iul.1964, p.6-7.

4. Unde mergem azi ? Cu avionul prin ţară, în "Arici Pogonici" nr.8, aug.1964, p.4-5.

5. Unde mergem azi ? În lună, în "Arici Pogonici" nr.9, sept.1964, p.4.

6. Unde mergem azi ? În Deltă, în "Arici Pogonici" nr.10, oct.1964, p.5-6.

7. La circ, în "Arici Pogonici" nr.11, nov.1964, p.10-12.

8.Unde mergem azi ? La Polul Nord, în "Arici Pogonici" nr.12, dec.1964, p.4-5.

9. Într-o poveste. Unde mergem azi ?, în "Arici Pogonici" nr.1, ian.1965,

p.4-5.

10. Într-o poveste (II), în "Arici Pogonici" nr.2, febr.1965, p.4-5.

11. Într-o poveste (III). Unde mergem azi ?, în "Arici Pogonici" nr.3, mart.1965, p.8-9.

12. Unde mergem azi ? Într-o poveste (IV), în "Arici Pogonici" nr.4,apr.1965, p.4-5, 10.

13. Unde mergem azi ? La stadion, în "Arici Pogonici" nr.6, iun.1965, p.4-5.

14. Unde mergem azi ? În expediţie la o expoziţie, în "Arici Pogonici" nr.7, iul.1965, p.8-9.

15. Unde mergem azi ? Pe fundul mării, în "Arici Pogonici" nr.8, aug.1965, p.4-5.

16. La şcoală, în "Arici Pogonici" nr.10, oct.1965, p.4-5.

17. Unde mergem azi ? Să căutăm o frunză, în "Arici Pogonici" nr.11, nov.1965, p.4-5.

18. În orăşelul copiilor, în "Arici Pogonici" nr.12, dec.1965, p.4-5.

19. Unde mergem azi ? La Polul Sud, în "Arici Pogonici" nr.1, 1966, p.4-5.

20. Unde mergem azi ? La Polul Sud (II), în "Arici Pogonici" nr.2, febr.1966, p.4-5.

21. Să desenăm pe asfalt, în "Arici Pogonici" nr.4, apr.1966, p.4-5.

22. Despre citit, în "Scânteia pionierului" nr.15,13 apr.1966, p.1.

23. Unde mergem azi ? Mai stăm şi acasă, în "Arici Pogonici" nr.5, mai 1966,p.4.

24. Unde mergem azi ? Într-o peşteră, în "Arici Pogonici" nr.6, iun.1966, p.4-5.

25. Să fumăm o ţigară, în "Arici Pogonici" nr.8, aug.1966, p.4.

26. Aventura, în "Luminiţa" nr.3, mart.1967, p.1.

27. Poezii. 1.Grija; 2.Orchestră. Ilustraţii de Marin Sorescu, în Supliment la "Luminiţa" nr.1, 1969, p.5.

28. Poezii. 1. Vitejie; 2.Speteaza; 3.Durere, în Supliment la "Luminiţa" nr.5, mai 1970, p.7.

29. Mare vânătoare de probleme. Vântul geme de probleme. Ilustraţii de Sabin Bălaşa (Povestire), în "Luminiţa" nr.9, sept.1970, p.4.

30. Dar ceilalţi patru pitici ? Ilustraţii de Magda Ardeleanu (Basm), în "Luminiţa" nr.10, oct.1970, p.12.

31. Uşă aşa şi aşa. Roman pe săturate. Desen :Burschi, în "Luminiţa" nr.1,ian.1976, p.10.

32. Uşă aşa şi aşa. Roman pe săturate (II), în "Luminiţa" nr.3, mart.1976, p.12-13.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI
LITERE

33. Uşă aşa şi aşa. Capitolul III. Codin şi lupul, în "Luminiţa" nr.4, apr.1976, p.12.

F. SCHIŢE SATIRICE. CRONICA FANTEZISTĂ

1. Practica elevilor în Cosmos (Reportaj fantezist din anul 2300), în "Luceafărul" nr.6, 15 mart.1961, p.9.

2. Strada, în "Luceafărul" nr.13, 1 iul.1962, p.3.

3. Sub pălăria de soare (Însemnări de pe litoral), în "Luceafărul" nr.16, 15 aug.1962, p.3.

4. Nota (patru), în "Luceafărul" nr.20, 1 oct.1962, p.4.

5.Insolaţia specifică. Mic tratat ştiinţific, în "Luceafărul" nr.14, 6 iul.1963, p.3.

6. Omul şi opera. Foileton satiric, în "Gazeta literară" nr.18, 19 sept.1963, p.3.

7. Colaboratorul feroce. Foileton satiric, în "Gazeta literară" nr.39, 26 sept.1963, p.1,7.

8. Roma, Florenţa, Veneţia. Cronica fantezistă, în "Gazeta literară" nr.22, 2 iun.1966, p.3.

9. Postdam. Cronica fantezistă, în "Gazeta literară" nr.24, 16 iun.1966, p.3.

10. Câţi oameni încap în lună. Cronica fantezită, în "Gazeta literară nr.27, 7 iul.1966, p.3.

11. Scara, în "Scânteia tineretului" nr.5939, 26 iun.1968, p.1,2.

12. Cronica fantezistă.1. Prefaţă la insomnii; 2. Brâncuşi, în "Luceafărul" nr.25, 22 iun.1968, p.4.

13. Demonul, demonii, demonismul. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.26, 29 iun.1968, p.4.

14. Histria şi permanenţa prafului. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.28, 13 iul.1968, p.4.

15. "... cu arborele durerii". Cronica fantezistă (Despre Ion Ţuculescu), în "Luceafărul" nr.29, 20 iul...1968, p.3.

16. Când literele erau de lemn. Cronica fantezistă (pe marginea "Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie"), în "Luceafărul" nr.30, 27 iul.1968, p.3.

17. Divagaţionismul. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.31, 3 aug.1968, p.3.

18. Consultarea păianjenului (pe marginea expoziţiei "Arta neagră" deschisă la sala Dalles). Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.32, 10 aug.1968, p.3.

19. Patimile după Urmuz. 1.Stamate şi bazele teoretice. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.36, 7 sept.1968, p.4.

20. Patimile după Urmuz. 2. Războiul cu Gayk. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.37, 14 sept.1968, p.3.

21. Patimile după Urmuz. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.38, 21 sept.1968, p.2.

22. Patimile după Budai Deleanu. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.39, 28 sept.1968, p.3.

23. Patimile după Urmuz (III). Să învăţăm scris-cititul. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.42, 19 oct.1968, p.3.

24. Bilanţ amar. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.1, 4 ian.1969, p.3.

25. Adaptare la vid. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.2, 11 ian.1969, p.3.

26. Zoo. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.3, 18 ian.1969, p.3.

27. Îndelungata slujbă (Coordonatele lirice ale lui Boris Pasternak). Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.4, 25 ian.1969, p.3.

28. Prezenţa stihiei feminine (în poezia lui Boris Pasternak), Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.5, 1 febr.1969, p.3.

29. Pietà (de Michelangelo). Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.6, 8 febr.1969, p.3.

30. Legea corpurilor scufundate. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.7, 15 febr.1969, p.3.

31. Estetica lui Ion Barbu. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.8, 22 febr.1969, p.3.

32. Michelangelo. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.9, 1 mart.1969, p.3.

33. Înaltă boală (Despre opera poetică a lui Boris Pasternak). Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.10, 8 mart.1969, p.3.

34. Există nervi (Mărturii despre prima încercare dramatică a autorului). Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.11, 15 mart.1969, p.3.

35. Iona. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.12, 22 mart.1969, p.3.

36. Metamorfozele lui Ovidiu. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.13, 29 mart.1969, p.3.

37. Carmen et error. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.14, 5 apr.1969, p.3.

38. Doi artişti. Cronica fantezistă (Expoziţie de tapiserie şi sculptură Ritzi şi Peter Iacobi), în "Luceafărul" nr.16, 19 apr..1969, p.3.

39. Profesorul. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.20, 17 mai 1969, p.2.

40. Geamgiul. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.21, mai 1969, p.2.

41. Kafka şi romanul modern. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.22, 31 mai 1969,p.2.

42. Însemnare. Cronica fantezistă, în "Luceafărul" nr.23,7iun.1969, p.2.

43. A face mituri. Cronica fantezistă, în"Luceafărul"nr.37, 13sept.1969, p.7.

G. ALTE GENURI. ARTICOLE

1. Sala armelor, în "Gazeta literară" nr.29, 21 iul.1966, p.3.

2. Ravena-mozaicuri. Note de drum, în "Luceafărul" nr.24, 17 iun.1966, p.3.

3. Ce făcură ? (Paşi pe lună), în "Luceafărul" nr.30, 26 iul.1966, p.3,7.

4. Două versete (Să ridicăm monumente eroilor apei) (Despre inundaţii), în "Luceafărul" nr.22, 30 apr.1970, p.5.

5. Până la genunchi, până la brâu, până la cer (despre inundaţii), în "Luceafărul" nr.21, 23 mai 1970, p.1.

6. Vânturile, valurile ... (despre inundaţii), în "Cinema" nr.6 iun.1970, p.6-7.

7. Spectacol popular la Giurgiu (Târgul de Stă-Mărie), în "Luceafărul" nr.34, 22 aug.1970, p.6.

8. Criza lui î din i?, în "Luceafărul" nr.48, 28 nov.1970, p.3(Dezbateri).

9. Drumuri şi poduri, în "Luceafărul" nr.8, 20 febr.1971, p.6.

10. Un spectacol în sine, în "Luceafărul" nr.10, 6 mart.1971, p.6.

11. Gânduri înainte de a sări, în "Argeş" nr.1, ian.1973, p.20.

12. Piatră peste piatră, în "România literară" nr.14, 4 apr.1974, p.8.

13. Cetăţi şi cetăţeni, în "România literară", nr.15, 11 apr.1974, p.1.

14. Jurnal danez, în "România literară" nr.19, 9 mai 1974, p.8.

15. Fifele (Instrumente muzicale populare din Mehedinţi, în "România literară" nr.20, 16 mai 1974, p.8.

16. Inventar(C.Brâncuşi), în"România literară" nr.22, 30 mai 1974, p.8.

17. Brâncuşi fără sfârşit, în "România literară" nr.24, 13 iun.1974, p.8.

18. Inventar (despre C.Brâncuşi), în "România literară" nr.23, 6 iun.1974, p.8.

19. Smee de hârtie în Volkspark. Însemnări din Berlinul occidental, în "România literară" nr.39, 26 sept.1974, p.24.

20. Olanda, în "Ramuri" nr.12, 15 dec.1974, p.15.

21. Ferestre. 1. Floarea de cui; 2. 42 Street, în "Luceafărul" nr.12, 22 mart.1975, p.6 şi nr.13, 29 mrt.1975, p.6.

22. Pe valea Tarcăului, în "România literară" nr.14, 3 apr.1975, p.4.

23. Problema de la pagina 13. Proză fantastică, în "Ramuri" nr.4, 15 apr.1975, p.13.

24. Ferestre. 1. Dialog despre om şi natură; 2. Statuia, în "Luceafărul" nr.16,19 apr.1975, p.6 şi nr.17, 26 apr.1975, p.6.

25. Ferestre. Culeşi cu aldine, în "Luceafărul" nr.19, 10 mai 1975, p.8.

26.Ferestre. Un eseist (Mircea Maliţa), în "Luceafărul" nr.20, 17 mai 1975, p.6.

27. Ferestre. Hobita, via Paris (Despre opera lui Constantin Brâncuşi), în "Luceafărul" nr.22, 31 mai 1975, p.6.

28. Ferestre. Şi altele (Despre unele reprezentaţii teatrale), în "Luceafărul" nr.23, 7 iun.1975, p.6.

29. San Francisco a rămas neschimbat, în "Luceafărul" nr.24, 14 iun.1975, p.6.

30. Prietenul poeziei (Tudor Gheorghe), în "Luceafărul" nr.25, 21 iun.1975, p.6.

31. Ferestre. Danemarca, în "Luceafărul" nr.26, 28 iun.1975, p.6.

32. Ferestre. Dedublare în Marea Nordului (Schiţă), în V.R., nr.6, iun.1975, p.38-41.

33. Arheologie în asfalt (Tentaţiile Thaliei), în "Manuscriptum" nr.2, apr.-iun.1975, p.23-25.

34. Oamenii - mai tari ca stihia (despre inundaţii), în "Contemporanul" nr.23, 11 iul.1975, p.6-7.

35. Ferestre. Ideea "dublului" la cei vechi, în "Luceafărul" nr.31, 2 aug.1975, p.6.

36. Ferestre. Ghilgameşu. Citindu-l pe Rembrandt, în "Luceafărul" nr.36, 6 sept.1975, p.6 şi nr.37, 13 sept.1975, p.6.

37. Ferestre. Mărturisire, în "Luceafărul" nr.39, 27 sept.1975, p.8.

38. Ferestre. Nordul, pe scurt, în "Luceafărul" nr.38, 20 sept.1975, p.6.

39. Dragomir ot Târgovişte (zugravul mănăstirii Dealu), în "Luceafărul" nr.40, 4 oct.1975, p.6.

40. Ferestre. Târgovişte în batiştea vremii, în "Luceafărul" nr.42, 18 oct.1975, p.5.

41. Ferestre. De din vale de istorie, în "Luceafărul" nr.45, 8 nov.1975, p.6.

42. Ferestre. Cerul, în "Luceafărul" nr.44, 1 nov.1975,p.7.

43. Ferestre. Sfânta oboseală, în "Luceafărul" nr.46, 15 nov.1975, p.7.

44. Viu cu adevărat, în "Urzica" nr.11, 15 nov.1975, p.7.

45. Ferestre. Rilke, centenar, în "Luceafărul" nr.48, 29 nov.1975, p.2.

46. Ferestre. Anticălătorul, în "Luceafărul" nr.47, 22 nov.1975, p.6.

47. Ferestre. Dionis, în "Luceafărul" nr.1-2 ian.1976, p.1,9.

48. Ferestre. Flori ! Flori !, în "Luceafărul" nr.4, 24 ian.1976, p.1,6.

49. Ferestre. Despre inspiraţie şi multe altele, în "Luceafărul" nr.7, 14 febr.1976, p.6.

50. Însemnări în alb-negru (Sculptură), în "România literară" nr.8, 19 febr.1976, p.7.

51. Ferestre. Cântă Mitruţa, în "Luceafărul" nr.9, 28 febr.1976, p.6.

52. În parohia lui San Marco. Însemnări în alb-negru, în "România literară" nr.9, 26 febr.1976, p.24.

53. De la copilărie în sus, în "România literară" nr.22, 27 mai 1976, p.1.

54. Ferestre. Atelierul (lui Brâncuşi), în "Luceafărul" nr.22, 29 mai 1976, p.1,7.

55. Ferestre. Fârşeala, în "Luceafărul" nr.39, 25 sept.1976, p/6.

56. Ferestre. Ruda, în "Luceafărul" nr.48, 27 nov.1976, p.6.

57. Ferestre. Zăganul, în "Luceafărul" nr.2,8 ian.1977, p.6.

58. Ferestre. Un poet al culorii (Sabin Bălaşa), în "Luceafărul" nr.3, 15 iun.1977, p.6.

59.Ferestre. Conferinţa (Fragment dintr-o conferinţă despre teatrul de azi ţinută la Universitatea populară), în "Luceafărul" nr.4, 22 ian.1977, p.6.

60. Ferestre. Prin Maramureş (I), în "Luceafărul" nr.7, 12 febr.1977, p.6.

61. Ferestre. Prin Maramureş (II), în "Luceafărul" nr.8, 19 febr.1977, p.6.

62. Ferestre (III-IV), în "Luceafărul" nr.14, 2 apr.1977, p.6 şi nr.15, 9 apr.1977, p.6.

63. Secundele şi veşnicia, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1977, p.5.

64. Sfaturi pentru mine însumi, în "Tribuna României" nr.113, 15 iul.1977, p.5.

65. Marin Sorescu se prezintă, în "Urzica" nr.9, sept.1977, p.4.

66. Periplu geografic, în "Ramuri" nr.10, 15 oct.1977, p.1.

67. Rotondele rotonde ... (Muzeul literaturii române), în "Contemporanul" nr.42, 21 oct.1977, p.6.

68. Urări pentru '78 cineaştilor noştri, în "Cinema" nr.12, dec.1977, p.4-5.

69. De-a Delta Dunării, în "Tribuna României" nr.137, 15 iul.1978, p.8,9.

70. Aburul din oglindă (Despre revista "Ramuri"), în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1978, p.1, 15.

71. Vămile poeziei lui Ioan Alexandru, în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1978, p.5, 14.

72. Fotbal cu cântec. Umor cu linguriţa. Ridendo castigat mores. Anecdote la ... examene. Afurisisme. Paradoxuri. Epigrame, în "Viaţa studenţească" nr.25-26, 26 iul.1978, p.12-13.

73. Dan Cioca. Atelier, în "Ramuri" nr.8, 15 aug.1978, p.13.

74. Constantin Noica şi sentimentul fiinţei, în "Ramuri" nr.8, 15 aug.1978, p.5, 15.

75. Furii contra furilor. Parodie după Romulus Vulpescu, în "Urzica" nr.8, aug.1978, p.9.

76. Henry Moore. Expoziţia de sculptură şi desen. Sala Dalles, febr.-mart.1966, în "Gazeta literară" nr.10, 10 mart 1966, p.8.

77. Val Chende, în "Gazeta literară" nr.40, 6 oct.1966, p.6.

78. Printre "Cantemirişti" (Amintiri despre Liceul militar "Dimitrie Contemir"), în "Viaţa militară" nr.4, apr.1979, p.5.

79. Elena Urdăreanu-Herţa (Galeriile "Simeza"), în "Ramuri nr.9, sept.1979, p.15.

80. Cuvânt pentru om (Cuvânt la Congresul al XII-lea al P.C.R.), în "Presa noastră" nr.10-11, oct.-nov.1979

81. Proverbe la Masa tăcerii (C.Zărnescu despre aforismele lui Brâncuşi), în "Tribuna" nr.46, 15 nov.1979, p.7.

82. Cuvânt pentru om (despre partid), în "Luceafărul" nr.47, 24 nov.1979, p.1,3.

83. Un gând pentru respiraţia medicului, în "Munca sanitară" nr.31, 9 aug.1980, p.4.

84. O zi de primăvară în primăvara socialistă a ţării, în "Scânteia" nr.11671, 1 mart.1980, p.3.

85. Secolul 20 în conştiinţa lumii, în "Secolul 20" nr.6-7, iun.-iul.1981, p.

86. Scriitorul-cartea-cititorul, în "România literară" nr.23, 3 iun.1982, p.12-13.

87. În Finlanda printre poeţi ..., "Secolul 20" nr.10-12, oct.-dec.1982, p.195-212.

88. Alte două cuceriri ale Mexicului (Festivalul Encuentros Internacionales de Poetas), în "Secolul 20" nr.1-2, ian.-febr.1983, p.117-130; 132-138.

89. Visul şi gândul, în "România literară" nr.4, 26 ian.1984, p.10-11.

90. (Despre "Ramuri"), în "Contemporanul" nr.26, 22 iun.1984, p.10-11.

91. Bucureşti, capitală a prieteniei. Ne-au vizitat şi ne-au rămas în memorie. Evocări, în "Secolul 20" nr.4-5, 1984, p.205-244.

92. Congresul Mondial al Poeţilor (La Marrakech în Maroc), în "România

literară" nr.17, 25 apr.1985, p.20.

93. Este o adevărată sete de România, în "România literară" nr.28, 11 iul.1985, p.12, 13.

94. Cinci forumuri comuniste ale Epocii Ceauşescu, în "Luceafărul" nr.19, 10 mai 1986, p.4-5.

95. Sterian Margareta, Sorescu Marin şi Dianu Romulus. Eugen Ionescu la Academia franceză, în "România literară" nr.5, 1970, p.21.

96. Nicolae Prelipceanu. Şi dacă Rauri ... (Revista "Ramuri" şi noul ei redactor şef Marin Sorescu), în "Tribuna" nr.43, 26 oct.1978, p.5.

97. Constantin Zărnescu. (Revista Ramuri şi noul ei redactor şef Marin Sorescu), în "Tribuna" nr.42, 19 oct.1978, p.7.

98. O nouă asociaţie literară (Asociaţia scriitorilor din Craiova condusă de poetul Marin Sorescu), în "Argeş" nr.4, dec.1978.

H. TRADUCERI DIN LIRICA UNIVERSALĂ

1.Andrei Voznesenski. 1. Monologul unui pescar: 2. Odă clevetitorilor, în "Secolul 20" nr.4, apr.1966, p.70-73.

2. Francis Edeline. Dizolvarea poemului (cu o prezentare), în "Cronica" nr.19, 18 iun.1966, p.12.

3. Andrei Voznesenski. 1. Taiga; 2. Pe plute; 3. Nunta, în "Gazeta literară" nr.6,9 febr.1967, p.8.

4. Evgheni Evtuşenko. Către femei, în "Femeia" nr.2, febr.1967, p.12.

5. Bella Ahmadulina. Într-o casă de odihnă pustie, în "Gazeta literară" nr.44, 2 nov.1967, p.8.

6. Tineri poeţi belgini.1. Francis Edelina (versuri). Sfârşitul lumii; 2. Michel Stavaux : Zodiac; 3. Jacques Izoard (versuri); 4. Ives Leban (versuri); 5. Denise Karas (versuri), în "Cronica" nr.37, 16 sept.1967, p.12.

7. Boris Pasternak (versuri). Veneţia, în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1968, p.24.

8. Pierre Emmanuel. Recitatorul, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1968, p.24.

9. Pierre Emmanuel (versuri)1. Doar nebunii-nţeleg; 2. Două cantos, în "Cronica" nr.25, 22 iun.1968, p.9.

10. Andrei Belâi. Petersburg. Roman. În româneşte de Tatiana Nicolescu şi Marin Sorescu, în "Secolul 20" nr.10, oct.1969, p.12-60.

11. Vladimir Reisel (Cehoslovacia).1. Poetul; 2. Roata, în "România literară", nr.7, 10 febr.1972, p.19.

12. Lüsa Ryoma (Finlanda) (versuri), în "România literară" nr.13, 25 mart.1971, p.23.

13. Poeţi iugoslavi. 1. Ivo Andrici: În zori - Peisaj; 2. Slavko Mihalici

(versuri); 3. Mak Dizdar: Moartea; Pasărea: 4. Izet Sarailici (versuri). Nu daţi buzna la poezii, băieţandri, în "Luceafărul" nr.18, 1 mai 1971, p.8.

14. Gerald Bisinger: După iarna aceasta lungă. Iulie 70. Poem în proză, în "Cronica" nr.3, 18 ian.1974, p.12.

15. Tomas Tranströmer (Suedia). Nocturnă. Prezentare şi traducere de Marin Sorescu,în "Luceafărul" nr.17, 27 apr.1974, p.8.

16. Gunnar Harding (Suedia). Versuri, în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1975, p.4.

17. Tomas Tranströmer. Versuri, în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1975, p.4.

18. Rolf Aggestan (Suedia). Merele cunoşterii, în "Luceafărul" nr.5, 31 ian.1976, p.6.

19. Hiroshi Osada (Japonia). 2 titluri, în "Luceafărul" nr.15, 10 apr.1976, p.6.

20. Homero Aridjis (Mexic). Versuri, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1977, p.16.

21. Willem M.Roggerman (Belgia). Versuri, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1977, p.16.

22. Mejirov Alexandr. Versuri, în "Secolul 20" nr.4-5, apr.-mai 1977, p.171-172.

23. Octavio Paz (Mexic), în "Ramuri" nr.8, 15 aug.1977, p.15.24. 24. Edgar Allan Poe. Annabel Lee, în "Steaua" nr.5, mai 1979, p.40.

25. Hans Magnus Enzesberger. Biografie, în "Ramuri" nr.10, 15 oct.1979, p.16.

26. I.Beruler (Olanda). 1. Observatorul; 2. Copil dormind pe o bancă, în "Ramuri" nr.12, 15 dec.1979, p.5.

27. Elisabeth Borchers (R.F.G.). Zilnic, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1980, p.15.

28. Elisabeth Borchers. 1. Apus; 2. Despre ziua care urmează; 3. Revedere după multă vreme, în "Ramuri" nr.10, 15 oct.1980, p.15.

29. Mateja Matevski. Caii, în "Ramuri" nr.10, 15 oct.1980, p.15.

30. Sjöstrand Östem (Suedia). 1. Un poem de dragoste; 2. In principio; 3. Comentariu la teoria evoluţiei, în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1980, p.4.

31. Egito Goncalves (Portugalia). 1.Coloana. 2...., în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1980, p.4.

32. Jorge Teillier (Chile). 1. Aş da tot aurul din lume ; 2. Madrigal;3. Atâtea miracole; 4. Un necunoscut fluieră în pădure, în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1981, p.15.

33. I.Ljubomir Leveev (Bulgaria); 2. Robert Sabatier (Franţa); 3. Romeo Campert (Olanda); 4.Franco Cavallo (Italia); 5. Jean Breton (Franţa); 6. Jean Orizet (Franţa); 7. Adriano Spatola (Italia); 8. Evghenj Vinokurov (URSS),

în "Ramuri" nr.4, 15 apr.1981, p.16.

I. PARODII DUPĂ POEZII DE MARIN SORESCU

1. Ion Delanucet. Lucrurile, în "Familia" nr.4, dec.1965, p.22.
2. Nicolae Turtureanu. Septic, în "Amfiteatru" nr.4, apr.1966, p.64.

3. Parodii... parodii. 6. Marin Sorescu: Meniu, în "Cronica" nr.52, 28 dec. 1968, p.8.

4. Constantin Munteanu, Muzeului, în "Amfiteatru" nr.1, ian.1969, p.30.

5. Ossu H.Parodie. După poezia Halebarda din volumul,"Tuşiţi", în "Amfiteatru" nr.10, oct.1970, p.18.

6. Mircea Micu. Cum a fost în oraş, în "Luceafărul" nr.40, 5 oct.1974, precum şi nr.41, 12 oct.1974, p.7.

7. Lucian Vasiliu. Creaţie în noaptea proprie, în "Cronica" nr.53, 31 dec.1976, p.4.

8. Mircea Micu.I.Marin Sorescu: Amintiri din copilărie, în "Flacăra" nr.52, 29 dec.1977, p.1.

9. Alexandru Veronia. Marin Sorescu: Mama (I) (Din volumul "La lilieci" III), în "Luceafărul" nr.53, 31 dec.1977, p.7.

10. Parodii reciproce. 1. Marin Sorescu lui Romulus Vulpescu. 2. Romuls Vulpescu lui Marin Sorescu: Asta fu, în "Urzica" nr.12, dec.1977, p.4-5.

11. Mircea Micu. Sfaturi utile. Parodie după Marin Sorescu, în "Urzica" nr.5, mai 1978, p.3.

12. Mircea Micu. Tot mai bine în caşcaval, în "Urzica" nr.12, dec.1978, p.7.

13. Ovidiu Genaru. Criticilor mei - Marin Sorescu, în "Tribuna" nr.52, 27 dec.1979, p.6.

14. Rodica Tott. Poem optimist. Marin Sorescu, în "Urzica" nr.4, apr.1980, p.4.

15. Nicolae Alexandru Vest. Parodii. 1. Marin Sorescu. Muzică şi tencuială, în "Contemporanul" nr.1, 1 ian.1982, p.13.

16. Olga Neagu. Parodii. 1. Marin Sorescu: După "Ameninţarea prunilor", în "Luceafărul" nr.53, 30 dec.1982, p.6.

17. Mircea Micu. Parodii la ..., "Urzica" nr.8, 15 aug.1983, p.6.

9. REFERINŢE CRITICE

A. POEZIE (în periodice)

1964

1. Gabriel Dimisianu. Marin Sorescu. Singur printre poeţi (rubrica "Pe scurt despre cărţi"), în "Gazeta literară" nr.10, 5 mart.1964, p.2.

2. Eugen Simion. Marin Sorescu. Singur printre poeţi. Cronică literară (cu portret), în "Gazeta literară" nr. 12, 19 mart.1964, p.2.

3. Mircea Anghelescu. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "România liberă" nr.6046, 25 mart.1964, p.2.

4. Ion Dodu Bălan. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Luceafărul" nr.8, 11 apr.1964, p.2.

5. Ion Lungu. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Tribuna" nr.16, 16 apr.1964, p.3.

6. Galina Bădulescu. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Contemporanul" nr.17, 24 apr.1964, p.3.

7. Eugen Luca. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Scânteia", 26 apr.1964.

8. Nicolae Dragoş. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Scânteia tineretului" nr..4669, 23 mai 1964, p.3.

9. M.Coleşiu. Despre un volum de debut (Marin Sorescu. Singur printre poeţi), în "Munca" nr.5166, 18 iun.1964, p.2.

10. Sanda Radian. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în V.R. nr.7, iul.1964, p.89-93.

11. Dan Mănucă. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Iaşul literar" nr.7, iul.1964, p.63-66.

12. G.Călinescu. Un tânăr poet. Cronica optimistului (Despre poemele publicate în "Gazeta literară" şi "Luceafărul"), în "Contemporanul" nr.43, 23 oct.1964, p.1,2.

13. Marin Bucur. Luciditate şi exuberanţă (Despre poemele publicate în periodice), în "Luceafărul" nr.22, 24 oct.1964, p.11.

14. Ion Oarcăsu. Peisaj liric (I,II) (Nichita Stănescu, Mihai Scorobete, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu), în "Tribuna" nr.47, 19 nov.1964, p.9 şi nr.48, 26 nov.1964, p.9.

1965

15.Emil Manu. Marin Sorescu, în "Ramuri" nr.5, 1964.1965.

16. Pavel Toma. Marin Sorescu: Poems (în limba engleză) (Marin Sorescu, Poeme, 1965), în Romanian Review nr.4, 1965, p.147-148.

17. Vladimir Streinu. Marin Sorescu. Poeme, în "Luceafărul" nr.14, 3 iul.1965, p.2.

18. Vasile Nicolescu. Marin Sorescu. Poeme, în "Luceafărul" nr.14, 3 iul.1965, p.2.

19. Marin Bucur. Marin Sorescu. Poeme, în "Luceafărul" nr.14, 3 iul.1965, p.2.

20. Eugen Simion. Marin Sorescu. Poeme, în "Gazeta literară" nr.29, 15 iul.1965, p.2.

21. Mihai Ungheanu. Marin Sorescu. Poeme , în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1965, p.15.

22. Emil Manu. Marin Sorescu. Poeme, în V.R. nr.7, iul.1965, p.170-171.

23. Ion Lungu. Marin Sorescu. Poeme, în "Tribuna" nr.31, 3 aug.1965, p.2-3.

24. Corneliu Sturzu. Marin Sorescu. Poeme, în "Flacăra Iaşului" nr.5884, 8 aug.1965, p.2.

25. C.Stănescu. Poezia şi lirismul istoriei (Marin Sorescu. Poeme), în "Scânteia tineretlui" nr.5051, 12 aug.1965, p.2.

26. Nicolae Manolescu. Dicţionar de istorie literară contemporană : Marin Sorescu (cu indicaţii bibliografice), în "Luceafărul" nr.17, 14 aug.1965, p.3.

27. Eugen Luca. Marin Sorescu. Poeme, în "Contemporanul" nr.34, 20 aug.1965, p.3.

28. Adrian Anghelescu. Marin Sorescu. Poeme, în "Scânteia" nr.6753, 27 sept.1965, p.2.

29. Ion Neacşu. Patosul cunoaşterii (Marin Sorescu. Poeme), în "Ateneu" nr.9, sept.1965, p.14.

30. Victor Felea. Marin Sorescu. Poeme, în "Steaua" nr.9, sept,1965, p.100-103.

31.C.Crişan. Amprenta originalităţii (Marin Sorescu. Poeme), în "România liberă" nr.6536, 21 oct.1965, p.2.

32. Dan Mănucă. Marin Sorescu. Poeme, în "Iaşul literar" nr.10, oct.1965, p.78-80.

33. Şerban Foarţă. Marin Sorescu. Poeme, în "Orizont" nr.11, nov.1965, p.56-58.

1966

34. Trei tineri scriitori. Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1965 (1. Ion Alexandru (C.Stănescu); 2. Ştefan Bănulescu (M.Ungheanu); 3. Marin Sorescu(Nicolae Dragoş), în "Scânteia tineretului" nr.5210, 17 febr.1966,

p.2.

35. M.Ungheanu. Tineri poeţi (Marin Sorescu), în "Scânteia tineretului" nr.5293, 26 mai 1966, Supliment preludiu nr.3, p.7.

36. Ion Dodu Bălan. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Luceafărul" nr.22, 28 mai 1966, p.3.

37. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Suceava" nr.1, 1966, p.2.

38. Cristea Valeriu. Utjerjdajuşiisia talant (Despre poetul Marin Sorescu), în Rumjnija, nr.2, 1966, p.31.

39. Matei Călinescu. Entre l'ironie et l'humor(la Marin Sorescu), în Revue Roumaine, nr.4, 1966, p.87-90.

40. Aurel Martin. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Gazeta literară" nr.22, 2 iun.1966, p.2.

41. Nicolae Manolescu. Ingenuitatea inteligenţei (Marin Sorescu. Moartea ceasului), în "Contemporanul" nr.22, 3 iun.1966, p.3.

42. Ion Lungu. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Tribuna" nr.24, 16 iun.1966, p.2.

43. Nicolae Dragoş. Sentimentul timpului (Marin Sorescu. Moartea ceasului), în "Scânteia tineretului" nr.5328, 6 iulie 1966, p.2.

44. János Szász. Main Sorescu. (Néhány jegyzet a költö "Moartea ceasului" cimü új kötetéhez), în Elöre, 5815 sz., iul.14, 1966, 3 1.

45. Gheorghe Grigurcu. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Familia" nr.7, iul.1966, p.3.

46. Demostene Botez. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în V.R. nr.8, aug.1966, p.110-113.

47. Dan mănucă. Marin Sorescu.Moartea ceasului, în "Iaşul literar" nr.8, aug.1966, p.68070.

48. Gelu Ionescu. (Marin Sorescu. Singur printre poeţi), în "Amfiteatru" nr.11, nov.1966, p.164.

49. Victor Felea. Orizonturi poetice, în "Steaua" nr.11, 1966, p.84-87.

1967

5o. M.Lipanescu. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Suceava" nr.1, 1967, p.2.

51. Valeriu C.Neştianu. Marin Sorescu. Unde fugim de-acasă ?, în "Cronica"nr.11, 18 mart.1967, p.7.

52. M.N.Rusu. Marin Soreşcu. Unde fugim de-acasă?, în "Luceafărul" nr.17, 1967, p.2.

53. Maria L.Cristescu. Marin Sorescu, în "Amfiteatru" nr.17, 1967, p.282.

54. Marin Sorescu. Poetul şi poezia (autorul anonim comentează articolul

lui Marin Sorescu publicat în revista franceză "Preuves"), în "Luceafărul" nr.35, 1967, p.4.

55. Ilie Constantin. Marin Sorescu. Unde fugim de-acasă ?, în "Gazeta literară" nr.20, 1967, p.2. Cu portret încadrat într-un cerc.

56. Eugen Luca. Poezia lui Marin Sorescu, în "Contemporanul" nr.28, 14 iul.1967, p.3.

57. Lucia Olteanu. Scurtă istorie (recenzie la "Unde fugim de-acasă?"), în "Luceafărul" nr.28, 15 iul.1967, p.7.

58. Ştefan Bănulescu. Poezia lui Marin Sorescu, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1967, p.6.

59. Gheorghe Grigurcu (Marin Sorescu. Poeme, 1967), în "Familia" nr.10, oct.1967, p.3.

60. Şt.Tudor. Marin Sorescu. Poeme, în "Iaşul literar" nr.10, 1967, p.88-89.

61. Aurel Martin. Marin Sorescu, portret, în "Scânteia" nr.7531, 22 nov.1967, p.4.

62. Adrian Gorăscu. (Marin Sorescu. Unde fugim de-acasă?, în "Colocvii" nr.11, nov.1967, p.21.

63. Dumitru Mureşan. Marin Sorescu. Poeme, 1967, în "Tomis" nr.12.dec.1967, p.6.

1968

64. C.Stănescu şi M.Ungheanu. Poezia - univers deschis (Despre Marin Sorescu ... Ştefan Aug.Doinaş), în "Scânteia tineretului" nr.5808, 24 ian.1968, p.4.

65. Magdalena Popescu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "România literară" nr.7, 1968, p.11.

66. Al.Piru. Marin Sorescu-Comentarii critice (De la "Singur printre poeţi" până la "Iona"), în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1968, p.10.

67. V.Gherghinescu. I.Voiculescu (Despre poetul Marin Sorescu), în "Argeş" nr.5, 10 mai 1968, p.16.

68. Ermil Rădulescu. (Despre poetul Marin Sorescu), în "Tomis" nr.5, mai 1968, p.5,6.

69. Al.Oprea. Interludii literare : Marin Sorescu, în "Luceafărul" nr.22, 1 iun.1968, p.2.

70. Mihai Ungheanu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Luceafărul" nr.25, 22 iun.1968, p.2.

71. Aurel Martin. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Amfiteatru" nr.31, 1968, p.511.

7. Zaharia Sângeorzan. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în

"Cronica" nr.34, 1968, p.8.

73. Roxana Sorescu (Despre poetul Marin Sorescu), în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.2, apr.-iun.1968, p.361-362.

74. Dumitru Micu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Gazeta literară" nr.27, 4 iul.1968, p.2.

75. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Contemporanul" nr.27, 5 iul.1968, p.3.

76. Mircea Simionescu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Scânteia" nr.7766, 17 iul.1968, p.1.

77. Ion Madosa. Tinereţea metaforei (Marin Sorescu. Moartea ceasului), în "Luceafărul" nr.32, 1968,p.6.

78. Constantin Crişan. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "România liberă" nr.7407, 4 aug.1968, p.3.

79. Antal Gabor. Marin Sorescu. Ikaruszosdi, în "Utunk", 32 sz., aug.9, 1968, 6 1.

80. Radu Cârneci. Pro amicitia (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote), în "Ateneu" nr.8, aug.1968, p.13.

81. Ion Oarcăsu. Virtuţile şi servituţile parabolei (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote), în "Tribuna" nr.40, 3 oct.1968, p.3.

82. Ov.S.Crohmălniceanu. Doi poeţi tineri (1. Marin Sorescu; 2. Ion Alexandru. La Marin Sorescu sunt comentate : Poeme, Moartea ceasului, Tinereţea lui Don Quijote), în V.R. nr.10, oct.1968, p.59-65.

83. Marcela Antonaş. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Iaşul literar" nr.10, oct.1968, p.85-88.

84. Adrian Marino. Luciditatea poetului (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote), în "România literară" nr.9, 5 dec.1968, p.

85. Ştefan Aug.Doinaş. Copiii teribili (Moda poetică'68. Despre Geo Dumitrescu, Marin Sorescu şi ai lor imitatori - Vintilă Ivănescu, Virgil Mazilescu), în "România literară" nr.8-9, nov.-dec.1968, p.4.

86. Victor Felea. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, in "Steaua" nr.11, nov.1968, p.95-97.

87. Ion V.Voiculescu. Câte ceva despre ... tinereţea lui Don Quijote (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote), în "Argeş" nr.11, nov.1968, p.3.

1969

88. Elisabeta Axman. Kugeln und Reifen (Sorescus Gedichte in der übertragung Dieter Roths), în Neue Literatur nr.1, 1969, p.116.

89. Mircea Martin. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în Romanian Review nr.1, ian.-mart.1969, p.118-119.

90. EmmerichReichrath. Marin Sorescu deutsch. Gedichte übertra gen

von Dieter Roth (Marin Sorescu. Kugelln und Reifen), în Neuer Weg nr..6172, 6 mart.1969, p.2.

91. Nicolae Balotă. Kugeln und Reifen (Cercuri şi bile). Marin Sorescu în traducerea lui Dieter Roth, în "România literară" nr.15, 1969, p.22.

92. Dinu Pillat. Profiluri de scriitori contemporani: Marin Sorescu, în "Revista de istorie şi teorie literară", Tom 18, nr.3, 1969, p.459-466.

93. Ingmar Brantsch. Marin Sorescu. Rugeln und Reifen. Ubertragen von Dieter Roth, în Volk und Kultur, 21, nr.5, mai 1969, s.48.

94. Al.Piru. Patru poeţi (1. Nichita Stănescu; 2. Marin Sorescu; 3. Leonid Dimov; 4. Adrian Păunescu), în V.R. nr.5, 1969, p.84-89.

95. A.R.Locusteanu. Momentul realist al poeziei soresciene, în V.R. nr.7, iul.1969, p.77-85.

96. M.Niţescu. O modalitate pe care am numit-o travestiu ... (Despre poezia lui Marin Sorescu), în V.R. nr.7, iul.1969, p.85-90.

97. Ion Oarcăşu ... măşti (pe marginea poeziilor lui Marin Sorescu apărute în "România literară" nr.42/1969 - 1. Baricada; 2. Secetă; 3. Perechea; 4. Pentru tine; 5. Învoiala; 6. Minunea, incluse în volumul "O aripă şi-un picior, 1970), în "Tribuna" nr.45, 1969, p.3).

1970

98. Laurenţiu Ulici. Boris Pasternak. Lirice (Despre traducerea poeziilor lui Pasternak de către Marin Sorescu), în "Ateneu" nr.1, ian.1970, p.19.

99. Ferenc Szemléer. Még egyszer Marin Sorescuról, în Igaz Szó nr.1, 1970, p.78-79.

100. Ana Maria Topală. Boris Pasternak. Lirice. În tălmăcirea şi editarea lui Marin Sorescu, Buc., EPL, 1969, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.1, ian.-mart.1970, p.155-159.

101. Lucian Raicu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "România literară" nr.6, 1970, p.1.

102. Voicu Bugariu. Marin Sorescu şi mitul transparenţei, în "Astra" nr.7, 1970, p.6.

103. Florin Mugur. Moda Sorescu şi moda anti-Sorescu, în "Argeş" nr.9, 1970,p.19.

104. Adrian Filip. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Amfiteatru" nr.10, 1970, p.2.

105. Călin Manilici. Ironie în poezia lui Marin Sorescu - mecanism şi implicaţii, în "Echinox" nr.10, 1970, p.10.

106 Tudor Olteanu.Triptic anti-sentimental (la Marin Sorescu), în "Familia"nr.11, 1970, p.13.

107. Ion Băieşu. Umorul lui Marin Sorescu, în "Argeş" nr.4, apr.1970,

p.16.

108. M.N.Rusu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Viaţa studenţească" nr.22, 3 iun.1970, p.7.

109. Ilie Constantin. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "România literară" nr.23, 1970, p.15.

110. Tia Şerbănescu. Lirismul disimulat (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Contemporanul" nr.24, 12 iun.1970, p.3.

111. Eugen Simion. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Luceafărul" nr.24, 13 iun.1970, p.2.

112. Al.Piru. Marin Sorescu ("Tuşiţi") şi Ovidiu Genaru, în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1970, p.11.

113. Mircea Tomuş. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Tribuna" nr.25, 18 iun.1970, p.2-3.

114. Lucian Raicu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "România literară" nr.26, 25 iun.1970, p.9.

115. Gabriel Dimisianu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Flacăra" nr.27, 4 iul.1970, p.7.

116. Aurel Martin. Un poet al existenţei (Marin Sorescu. Tuşiţi), în "România liberă" nr.8002, 15 iul.1970, p.2.

117. Eugen Luca. Valenţele sociale ale poziei (la Marin Sorescu), în "Contemporanul" nr.30, 24 iul,1970, p.3.

118. Al. Dobrescu. Marin Sorescu.Tuşiţi, în "Cronica" nr.33, 1970, p.4.

119. George Gibescu. Facilitate şi stridenţă (Marin Sorescu. Tuşiţi), în "Tomis" nr.7, iul.1970, p.5.

120. Aurel Sasu. Între târziu şi depărtare (Despre poezia lui Marin Sorescu), în"Orizont" nr.7, iul.1970, p.5-57.

121. Victor Felea. Marin Sorescu. O aripă şi-un picior, în "Tribuna" nr.34, 20 aug.1970, p.2.

122. Nicolae Manolescu. Poezie şi ceremonial antipoetic (Marin Sorescu. Tuşiţi), în "Contemporanul" nr.34, 21 aug.1970, p.3.

123. Dan Mutaşcu. Marin Sorescu. Despre cum era să zbor. O aripă şi-un picior, în "Scânteia" nr.8550, 18 sept.1970, p.4.

124. Csejka Gerhardt. Das Fliegen wiedererlernen (Marin Sorescu. O aripă şi-un picior), în Neue Literatur nr.9, sept.1970, s.111-112.

125. M.Ungheanu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Scânteia" nr.8575, 13 oct.1970, p.4.

126. Eugen Simion. Marin Sorescu. O aripă şi-un picior, în "Luceafărul" nr.48, 28 nov.1970, p.2.

127. Marin Sorescu - un Caragiale transpus în poezie. Antologia critică a poeziei tinere, în "Argeş" nr.11, nov.1970, p.16.

128. Cornelia Bejenaru. Problematica actului creator în poezia lui Marin Sorescu, în "Limbă şi literatură", 26, 1970, p.53-62. Note şi bibliografie 38 titluri.

1971

129. Ion Pop. Convenţia împotriva convenţiei. Reflecţii contemporane(Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Tribuna" nr.2, 14 ian.1971, p.3.

130. Al.Dobrescu. Marin Sorescu între acceptare şi tăgadă, în "Cronica" nr.6, 6 febr.1971, p.3.

131. George Mareş. Trei cărţi pentru copii (Marin Sorescu. O aripă şi un picior), în "Revista bibliotecilor" nr.2, febr.1971, p.126-127.

132. Walter Engel. Gespräch mit Marin Sorescu, în Hermannstädter Zeitung nr.169, 2 mart.1971, p.7.

133. Ferenc Szemlér. Marin Sorescu. Költészete (Marin Sorescu. Unghi), în Elöre 7258 sz., márc., 11, 1971, 2 1.

134. Zaharia Sângeorzan. Dinu Pillat. Mozaic istorico-literar (cu referiri şi la Marin Sorescu), în "Cronica" nr.19, mai 1971, p.8.

135. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu poet, dramaturg şi eseist, în "Contemporanul" nr.24, 1 iun.1971, p.3.

136. L.Dunajecz. Lirica lui Marin Sorescu în Ungaria, în "România literară" nr.31, 29 iul.1971, p.22.

1972

137. Magda Ursache. Lumea ca teatru sau comedia erorilor. Scriitori contemporani (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Cronica" nr.4, 28 ian.1972, p.5.

138. Gheorghe Catană. Dicţionarul scriitorilor contemporani. 1. Ion Marin Iovescu; 2.Adrian Păunescu; 3. Marin Sorescu, în "Argeş" nr.4, apr.1972, p.19.

139. Constantin Ciopraga. Fragmentarium. Despre posibilităţile parodiei: Marin Sorescu (Marin Sorescu. Singur printre poeţi. Ediţia a 2-a, revăzută, Iaşi, Junimea, 1972), în "Cronica" nr.47, 24 nov.1972, p.2.

140. Alexandru Ivasiuc. Din nou despre simplitate. Pro domo (Despre poemele lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.49, 30 nov.1972, p.2.

141. Aureliu Goci. Marin Sorescu în italiană (80 poezii - 80 poesie), în "România literară" nr.50, 7 dec.1972, p.10.

1973

142. Rodica Locusteanu. Marin Sorescu în italiană, în "Secolul 20"

nr.1, ian.1973, p.158-161.

143. Irina Grigorescu. Marin Sorescu. Rame Frames. 25 de poezii de Marin Sorescu. Versiune engleză şi cuvânt înainte de Roy MacGregor-Hastie, Ed.Eminescu, 1972, în "Cahiers roumains d'études littéraires", nr.2, apr.-iun.1973, p.119-121.

144. George Arion. Natură şi civilizaţie (în lirica lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.6, 8 febr.1973, p.8.

145. D.Irimia. Sorescu în italiană, în "Cronica" nr.6, 9 febr.1973, p.13.

146. Al.Piru (Cronica literară. 1. Nicolae Velea; 2. Ovidiu Genaru; 3. Marin Sorescu; 4. Gheorghe Grigurcu), în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1973, p.11.

147. Ilie Constantin. Parodiile lui Marin Sorescu (Marin Sorescu. Singur printre poeţi. Ediţia a 2-a), în "România literară" nr.9, mart.1973, p.5.

148. Laurenţiu Ulici. Marin Sorescu. Suflete, bun la toate, în "Contemporanul" nr.11, 9 mart.1973, p.3.

149. Nicolae Ciobanu. Marin Sorescu. Suflete, bun la toate, în "Luceafărul" nr.11, 17 mart.1973, p.2.

150. Mirela Roznoveanu. Marin Sorescu. Suflete, bun la toate, în "Tomis" nr.6, 25 mart.1973, p.4

151. Petru Poantă. Marin Sorescu, Suflete, bun la toate, în "Steaua" nr.5, mart.1973, p.18.

152. Dumitru Radu Popa. Marin Sorescu. Suflete, bun la toate, în "Amfiteatru", nr.3, mart.1973, p.6.

153. Eugen Barbu. Drama unui poet (Marin Sorescu), în "Magazin" nr.810, 14 apr.1973, p.4.

154. Tr.Stoica. O regretabilă opacitate critică (Faţă de lirica lui Marin Sorescu), în 'Flacăra" nr.17, 21 apr.1973, p.24.

155. M.Petroveanu. Marin Sorescu. Sufelete, bun la toate, în V.R. nr.6, iun1973,p.119-124.

156. Traian Stoica. Scriitori de azi.1. Nichita Stănescu.2. Marin Sorescu, în "Flacăra" nr.30, 21 iul.1973, p.24 şi nr.31, 21 iul.1973, p.18.

157. Eugen Barbu. O proză de Marin Sorescu. Spirale (Marin Sorescu. La lilieci), în "Magazin" nr.827, 11 aug.1973, p.4.

158. Adrian Păunescu. Portret în patru dimensiuni. IV. O carte de poezie a lui Marin Sorescu (La lilieci; în polemică cu Eugen Barbu), în "România liberă" nr.8959, 12 aug.1973, p.2.

159. Nicolae Manolescu. Viaţa la ţară (Marin Sorescu. La lilieci), în "România literară" nr.33, 16 aug.1973, p.9.

160. Eugen Barbu. Prietenia poeţilor. Spirale (Marin Sorescu. La lilieci; în polemică cu Adrian Păunescu), în "Magazin" nr.828, 18 aug.1973, p.4.

161. Victor Felea. Noi etape soresciene (Marin Sorescu. Suflete, bun la

toate), în "Tribuna" nr.34, 23 aug.1973, p.3.

162. Tia Şerbănescu. Marin Sorescu. La lilieci, în "România liberă" nr.8971, 28 aug.1973, p.2.

163. Al.Robescu. Marin Sorescu. La lilieci, în "Luceafărul" nr.36, 8 sept.1973, p.3.

165. Mirela Roznoveanu. Marin Sorescu. La lilieci, în "Tomis" nr.17, 10 sept.1973, p.4.

166. C.Ungureanu. Marin Sorescu. La lilieci, în 'Orizont" nr.39, 27 sept,1973, p.2.

167. Hristu Cândroveanu. Marin Sorescu. La lilieci, în "Contemporanul" nr.40, 28 sept.1973, p.3.

168. Al.Andriescu. Marin Sorescu. La lilieci, în "Cronica" nr.40, 5 oct.1973, p.2.

169. Henri Zallis. Însemnări despre lirica lui Marin Sorescu, în "Steaua" nr.20, oct.1973, p.30-31.

170. S.Nicolaiescu. Efemeride rustice (Marin Sorescu. La lilieci), în "Argeş" nr.10, oct.1973, p.5.

1974

171. Anton Ilica. Marin Sorescu. Ocolul infinitului mic pornind de la nimic, Buc., Ed.Ion Creangă, 1973, în 'Tribuna şcolii" nr.125, 5 ian.1974, p.11.

172. Lucian Raicu. A gândi şi a scrie (Marin Sorescu. Astfel), în "România literară" nr.5, 31 ian.1974, p.10.

173. Aura Pană. Un poem modern al satului (Marin Sorescu. La lilieci), în "Cronica" nr.5, 1 febr.1974, p.4.

174. Daniel Dimitriu. Acele mirabile zile (Marin Sorescu. Astfel), în "Convorbiri literare" nr.2, febr.1974, p.5.

175. L.Burduja. Marin Sorescu. Ocolul infinitului mic pornind de la nimic. Menţiuni critice, în "Cronica" nr.9, 1 mart.1974, p.4.

176. Elena Tacciu. Ironie şi metaforă în lirica lui Marin Sorescu, în "Luceafărul" nr.10, 9 mart.1974, p.7.

177. Dorin Tudoran. Cenaclul Flacăra (Despre prezentarea făcută lui Marin Sorescu de către Eugen Simion în cadrul Cenaclului "Flacăra"), în "Flacăra" nr.12, 16 mart.1974, p.29.

178. Al.Andriescu. Marin Sorescu. Astfel, în "Cronica" nr.12, 22 mart.1974, p.2.

179. Paul Dugneanu. Noul lirism al universului rural (Marin Sorescu. La lilieci), în "Luceafărul" nr.19, 11 mai 1974, p.3.

180. Mircea Iorgulescu. O viziune a satului (Marin Sorescu. la Lilieci).

Cu portret, fără mustaţă, în "România literară" nr.20. 16 mai 1974, p.5.

181. Marin Sorescu. Cariatide (Medalion. Date biografice, referiri critice făcute de : 1. G.Călinescu; 2. Vladimir Streinu; 3. Demostene Botez; 4. I.D.Bălan; 5. M.Ungheanu; 6. Mircea Martin; 7. Matei Călinescu. Sunt publicate şi 8 poezii), în "Luceafărul" nr.20, 18 mai 1974, p.8.

182. Ioan Adam. Marin Sorescu. Astfel, în "Scânteia tineretului" nr.7794, 13 iun.1974, p.2.

183. Florea Firan. Marin Sorescu. Scriitori din Oltenia, în 'Ramuri" nr.8, 15 aug.1974, p.14.

184. Damian Necula. Sorescu altfel (Marin Sorescu. Astfel), în V.R. nr.8, aug.1974, p.55-56.

185. Fănuş Neagu. Sorescu, în "Tribuna" nr.36, 5 sept.1974, p.3.

1975

186. Emil Manu. Marin Sorescu sau poezia în stare liberă, în "Orizont" nr.13, 28 mart.1975, p.7.

187. Dana Dumitru. Lirism şi ironie (Marin Sorescu. Norii), în "România literară" nr.18, 1 mai 1975, p.10.

188. Dumitru Micu. Spre decantarea lirismului (Marin Sorescu. Norii), în "Contemporanul" nr.21, 23 mai 1975, p.10.

189. M.Ungheanu. Marin Sorescu. Norii, în "Luceafărul" nr.22, 31 mai 1975, p.2.

190. George Pruteanu. Deocamdată (Marin Sorescu. Norii), în "Convorbiri literare" nr.6, iun.1975, p.6.

191. Victor Felea. Marin Sorescu. Norii, în "Tribuna" nr.23, 5 iun.1975, p.2.

192. Victor Bibicioiu. Marin Sorescu. Norii, în "Ramuri" nr.8, 15 aug.1975, p.5.

193. Alexandru Ivasiuc. Antiretorismul filosofic (Marin Sorescu. Norii), în "România literară" nr.33, 14 aug.1975, p.7

194. Cornel Moraru. Lipsa de stare a poetului (Marin Sorescu), în "Flacăra" nr.32, 16 august 1975, p.9.

195. Alex.Ştefănescu. Marin Sorescu comentat de el însuşi, în "Tomis" nr.3, aug.1975, p.6.

196. Pomojnicu. Mit şi parodie. Opinii (despre opera lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.42, 16 oct.1975, p.4.

197. Michael Titus. La lilieci, inscripţii pe lemnul noduros al satului (Marin Sorescu văzut de C.Michael-Titus), în "Convorbiri literare" nr.12, dec.1975, p.14.

1976

198. Boris Cazacu. Marin Sorescu: La strigat (interpretare de text), în "Limbă şi literatură" nr.2, 1976, p.455-459.

199. Cornel Regman. Sorescu I şi Sorescu II (Despre creaţia literară a lui Marin Sorescu), în V.R. nr.6, iun.1976, p.36-40.

200. Dan Zamfirescu. Marin Sorescu la 40 de ani, în "Flacăra" nr.38, 23 sept.1976, p.11.

201. Dan Zamfirescu. Marin Sorescu în perspectivă europeană, în "Flacăra" nr.48, 2 dec.1976, p.10.

202. Dorin Teodorescu. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Ramuri" nr.12, 15 dec.1976, p.5.

203. Menelaos Ludemis. Despre câţiva scriitori români. Prezenţe româneşti în Grecia, în "România literară" nr. dec.1976, p.8.

1977

204. Nicolae Manolescu. Poezii de dragoste (Marin Sorescu, Descântoteca), în "România literară" nr.2, 13 ian.1977, p.9.

205. C.Stănescu. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Luceafărul" nr.4, 22 ian.1977, p.2.

206. Ion Maxim. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Orizont" nr.8, 24 febr.1977, p.2.

207. M.N.Rusu. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Amfiteatru" nr.2, febr.1977, p.408.

208. Virgil Mihai. Marin Sorescu. Retrospective şi perspective (Marin Sorescu. Poeme. Cu o prefaţă de Cornel Regman, Buc., Ed.Albatros, 1976 - Cele mai frumoase poezii), în "Steaua" nr.2, febr.1977, p.30, 45.

209. Al.Andriescu. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Cronica" nr.9, 4 mart.1977, p.4.

210. Cornel Moraru. Marin Sorescu, Descântoteca, în "Flacăra" nr.11, 17 mart.1977, p.11.

211. Dumitru Micu. Moduri şi căutări poetice (Marin Sorescu. Descântoteca), în "Contemporanul" nr.12, 25 mart.1977, p.10.

212. Ilie Guţan. Descântec de dragoste (Marin Sorescu. Descântoteca), "Transilvania" nr.3, mart.1977, p.32-33.

213. Dumitru Mureşan. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Vatra" nr.3, 20 mart.1977, p.9.

214. Victor Felea. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Tribuna" nr.17, 28 apr.1977, p.2.

215. George Alboiu. Doi poeţi (1. Marin Sorescu; 2. Ion Mircea), în "Luceafărul" nr.28, 9 iul.1977, p.6.

216. Ion Cocora. Adevărata faţă a lui Marin Sorescu, în "Tribuna" nr.28, 14 iul.1977, p.7.

217. Paul Dugneanu. Transparenţă şi complexitate la Marin Sorescu, în "Luceafărul" nr.31, 30 iul.1977, p.1, 6.

218. Dorin Teodorescu. Întoarcerea posibilă (Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 2-a. Poeme), în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1977, p.7.

219. Victor Ivanovici (Despre opera lui Marin Sorescu), în "Cahiers roumains d'études littéraires" nr.3, iul.-sept.1977, p.92-94.

220. Mircea Iorgulescu. Sorescu şi ţăranii (Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 2-a), în "România literară" nr.40, 6 oct.1977, p.10.

221. Daniel Dimitriu. O feerie sentimentală (Marin Sorescu. Descântoteca), în "România literară", nr.44, 3 nov.1977, p.8.

1978

222. Dinu Flămând Să ne întoarcem din stele pe pământ şi de pe tot globul în satul nostru. Dialoguri esenţiale (despre poezia lui Marin Sorescu), în "Viaţa studenţească" nr.2, 17 ian.1978, p.12.

223. Ion Dodu Bălan. Premii literare semnificative (Eugen Barbu, Marin Sorescu, Teodor Balş, Petre Ghelmez), în "Flacăra" nr.23, 8 iun.1978, p.17.

224. Cornel Moraru. Despre poezia lui Marin Sorescu. Opinii, în "Orizont" nr.45, 9 nov.1978, p.3.

225. Eugen Simion. Poezia epicului (la Marin Sorescu). Fragmente, în "Luceafărul" nr.46, 18 nov.1978, p.6.

1979

226. Lucian Raicu Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Flacăra" nr.9, 1 mart.1979, p.15.

227. Mircea Iorgulescu. Dragostea şi cuvintele (Marin Sorescu. Sărbători itinerante), în "România literară" nr. 10, 8 mart.1979, p.11.

228. Nicolae Balotă. Gravitate şi fervoare (Marin Sorescu.Sărbători itinerante), în "România liberă" nr.1014, 7 apr.1979, p.2.

229. George Alboiu. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Contemporanul" nr.15, 13 apr.1979, p.10.

230. Dan Cristea. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Luceafărul" nr.15, 14 apr.1979, p.2.

231. D.R.Popescu. Scrisoare lui Marin Sorescu, în "Tribuna" nr.18, 3 mai 1979, p.10.

232. Cornel Regman. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în V.R. nr.5,

mai 1979, p.48-49.

233. Mircea Scarlat. Erotică neretorică (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "România literară", nr.18, 3 mai 1979, p.4.

234. O "sărbătoare" a calamburului (Marin Sorescu. Sărbători itinerante), în "Amfiteatru" nr.4, apr.1979, p.2.

235. Victor Felea. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Tribuna" nr.19, 10 mai 1979, p.3.

236. Mircea Tomuş. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Transilvania" nr.5, mai 1979, p.33.

237. Emil Vasilescu. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Scânteia" nr.11443, 7 iun.1979, p.4.

238. Nicolae Oprea. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Argeş" nr.2, iun.1979, p.12.

239. Ion Pop. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Steaua" nr.7, iul.1979, p.22.

240. Fănuş Băileşteanu. La lilieci şi perspectiva infantilă (Marin Sorescu. La lilieci, cartea a 2-a), în "Luceafărul" nr.22, 2 iun.1979, p.5.

241. Cornel Moraru (Despre creaţia lui Marin Sorescu), în "Astra" nr.2, iul.1979, p.8.

242. Paul Alexandru Georgescu. Poezia lui Marin Sorescu în veşmânt spaniol (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în traducerea Lolitei Tăutu), în "Tribuna" nr.49, 6 dec.1979, p.3.

243. Superlativele anului 1979. Poezie : Marin Sorescu, în :"Viaţa studenţească" nr.43, 26 dec.1979, p.6-7.

244. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Steaua" nr.12, dec.1979, p.43.

1980

245. Emilia Şt.Milicescu. Marin Sorescu. Ceramică, în "Scânteia" nr.11713, 18 apr.1980, p.4.

246. Liviu Grăsoiu. Marin Sorescu. Muzeul satului (analiză de text), în "Limbă şi literatură" nr.2, apr.-iun.1980, p.21-22.

247. Ov.S.Crohmălniceanu. L'Ouragan de papier, în "România literară" nr.30, 24 iul.1980, p.20.

248. Eugen Simion. Uraganul de hârtie (L'uragan de papier), în "Secolul 20" nr.7-9, iul.-sept.1980, p.273-277.

249. Irina Mavrodin. Marin Sorescu în limba franceză, în "Secolul 20" nr.7-9, iul-sept.1980, p.278-280.

250. Ov.S.Crohmălniceanu. An Exemplary rendition of Marin Sorescu (Marin Sorescu, L'Ouragan de papier), în "Lumea" (lb.engl, fr., germ., rusă, span.), nr.32, 8-14 aug.1980. p.28.

251. Dumitru Velea. Sorescu sau refuzul naufragiului, în "Tribuna" nr.52, 25 dec.1980, p.11.

252. Cristian Livescu. Anti-poetica lui Marin Sorescu, în "Steaua" nr.12, dec.1980, p.12,31.

1981

253. Eugen Simion. Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a, 1980, în "România literară", nr.8, 19 febr.1981, p.4.

254. Mirela Roznoveanu. O trilogie lirică (Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a), în "România liberă" nr.11304, 3 mart.1981, p.2.

255. Constantin Pricop. Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a, în "Convorbiri literare" nr.3, mart.1981, p.5.

256. Emil Vasilescu. Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a, în "Scânteia" nr.12006, 29 mart.1981, p.4.

257. Mircea Iorgulescu. O poveste cu ţărani (Despre cele trei cărţi ale ciclului "La lilieci" de Marin Sorescu), în "Flacăra" nr.14, 2 apr.1981, p.15.

258. Laurenţiu Ulici. Previzibil în imprevizibil (Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a), în "Contemporanul" nr.16, 17 apr.1981, p.10.

259. Anthologie de la poésie roumaine. Nagel, Paris (Marin Sorescu: Shakespeare), în "România literară" nr.27, 2 iul.1981, p.19-21.

260. Ion Schintee. Comunitatea sătească în lirica lui Marin Sorescu

261. Vasile Chifor. Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a, în "Astra" nr.3, iul.-sept.1981, p.12.

1982

262. Edgar Papu. Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a, în "Ramuri" nr.1, 1982, p.3.

263.G. Dimisianu. "La lilieci" de Marin Sorescu (Cartea a 3-a), în "România literară" nr.12, 18 mart.1982, p.4-5.

264. Ioan Milea. Marin Sorescu. Eseu despre metamorfozele glumei, în "Steaua" nr.10, oct.1982, p.20.

265. Ilie Măduţă. Marin Sorescu. La lilieci. Catea a 3-a, în "Orizont" nr.47, 26 nov.1982, p.9.

266. Gh.Şerban. Marin Sorescu tradus de Michael Hamburger. Prezenţe româneşti, în "Cronica" nr.50, 10 dec.1982, p.8.

267. Romul Munteanu. La poésie de Marin Sorescu, în "Cahiers roumains d'études littéraires" nr.4, oct.-dec.1982, p.92-118.

1983

268. Florin Manolescu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în

"Contemporanul" nr.8, 18 febr.1983, p.8.

269. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "România literară" nr.7, 17 febr.1983, p.9.

270. Mircea Iorgulescu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "România liberă" nr.11916, 22 febr.1983, p.2.

271. Artur Silvestri. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Flacăra" nr.8, 25 febr.1983, p.10.

272. Ileana Mălăncioiu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Argeş" nr.3, mart.1983, p.6.

273. Gabriel Ghifu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1983, p.4.

274. Mircea Scarlat. Paşnicul dinamitard (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Steaua" nr.3, mart.1983, p.12.

275. Dinu Flămând. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Viaţa studenţească" nr.15, 13 apr.1983, p.8.

276. Lucian Raicu. Rezonanţă şi valoare (în poezia lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.18, 5 mai 1983, p.4.

277. Al.Dobrescu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Convorbiri literare" nr.5, mai 1983, p.5.

278. Mircea Scarlat. Marin Sorescu. Ipostaza "clasicizată" a unui anticlasicizant, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.2, apr.-iun.1983, p.84-87.

279. Petru Poantă. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Tribuna" nr.25, 23 iun.1983, p.4.

280. Michael Hamburger. Marin Sorescu în limba engleză (Prefaţă la volumul "Selected Poems" Unwin Brothers Ltd., Old Woking, Surrey, 1982), în "România literară" nr.30, 28 iul.1983, p.20.

281. Valentin Taşcu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Steau", nr.7, iul.1983, P.33-34.

282. Aurel Martin. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Scânteia" ,nr.12758, 31 aug.1983, p.4.

283. Victor Ivanovici. Marin Sorescu. La muerte del reloj, în "Cahiers roumains d'études littéraires" nr.3, iul.-sept.1983, p.138-139.

284. Cristian Livescu. Poeţi de azi: Marin Sorescu, în "Ateneu" nr.9, sept.1983, p.4-7, 10.

285. Odalis P.Pérez. Marin Sorescu. La muerte del reloj, în "Ramuri" nr.11, 15 nov.1983, p.6.

286. Andrei Bălteanu. Prezenţe româneşti. "Premiul mondial de poezie" pe 1983 lui Marin Sorescu, în "Contemporanul" nr.52, 23 dec.1983, p.15.

287. Dumitru Mureşan. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Vatra" nr.1, 20 ian.1984, p.6.

288. Emil Nicolae. Marin Sorescu : un poet din prima linie. Opinii, în "Convorbiri literare" nr.2, febr.1984, p.7.

289. Iulian Costandache. Naufragiu pe un solz de peşte (Poeme de Marin Sorescu), în "Scânteia tineretului" nr.15, Supliment, 8 apr,1984, p.5.

290. Mircea Scarlat. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Orizont" nr.19, 11 mai 1984, p.7.

291. Six auteurs par eux-mêmes. 1. Marin Sorescu: Test-paper on myself,în "Cahiers roumains d'études littéraires" nr. 2, apr.-iun.1984, p.41-65.

292. Alexandru Tion. Cunoaşterea omului ca om (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Astra" nr.7, iul.1984, p.5.

293. Solomon Marcus.Cum depinde un text de limba în care este scris ? (interpretându-l pe Marin Sorescu), în "Studii şi cercetări lingvistice" nr.4, iul.-aug.1984, p.288-296.

294. Ion Pop. Un teatru mare cât satul (Lumea satului din tripticul "La lilieci" de Marin Sorescu), în "Transilvania" nr.8, aug.1984, p.23-25.

295. Dana Diaconu. Marin Sorescu în limba spaniolă, în "Convorbiri literare" nr.8, aug.1984, p.15.

296. Constantin Preda. Calitatea de discipol (despre poezia lui Marin Sorescu), în "Scânteia tineretului" nr.36, Supliment, 4 sept.1984, p.5.

297. Aurel Martin. Marin Sorescu. Drumul, în "România literară" nr.38, 20 sept.1984, p.10.

298. Constantin Badea. Drum sorescian (Marin Sorescu. Drumul), în "Astra" nr.9, sept.1984, p.11.

299. Poemul comentat. Concurs de receptare critică a poeziei moderne. Ediţia a XVIII-a. "Drumul" de Marin Sorescu (1.Laurenţiu Ulici; 2. Nicolae Alexandru Vest), în "Astra" nr.9, sept.1984, p.11.

300. I.Sârbu. Marin Sorescu. Drumul, în "Cronica" nr.43, 26 oct.1984, p.4.

301. Liviu Papadima. Marin Sorescu. Drumul, în "Tribuna României" nr.278, 15 oct.1984, p.8.

302. Scriitori români în revista "Sprache im tehnischen Zeitalter" (din Berlinul Occidental). 2. Marin Sorescu: Ich suche Hegels Bild. Versiune germană de Gh.Şerban. Prezentare de Horst Fassel, în "Cronica" nr.42, 19 oct.1984, p.10.

303. Generaţia luptei cu inerţia. 2. Costin Tuchilă. Sublimul "plebeian" (Marin Sorescu), în "Luceafărul" nr. 42, 20 oct. 1984, p.3.

304. M.D.Lesovici. Fişier didactic: Marin Sorescu, în "Convorbiri literare" nr.10, oct.1984, p.14.

305. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Drumul, în "România literară" nr.51, 20 dec.1984, p.9.

306. Ioana Ieronim. Marin Sorescu în versiunea poetului englez Michael Hamburger, în "Secolul 20" nr.11-12, nov.-dec.1983, p.145-147.

307. Gabriel Dimisianu. Eine neue Welt: "La lilieci" von Marin Sorescu, în "Cahiers roumains d'études littéraires" nr.4, oct.-dec.1983, p.62-73.

308. Mihaela Andreescu. Antologie Sorescu, în "Ramuri" nr.1, 15 ian.1984, p.8, 11 (Marin Sorescu. Drumul).

1985

309. Constantin Sorescu. Marin Sorescu. Drumul, în "Scânteia tineretului" nr.3, Supliment, 5, 20 ian.1985, p.1, 2.

310. Ştefan Melancu. Marin Sorescu. Drumul, în "Steaua" nr.1, ian.1985, p.32, 53.

311. Gheorghe Grigurcu. Marin Sorescu, Drumul, în V.R.nr.2, febr.1985, p.60-66.

312. Cornel Ungureanu. Marin Sorescu. Drumul, în "Orizont" nr.21, 24 mai 1985, p.2.

313. Constantin Crişan. "Ceramică" (Marin Sorescu. Céramique. Poèmes traduits par François Cayla. Préface de Nicolae Balotă. Poèsie sans frontière. Collection UNESCO d'Oeuvres représentatives, Editions Saint-Germain-Des-Prés-UNESCO, Paris, 1984, î "România literară" nr.13, 28 mart.1985, p.20.

314. G.Caragiani. Sorescu în Cetatea Eternă (Corespondenţă din Italia), în "Cronica" nr.14, 5 apr.1985, p.12.

315. Dinu Flămând. Marin Sorescu. Drumul, în "România literară" nr.16, 18 apr.1985, p.5.

316. Constantin Pricop. Marin Sorescu. Drumul, în "Convorbiri literare" nr.8, aug.1985, p.11.

317. Denisa Comănescu. Marin Sorescu: Noi versiuni în limba engleză (Despre "Setea muntelui de sare" şi poeme traduse în limba engleză), în "România literară" nr.36, 5 sept.1985, p.19.

318. Adrian Păunescu. Contemporanii mei. Mondialul de la Bulzeşti, în "Contemporanul" nr.46, 15 nov.1985, p.11.

1986

319. Mircea Dinescu. Sorescu Europeus ... Ei sunt contemporanii mei, în "Scântaie tineretului", Supliment, nr.3, 19 ian.1986, p.5.

320. Ion Dodu Bălan şi Natalia Stancu. Amiaza poetului (Marin Sorescu),

în "Contemporanul" nr.7, 14 febr.1986, p.12-13.

321. Eugen Simion. Aventura poetului (Marin Sorescu), în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1986, p.7.

322. D.R.Popescu. Privind din căruţă Europa (Despre scriitorul Marin Sorescu), în "România literară" nr.8, 20 febr.1986, p.5.

323. Cornel Ungureanu. Îndrăznind, îndrăznind ... (Despre opera lui Marin Sorescu), în "Orizont" nr.8, 21 febr.1986, p.4.

324. Lucian Raicu. Un gând către Sorescu, la împlinirea a 50 de ani, în "Teatrul" nr.2, febr.1986, p.8-9, 76.

325. Ion Pătraşcu. O operă (a lui Marin Sorescu), în "Convorbiri literare" nr.3, mart.1986, p.6.

326. Ion Apetroaie. Poezia lui Marin Sorescu, în "Ateneu" nr.3, mart.1986, p.6.

327. Şase scriitori pentru prezentul literaturii: Marin Preda, Ştefan Aug.Doinaş, D.R.Popescu, Eugen Barbu, Augustin Buzura, Marin Sorescu. Articole în "Orizont" nr.15, 11 apr.1986, p.2-3.

328. Anghel Dumbrăveanu. Trecând mereu pe-acasă (Despre poetul Marin Sorescu), în "Orizont" nr.16, 18 apr.1986, p.5.

329. Andrei Corbea. Marin Sorescu în "Deutscher Sprache", în "Tribuna României" nr.317, 1 iun.1986, p.12.

330. 1. Markó Béla: Futo Kalandok versekkel; 2. Kovács András Ferenc: Töredékek a metafora természetéröl, în A Hét nr.46, 13 nov.1986, p.7.

B.1. REFERINŢE CRITICE. TEATRU (în periodice)

1968

1. Ştefan Bănulescu. Iona, în "Ramuri" nr.2, 1968, p.2.

2. Ilarion Hatmanu.Prim plan Iona, în"Iaşul literar" nr.2, 1968,p.90-95.

3. Vladimir Streinu. Iona, Chitul şi alţi ihtiozauri (Comentarii pe marginea tragediei "Iona" de Marin Sorescu. Rubrica Distinguo), în "Luceafărul" nr.3, 20 ian.1968, p.1, 7.

4. Ion Pascadi. Filosofie şi poezie (Marin Sorescu. Iona), în "Luceafărul" nr.5, 3 febr.1968, p.7.

5. George Ganciu. Iona, adevărul şi eroarea (Marin Sorescu. Iona), în "Luceafărul" nr.6, 10 febr.1968, p.7.

6. Alexandru Ivasiuc. Iona (de Marin Sorescu), în "Contemporanul" nr.8, 23 febr.1968, p.4.

7. Alexandru Ivasiuc. "Iona" şi epoca sintezei (Analiza piesei "Iona"), în "Teatrul" nr.4, apr.1968, p.33-35.

8. Ovidiu Constantinescu. Spectacole virtuale (Despre piesele lui Radu

Stanca, Marin Sorescu şi Sorana Coroamă publicate în diverse reviste), în V.R. nr.6, iun.1968, p.86-92.

9. Valeriu Cristea. Marin Sorescu. Iona, în "România literară" nr.2, 17 oct.1968, p.15.

10. Nicolae Manolescu. În loc de "Cronica fantastică. Triumful lui Iona (Recenzie la Marin Sorescu. Iona), în "Luceafărul" nr.40, 1968, p.7.

11. Nina Stănculescu. Jurnal de lector. "Iona" şi specificul naţional, în "Contemporanul" nr.43, 25 oct.1968, p.3.

12. Simion Bănulescu. Marin Sorescu. Iona. Tragedie în 4 acte, EPL, 1968, în "Argeş" nr.11, nov.1968, p.3.

1969

13. Ilie Păunescu. "Iona" (de Marin Sorescu), "Iertarea" (de Ion Băieşu) şi neliniştea. Premiile literare 1968, în "România literară" nr.11, 13 mart.1969, p.25.

14. Lucian Pintilie. "Iona" (de Marin Sorescu) - în dezacord cu critica, în "România literară" nr.20, 15 mai, 1969, p.25.

15. Ion Pascadi. Marin Sorescu. Iona. Tragedie în 4 acte, EPL, 1968 (Recenzie), în Romanian Review nr.4, oct.-dec.1969, p.118-119.

16. George Radu. Dramaturgia unui poet, în "Tomis" nr.10, oct.1969, p.14.

1970

17. Petru Popescu. Note despre Sorescu, în "Teatrul" nr. 1, ian.1970, p.9-11.

1971

18. Nicolae Ciobanu. Marin Sorescu. Paracliserul. Cronică literară, în "Luceafărul" nr.5, 30 ian.1971, p.2.

19. Ion Vartic. Marin Sorescu. Paracliserul (Recenzie), în "Tribuna" nr.6, 11 febr.1971, p.2.

20. Ermil Rădulescu. Marin Sorescu. Paracliserul, în "Astra" nr.2, 1971, Supliment "Astra literară", p.VI.

21. Al.Piru. Dramaticale (Marin Sorescu. Paracliserul), în "România literară" nr.4, 1 apr.1971, p.8.

22. Nicolae Balotă. Marin Sorescu. Paracliserul, în "România literară" nr.15, 1971, p.18,19.

1974

23. H.Fassel. Marin Sorescu la LCB (Colocviul de la Berlin), în "Cronica" nr.41, 11 oct.1974, p.10.

1975

24. Nicolae Manolescu. Un teatru al speranţei (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare, C.R., 1974), în "România literară" nr.4, 23 ian.1975, p.9.

25. Eugen Simion. Teatrul lui Marin Sorescu (I). Contemporanii noştri, în "luceafărul" nr.4, 25 ian.1975, p.6.

26. Eugen Simion. Teatrul lui Marin Sorescu (II). Fragmente critice, în "Luceafărul" nr.5, 1 febr.1975, p.6.

27. Cornel Moraru. Teatrul sincerităţii totale (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare), în "Flacăra" nr.5, 8 febr.1975, p.16.

28. Romulus Diaconescu. Marin Sorescu. Setea muntelui de sare, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1975, p.11.

29. Sanda Radian. Marin Sorescu. Setea muntelui de sare, în "Îndrum.cult." nr.3, mart.1975, p.46-47.

30. Dumitru Micu. Teatru metaforic (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare), în "Contemporanul" nr.14, 4 apr.1975, p.10.

31. C.Ungureanu. Teatrul lui Marin Sorescu (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare), în "Orizont" nr.16, 18 apr.1975, p.2.

32. Mircea Ghiţulescu. Dramaturgia de calcul simbolic (la Marin Sorescu), în "Steaua" nr.4, apr.1975, p.21-22.

33. Marin Sorescu. Setea muntelui de sare, în "Cronica" nr.19, 9 mai 1975, p.2.

34. George Pruteanu. Marin Sorescu. Deocamdată (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare), în "Convorbiri literare" nr.6, iun.1975, p.6.

35. Problemele dramaturgiei contemporane. Dezbatere. Marin Sorescu. Text şi pretext, în "România literară" nr. 31, 31 iul.1975, p.4-5.

36. Adrian Ţion. Marin Sorescu - autor dramatic (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare), în "Vatra" nr.8, 20 aug.1975, p.11.

37. Victor Atanasiu. Marin Sorescu. Setea muntelui de sare, în "Scânteia tineretului" nr.8148, 4 aug.1975, p.5.

38. Vasile Chifor. Teatrul lui Marin Sorescu (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare), în "Transilvania" nr.8, aug.1975, p.41-43.

39. Florin Faifer. O parabolă a condiţiei umane (Marin Sorescu. Setea muntelui de sare), în "Cronica" nr.37, 12 sept.1975, p.5.

40. C.Radu-Maria. Marin Sorescu. Premiile de dramaturgie - 1974, în "Teatrul" nr.10, oct.1975, p.19-21.

41. Ana Maria Popescu. Ideea solidarităţii în piesa originală

contemporană, în "Studii şi cercetări de istoria artei - Teatru, muzică, cinematograf" nr.22, 1975, p.3-8. Rezumat în limba franceză.

42. Paul Anghel, Epopeea se naşte sub ochii noştri (piesa "Răceala" de Marin Sorescu), în "Ramuri" nr.15, 15 mai 1976, p.4.

43. Romulus Diaconescu. Experienţele dramaturgilor (Marin Sorescu şi Aurel Baranga), în "Ramuri" nr.11, 15 nov.1976, p.12.

44. Danuta Bienkowska. Traducând Matca (traducătoare - Olga Zaicik), în "Secolul 20" nr.10-11, oct.-nov.1975, p.154-155.

1977

45. Annemarie Schuller. Die Histoire um den "Wilden Wütrich Dracola" (Marin Sorescu. Răceala), în Neuer Weg nr. 8755, 9 iul.1977, s.4.

46. Paul Dugneanu. Teatrul simbolic al lui Marin Sorescu. Marginalii, în "Orizont" nr.31, 4 aug.1977, p.3.

47. Ovidiu Constantinescu. Metafora istoriei sau istoria văzută de Marin Sorescu, în V.R. nr.10, oct.1977, p.77-78.

1979

48. Mihai Ungheanu. Marin Sorescu sau cristalizarea unei structuri literare. Cronica literaturii dramatice, în "Teatrul" nr.1, ian.1979, p.24-25.

49. Colocviul Vetrei. Actual, contemporan, naţional în teatru, în "Vatra", nr.6, 20 iun.1979, p.11-13.

50. Val Condurache. Marin Sorescu. Răceala - E cold. Ediţie bilingvă româno-engleză, Iaşi, 1979, în "Convorbiri literare" nr.6, iun.1979, p.15.

51. Vasile Chifor. Notaţii despre teatrul lui Marin Sorescu, în "Transilvania" nr.6, iun.1979, p.4o.

52. Florin Faifer. Teatrul istoric al lui Marin Sorescu, în "Cronica" nr.30, 27 iul.1979, p.1,4.

53. Carmen Firan. Să acceptăm convenţia soresciană, în "Viaţa studenţească" nr.35, 31 oct.1979, p.8.

1980

54. Radu Basarab. Despre teatru cu Marin Sorescu, în "Transilvania" nr.1, ian.1980, p.51-52.

55. Andrei Brezeanu. Dracula and beyond: Marin Sorescu's a cold (Marin Sorescu. Răceala - A cold, ediţie bilingvă româno-engleză. Traducere de Stavros Deligiorgis, Iaşi, Ed. Junimea, 1978, în Romanian Review nr.2, febr.1980, p.149-151.

56. Mira Iosif. Marin Sorescu. Pluta meduzei, în "Teatrul" nr.4, apr.1980, p.62.

57. Ion Cocora.Marin Sorescu. Pluta meduzei, în "Tribuna" nr.19, 8

mai 1980, p.4.

58. Liviu Leonte. Marin Sorescu. Teatru (Răceala, A treia ţeapă. Craiova, Scrisul românesc, 1980), în "cronica" nr.22, 30 mai 1980, p.4.

59. Al.Dobrescu. Literatura şi spiritul comun (Marin Sorescu. Teatru. Răceala, A treia ţeapă, 1980), în "Convorbiri literare" nr.5, msai 1980, p.

60. Mirela Roznoveanu. O altă faţă a teatrului (despre teatrul lui Marin Sorescu), în "România liberă" nr.11079, 11 iun.1980, p.2.

61. Alex.Ştefănescu. A şterge colbul de pe cronicile bătrâne ... (Despre teatrul istoric al lui Marin Sorescu), în "Scânteia tineretului" nr.9657, 12 iun.1980, p.2.

62. Mircea Cornişteanu. Dramaturgia istorică a lui Marin Sorescu, în "România literară" nr.33, 14 aug.1980, p.16.

63. Florian Potra, Giona, adică Iona pe italieneşte (Marin Sorescu. "Giona" tragedia in quatro quadri di Marin Sorescu. Napoli. Edizione a cura dell'Amministrazione provinciale di Napoli-Assessorato a problemi della gioventi, 1980), în "Secolul 20" nr.7-9, iul.-sept.1980, p.279-286.

64. Mircea Ghiţulescu. Dramele metaistorice ale lui Marin Sorescu, în "Teatrul" nr.10, oct.1980, p.15-16.

65. Opinions (of Radu Popescu, Ov.S.Crohmălniceanu, Valentin Silvestri, Natalia Stancu) on "The impaler's third stake" (by Marin Sorescu), în Romanian Review nr.9-10, sept.-oct.1980, p.218-219).

66. Mircea Iorgulescu. Vlad Ţepeş ca metaforă (Marin Sorescu. Teatru, 1980), în "România literară" nr.46, 13 nov.1980, p.11.

1981

67. Ion Cocora. Recitind "Răceala" (de Marin Sorescu), în "Tribuna" nr.9, 26 febr.1981, p.9.

68. Patrel Berceanu. Seminarul de dramaturgie şi treatrologie Marin Sorescu, în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1981, p.12.

69. I.Vlasiu. Lumea poveştilor, în "Teatrul" nr.3, mart.1981, p.58.

70. Valeriu Ducea. Seminar Marin Sorescu ("Seminarul de dramaturgie şi teatrologie Marin Sorescu" organizat de C.C.E.S. al judeţului Hunedoara, Asociaţia oamenilor de artă din instituţiile teatrale şi muzicale, Teatrul de Stat "Valea Jiului" din Petroşani, la Deva, în cadrul Festivalului naţional "Cântarea României"), în "Teatrul" nr.3, mart.1981, p.24-25.

71. Seminar de dramaturgie şi teatrologie Marin Sorescu. Opinii, în "Vatra" nr.4, 20 apr.1981, p.4-6; 12-14.

72. Obsesia lui Vlad Ţepeş (Marin Sorescu, Teatru, 1980), în V.R. nr.4-5, apr.-mai 1981, p.177-179.

73. Valentin Silvestru. Conceptul Sorescu (I), în "Teatrul" nr.4,8

apr.1981, p.28-30.

74. Valentin Silvestru. Conceptul Sorescu (II), în "Teatrul" nr.5, mai 1981, p.26-28.

75. Ion Bogdan-Lefter. Teatrul lui Marin Sorescu, în "Steaua" nr.7, iul.1981, p.44-45.

76. Florin Faifer. Teatrul lui Marin Sorescu, în "Cronica" nr.40, 2 oct.1981, p.1,5.

77. Ştefan Berceanu. Gândirea gândului şi gândire arhetipală (în "Paracliserul"de Marin Sorescu), în "România literară"nr.48,26nov.1981, p.5.

1982

78. Ion Pecie.Teatrul lui Marin Sorescu, în"Tribuna"nr.1,7ian.1982, p.2.

79. Marian Popescu. Teatrul lui Marin Sorescu: filiaţii europene, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.4, oct.-dec.1982, p.404-410.

1983

80. Valentin Silvestru. Condiţia dramaturgului român contemporan. Anchetă (participă şi Marin Sorescu), în "Vatra" nr.3, 20 mart.1983, p.4.

81. Adriana Bontea. Marin Sorescu. Răceala (structura textului dramatic), în "Limbă şi literatură", I, ian.-mart.1983, p.58-63.

82. Marius Robescu. Piesele lui Marin Sorescu, o viziune dramatică asupra istoriei, în "Tribuna României" nr.250, 15 aug.1983, p.11.

83. Dumitru Velea. Omul personalizat ca luptător (Despre teatrul lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.34, 25 aug.1983, p.16.

1984

84. Teatrul, genul în care Marin Sorescu se realizează pe deplin ca poet. Un poet în largul prozei. Istoria exactă a literaturii române contemporane, în "Tomis" nr.4, apr.1984, p.5.

85. Casa-evantai sau Divina tragedie pentru bibliofili, în "Tribuna" nr.20, 17 mai 1984, p.5.

86. Doina Modola.Coup d'oeil sur la dramaturgie roumaine du XX-e siècle, în "Cahiers romains d'études littéraires" nr.2, apr.-iun.1984, p.4-15.

87. Liviu Papadima. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "Tribuna României" nr.278, 15 oct.1984, p.8.

88. Titu Popescu. Pe traiectoria universalităţii (Despre dramaturgia lui Marin Sorescu), în "Transilvania" nr. 11, nov.1984, p.42-44.

89. Dumitru Solomon. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "România literară" nr.49, 6 dec.1984, p.16.

90. Ion Pecie. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "Ramuri" nr.12, 15

dec.1984, p.5.

1985

91. Mirela Roznoveanu. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "Scânteia tineretului" Supliment, 5, nr.30, 20 ian.1985, p.1,2.

92. Constantin M.Popa. Marin Sorescu. A treia ţeapă, în "Limbă şi literatură" nr.3, 1984, p.391-394.

93. Maria Vodă Căpuşan. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "Tribuna" nr.12, 21 mart.1985, p.4.

94. Al.Călinescu. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "Cronica" nr.12, 22 mart.1985, p.4.

95. Mircea Iorgulescu.(Comentarii la): Trei piese de Marin Sorescu. . Luptătorul pe două fronturi; 2. Casa-evantai; 3. Lupoaica mea, în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1985, p.10.

96. Constantin Pricop. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "Convorbiri literare" nr.8, aug.1985, p.11.

97. Camelia-Felicia Drăghici. Un aspect al dramaturgiei lui Marin Sorescu: funcţiile stilistice ale codului nonverbal gestual (I), în "Limbă şi literatură" nr.4, 1985, p.487-494. Bibliogr. 27 titluri.

1986

98. Camelia-Felicia Drăghici. Un aspect al dramaturgiei lui Marin Sorescu: funcţiile stilistice ale codului nonverbal gestual (II), în "Limbă şi literatură" nr.1, 1986, p.18-22.

99. Valentin Silvestru. Portrete contemporane. Marin Sorescu, Romulus Peneş şi Dionisie Vitcu, în "Tribuna României" nr.311, 1 mart.1986, p.9

100. Marian Popescu. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în "Tribuna" nr.10, 6 mart.1986, p.6.

101. Andreea Vlădescu Lupu. Un poem dramatic al elementelor Dramaturgia lui Marin Sorescu), în "Transilvania" nr.3, mart.1986, p.29-31.

102. Valentin Silvestru. Repere culturale europene (evocate cu): Marin Sorescu, dramaturgul, la Bucureşti, Ion Ungureanu şi Emil Loteanu, la Moscova, şi teatrologul Radoslav Lazic, la Belgrad, în "Tomis" nr.3, mart.1986, p.11.

103. Vera Adam. Marin Sorescu. Ieşirea prin cer, în România today nr.4, 1986, p.55.

104. Valentin Silvestru. Marian Popescu. Chei pentru labirint. Eseu despre teatrul lui Marin Sorescu şi D.R.Popescu (Buc., Ed.C.R., 1986), în "România literară" nr.27, 3 iul.1986, p.16.

105. Maria Vodă Căpuşan. Marian Popescu. Chei pentru labirint ...., în

"Tribuna" nr.28, 10 iul. 1986, p.7.

106. Antoaneta C.Iordache. Marian Popescu. Chei pentru labirint..., în "Orizont" nr.32, 8 aug.1986, p.6.

107. Val Condurache. Marian Popescu. Chei pentru labirint..., în "Cronica" nr.37, 12 sept.1986, p.5.

108.Mircea Em.Morariu. Marian Popescu. Chei pentru labirint ..., în "Familia" nr.9, sept.1986, p.12.

109. Sever Avram. Ipoteza labirintului (în dramaturgia lui Marin Sorescu), în V.R. nr.9, sept.1986, p.58-64.

110. Al.Piru. Marian Popescu. Chei pentru labirint, în "Flacăra" nr.40, 3 oct.1986, p.11.

111. Valeriu Cristea. Porţile naşterii (Motive din dramaturgia lui Marin Sorescu), în "România literară" nr. 41, 9 oct.1986, p.4.

112. Constantin Cubleşan. Marian Popescu. Chei pentru labrirint, în "Steaua" nr.11, nov.1986, p.59-60.

113. Dan.C.Mihăilescu. Marian Popescu. Chei pentru labirint, în "Transilvania" nr.10, oct.1986, p.36-37.

114. Gabriel Rucu. Marian Popescu. Chei pentru labirint, în "Tomis" nr.12, dec.1986, p.7.

B.2. CRONICI DRAMATICE LA REPREZENTAŢII TEATRALE CU PIESE SCRISE DE MARIN SORESCU

1. Liana Pleşa. Trei piese într-un act la I.A.T.C. "Garderobierele" şi "Vin soldaţii" (de Gh.Astaloş); "Există nervi" (de Marin Sorescu), în "Amfiteatru" nr.3, mart.1969, p.26.

2. Sebastian Costin. Marin Sorescu. Iona (la Teatrul Mic), în "Scânteia tineretului" nr.6193, 16 apr.1969, p.4.

3. George Banu. Un specacol incert (Marin Sorescu. Iona. La Teatrul Mic. (Spectacolul este incert din punct de vedere regizoral: "Andrei Şerban va trebui - zice autorul - să reia acest text pentru a ne dărui marea revelaţie pe care am aşteptat-o"), în "România literară" nr. 16. 17 apr.1969, p.25.

4. Iuliana Pop. Marin Sorescu. Iona (la Teatrul Mic), în "Flacăra" nr.24, 7 iun.1969,p.18.

5. Anca Brateş. Omul faţă-n faţă cu sine însuşi (Marin Sorescu, Iona - la Teatrul Mic), în "Astra" nr.6, iun.1969, p.13.

6. Mihail Sabin. Marin Sorescu. Iona (la Teatrul Mic), în "Ateneu" nr.6, iun.1969, p.8.

7. V.Mândra. Spectacole ale tinerilor regizori : Andrei Şerban (Marin Sorescu, Iona - la Teatrul Mic), în "Teatrul", nr.6, iun.1969, p.18-21.

8. Monica Săvulescu. Marginalii la un spectacol : Iona (Marin Sorescu. Ion - Teatrul "C.I.Nottara"), în "Tribuna" nr.28, 10 iul.1969, p.7.

9. Adrian Marino. "Iona" (de Marin Sorescu), la Zürich, în "România literară" nr.46, 12 nov. 1970, p.25.

10. Măşti contemporane (Trei schiţe dramatice de Dumitru Solomon şi versuri de Marin Sorescu). Teatrul dramatic "Bacovia" din Bacău, în "Teatrul" nr.2, febr.1972, p.50-51.

11. Valentin Silvestru. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în "România literară" nr.44, 31 oct.1974, p.16

12. Dinu Săraru. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în "Săptămâna" nr.204, 1 nov.1974, p.3.

13. Radu Popescu. Marin Sorescu. Matca (La Teatrul Mic), în "România liberă" nr.9431, 5 nov.1974,, p.2.

14. Aurel Bădescu. Misiunea de a trăi (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Mic), în "Contemporanul" nr.46, 8 nov.1974, p.9.

15. Dan Medeanu. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în "Tribuna României" nr.50, 1 dec.1974, p.12.

16. Cezar Ivănescu. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în "Luceafărul" nr.49, 7 dec.1974, p.4 şi nr.50, 14 dec.1974, p.4.

17. Romulus Diaconescu. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în "Ramuri" nr.12, 15 dec.1974, p.13.

18. George Timcu. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în "Steaua" nr.12, dec.1974, p.74.

19. Virgil Munteanu. Balada femeii care râde de potop (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Mic), în "teatrul" nr.12, dec.1974, p.9-11.

1975

20. Ovidiu Constantinescu. Matca - un imn închinat maternităţii (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Mic), în V.R. nr.1, ian.1975, p.61-62.

21. Ion Mărgineanu. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), în "Contemporanul" nr.11, 14 mart.1975, p.8.

22. Valentin Silvestru. Premiere în ţară (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), în "România literară" nr.13, mart.1975, p.17.

23. Natalia Stancu-Atanasiu. O interesantă experienţă teatrală (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), în "Scânteia" nr.10150, 9 apr.1975, p.4.

24. Ştefan Oprea. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Tineretului din Piatra NeamT), în "Cronica" nr.15, 11 apr.1975, p.6.

25. Victor Parhon. Eveniment teatral. Matca în regia autorului (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), în "Ramuri" nr.4,

15 apr.1975, p.12.

26. Marin Sorescu. Matca (la teatrul Mic). 1. Marin Sorescu. Variante şi anexe; 2. Dinu Cernescu. Revelaţia textului; 3. Adriana Leonescu. Sensurile poetice; Leopoldina Bălănuţă ... aproape sufletului meu; 5.Vasile Niţulescu. miracol cu limite ? 6. Radu Nichita. Matca spectacolului, în "Teatrul" nr.4, apr.1975, p.25-35.

27. Mira Iosif. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul municipal "Maria Filotti" din Brăila), în "Teatrul" nr.20, 5 mai 1975, p.41-43 (şi la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), p.44.

28. Viorel Ştirbu. Omul şi Caraimanul (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Tineretului din Piatra neamţ), în "Luceafărul" nr.21, 24 mai 1975, p.4.

29. Ion Lazăr. Spectacole de la Piatra Neamţ (Turneul Teatrului Tineretului din Piatra Neamţ la Bucureşti), în "România literară" nr.22, 29 mai 1975, .16.

30. Leopoldina Bălănuă. Matca la Teatrul Naţiunilor (de la Varşovia), în "România literară" nr.25, 19 iun.1975, p.16.

31. Ileana Popovici. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în Romanian Review nr.2, apr.-iun.1975, p.127-129.

32. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), în "Ateneu" nr.2, iun.1975, p.11.

33. Silvia Popovici. Gânduri de actor (Marin Sorescu. Matca la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ), în "Steaua" nr.7, iul.1975, p.56.

34. Nichita, R.Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Mic), în "Teatrul" nr.8, aug.1975, p.69-74.

1976

35. Ion Cocora. "Matca" la Festivalul dramaturgiei ţărilor socialiste de la Katowice, în "România literară" nr.2, 8 ian.1976, p.23.

36. Ion Cocora. O prestigioasă manifestare teatrală şi succesul unei piese româneşti contemporane Marin Sorescu. Matca), în "Tribuna" nr.3, 15 ian.1976, p.7.

37. Dan Zamfirescu. Destinul capodoperei (opera "Iona" de Anatol Vieru), în "Săptămâna" nr.311, 19 nov.1976, p.3.

38. Vasile Zamfir. Somfonică (despre opera "Iona" de Anatol Vieru), în "Săptămâna" nr.311, 19 nov.1976, p.1.

39. Costin Cazaban. "Iona" de Anatol Vieru, în "Luceafărul" nr.47, 20 nov.1976, p.5.

40. V.Cristian."Iona" de Anatol Vieru, în "Teatrul" nr.11. nov.1976, p.58.

41. Grigore Constantinescu. Premiera cu "Iona" de Anatol Vieru, în "Tribuna României" nr.99, 15 dec.1976, p.10.

1977

42. Solomon Marcus. Colaborare (Opera "Iona" de Anatol Vieru după Marin Sorescu şi după gravurile celebrului pictor olandez M.C.Escher). Ecuaţii, în "Viaţa studenţească" nr.6, 8 febr.1977, p.10.

43. A.Dohotaru. O piesă pentru fondul principal al teatrului românesc (Marin Sorescu. Răceala - la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Flacăra" nr.9, 3 mart.1977, p.16.

44. Marius Robescu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Luceafărul" nr.10, 5 mart.1977, p.4.

45. Romulus Diaconescu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1977, p.12.

46. Ileana Lucaciu. Armonia unei reprezentaţii 1-2 (Marin Sorescu. Răceala (II) - la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Săptămâna" nr.328, 18 mart.1977, p.4 şi 329, 25 mart.1977, p.4.

47. Marius Robescu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Luceafărul" nr.13, 26 mart.1977, p.4.

48. Valentin Silvestru. Patriotismul, substanţa tragediei istorice (Marin Sorescu. Răceala - la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "România literară" nr.13, 31 mart.1977, p.16.

49. Aurel Bădescu. În apărarea fiinţei (Marin Sorescu-Răceala - la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Contemporanul" nr.17, 29 apr.1977, p.9.

50. Virgil Munteanu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Teatrul" nr.3, mart.1977, p.40-42.

51. Radu Popescu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "România liberă" nr.10092, 6 apr.1977, p.2.

52. Florian Potra. Marin Sorescu. Matca la Teatrul Maghiar de Stat din Timişoara), în "Teatrul" nr.5, mai 1977, p.42.

53. Natalia Stancu-Atanasiu. Funcţia satirei în piesa istorică (Marin Sorescu. Răceala. Teatrul LSB), în "Scânteia" nr.10833, 18 ian.1977, p.4.

54. "Răceala" la Teatrul LSB. Caiete de spectacol. 1. Marin Sorescu. Grafic de temperatură; 2. Dan Micu. Interviu cu mine însumi; 3. Lia Crişan. Căutând mărturii ale istoriei; 4. Cornel Coman. Chipurile lui Ţepeş; 5. Dan Jiteanu. Evoluţia soluţiei scenografice, în "Teatrul" nr.7, iul, 1977, p.20-26.

55. Valentin Silvestru. Toamna în Iogoslavia (Răceala" la Belgrad - Teatrul "Lucia Sturza Bulandra" la Festivalul teatral internaţional de la Belgrad), în "România literară" nr.42, 20 oct.1977, p.24.

1978

56. Constantin Radu-Maria. La lilieci (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Teatrul" nr.4, apr.1978, p.27-28.

57. Valentin Silvestru. Autori, oraşe şi spectacole (Marin Sorescu. Matca la Teatrul Municipal Ploieşti), în"România literară"nr.20, 18 mai 1978, p.16.

1979

58. Bogdan Ulmu. O premieră absolută (Marin Sorescu. A treia ţeapă - la Studioul IATC), în "Scânteia tineretului" nr.9220, 15 ian.1979, p.4.

59. Ermil Rădulescu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul National din Cluj), în "Luceafărul" nr.2, 13 ian.1979, p.4.

60. Romulus Diaconescu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Cluj), în "Ramuri" nr.1, 15 ian.1979, p.12.

61. Patrel Berceanu. Revelaţia unui destin (Marin Sorescu. A treia ţeapă la Teatrul Naţional din Cluj), în "Viaţa studenţească" nr.2, 17 ian.1979, p.8.

62. Valentin Silvestru. Istoria repovestită de poet (Marin Sorescu. A treia ţeapă - la Teatrul Naţional din Cluj), în "România literară" nr.3, 18 ian.1979, p.16.

63. Dumitru Chirilă. Marin Sorescu. A treia teapă(la Teatrul National din Cluj), în "Familia" nr.1, ian.1979, p.12.

64. Mircea Ghiţulescu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Cluj), în "Steaua" nr.1, ian.1979, p.59.

65. Ion Cocora. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Cluj), în "Tribuna" nr.5, 1 febr.1979, p.9.

66. Margareta Bărbuţă. Spectacole pe scena Naţionalului (clujean), în "Contemporanul" nr.8, 23 febr.1979, p.7.

67. Victor Parhon. Marin Sorescu. A treia ţeapă a lui Dracula (la Teatrul Naţional din Cluj), în "Familia" nr.2, febr.1979, p.12.

68. Natalia Stancu. Marin Sorescu. A treia ţeapă a lui Dracula (la Teatrul Naţional din Cluj), în "Scânteia" nr.11363, 4 mart.1979, p.4.

69. Doru Mielcescu. Premieră la Cluj-Napoca, în "Tribuna României" nr.156, 1 mai 1979, p.13.

70. Al.Iacobescu. Marin Sorescu.A treia ţeapă, la Teatrul Municipal Ploieşti, în "Cronica" nr.23, 7 iun.1979, p.7.

71. Nelu Ionescu. Haz de necaz, în condiţiile penuriei de bufoni (Marin Sorescu. A treia ţeapă - la Teatrul Municipal Ploieşti), în "Flacăra" nr.23, 7 iun.1979, p.16.

72. Miruna Ionescu. "A treia ţeapă" de Marin Sorescu în trei ipostaze scenice (1. Teatrul Naţional din Cluj - Mircea Marin; 2. Teatrul Municipal Ploieşti - Letiţia Popa; 3. Teatrul Naţional Bucureşti - Sanda Manu), în "Scânteia tineretului" nr.9371, 11 iul.1979, p.2.

73. Gálfelvi Zsolt. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Cluj), în Elöre nr.9845, 15 iul.1979, p.2.

74. V.Mândra. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Cluj), în "Teatrul" nr.7-8, iul.-aug.1979, p.117-121.

75. Bogdan Ulmu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Cluj), în "Teatrul" nr.7-8, p.121.

76. Radu Popescu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la teatrul Naţional "I.L.Caragiale"), în "România liberă" nr. 10776, 20 iun.1979, p.2.

77. Valentin Silvestru. Premiere bucureştene (Marin Sorescu. A treia ţeapă - la Teatrul Naţional "I.L.Caragiale"), în "România literară" nr.25, 21 iun.1979, p.16.

78. N.Carandino. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional "I.L.Caragiale"), în "Steaua" nr.7, iul.1979,p.

79. Victor Parhon. Marin Sorescu. A treia ţeapă (La Teatrul Naţional din Craiova), în "Luceafărul" nr.39, 29 sept.1979, p.4.

80. Ovidiu Constantinescu. "A treia ţeapă" şi două lecturi regizorale distincte, în V.R. nr.8-9, aug-sept.1979, p.181-183.

81. Valentin Silvestru. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la teatrul Naţional din Craiova), în "România literară" nr.42, 18 oct.1979, p.16.

82. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Craiova), în "Teatrul" nr.10, oct.1979, p.32-33.

1980

83. Titu Popescu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul de Stat din Sibiu), în 'Transilvania" nr.1, ian.1980, p.48.

84. C.Nistor. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul de Stat din Sibiu), în "Steaua" nr.1, ian.1980, p.54-55.

85. Virgil Munteanu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul de Stat din Sibiu), în "Teatrul" nr.2, febr.1980, p.40-42.

86. Doru Popescu. Muzica. "Eufonia soresciană"(osmoză sonoră între poemele lui Marin Sorescu şi muzica lui Anatol Vieru), în "Săptămâna" nr.485, 21 mart.1980, p.6 şi nr.486, 28 mart.1980, p.6.

87. Ion Cocora. "Răceala" de Marin Sorescu la Teatrul de Stat din Sibiu, în "Teatrul" nr.4, apr.1980, p.12-13.

88. Ştefan Oprea. Două premiere absolute (Marin Sorescu. Pluta meduzei - la Teatrul de Stat "Valea Jiului" din Petroşani), în "Cronica" nr.19, 9 mai 1980, p.6.

89. Victor Parhon. Marin Sorescu. Pluta meduzei (la Teatrul de Stat din petroşani), în "Luceafărul" nr.20, 18 mai 1980, p.4.

90. Marin Sorescu la Neapole (Reprezentaţia piesei "Iona" şi întâlnirea lui Marin Sorescu cu studenţii de la Institutul Universitar Oriental), în "România literară" nr. 26, 26 iun.1980, p.24.

91. Margareta Bărbuţă vă recomandă: A treia ţeapă (de Marin Sorescu) la Teatrul Naţional din Bucureşti), în "Teatrul" nr.12, dec.1979, p.,26.

92. Victor Bibicioiu. Marin Sorescu. Pluta meduzei (la Teatrul de Stat "Valea Jiului" din Petroşani), în "Ramuri" nr.8, 15 aug.1980, p.12.

93. Dumitru Dem.Ionaşcu. Marin Sorescu. Pluta meduzei (la Teatrul de Stat din Petroşani), în "Vatra" nr.8, 20 aug.1980, p.13.

1981

94. Dinu Kivu. Întâlniri teatrale la Deva (desfăşurate între 13-15 februarie 1981 şi dedicate lui Marin Sorescu), în "Contemporanul" nr.9, 27 febr.1981, p.9.

95. Irina Coroiu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Naţional din Bucureşti, 19 febr.1981), în "Teatrul" nr.3, mart.1981, p.59-60.

96. Doina Modola. Marin Sorescu. Pluta meduzei (la Teatrul de Stat "Valea Jiului" din Petroşani), în "Steaua" nr.3,mart.1981, p.59.

97. Valentin Silvestru. O simfonie sorescianâ a destinului (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul de Stat din Braşov), în "România literară" nr.26, 25 iun.1981, p.16.

98. Ludmila Patlanjoglu. O lectură scenică ambiţioasă (Marin Sorescu. Matca - la Teatrul Dramatic Braşov), în "Viaţa studenţească" nr.26, 1 iul.1981, p.8.

99. Liviu Timbus. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Comedie), în "Flacăra" nr.27, 2 iul.1981, p.20.

100. Radu Popescu. Ultima premieră a stagiunii, în "România liberă" nr.11410, 6 iul.1981, p.2.

101. Antoaneta C.Iordache. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Comedie Bucureşti), îl "Orizont" nr.30, 30 iul.1981, p.10.

102. Ileana Lucaciu. Încercări (Marin Sorescu. Există nervi - la Teatrul de Comedie), în "Săptămâna" nr.556, 31 iul.1981, p.4.

103. Irina Coroiu. Prin metaforă la adevăr (Marin Sorescu. Există nervi - la Teatrul de Comedie), în "Luceafărul" nr.31, 1 aug.1981, p.4.

104. Marius Robescu. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Comedie), în "Teatrul" nr.7-8, iul.-aug.1981, p.105.

105. Cristina Dumitrescu. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Dramatic din Braşov), în "Teatrul", nr.7-8, iul.-aug.1981, p.113.

106. Dumitru Chirilă. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Dramatic din Braşov), în "Familia" nr.8, aug.1981, p.12.

107. Miruna Ionescu. Divagaţii regizorale (Există nervi - la Teatrul de Comedie), în"Scânteia tineretului" nr.10050, 18 sept.1981, p.2.

108. Ion Horea. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Comedie), în

"România literară" nr.41, 8 oct.1981, p.16.

109. Romulus Diaconescu. Piese româneşti (Marin Sorescu. Paracliserul - la Teatrul de Stat "Valea Jiului" din Petroşani), în "România literară" nr.42, 15 oct.1981, p.16.

110. Constantin Paraschivescu. Marin Sorescu. Paracliserul (la Teatrul de Stat din Petroşani), în "Teatrul" nr.10, oct.1981, p.32-34.

111. Grigore Constantinescu. Lecţia de dragoste (Versuri de Marin Sorescu, muzica de Adrian Enescu. Premieră la Teatrul de Operetă), în "Tribuna României" nr.216, 1 nov.1981, p.9.

112. Mircea Ghiţulescu. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Comedie), în "Steaua" nr.11, nov.1981, p.60.

113. Marin Sorescu. Casa-evantai (la Teatrul de Stat din Oradea), în "teatrul" nr.12, dec.1981, p.29-30.

114. Dumitru Chirilă. Marin Sorescu. Casa-evantai (la Teatrul de Stat din Oradea), în "Familia" nr.12, dec.1981, p.12.

115. Elena Nestor. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Comedie), în "Vatra" nr.12, 20 dec.1981, p.14.

1982

116. Alice Georgescu. Marin Sorescu. Făt-Frumos cel urât (la Teatrul de Păpuşi din Craiova), în "Teatrul" nr.1, ian. 1982, p.15-36.

117.Mircea Muthu. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Nord din Satu-Mare), în "Steaua" nr.1, ian.1982, p.58.

118. Radu Anton Roman. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Nord din Satu-Mare), în "România literară" nr.8, 18 febr.1982, p.16.

119. Radu Enescu. Marin Sorescu. Casa-evantai(la Teatrul de Stat din Oradea), în "România literară" nr.8, 18 febr.1982, p.16.

120. Mihai O.Vânturache. Marin Sorescu. Casa-evantai (la Teatrul de Stat din Oradea), în "Viaţa studenţească" nr.8, 24 febr.1982, p.8.

121. Patrel Berceanu. Marin Sorescu. Casa-evantai (la Teatrul de Stat din Oradea), în "Ramuri" nr.2, febr.1982, p.12.

122. Doina Modola. Marin Sorescu. Casa-evantai (la Teatrul de Stat din Oradea), în "Steaua" nr.2, febr.1982, p.59.

123. Dumitru Chirilă. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Dramatic din Baia Mare), în "Familia" nr.3, mart.1982, p.12.

124. Dumitru Velea. Marin Sorescu. Paracliserul (la Teatrul de Stat "Valea Jiului" din Petroşani), în "Vatra" nr.3, 20 mart.1982, p.14.

125. Patrel Berceanu. Marin Sorescu. Făt-Frumos cel urât (la Teatrul de Păpuşi din Craiova), în "Familia" nr.3, mart.1982, p.12, 13.

126. Dinu Kivu. Marin Sorescu. Există nervi (la Teatrul de Nord din

Satu-Mare) în "Teatrul" nr.3, mart.1982, p.52-53.

127. Valentin Silvestru. Opţiuni repertoriale ("Sorescu în viziune latino-americană), în "România literară" nr.16, 15 apr.1982, p.16.

128. Mircea Ghiţulescu. Marin Sorescu. Paracliserul (la Teatrul de Stat "Valea Jiului" din Petroşani), în "Tribuna" nr.15, 15 apr.1982, p.12.

129. Mihai Crişan. Marin Sorescu. Matca (la Teatrul Dramatic din Baia Mare), în "Teatrul" nr.5, mai 1982, p.52-53.

130.Magdalena Boiangiu. Marin Sorescu. Iona (la IATC "I.L.Caragiale"), în "Teatrul" nr.6, iun.1982, p.42-43.

131. Antoaneta C.Iordache. Marin Sorescu. Paracliserul (la Teatrul de Stat Reşiţa), în "Orizont" nr.20, 2 iul.1982, p.6.

132. Marian Popescu. Spectacole Sorescu (1. Marin Sorescu. Există nervi - la Teatrul de Comedie din Bucureşti; 2. Marin Sorescu. Paracliserul - la Teatrul de Stat din Petroşani), în "România literară" nr.36, 2 sept.1982, p.16.

133. Victor Parhon. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Dramatic din Braşov), în "Contemporanul" nr.42, 15 oct.1982, p.12-13.

134. Constantin Cubleşan. Marin Sorescu. Slujitorul. Paracliserul (la Teatrul "Mihai Eminescu" din Botoşani), în "România literară" nr.45, 4 nov.1982, p.16.

135. Dinu Kivu. A treia ţeapă (la Teatrul Dramatic din Braşov), în "Teatrul" nr.11, nov.1982, p.39-40.

136. Ermil Rădulescu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul de Comedie din Bucureşti), în "Luceafărul" nr.49, 4 dec.1982, p.4.

137. Marian Popescu. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Dramatic din Braşov), în "Contemporanul" nr.42, 15 oct.1982, p.12-13.

138. Valentin Silvestru. Marin Sorescu. A treia ţeapă (la Teatrul Dramatic din Braşov), în "România literară" nr.52, 23 dec.1982, p.16.

1983

139. Horaţiu Viorescu. Marin Sorescu. Făt-Frumos cel urât (la Teatrul de Păpuşi din Craiova), în "Familia" nr.4, apr.1983, p.12.

140. Reprezentaţia nr.1 : Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "teatrul" nr.6, iun.1983, p.34-35.

141.Sanda Diaconescu. Marin Sorescu. Făt-Frumos cel urât (la Teatrul de Păpuşi din Oradea), în "Teatrul" nr.7-8, iul-aug.1983, p.59-60.

142. Valentin Silvestru. Marin Sorescu. Linişte, ne privim în ochi ! (Spectacol de versuri la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "România literară" nr.44, 3 nov.1983, p.16.

143. Simelia Bran. Marin Sorescu. Linişte, ne privim în ochi ! Cântec

de lumini, cântec de viaţă. Premieră la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra". Adaptare de Virgil Ogăşanu după poezii de Marin Sorescu, în "Viaţa studenţească" nr.52, 28 dec.1983, p.3.

144. Corina Şuteu. Marin Sorescu. Linişte, ne privim în ochi ! (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra"), în "Teatrul" nr.12, dec.1983, p.36.

145. Dinu Kivu. Marin Sorescu. Paracliserul (la Teatrul de Stat Reşiţa), în "Teatrul" nr.12, dec.1983, p.30-31.

1984

146. Valentin Silvestru. Marin Sorescu. Linişte, ne privim în ochi ! (la Teatrul "Lucia Sturza Bulandra").

147. Marian Popescu. Două recitaluri (la Teatrul de Stat din Arad). Marin Sorescu. Ion, în "Contemporanul" nr.23, 1 iun.1984, p.13.

1985

148. Viorel Darja. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul Naţional "Vasile Alecsandri" din Iaşi), în "Convorbiri literare" nr.12, dec.1985. Pagini bucovinene (Supliment), p.IV.

149. Dinu Kivu. Marin Sorescu. Răceala (la Teatrul Naţional "Vasile Alecsandri" din Iaşi), în "Teatrul" nr.11-12, nov.-dec.1985, p.60-62.

1986

150. Valentin Silvestru. Marin Sorescu. Rânduială. Colaj din "La lilieci". Spectacol de poezie. Asociaţia oamenilor de artă, în "România literară" nr.1, 2 ian.1986, p.16.

151. Emilia Dragea. Marin Sorescu şi muzica (opera de cameră "Matca" de Mihnea Brumariu, în primă audiţie la Conservatorul "George Dima"), în "Orizont" nr.18, 3 mai 1986, p.7.

C. REFERINŢE CRITICE. ROMAN (în periodice)

1. Marian Vasile. Roman şi filosofie (Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă), în "Ramuri" nr.4, 15 apr.1977, p.5.

2. Mihai Ungheanu. Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă, în "Luceafărul" nr.23, 4 iun.1977, p.2.

3. Costin Tuchilă. Un roman ironic (Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă), în "Amfiteatru" nr.6, iun.1977, p.9.

4. Alex.Ştefănescu. Noul roman românesc (Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă), în "Flacăra" nr.24, 16 iun.1977, p.8.

5. Gheorghe Soare. Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă, în "Argeş" nr.2, iun.1977, p.10.

6. Mircea Popa. Marin Sorescu romancier, în "Steaua" nr.6, iun.1977, p.20.

7. Vasile Avram. Tragismul în priveghi (Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă), în "Transilvania" nr.6, iun.1977, p.35.

8. Radu Mareş. Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă, în "Tribuna" nr.30, 28 iul.1977, p.3.

9. Pompiliu Marcea. Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă, în "Scânteia" nr.10878, 10 aug.1977, p.4.

10. Victor Atanasiu. Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă, în "Scânteia tineretului" nr.8782, 16 aug.1977, p.2.

11. Val.Condurache. Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă, în "Convorbiri literare" nr.9, sept.1977, p.6,7

12. Eugen Simion. Marin Sorescu romancier. Fragmente critice, în "Luceafărul" nr.9,4 mart.1978, p.4.

13. Paula Diaconescu. Modul aluziv în proza lui Marin Sorescu, în "Studii şi cercetări de lingvistică" nr.2, mart.-apr.1978, p.153-164.

14. Ion Pecie. Cele trei militării ale personajului (Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă), în "Tribuna" nr.31, 2 aug.1979, p.2.

15. Ion Pecie. Nemesis şi dinamica statuilor. Scriitori şi tendinţe (Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă), în "Tribuna" nr.40, 4moct.1979,p.

16. Nicolae Oprea. Marin Sorescu. Trei dinţi din faţă, în "Argeş" nr.4, dec.1977, p.11.

17. Ion Pecie. Marin Sorescu. Viziunea viziunii. Roman într-o doară, în două părţi, în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1982, p.3.

18. Marin Chelu. Marin Sorescu. Viziunea viziunii, în "Familia" nr.8, aug.1982, p.14.

19. Marian Odangiu. Marin Sorescu. Viziunea viziunii, în 'Orizont" nr.34, 27 aug.1982, p.5.

20. Ion Dur. Marin Sorescu. Viziunea viziunii, în "Transilvania" nr.8, aug.1982, p.40-41.

21. Val.Condurache. Marin Sorescu. Viziunea viziunii, în "Convorbiri literare" nr.9, 9 sept.1982, p.4.

22. Adriana Iliescu. Marin Sorescu. Viziunea viziunii, în "România liberă" nr.11822, 3 nov.1982, p.2.

23. Radu G.Ţeposu. Marin Sorescu. Viziunea viziunii, în "Astra" nr.4, apr.1983, p.10.

24. Rodica Locusteanu. "Viziunea viziunii" sau jocul liber cu literatura (la Marin Sorescu), în "Ramuri" nr.4, apr.1984, p.6.

25. Mihalea Andreescu. Demonul prozei. Confruntări, în "România literară" nr.34, 20 aug.1981, p.8.

D. REFERINŢE CRITICE. ESEURI (în periodice)

1. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Contemporanul" nr.8, 20 febr.1970, p.3.

2. Ov.S.Crohmălniceanu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "România literară" nr.9, 26 febr.1979, p.11.

3. Cornel Regman. Marin Sorescu şi critica ... familiară. Accente, în "Tomis" nr.3, mart.1970, p.5.

4. S.Damian. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "România literară" nr.15, 9 apr.1970, p.9.

5. Dan Laurenţiu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Luceafărul" nr.15, 11 apr.1970, p.2.

6. C.Gheorghiţă. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Ramuri" nr.4, 15 apr.1970, p.12.

7. Voicu Bugariu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Astra" nr.4, apr.1970, p.8.

8. C.Ungureanu. Metamorfozele eseului (Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă), în "Orizont" nr.4, apr.1970, p.9-11.

9. Daniel Dumitriu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Iaşul literar" nr.4, apr.1970, p.81-82.

10. Dan Cristea. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Argeş" nr.4, apr.1970, p.5

11. Adrian Păunescu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Cinema" nr.4, apr.1970, p.46.

12. Lucian Raicu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Flacăra" nr.18, 2 mai 1970, p. 10.

13. Ion Ţăranu. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în "Flacăra Iaşului" nr.7401, 4 iun.1970, p.3.

14. Aurelia Batali. Marin Sorescu. Teoria sferelor de influenţă, în VR nr.8, aug.1970, p.143.

15. G.Dimisianu. Marin Sorescu. Insomnii, în "Flacăra" nr.17, 24 apr.1971, p.23.

16. Ioana Creţulescu. Marin Sorescu. Insomnii, în V.R, nr.7, iul.1971, p.78.

17. Valentin Taşcu. MarinSorescu.Insomnii, în"Tribuna" nr.25,1971, p.2.

18. G.Gheorghiţă. Eseuri şi eseişti (Marin Sorescu. Insomnii), în "Ramuri" nr.6, 1971, p.12.

19. Eugen Simion. Estetica poeţilor. Frgamente critice (Marin Sorescu. Starea de destin), în "Luceafărul" nr.13, 26 mart.1977, p.6.

20. Horia Bădescu. Marin Sorescu. Starea de destin, în "Steaua" nr.8,

aug.1977, p.57.

21. Nicolae Turtureanu. Opinii despre cărţi (Marin Sorescu. Starea de destin), în "Cronica" nr.48, 2 dec.1977, p.7.

22. Gheorghe Grigurcu. Pe marginea unei "cronici literare" (semnată de Marin Sorescu în revista "Ramuri", nr.11/1985 cu titlul "Hermeneutica lui Adrian Marino"), în "Tribuna" nr.51, 19 dec.1985, p.2.

23. Eugen Simion. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "România literară" nr.53, 26 dec.1985, p.11.

24. George Pruteanu. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Convorbiri literare" nr.1, ian.1986, p.11.

25. Marian Papahagi. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Tribuna" nr.8, 20 febr.1986, p.4.

26. Şerban Cioculescu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări. Cronici literare, în "România literară" nr.13, 27 mart.1986, p.7.

27. Constantin Sorescu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Scânteia tineretului" nr.12, Supliment, 23 mart.1986, p.4.

28. Virgil Mihaiu. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Steaua" nr.3, mart.1986, p.24.

29. Octavian Georgescu. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Tomis" nr.3, mart.1986, p.6.

30. Al.Călinescu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Cronica" nr.15, 11 apr.1986, p.6.

31. Tania Radu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Viaţa studenteasca" nr.13, 2 apr.1986, p.8.

32. Al.Călinescu. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Cronica" nr.15, 11 apr.1986, p.6.

33. Al.Dobrescu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Convorbiri literare" nr.4, apr.1986, p.11.

34. Mircea Tomuş. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Transilvania" nr.4, apr.1986, p.32-34.

35. Nicolae Jiplea. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Orizont" nr.22, 30 mai 1986, p.14.

36. Angela Popescu. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Romania today" nr.5, mai 1986, p.38.

37. Corneliu Vadim Tudor. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Săptămâna culturală" nr.20, 16 mai 1986, p.3 şi nr.21, 23 mai 1986, p.3.

38. Zoe Dumitrescu-Buşulenga. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1986, p.3.

39. Edgar Papu. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Ramuri" nr.6, 15 iun.1986, p.3.

40. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "România literară" nr.26, 26 iun.1986, p.9.

41. Artur Silvestri. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Luceafărul" nr.25, 21 iun.1986, p.2.

42. Gabriela Dragnea. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Scânteia tineretului" nr.25, Supliment, 21 iun.1986, p.10.

43. M.Ungheanu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Luceafărul" nr.39, 27 sept.1986, p.2.

44. 1. Ov.S.Crohmălniceanu; 2. Marian Papahagi. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1986, p.8-9.

45. Rodica Zafiu. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Tribuna României" nr.325, 1 oct.1986, p.12.

46. Laurenţiu Ulici. Marin Sorescu. Uşor cu pianul pe scări, în "Contemporanul" nr.43, 24 oct.1986, p.11.

47. H.(Schuller) Anger. Marin Sorescu. Tratat de inspiraţie, în "Neue Lit." nr.10, oct.1986, p.89.

E.REFERINŢE CRITICE ÎN VOLUME DE CRITICĂ LITERARĂ

1. Ion Dodu Bălan. Delimitări critice, Buc., EPL, 1964, p.196-204 (Marin Sorescu. Singur printre poeţi).

2. Literatură şi contemporaneitate, Buc., EPL, 1964 (Vera Călin. Poezia satirică - Marin Sorescu. Sungur printre poeţi, p.262-263.

3. Eugen Simion. Orientări în literatura contemporană, Buc., EPL, 1965, p.196-211 (Marin Sorescu: Poezia umoristică, poezia de fantezie - "Singur printre poeţi" (1964) şi "Poeme" (1965).

4. Dumitru Micu. Nicolae Manolescu. Literatura română de azi (1944-1964) (Voci tinere în poezie: Marin Sorescu, p.148: "Că din aceste nume, deocamdtă numai menţionate, poate ieşi oricând un poet de valoare o dovedeşte (dacă mai era nevoie de vreo dovadă!) cazul lui Marin Sorescu, autor, în timp ce cartea noastră se afla sub tipar, al unui excepţional volum ("Poeme", 1965), printre cele mai bune ale ultimilor ani. Suntem neconsolaţi de a nu-l fi prevăzut !).

5. Vladimir Streinu. Versificaţia modernă, Buc.,EPL, 1966 (Capitolul "Versul liber în poezia română contemporană; 6. Două cazuri extreme de vers liber - 1. Geo Dumitrescu; 2. Marin Sorescu, p.273-282), din "Luceafărul" nr.14, 3 iul.1965, p.2.

6. Ion Negoiţescu. Scriitori moderni, EPL, 1966. (Poezie contemporană. Glose la poeţii tineri de azi - Marin Sorescu, p.472-473).

7. Aurel Martin. Poeţi contemporani, vol.I, Buc., 1967, p.205-211.

8. Ion Dodu Bălan. Condiţia creaţiei. Portrete, Buc., EPL, 1968 (Marin Sorescu. Moartea ceasului, p.71-79).

9. Victor Felea. Refelexii critice, Buc., EPL, 1968, p.100-106 (Marin Sorescu. Poeme; Moartea ceasului), din "Steaua" nr.9, sept.1965 şi "Steaua" nr.11, nov.1966.

10. Mircea Martin. Generaţie şi creaţie, Buc., EPL, 1969, p.36-42 (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote).

11. M.N.Rusu. Utopica, Buc., EPL, 1969, p.127-132 (Marin Sorescu: Filosofia copilăriei - "Unde fugim de-acasă?"), din "Luceafărul" nr.17, 29 apr.1967, p.2.

12. Ştefan Aug.Doinaş. Lampa lui Diogene, Buc., Ed.Eminescu, 1970 (Formula poetică - un blazon care obligă. Marin Sorescu: Tinereţea lui Don Quijote, p.222-227).

13. Ion Vlad. Descoperirea operei, Cluj, Ed.Dacia, 1970 (Repere semnificative pentru teatrul contemporan; structuri noi aşteaptă confirmarea. Referiri la tragedia "Iona" de Marin Sorescu).

14. Ov.S.Crohmălniceanu. Literatura română şi expresionismul, Buc., Ed.Eminescu, 1971 (în "Câteva observaţii ...", p.240, citează pe Marin Sorescu ca pe unul care "reia cu netăgăduit succes" experienţa expresionistă în teatru).

15. Bibliografia literară ilustrată, 1944-1970, Colecţia "Biblioteca critică", Ed.Eminescu, 1971, p.136-139 (1. "Un poet tânăr" de G.Călinescu - din "Contemporanul" nr.43, 23 oct.1964, p.1; 2. Vladimir Streinu. Versul liber în poezia română contemporană - din Versificaţia modernă, 1966; 3. Al.Ivasiuc. "Iona" şi epoca sintezei).

16. Marian Popa. Modele şi exemple. Eseuri necritice, Ed.Eminescu, 1971 (Metaforele cele mai superficiale - se referă la poemele lui Marin Sorescu din "Moartea ceasului" şi asupra tragediei "Iona").

17. Voicu Bugariu. Incursiuni în literatura de azi, Buc., Ed.Eminescu 1971 (Marin Sorescu şi mitul transparenţei, p.142-153).

18. Marian Popa. Dicţionar de literatură contemporană, Ed.Albatros, 1971. Marin Sorescu, p.555-557. Comentează succint opera poetului stabilind trei etape evolutive: 1. Singur printre poeţi; 2. Poeme(1965); 3. Moartea ceasului, Tinereţea lui Don Quijote, Unde fugim de-acasă?, tragedia "Iona", Există nervi).

19. Ilie Constantin. Despre poeţi, Buc., Ed.CR, 1971 (Marin Sorescu: 1. Unde fugim de-acasă?; 2. Tuşiţi), din "Gazeta literară nr.20, 18 mai 1967, p.2 şi "România literară" nr.23, 4 iun.1970, p.15).

20. Victor Felea. Poezie şi critică, Cluj, Ed.Dacia, 1971, p.115-125 (Marin Sorescu: 1. Tinereţea lui Don Quijote; 2. O aripă şi-un picior; 3.

Teoria sferelor de influenţă - din periodice). 21. Aurel Martin. Poeţi contemporani, vol2, Buc., Ed.Eminescu, 1971 (Despre poezia lui Marin Sorescu de la "Singur printre poeţi" până la "Tuşiţi"). În volum textul criticului este refăcut faţă de periodice.

22. Dinu Pillat. Mozaic istorico-literar. Secolul XX. Ediţia a 2-a, revăzută şi adăugită, Buc., Ed.Eminescu, 1971(Cazuri literare insolite: Marin Sorescu, p.213).

23. G.Călinescu. Literatura nouă. Ediţie întocmită şi îngrijită de Al.Piru, Ed. "Scrisul românesc", Craiova, 1972 ("Un tânăr poet - (Marin Sorescu), p.211-216, din "Contemporanul", 23 oct.1964).

24. Ştefan Aug.Doinaş. Poezie şi modă poetică, Buc.,Ed.Eminescu, 1972 (II. Despre moda poetică (1968-1971) - eseuri publicate în "România literară" sub titlul "Moda poetică 1968" cărora li se adaugă trei noi capitole. Referiri şi la Marin Sorescu).

25. Gheorghe Grigurcu. Teritoriu liric, Buc., Ed.Eminescu, 1972 (Marin Sorescu: 1. Moartea ceasului, p.194-198; 2. Poeme (p.198-203). Cartea se deschide cu un citat din T.S.Eliot (Ce este poezia minoră?), urmat de o precizare a autorului unde, printre altele, menţionează că "îl socotim pe Marin Sorescu un foarte înzestrat poet minor".

26. M.Niţescu. Între Scylla şi Charybda. Delimitări critice, Buc., Ed.CR, 1972, p.87-101 (II. Poezia lui Marin Sorescu, din VR nr.7, 1969; Introducere în poezia actuală, p.193-212 din V.R. nr.10, 1970.

27. Ilie Purcaru. Poezie şi politică. Convorbiri cu ..., Buc., Ed.Albatros, 1972 (Marin Sorescu: "Obligaţia faţă de public este să scrii bine", p.111-122, interviu precedat de portretul poetului şi de poezia "Vis". Vezi şi prefaţa, p.5-7).

28. Nicolae Ciobanu. Panoramic, Buc., Ed.CR, 1972 (Marin Sorescu: Paracliserul - din "Luceafărul" nr.5, 30 ian.1971, p.2).

29. Constantin Crişan. Ieşirea din metaforă, Buc., Ed.CR, 1972 (Despre Marin Sorescu, p.38-41; 70).

30. Cornel Regman.Selecţie din selecţie, Buc., Ed.Eminescu, 1972 (V.Marin Sorescu şi critica familiară, p.441-445, din "Tomis" nr.3, mart.1970).

31. Literatura română. Manual pentru anul II de liceu, Buc., EDP,1972 (George Ivaşcu. Marin Sorescu, în Dezvoltarea poeziei, p.209-211).

32. Virgiliu Ene. Satira în literatura română. Studiu şi antologie. Vol.1-2. Colecţia Sinteze Lyceum, Buc., Ed.Albatros, 1972 (în vol.2, p.458-463, Marin Sorescu este reprezentat prin parodii din volumul "Singur printre poeţi").

33. Ion Maxim. Atitudini critice, Timişoara, Ed."Facla", 1973 (Discută unele volume de critică literară. Pentru referiri la Marin Sorescu, vezi indicele

de nume).

34. Ion Pop. Poezia unei generaţii, Cluj, Ed.Dacia, 1973 (Marin Sorescu:1. Parodia literaturii; 2. Convenţia împotriva convenţiei, p.299-323).

35. Matei Călinescu. Fragmentarium, Cluj, Ed.Dacia, 1973 (3. Între ironie şi umor. Despre Marin Sorescu la p.124-131).

36. Magda Ursache. A patra dimensiune, Iaşi, Ed."Junimea", 1973 (Despre Marin Sorescu : 1. Lumea ca teatru sau comedia erorilor; 2. Lumea ca teatru sau drama erorilor - Consideraţii generale despre poezia lui Marin Sorescu), din "Cronica" nr.4, 28 ian.1972, p.5.).

37. Eugen Luca. Demers critic,Cluj, Ed.Dacia", 1973 (despre poezia lui Marin Sorescu: 1. Disimularea lirismului: 2. Bufoniada; 3. Poet social. Din "Contemporanul" nr.34, 20 aug.1965; "Contemporanul" nr.28, 14 iul.1967 şi "Contemporanul" nr.30, 24 iul.1970).

38. Lucian Raicu. Structuri literare, Buc., Ed.Eminescu, 1973 (Marin Sorescu: Tuşiţi, p.352-357, articol refăcut, din "România literară" nr.26, 25 iun.1970).

39. Petru Poantă. Modalităţi lirice contemporane, Cluj, Ed."Dacia" 1973 (Despre Marin Sorescu la p.274-282).

40. Sanda Radian. Venera Dogaru. Sinteze de istoria literaturii române. Ediţia a 2-a, revăzută, EDP, 1973 (Despre MarinSorescu, în "Metafora timpului în poezia contemporană", p.335).

41. Victor Felea. Secţiuni, Ed.CR, 1974 (Marin Sorescu: Suflete, bun la toate; La lilieci, p.210-216), din "Tribuna" nr.34, 23 aug.1973, p.3.

42. Dumitru Micu. Periplu, Ed.CR, 1974 (Despre Marin Sorescu în capitolul "Lecturi şi evocări", articolul "Volume de poezie tânără", p.319-325 (Tinereţea lui Don Quijote, din "Gazeta literară" nr.27, 4 iul.1968, p.2).

43. Marian Popescu. Chei pentru labirint. Eseu despre teatrul lui Marin Sorescu şi D.R.Popescu, Ed.CR, 1986.

44. Mihail Petroveanu. Traiectorii lirice, Ed.CR, 1974 (Despre poezia lui Marin Sorescu, p.286-292).

45. Hristu Cândroveanu. Alfabet liric, Ed.CR, 1974 (Marin Sorescu: Un tratat poetic al neliniştii. Se referă la "Poeme", 1967).

46. Al.Piru. Poezia românească contemporană (1950-1975), Ed.Eminescu, 1975 (Despre poezia şi teatrul lui Marin Sorescu, la p.172-190).

47. Nicolae Ciobanu. Incursiuni critice. Ed. "Facla", 1975 (Marin Sorescu: Suflete, bun la toate, p.82-87).

48. M.Ungheanu. Arhipelag de semne, Ed.CR, 1975 (Marin Sorescu: Tinereţea lui Don Quijote, p.248-251).

49. Al.Oprea. Incidenţe critice, Ed.Eminescu, 1975 (Marin

Sorescu:"Perpetuum mobile", p.111-115. Despre poezia lui Marin Sorescu).

50. H.Zalis. Tensiuni lirice contemporane, Ed."Dacia" 1975 (Despre poezia lui Marin Sorescu, p.163-171).

51. Florea Firan. De la Macedonski la Arghezi, Ed."Scrisul românesc", 1975 (Despre viaţa şi opera lui Marin Sorescu, p.408-417. Bibliografie incluzând şi periodicele. Cu portret şi o fotografie a poetului cu mama sa).

52. Lucian Raicu. Critica - formă de viaţă, Ed.CR, 1976 (Marin Sorescu: A gândi şi a scrie (Despre "Astfel", p.317-319).

53. Ileana Corbea. Nicolae Florescu. Bografii posibile - interviuri - seria a II-a, Ed.Eminescu, 1976 (Cu Marin Sorescu despre o "tradiţie a familiei", p.208-215, din "Cronica" nr.48, 28 nov.1975).

54. Victor Felea. Aspecte ale poeziei de azi, Ed."Dacia", 1977 (Marin Sorescu. Norii, p.33-40).

55. Alex.Ştefănescu. Preludiu, Ed.CR,1977 (Marin Sorescu comentat de el însuşi - despre poemele lui Marin Sorescu, p.89-96).

56. Sanda Radian. Corelaţii între literatura română şi literatura universală, EDP, 1977 (Cap.2. Paralelisme, confluenţe. Limbaj şi poezie la Marin Sorescu şi Jacques Prévert, p.143-147).

57. Virgil Brădăţeanu. Viziune şi univers în noua dramaturgie românească, Ed.CR, 1977 (Marin Sorescu - Iona, Paracliserul şi Matca - la p.343-348).

58. Cornel Regman. Explorări în actualitatea imediată, Ed.Eminescu, 1978 ("Desfăşurarea" lui Marin ... Sorescu, p. 258-271. Despre opera lui Marin Sorescu).

59. Eugen Simion. Scriitori români de azi, I, Ed. CR, 1978, ediţia a II-a, revăzută şi completată (Marin Sorescu, în capitolul "Ironişti şi fantezişti", p.269-313).

60. M.Niţescu. Poeţi contemporani. Sinteze critice, Ed.CR, 1978 (Marin Sorescu: "Parabolă şi umor", p.181-196. Despre poezia lui Marin Sorescu).

61. Victor Felea. Aspecte ale poeziei de azi, II, Ed."Dacia", Cluj-Napoca, 1980 (Marin Sorescu: Descântoteca; La lilieci (cartea a II-a); Sărbători itinerante, p.62-74.

62. Viorica Nelcovici, Elvira Popescu, Constanţa Protopopescu. Cartea românească în lume, Ed.de Stat şi Enciclopedică, Buc., 1975 (vezi indicele de nume).

F. REFERINŢE CRITICE DESPRE POEZIE ÎN PERIODICE (SELECTIV)

1. Gabriel Dimisianu. Marin Sorescu. Singur printre poeţi (rubrica "Pe

scurt despre cărţi"), în "Gazeta literară" nr.10, 5 mart.1964. p.2.

2. Eugen Simion. Marin Sorescu. Singur printre poeţi. Cronică literară (cu portret), în "Gazeta literară" nr.12, 19 mart.1964, p.2.

3. Ion Dodu Bălan. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Luceafărul" nr.8, 11 apr.1964, p.2.

4. Dan Mănucă. Marin Sorescu. Singur printre poeţi, în "Iaşul literar" nr.7, iul.1964, p.63-66.

5. G.Călinescu. Un tânăr poet. Cronica optimistului (Despre poemele publicate în "Gazeta literară" şi "Luceafărul", în "Contemporanul" nr.43, 23 oct.1964, p.1,2.

6. Marin Bucur. Luciditate şi exuberanţă (Despre poemele publicate în periodice), în "Luceafărul" nr.22, 24 oct.1964, p.11.

7. Ion Oarcăsu. Peisaj liric (I,II) (Nichita Stănescu, Mihai Scorobete, Adrian Păunescu, Ion Alexandru, Marin Sorescu), în "Tribuna" nr.47, 19 nov.1964, p.9 şi nr.48, 26 nov.1964, p.9.

8. Vladimir Streinu. Marin Sorescu. Poeme, în "Luceafărul" nr.14, 3 iul.1965, p.2.

9. Marin Bucur. Marin Sorescu. Poeme, în "Luceafărul" nr. 14, 3 iul.1965, p.2.

10. Eugen Simion. Marin Sorescu. Poeme, în "Gazeta literară" nr.28, 15 iul.1965, p.2.

11. Mihai Ungheanu. Marin Sorescu. Poeme, în "Ramuri" nr.7, 15 iul.1965, p.15.

12. Corneliu Sturzu. Marin Sorescu. Poeme, în "Flacăra Iaşului" nr.5884, 8 aug.1965, p.2.

13. Nicolae Manolescu. Dicţionar de istorie literară contemporană: Marin Sorescu (cu indicaţii bibliografice), în "Luceafărul" nr.17, 14 aug.1965, p.3.

14. Ion Neacşu. Patosul cunoaşterii (Marin Sorescu. Poeme), în "Ateneu" nr.9, sept.1965, p.14.

15. Victor Felea. Marin Sorescu. Poeme, în "Steaua" nr.9, sept.1965, p.100-103.

16. Dan Mănucă. Marin Sorescu. Poeme, în "Iaşul literar" nr.10, oct.1965, p.78-80.

17. Şerban Foarţă. Marin Sorescu. Poeme, în "Orizont" nr. 11, nov.1965, p.56-58.

18. M.Ungheanu. Tineri poeţi (Marin Sorescu), în "Scânteia tineretului" nr.5293, 26 mai 1966, Supliment preludiu nr.3, p.7.

19. Ion Dodu Bălan. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Luceafărul" nr.22, 28 mai 1966, p.3.

20. Matei Călinescu. Entre l'ironie et l'humor, în "Revue Roumaine"

nr.4, 1966, p.87-90.

21. Aurel Martin. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Gazeta literară" nr./22, 2 iun.1966, p.2.

22. Nicolae Manolescu. Ingenuitatea inteligenţei (Marin Sorescu. Moartea ceasului), în "Contemporanul" nr.22, 3 iun.1966, p.3.

23. Gheorghe Grigurcu. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Familia" nr.7, iul.1966, p.3.

24. Demostene Botez. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în VR, nr.8, aug.1966, p.110-113.

25. Dan Mănucă. Marin Sorescu. Moartea ceasului, în "Iaşul literar" nr.8, aug.1966, p.68-70.

26. Victor Felea. Orizonturi poetice, în "Steaua" nr.11, 1966, p.84-87.

27. M.N.Rusu. Marin Sorescu. Unde fugim de-acasă?, în "Luceafărul" nr.17, 1967, p.2.

28. Ilie Constantin. Marin Sorescu. Unde fugim de-acasă?, în "Gazeta literară", nr.20, 1967, p.2. Cu portret încadrat într-un cerc.

29. Eugen Luca. Poezia lui Marin Sorescu, în "Contemporanul" nr.28, 14 iul.1967, p.3.

30. Ştefan Bănulescu. Poezia lui Marin Sorescu, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1967, p.6.

31. Gheorghe Grigurcu (Marin Sorescu. Poeme, 1967), în "Familia" nr.10, oct. 1967, p.3.

32. Şt.Tudor. Marin Sorescu. Poeme, în "Iaşul literar" nr. 10, 1967, p.38-89.

33. Aurel Martin. Marin Sorescu, portret, în "Scânteia" nr.7531, 22 nov.1967, p.4.

34. Al.Piru. Marin Sorescu - Comentarii critice (De la "Singur printre poeţi" până la "Iona"), în "Ramuri" nr.3, 15 mart.1968, p.10.

35. Al.Oprea. Interludii literare: Marin Sorescu, în "Luceafărul" nr.22, 1 iun.1968, p.2.

36. Mihai Ungheanu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote., în "Luceafărul" nr.25, 22 iun.1968, p.2.

37. Aurel Martin. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Amfiteatru" nr.31, 1968, p.511.

38. Dumitru Micu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Gazeta literară" nr.27, 4 iul.1968, p.2.

39. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Contemporanul" nr.27, 5 iul.1968, p.3.

40. Radu Cârneci. Proamicitia (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote), în "Ateneu" nr.8, aug.1968, p.13.

41. Ion Oarcăsu. Virtuţile şi servituţile parabolei (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote), în "tribuna" nr.40, 3 oct.1968, p.3.

42. Ov.S.Crohmălniceanu. Doi poeţi tineri (1. Marin Sorescu; 2. Ion Alexandru. La Marin Sorescu sunt comentate: Poeme, Moartea ceasului, Tinereţea lui Don Quijote), în VR nr.10, oct.1968, p.69-65.

43. Adrian Marino. Luciditatea poetului (Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote), în "România literară nr.9, 5 dec.1968.

44. Ştefan Aug.Doinaş. Copiii teribili (Moda poetică'68. Despre Geo Dumitrescu, Marin Sorescu şi ai lor imitatori - Vintilă Ivănescu, Virgil Mazilescu), în "România literară" nr.8-9, nov.-dec.1968, p.4.

45. Victor Felea. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Steaua" nr.11, nov.1968, p.95-97.

46. Mircea Martin. Marin Sorescu. Tinereţea lui Don Quijote, în "Romanian Review" nr.1, ian.-mart.1969, p.118-119.

47. Nicolae Balotă. Lugela und Reifen (Cercuri şi bile). Marin Sorescu, în traducerea lui Dieter Roth, în "România literară" nr.15, 1969, p.22.

48. Dinu Pillat. Profiluri de scriitori contemporani: Marin Sorescu, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.3, 1969, p.459-466.

49. Al.Piru. Patru poeţi (1. Nichita Stănescu; 2. Marin Sorescu; 3. Leonid Dimov; 4. Adrian Păunescu), în VR nr.5, 1969, p.84-89.

50. A.R.Locusteanu. Momentul realist al poeziei soresciene, In VR nr.7, iul.1969, p.77-85.

51. M.Niţescu. O modalitate pe care am numi-o travestiu ... (Despre poezia lui Marin Sorescu), în VR, nr.7, iul.1969, p.85-90.

52. Ion Oarcăsu ... Măşti (pe marginea poeziilor lui Marin Sorescu apărute în "România literară" nr.42/1969 - 1. Baricada; 2. Secetă; 3.Perechea; 4. Pentru tine; 5. Învoiala; 6. Minunea - incluse în volumul "O aripă şi-un picior", 1970), în "Tribuna" nr.45, 1969, p.3.

53. Lucian Raicu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "România literară" nr.6, 1970, p.11.

54. Voicu Bugariu. Marin Sorescu şi mitul transparenţei, în "Astra" nr.7, 1970, p.

55. Florin Mugur. Moda Sorescu şi moda anti-Sorescu, în "Argeş" nr.9, 1970, p.19.

56. Tudor Olteanu. Triptic anti-sentimental (la Marin Sorescu), în "Familia" nr.11, 1970, p.13.

57. Ion Băieşu. Umorul lui Marin Sorescu, în "Argeş" nr.4, apr.1970, p.16.

58. M.N.Rusu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Viaţa studenteasca" nr.22, 3 iun.1970, p.7.

59. Ilie Constantin. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "România literară" nr.23, 1970, p.15.

60. Eugen Simion. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Luceafărul" nr.24, 13 iun.1970, p.2.

61. Al.Piru. Marin Sorescu ("Tuşiţi") şi Ovidiu Genaru, în "Ramuri" nr,6, 15 iun. 1970, p.11.

62. Mircea Tomuş. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Tribuna" nr. 25, 18 iun.1970, p.2-3.

63. Lucian Raicu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "România literară" nr.26, 25 iun.1970, p.9.

64. Gabriel Dimisianu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Flacăra" nr.27, 4 iul.1970, p.7.

65.Aurel Martin. Un poet al existenţei (Marin Sorescu. Tuşiţi), în "România liberă", nr.8002, 15 iul.1970, p.2.

66. Eugen Luca. Valenţe sociale ale poeziei (La Marin Sorescu), în "Contemporanul" nr.30, 24 iul.1970, p.3.

67. Al.Dobrescu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Cronica" nr.33, 1970, p.4.

68. Victor Felea. Marin Sorescu. O aripă şi-un picior, în "Tribuna" nr.34, 20 aug.1970, p.2.

69. Nicolae Manolescu. Poezie şi ceremonial antipoetic (Marin Sorescu. TuşiTi), în "Contemporanul" nr.34, 21 aug.1970, p.3.

70.Dan Mutaşcu. Marin Sorescu. Despre cum era să zbor. O aripă şi-un picior, în "Scânteia" nr.8550, 18 sept.1970, p.4.

71. M.Ungheanu. Marin Sorescu. Tuşiţi, în "Scânteia" nr.8575, 13 oct.1970, p.4.

72. Eugen Simion. Marin Sorescu. O aripă şi-un picior, în "Luceafărul" nr.48, 28 nov.1970, p.2.

73. Ion Pop. Convenţia împotriva convenţiei. Reflecţii contemporane (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Tribuna" nr.2, 14 ian.1971, p.3.

74. Al.Dobrescu. Marin Sorescu, între acceptare şi tăgadă, în "Cronica" nr.6, 6 febr.1971, p.3.

75. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu poet, dramaturg şi eseist, în "Contemporanul" nr.24, 1 iun.1971, p.3.

76. Magda Ursache. Lumea ca teatru sau comedia erorilor. Scriitori contemporani (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Cronica" nr.4, 28 ian.1972, p.5.

77. Constantin Ciopraga. Fragmentarism. Despre posibilităţile parodiei: Marin Sorescu (Marin Sorescu. Singur printre poeţi. Ediţia a 2-a, revăzută, Iaşi, "Junimea", 1972), în "Cronica" nr.47, 24 nov.1972, p.2.

78. Alexandru Ivasiuc. Din nou despre simplitate. Pro domo (Despre

poemele lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.49, 30 nov.1972, p.2.

79. Al.Piru (Cronică literară. 1. Nicolae Velea; 2. Ovidiu Genaru; 3. Marin Sorescu; 4. Gheorghe Grigurcu), în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1973, p.11.

80. Ilie Constantin. Parodiile lui Marin Sorescu (Marin Sorescu. Singur printre poeţi. Ediţia a 2-a), în "România literară" nr.9, martie 1973, p.5.

81. Laurenţiu Ulici. Marin Sorescu. Suflete, bun la toate, în "Contemporanul" nr.11, 9 mart.1973, p.3.

82. Petru Poantă. Marin Sorescu. Suflete, bun la toate, în "Steaua" nr.5, mart.1973, p.18.

83. Eugen Barbu. Drama unui poet (Marin Sorescu), în "Magazin" nr.810,14 apr.1973, p.4.

84. Adrian Păunescu. Portret în patru dimensiuni. IV. O carte de poezie a lui Marin Sorescu (La lilieci, în polemică cu Eugen Barbu), în "România liberă" nr.8959, 12 aug1973, p.2.

85. Nicolae Manolescu. Viaţa la ţară (Marin Sorescu. la lilieci), în "România literară" nr.33, 16 aug.1973, p.9.

86. Eugen Barbu. Prietenia poeţilor. Spirale (Marin Sorescu. La lilieci; în polemică cu Adrian Păunescu), în "Magazin" nr.828, 18 aug.1973, p.4.

87. Victor Felea. Noi etape soresciene (Marin Sorescu. Suflet, bun la toate), în "Tribuna" nr.34, 23 aug.1973, p.3.

88. Mirela Roznoveanu. Marin Sorescu. La lilieci, în "Tomis" nr.17, 10 sept.1973, p.4.

89. Al.Andriescu. Marin Sorescu. La lilieci, în "Cronica" nr.40, 5 oct.1973, p.2.

90. Henri Zalis. Însemnări despre lirica lui Marin Sorescu, în "Steaua" nr.20, oct.1973, p.30-31.

91. Lucian Raicu. A gândi şi a scrie (Marin Sorescu, Astfel), în "România literară" nr.5, 31 ian..1974, p.10.

92. Daniel Dimitriu. Acele mirabile zile (Marin Sorescu. Astfel), în "Convorbiri literare" nr.2, febr.1974, p.5.

93. Dorin Tudoran.Cenaclul Flacăra (Despre prezentarea făcută lui Marin Sorescu de către Eugen Simion în cadrul Cenaclului Flacăra), în "Flacăra" nr.12, 16 mart.1974, p.29.

94. Al.Andriescu. Marin Sorescu. Astfel, în "Cronica" nr. 12, 22 mart.1974, p.2.

95. Mircea Iorgulescu. O viziune a satului (Marin Sorescu. La lilieci), cu portret, fără mustaţă, în "România literară" nr.20, 16 mai 1974, p.5.

96. Marin Sorescu. Cariatide (Medalion. Date biografice, referiri critice făcute de : 1. G.Călinescu; 2. Vladimir Streinu; 3. Demostene Botez; 4. I.D.Bălan; 5. M.Ungheanu; 6. Mircea Martin; 7. Matei Călinescu. Sunt

publicate şi 8 poezii), în "Luceafărul" nr.20, 18 mai 1974, p.8.

97. Florea Firan. Marin Sorescu. Scriitori din Oltenia, în "Ramuri" nr.8, 15 aug.1974, p.14.

98. Fănuş Neagu. Sorescu, în "Tribuna" nr.36, 5 sept.1974, p.3.

99. Emil Manu. Marin Sorescu sau poezia în stare liberă, în "Orizont" nr.13, 28 mart.1975, p.7.

100. Dumitru Micu. Spre decantarea lirismului (Marin Sorescu. Norii), în "Contemporanul" nr.21, 23 mai 1975, p.10.

101. M.Ungheanu. Marin Sorescu. Norii, în "Luceafărul" nr.22, 31 mai 1975, p.2.

102. Victor Felea. Marin Sorescu. Norii, în "Tribuna" nr.23, 5 iun.1975, p.2.

103. Alexandru Ivasiuc. Antiretorismul filosofic (Marin Sorescu. Norii), în "România literară" nr.33, 14 aug.1975, p.7.

104. Cornel Regman. Sorescu I şi Sorescu II (Despre creaţia literară a lui Marin Sorescu), în VR nr.6, iun.1976, p.36-40.

105. Dan Zamfirescu. Marin Sorescu la 40 de ani, în "Flacăra" nr.38, 23 sept.1976, p.11.

106. Dan Zamfirescu. Marin Sorescu în perspectivă europeană, în "Flacăra" nr.48, 2 dec.1976, p.10.

107. Nicolae Manolescu. Poezii de dragoste (Marin Sorescu. Descântoteca), în "România literară" nr.2, 13 ian.1977, p.9.

108. M.N.Rusu. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Amfiteatru" nr.2, ebr.1977, p.408.

109. Al.Andriescu. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Cronica" nr.9, 4 mart.1977, p.4.

110. Dumitru Micu. Moduri şi căutări poetice (Marin Sorescu. Descântoteca), în "Contemporanul" nr.12, 25 mart.1977, p.10.

111. Victor Felea. Marin Sorescu. Descântoteca, în "Tribuna" nr.17, 28 apr.1977, p.2.

112. Mircea Iorgulescu. Sorescu şi ţăranii (Marin Sorescu. la lilieci. Cartea a 2-a), în "România literară" nr.40, 6 oct.1977 p.10.

113. Daniel Dimitriu. O feerie sentimentală (Marin Sorescu. Descântoteca), în "România literară" nr.44, 3 nov.1977, p.8.

114. Ion Dodu Bălan. Premii literare semnificative (Eugen Barbu, Marin Sorescu, Teodor Balş, Petre Ghelmez), în "Flacăra" nr.23, 8 ian.1978, p.17.

115. Eugen Simion. Poezia epicului (la Marin Sorescu). Fragmente, în "Luceafărul" nr.46, 18 nov.1978, p.6.

116. Lucian Raicu. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Flacăra" nr.9, 1 mart.1979, p.15.

117. Mircea Iorgulescu. Dragostea şi cuvintele (Marin Sorescu. Sărbători itinerante), în "REomânia literară" nr.10, 8 mart.1979, p.11.

118. Nicolae Balotă. Gravitate şi fervoare (Marin Sorescu. Sărbători itinerante), 1979, 7 apr., în "România liberă" nr. 1044, p.2.

119. Cornel Regman. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în VR nr.5, mai 1979, p.48-49.

120. Mircea Scarlat. Erotică neretorică (despre poezia lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.18, 3 mai 1979, p.4.

121. Victor Felea. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Tribuna" nr.19, 10 mai 1979, p.3.

122. Ion Pop. Marin Sorescu. Sărbători itinerante, în "Steaua" nr.7, iul.1979, p.22.

123. Ov.S.Crohmălniceanu,. L'Ouragan de papier. O traducere exemplară din Marin Sorescu (L'Ouragan de papier, Paris, Editions Saint-Germain-Des-Près, traducere în limba franceză de Alain Bosquet, 1980), în "România literară" nr.30, 24 iul.1980, p.20.

124. Eugen Simion. Uraganul de hârtie (L'Ouragan de papier), în "Secolul 20" nr.7-8, sept.1980, p.273-277.

125. Cristian Livescu. Anti-poetica lui Marin Sorescu, în "Steaua" nr.12, dec.1980, p.12, 31.

126. Eugen Simion. Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a, 1980, în "România literară" nr.8, 19 febr.1981, p.4.

127. Mirela Roznoveanu. O trilogie lirică (Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a), în "România liberă" nr.11304, 3 mart.1981, p.2.

128. Mircea Iorgulescu. O poveste cu ţărani (Despre cele trei cărţi ale ciclului "La lilieci" de Marin Sorescu), în "Flacăra" nr.14, 2 apr.1981, p.15.

129. Laurenţiu Ulici. Previzibil în imprevizibil (Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a), în "Contemporanul" nr.16, 17 apr.1981, p.10.

130. Edgar Papu. Marin Sorescu. La lilieci. Cartea a 3-a, în "Ramuri" nr.1, 1982, p.3.

131. G.Dimisianu. "La lilieci" de Marin Sorescu (Cartea a 3-a), în "România literară" nr.12, 18 mart.1982, p.4-5.

132. Ioan Milea. Marin Sorescu. Eseu despre metamorfozele glumei, în "Steaua" nr.10, oct.1982, p.20.

133. Romul Munteanu. La poésie de Marin Sorescu, în "Cahiers roumains d'études littéraires" nr.4, oct.-dec.1982, p.92-118.

134. Florin Manolescu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Contemporanul" nr.8, 18 febr.1983, p.8.

135. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "România liberă" nr.11916, 22 febr.1983, p.2.

137. Mircea Scarlat. Paşnicul dinamitard (Despre poezia lui Marin Sorescu), în "Steaua" nr.3, mart.1983, p.12.

138. Dinu Flămând. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Viaţa studenţească" nr.15, 13 apr.1983, p.8.

139. Lucian Raicu. Rezonanţă şi valoare (în poezia lui Marin Sorescu), în "România literară" nr.18, 5 mai 1983, p.4.

140. Al.Dobrescu. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Convorbiri literare" nr.5, mai 1983, p.5.

141. Mircea Scarlat. Marin Sorescu. Ipostaza "clasicizată" a unui anticlasicizant, în "Revista de istorie şi teorie literară" nr.2, apr.-iun.1983, p.84-87.

142. Petru Poantă. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Tribuna" nr.25, 23 iun.1983, p.4.

143. Aurel Martin. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Scânteia" nr.12758, 31 aug.1983, p.4.

144. Cristian Livescu. Poeţi de azi: Marin Sorescu, în "Ateneu" nr.9, sept.1983, p.4-7, 10.

145. Mircea Scarlat. Marin Sorescu. Fântâni în mare, în "Orizont" nr.19, 11 mai 1984, p.7.

146. Ion Pop. Un teatru mare cât satul (Lumea satului din tripticul "La lilieci" de Marin Sorescu), în "Transilvania" nr.8, aug.1984, p.23-25.

147. Aurel Martin. Marin Sorescu. Drumul în "România literară" nr.38, 20 sept.1984, p.10.

148. I.Sârbu. Marin Sorescu. Drumul, în "Cronica" nr.43, 26 oct.1984, p.4.

149. Liviu Papadima. Marin Sorescu. Drumul, în 'Tribuna României" nr.278, 15 oct.1984, p.8.

150. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Drumul, în "România literară" nr.51, 20 dec.1984, p.9.

151. Gheorghe Grigurcu. Marin Sorescu. Drumul, în VR nr.2, febr.1985, p.60-66.

152. Constantin Crişan. "Ceramică" (Marin Sorescu. Céramique. Poemes traduits par Françoise Cayla. Préface de Nicolae Balotă. Poesie sans frontiers. Collection UNESCO, Paris, 1984), în "România literară" nr.13, 28 mart.1985, p.20.

153. G.Caragiani. Sorescu în cetatea eternă (Corespondenţă din Italia), în "Cronica" nr.14, 5 apr.1985, p.12.

154. Dinu Flămând. Marin Sorescu. Drumul, în "România literară" nr.16, 18 apr.1985, p.5.

155. Constantin Comănescu. Marin Sorescu. Noi versiuni în limba

engleză. Despre "Setea muntelui de sare" şi poeme traduse în limba engleză, în "România literară" nr.36, 5 sept.1985, p.19.

156. Adrian Păunescu. Contemporanii mei. 3. Mondialul de la Bulzeşti, în "Contemporanul" nr.46, 15 nov.1985, p.11.

157. Mircea Dinescu. Sorescu Europeus ... Ei sunt contemporanii mei, în "Scânteia tineretului", Supliment, nr.3, 19 ian.1987, p.5.

158. Ion Dodu Bălan şi Natalia Stancu. Amiaza poetului (Marin Sorescu), în "Contemporanul" nr.7, 14 febr.1986, p.12-13.

159. Eugen Simion. Aventura poetului (Marin Sorescu), în "Ramuri" nr.2, 15 febr.1986, p.7.

160. D.R.Popescu. Privind din căruţă Europa (Despre scriitorul Marin Sorescu), în România literară" nr.8, 20 febr.1986, p.5.

161. Cornel Ungureanu. Îndrăznind, îndrăznind ... (Despre opera lui Marin Sorescu), în "Orizont" nr.8, 21 febr.1986, p.4.

162. Lucian Raicu. Un gând către Sorescu, la implinirea a 50 de ani, în "Teatru" nr.2, febr.1987, p.8-9, 76.

163. Ion Apetroaie. Poezia lui Marin Sorescu,în "Ateneu" nr.3, mart.1986, p.6.

164. Nicolae Manolescu. Amintiri din copilărie sau tablouri din Bulzeşti (Marin Sorescu. La lilieci), în "România literară" nr.7, 12 febr.1987, p.9.

165. Dinu Flămând. Marin Sorescu. Apă vie, apă moartă, în "Tribuna României" nr.346, 15 febr.1987, p.12.

166. George Pruteanu. Marin Sorescu. Apă vie, apă moartă, în "Convorbiri literare" nr.7, iul.1987, p.13.

167. Mircea Iorgulescu. Marin Sorescu. Apă vie, apă moartă, în "România literară" nr.28, 9 iul.1987, p.10.

168. Florin Manolescu. Temă mioritică (în trilogia "La lilieci"), în VR nr.8, aug.1987, p.74-80.

169. Edgar Papu. O apariţie lirică de excepţie, în "Ramuri" nr.9, 15 sept.1987, p.8.

170. Laurenţiu Ulici. Sensul unei reconstrucţii (Marin Sorescu. Apă vie, apă moartă), în "Contemporanul" nr.38, 18 sept.1987, p.13.

171. Ion Dodu Bălan. Amiaza poetului (Marin Sorescu), în "România literară" nr.44, 29 oct.1987, p.5.

172. M.Ungheanu. Marin Sorescu. Apă vie, apă moartă, în "Luceafărul" nr.44, 31 oct.1987, p.2.

173. Adriana Iliescu. Note noi în lirica soresciană (Marin Sorescu. Apă vie, apă moartă), în "Convorbiri literare" nr.5, mai 1988, p.4.

174. Mircea Iorgulescu. Sorescu: suflu epopeic (Marin Sorescu. La lilieci, cartea a 4-a), în "România literară" nr. 46, 10 nov.1988, p.11.

175. M.Ungheanu. Marin Sorescu. La lilieci, cartea a 4-a, în "Luceafărul" nr.50, 10 dec.1988, p.2.

176.Constantin Pricop. Modern şi tradiţie (Marin Sorescu. La lilieci, cartea a 4-a), în "Convorbiri literare" nr.12, dec. 1988, p.12.

177. Liviu Leonte. Radicalitate şi valoare (Marin Sorescu. La lilieci, cartea a 4-a), în "Cronica" nr.5, 3 febr.1989, p.4.

178. Ov.S.Crohmălniceanu. Marele show bulzeştean (Marin Sorescu. la Lilieci, cartea a 4-a), în "Ramuri" nr.2, febr.1989, p.3.

179. Nicolae Manolescu. Marin Sorescu. Ecuatorul şi polii în "România literară" nr.35, 31 aug.1989, p.9.

180. Eugen Simion. Singur printre poeţi (cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la apariţia volumului), în "România literară" nr.37, 14 sept.1989, p.10.

181. M.Ungheanu. Ecuatorul şi polii, în "Luceafărul" nr.36, 9 sept.1989, p.2.

182. Marian Papahagi. Surâsul limbajului (Marin Sorescu. Ecuatorul şi polii), în "Tribuna" nr.40, 5 oct.1989.

183. Liviu Leonte. Sorescu în voiaj (Marin Sorescu. Ecuatorul şi polii), în "Cronica" nr.41, 13 oct.1989, p.4.

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

10. BIBLIOGRAFIE

1. Bibliografia R.S.R., seria periodice, pe anii 1957-1989 şi seria cărţi pe anii 1964-1989

2. Virginia Sorescu. Notă biobibliografică la volumul 'Drumul" de Marin Sorescu, Ed.Minerva, 1984

3. Florea Firan. De la Macedonski la Arghezi, Ed.Scrisul Românesc, Craiova, 1976,p.408-417

4. Ileana Corbea. Nicolae Florescu. Biografii posibile. Interviuri seria a II-a, Ed.Eminescu, 1976, p.208-215

5. Tudor Nedelcea. Un mesager al literaturii române contemporane. Bibliografie Marin Sorescu. Biblioteca Judeţeană Dolj, Craiova, 1983

6. Interviurile poetului Marin Sorescu (cele citate şi altele din Bibliografie)

7. Viorica Nelcovici, Elvira Popescu şi Constanta Protopopescu. Cartea românească în lume. Bibliografie, Ed.Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1975

Pentru întocmirea lucrării am consultat cataloagele şi colecţiile unor mari biblioteci din Iaşi şi Bucureşti (Biblioteca Centrală Universitară din Iaşi, Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti, Biblioteca Centrală de Stat, Biblioteca Academiei Române), cât şi colecţiile Bibliotecii Judeţene Neamţ. Peste tot m-am bucurat de întreaga solicitudine, motiv pentru care mă simt obligat să-mi exprim gratitudinea. Mulţumesc în mod deosebit personalului Bibliotecii Judeţene Neamţ, doamnelor Elena Didoiu, Elena Ciocârlan, Lucia Stănescu şi Mariana Despa, care mi-au suportat cu stoicism solicitările, ajutându-mă să-mi finalizez lucrarea.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE, de Dumitru Micu....7
PREAMBUL....11
1. INTRODUCERE....13
2. RECEPTAREA VOLUMELOR DE POEZIE....18
2.1. Singur printre poeţi (1964)....18
2.2. Poeme (1965)....23
2.3. Moartea ceasului (1966)....30
2.4. Poeme (1967)....32
2.5. Tinereţea lui Don Quijote (1968)....32
2.6. Tuşiţi (1970)....39
2.7. Suflete, bun la toate (1972)....41
2.8. Astfel (1973)....44
2.9. Literatura pentru copii. Unde fugim de acasă? (1966); O aripă şi-un picior (1970)....45
2.10. La lilieci (1, 2, 3, 4 - 1973, 1977, 1980, 1988)....47
2.11. Descântoteca (1976)....61
2.12. Sărbători itinerante (1978)....65
2.13. Fântâni în mare (1982)....66
2.14. Apă vie, apă moartă (1987)....68
2.15. Ecuatorul şi polii (1989)....70
3. SUBIECTE IMPLICATE ÎN CONTROVERSĂ. Puncte de vedere....72
3.1. Poezia lui Marin Sorescu şi stilurile liricii....72
3.2. Luciditatea şi lirismul....84
3.3. Aspectul parodic....93
3.4. Poezia ca joc....99
3.5. Stil, manieră, manierism....103
4. IMPRESII ASUPRA POEZIEI LUI MARIN SORESCU....119
5. REZUMAT ŞI CONCLUZII....139
6. SCHIŢĂ BIOBIBLIOGRAFICĂ....145
7. OPERA LUI MARIN SORESCU....155
7.1. Poezie....155
A. Volume apărute în ţară....155
B. Poezii în antologii autohtone....157
7.2. Traduceri din poezia lui Marin Sorescu....157
A. Volume apărute în ţară....157
B. Volume apărute în străinătate....158
C. Poezii traduse în limbi străine apărute

în periodice şi antologii autohtone.....161
D. Poezii apărute în periodice şi antologii din străinătate.....162
E. Traduceri din poezia lui Marin Sorescu
în limbile naţionalităţilor conlocuitoare.....166
F. Referinţe apărute în străinătate.....171
7.3. Teatrul lui Marin Sorescu.....171
A. În periodice autohtone.....171
B. Volume de teatru apărute în ţară.....172
C. Traduceri de teatru apărute în ţară.....172
D. Traduceri de teatru apărute în străinătate.....173
7.4. Romanul sorescian.....174
A. Volume.....174
B. În periodice.....174
7.5. Eseu, critică literară, interviu (volume).....175
7.6. Traduceri, prefeţe.....175
7.7. Interviuri, mese rotunde, anchete literare,
dialoguri(în periodice).....177
8. OPERA (în periodice).....181
A. Poezii.....181
B. Critică şi istorie literară.....187
C. Critică teatrală.....194
D. Critică cinematografică.....197
E. Literatură pentru copii.....198
F. Schiţe satirice. Cronica fantezistă.....200
G. Alte genuri. Articole.....202
H. Traduceri din lirica universală.....206
I. Parodii după poezii de Marin Sorescu.....208
9. REFERINŢE CRITICE.....209
A. Poezie (în periodice).....209
B1. Teatru (în periodice).....227
B2. Cronici dramatice la reprezentaţii teatrale
cu piese scrise de Marin Sorescu.....234
C. Roman (în periodice).....243
D. Eseuri (în periodice).....245
E. Referinţe critice în volume de critică literară.....247
F. Referinţe critice despre poezie, în periodice,
selectiv.....257
10. BIBLIOGRAFIA LUCRĂRII.....262

Tipărit
DAVIC

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOTECA DE
RIO

Am citit cu mult interes studiul lui Gheorghe B. Lungu dedicat poeziei mele, studiu care, comparativ, are avantajul că este redactat într-un mod sistematic și se bazează pe o aprofundată cunoaștere a subiectului. Se face un tablou minuțios al receptării poeziei mele de către critică, putându-se astfel urmări evoluția unor opinii, atenuarea lor, corectarea, atunci când e cazul, avansarea altora noi. Comentariul exegetului este judicios. Gheorghe Lungu se arată a fi un posesor al gustului critic, studiul literaturii constituind pentru el un act de conștiință și o funcție a lecturii.

Cred că această carte ar putea fi publicată, fiind utilă tuturor celor care se interesează de poezia românească contemporană.

Marin Sorescu

6 februarie 1992

ISBN 973-98642-1-X